

ARHIMANDRITUL
ATHANASIE MYTILINEOS

Tainele cărții cu șapte peceteți

Cateheze la *Cartea Apocalipsei*

II

Traducere din limba greacă
Prof. Ivan Dumitru

editura
Σοφία

București

Coperta: Mona Velciov

Redactor: Diana-Cristina Vlad

Traducere realizată după originalul în limba greacă: ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ, *Ομιλίες εἰς τὴν «Ἀποκάλυψιν» τοῦ Εὐα-
γγελιστοῦ Ἰωάννου, (Β' τόμος)*, Εκδότης: ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΚΟΜΝΗΝΕΙΟΥ
(ΣΤΟΜΙΟΝ ΛΑΡΙΣΗΣ).

© Ἱερά Μονή Κομνηνείου «Κοιμήσεως Θεοτόκου» καί «Ἀγίου Δημητρίου»
400.07 Στόμιον, Λαρίσης

© Editura Sophia, pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Athanasie Mythilineos, arhimandrit

Tainele cărții cu șapte pecetei: cateheze la Cartea Apocalipsei /
Arhimandritul Athanasie Mytilineos; trad. din lb. greacă: prof. Ivan Dumitru –
București: Editura Sophia, 2022

ISBN 978-973-136-859-7

I. Ivan, Dumitru (trad.)

Părintele Athanasie Mytilineos și provocările lucrării catehetice în Biserică

Mulțumită sprijinului acordat de Cuvioșii Părinți de la Mănăstirea Adormirea Maicii Domnului și Sfântul Dimitrie din Larisa, putem oferi publicului cititor din cuprinsul ortodox românesc prima traducere din limba greacă a faimoaselor *Cateheze la Apocalipsă* ale vrednicului de pomenire stareț Athanasie Mytilineos și care sunt constituite dintr-o serie de omilii, ținute duminical credincioșilor care s-au legat sufletește de mănăstirea din Larisa și de harismaticul ei stareț.

Amintim, cu această ocazie, că fericitul stareț Athanasie a lăsat Bisericii o moștenire impresionantă, anume peste 3000 de omilii și cateheze înregistrate audio, în care a explicat în amănunt cărțile Sfintei Scripturi, de la *Facerea* și până la *Apocalipsa*. Se mai cuvine amintit aici faptul că starețul a avut pe deplin conștiința necesității catehezei în biserică, pentru ca poporul să dobândească cunoștința învățaturii de credință, după cum obișnuia să spună: „*Cateheza nu este un lux, nici nu este ceva excepțional sau facultativ; cateheza este ceva foarte necesar. Este o adevărată binecuvântare, dacă vom înțelege cândva că trebuie să ne completăm catehizarea noastră după Botez, atunci când ne vom maturiza. Dacă conștientizăm că trebuie să dobândim cunoașterea conținutului credinței noastre*

tre, atunci vom alerga să ne completăm cunoașterea noastră duhovnicească, teologică, creștinească, nu numai la vârsta copilăriei și a adolescenței, ci și în toată viața noastră.”

De asemenea, actualul egumen al mănăstirii din Larisa, arhimandritul Policarp, ne-a scris: „Așa cum este cunoscut ascultătorilor omiliilor fericitului nostru stareț și, așa cum v-am spus în corespondența noastră, dorința puternică și dorul său arzător a fost *să se răspândească cuvântul lui Dumnezeu și să se mântuiască oamenii.*”

Prin acest volum și prin celelalte care, cu ajutorul lui Dumnezeu, vor urma, vom face, treptat, cunoștință cu întreaga concepție a starețului Athanasie Mytilineos despre cum se cuvine a fi instruit și povățuit poporul creștin, spre dobândirea unei stări duhovnicești adecvate, care să-i permită credinciosului biruirea asupra ispitelor tot mai complexe ale lumii de astăzi.

De asemenea, dorim să subliniem faptul că omiliile starețului Athanasie reprezintă, în literatura ortodoxă contemporană, un gen cu totul aparte, în care cititorul poate afla, pe lângă explicarea punctuală în duh patristic a versetelor *Apocalipsei*, nenumărate paralele cu viața liturgică și ascetică a Bisericii, dar și cu existența cotidiană din societatea modernă. Din acest punct de vedere, este extrem de utilă bogata experiență de viață a starețului, care a trăit vremuri cumplite: Al. Doilea Război Mondial, Războiul Civil din Grecia, foametea care a urmat războaielor, schimbările rapide ale mentalității oamenilor în modernitate etc. Astfel, la orice punct sensibil din viața comunității Bisericii, starețul nu vine cu sfaturi savante, ci cu propria experiență duhovnicească, care este una impresionantă.

Apoi, având în vedere oralitatea împodobită cu toate caracteristicile ei specifice – care a fost păstrată și la

ARHIMANDRITUL ATHANASIE MYTILINEOS

TAINILE CĂRȚII CU ȘAPTE PECETI

Cateheze la *Cartea Apocalipsei*

Arhimandritul Athanasie Mytilineos (1927-2006), starețul Mănăstirii Adormirea Maicii Domnului și Sfântul Dimitrie din Larisa, Grecia, a fost un predicator luminat, care s-a dedicat încă din tinerețe catehizării poporului lui Dumnezeu – slujire pentru care a fost supranumit „Noul Gură de Aur” al Greciei. Omiliile sale se adresează tuturor credincioșilor Bisericii, indiferent de nivelul lor cultural, fiind în același timp simple, profunde și profetice.

Starețul a avut pe deplin conștiința faptului că în Biserică este nevoie de cateheză ca poporul să dobândească cunoștința învățaturii de credință, după cum obișnuia să spună: „Cateheza nu este un lux, nici nu este ceva excepțional sau facultativ; cateheza este ceva foarte necesar. Este o adevărată binecuvântare dacă vom înțelege cândva că trebuie să ne completăm catehizarea noastră după Botez, atunci când ne vom maturiza. Dacă conștientizăm că trebuie să dobândim cunoașterea conținutului credinței noastre, atunci vom alerza să ne completăm cunoașterea noastră duhovnicească, teologică, creștinească, nu numai la vârsta copilăriei și a adolescenței, ci și în toată viața noastră.

Catehezele și omiliile sale au ajuns să circule în întreaga lume și să se bucure de un deosebit interes, în special după ce o parte dintre catehezele sale la Apocalipsă, înregistrate audio în limba greacă, au fost traduse și în limba engleză.

Amintim că fericitul Stareț Athanasie a lăsat Bisericii o moștenire catehetică impresionantă – peste 3000 de cateheze și omilii înregistrate audio –, în care a explicat în amănunt cărțile Sfintei Scripturi, de la *Facere* până la *Apocalipsă*, fără a ocoli nici o temă importantă din viața contemporană a credincioșilor și a Bisericii.

transcrierea omiliilor –, cititorul se va putea bucura de originalitatea discursului cald, simplu, captivant, dar, în același timp, extrem de profund al starețului Athanasie. În acest sens, *Cateheze la Cartea Apocalipsei* reprezintă un cuceritor exemplu în care sunt grăite lucruri adânci, în cuvinte simple.

De aceea, socotim că toate elementele succint evocate mai sus, împreună cu temele apocaliptice specifice, fac din *Cateheze la Cartea Apocalipsei* un volum de o imperioasă actualitate, foarte practic și, în același timp – lucru extrem de rar în theologia contemporană –, accesibil înțelegerii întregului popor al lui Dumnezeu.

Sperăm, din toată inima, ca inspiratele *cateheze* ale starețului Athanasie să ne limpezească credința și să ne întărească spre mântuirea sufletului în vremurile tulburi pe care le traversăm, așa cum însuși acest minunat lucrător al Domnului și-a dorit!

Traducătorul

CAPITOLUL I

Introducere la volumul al II-lea. Premise pentru o abordare roditoare a cărții *Apocalipsei* și opoziția în fața secularizării¹

(Această secțiune începe de la pagina întâi a Omiliei 28)

Iubiții mei, dragostea, iubirea de oameni și răbdarea Domnului nostru au îngăduit să se audă iarăși dumnezeiescul Său cuvânt, și nu au venit oprirea și „foamea de a se auzi cuvântul Domnului”² pentru cei ce nu-l primesc, adică închiderea Cerului, astfel încât să nu mai fie auzit cuvântul Lui, din pricina groaznicei noastre indiferențe și a păcatelor noastre nepocăite. Așadar, slavă Sfântului nostru Dumnezeu în Treime, a Căruia dragoste iarăși voiește să ne hrănească cu mâna cea cerească a dumnezeiescului Său cuvânt!

(Această secțiune se află la pagina douăzeci și doi a Omiliei 27)

Cartea *Apocalipsei* arată unitatea întregii creații, văzute și nevăzute, pe care păcatul a vrut s-o spargă. Însă Fiul lui Dumnezeu, Care S-a întrupat, a voit să restaureze această

¹ Secularizarea a devenit astăzi dintr-un concept filosofic (a se vedea, în special, scrierile lui Mircea Eliade), un termen des utilizat, însă prea puțin înțeles. În esență, secularizarea trebuie percepută, în cazul nostru, ca o formă de adaptare a civilizației creștine la duhul lumii acesteia căzute, care este străin de Hristos (cf. *I Ioan* 2, 15-16). Prin urmare, secularizarea semnalează o anumită cădere sau, mai bine zis, decădere a Creștinismului (*n.tr.*).

² Cf. *Amos* 8, 11.

unitate prin integrarea tuturor în Biserică, în Împărăția lui Dumnezeu, unde toate fapăturile vor dobândi fericirea lui Dumnezeu. Nu ne rămâne decât numai, „și dacă trăim, și dacă murim”, să laudăm, să mulțumim și să slăvim preasfântul nume al Sfintei Dumnezeiri Celei în trei Ipostasuri, în vecii vecilor. Amin!

(Această secțiune începe de la pagina întâi a Omiliei 28)

Înainte de a purcede la analiza textului sfânt, ar fi bine să ne amintim câteva premise fundamentale, pentru o deplină și folositoare înțelegere a Scripturii, care să aducă și roade duhovnicești, astfel încât nici timpul nostru să nu-l pierdem aici, dar nici să nu avem să dăm seama atunci când Domnul ne va spune: „Ai ascultat cuvântul Meu; de ce nu l-ai pus în lucrare?” Așadar, să menționăm acum aceste premise:

Prima premisă: Se cuvine să fie accentuat faptul că înainte de orice este neapărată nevoie să dobândim un *duh de ucenic*. Este un lucru pe care l-am subliniat de multe ori, adică să nu creadă cineva că aceste omilii oferite ascultătorilor au doar scopul de a mulțumi urechile. Scopul lor este acela de a oferi învățătură, de a descoperi adevărul – voia Domnului –, de a trezi conștiințele, de a mustra, de a mângâia, de a întări, de a reconsidera tezele greșite și de a arăta calea mântuirii și a pocăinței.

A doua premisă: Tot ceea ce vom primi ca lecție de învățătură nu trebuie doar să ne emoționeze sau să rămână în planul unei cunoașteri sterpe, ci să se transforme într-o trăire, într-o schimbare, într-o adevărată *naștere din nou*. Trebuie să fie dezvoltată, în acest sens, neliniștea eshatologică trăită, adică trebuie s-o trăim înlăuntrul nostru și să ne neliniștim pentru sfârșitul vieții noastre și pentru sfârșitul Istoriei. Trebuie să instituim neliniștea eshatologică în sufletul nostru, desigur fără ca aceasta să însemne că va pleca din viața noas-

Asta este Istoria; nimic altceva; nici nu a avut început vreodată, nici sfârșit nu va avea.”⁵ Nu, iubii mei, Istoria a avut un început, așa cum și creația a avut început și va avea și un sfârșit. Și sfârșitul este aproape, pentru că „Domnul este aproape”⁶. Astfel, credinciosul, atunci când și-a fixat drept ținută a cugetării sfârșitul Istoriei, adică atunci când a pus în lăuntrul său neliniștea eshatologică, neliniștea cea bună, atunci nu mai află odihnă în viața lui, atunci nu mai țintește spre alte scopuri, ci centrul acțiunilor sale este *A Doua Venire a lui Hristos (Parusia)*.

A treia premisă: Trebuie ca prin analizarea prorociilor să combatem curiozitatea bolnăvicioasă a cunoașterii viitorului. Întrucât cartea *Apocalipsei* este o carte prorocască, de multe ori se întâmplă să venim aici pentru a ne satisface această curiozitate bolnăvicioasă a noastră, adică să aflăm ce se va întâmpla în viitor.

M-a sunat ieri cineva din Tesalonic, voind să afle dacă se va porni război, deoarece a ascultat un monah pustnic din Sfântul Munte vorbind despre anumite nenorociri despre

³ Cf. Galateni 5, 22.

⁴ Cf. Matei 24, 48; Luca 12, 45.

⁵ Cf. II Petru 3, 4.

⁶ Filipeni 4, 5.

care se zice că or să vină; iar acesta este un om tânăr. Așadar, el s-a neliniștit, l-a cuprins o tulburare, nu avea dispoziție să mai lucreze și mi-a dat telefon ca să mă întrebe ce va fi! „Nimic, i-am răspuns; fă-ți munca ta, și nimic altceva.” Pe mulți oameni, iubii mei, îi cuprinde această curiozitate vinovată, această curiozitate cu adevărat bolnăvicioasă despre ce se va întâmpla mâine și caută, într-un oarecare fel, oare nu vor putea să descopere realitatea de mâine printr-o deschizătură a prorociilor?

Prorocia, să cunoaștem bine acest lucru, vine ca să vestească ceea ce se va întâmpla totdeauna în Istorie – totdeauna! – cu scopul de a înlătura înșelarea. Prorocia vine încă să mai amintească despre cele de pe urmă (cele eshatologice) – nu este un lucru neînsemnat, așa cum v-am spus și mai înainte –, pentru a nu pierde din perspectiva orizontului nostru scopul Istoriei și al existenței noastre, dar și al nevoinei noastre. De asemenea, vine să-i mângâie pe credincioși în vremurile grele pentru tot ceea ce se va întâmpla sau pentru tot ceea ce se întâmplă, spre a nu fi luați prin surprindere de cele ce se vor întâmpla, de întâmplările viitoare și să nu se descurajeze, să nu cadă. De aceea, cartea *Apocalipsei* este o carte prin excelență mângâietoare, alinătoare, mai ales pentru zilele grele.

În timpul ocupației germane, iubii mei, a ieșit *Comentariul la Apocalipsă* – singurul pe care de altfel îl avem în limba neogreacă⁷ – pe care l-a scris profesorul și academicianul grec Panayotis Bratsiotis. Pe durata ocupației germane, așa cum scrie în prologul său, un cerc restrâns de oameni studia cartea *Apocalipsei* pentru a se mângâia în acele zile, în acele

⁷ Părintele Athanasie nu ia în calcul aici scrierile în greaca veche, ci doar pe cele în neogreacă, limba accesibilă întregului popor grec de astăzi (n. nr.).

zile întunecate, când viitorul era necunoscut și nu știam la ce va da naștere și ce va produce ziua de mâine.

În fine, prorocia, iubiții mei, arată biruința, chiar dacă spre aceasta este o cale plină de lupte și ispite înfricoșate. În această ordine de idei, am să vă rog ca, atunci când vom veni aici să ascultăm cuvântul lui Dumnezeu, să ascultăm prorociile care vor fi tâluite, să nu devenim niște urmăritori neroditori ai acestora, numai și numai pentru ca din curiozitate să aflăm viitorul, ci să pricepem faptul că noi trebuie să stăm cu statornicie în fața a tot ceea ce există și a tot ceea ce vine, ca să nu cădem și să nu ne înșelăm. De altfel, astfel de extreme nu au lipsit niciodată. Foarte adesea ziarele scriu despre extreme de acest fel.

Ne aflăm în anul 1981; dacă vom ajunge în anul 2000, știți câți neinvitați, falși proroci, se înțelege, vor veni să ne spună că se va întâmpla aceasta și aceea? Același lucru s-a mai întâmplat, iubiții mei, când Istoria a ajuns la anul 1000 d.Hr. Se va dezlănțui imaginația oamenilor în anul 2000, deoarece este pur și simplu un număr rotund. Să nu vi se pară ciudat ceea ce voi spune acum: noi nu suntem absolut siguri dacă ne aflăm în anul 1981, deoarece data nașterii lui Hristos poate să fie socotită de la anul 5 î.Hr., până la anul 7 d.Hr., adică să fim înainte cu 5 până la 7 ani. Poate că pro-nia lui Dumnezeu a făcut aceasta cu un anumit scop. Dumnezeu a voit să întunece acest lucru, să-l facă confuz, să-l încurce, numai și numai ca să nu facem măsurători și socoteli, acum că avem și computere! În America, protestanții folosesc computerele ca să tragă astfel de concluzii!

A scris ziarul *Libertatea*⁸, în ziua de 12 noiembrie 1980, că douăsprezece familii din Olanda, care trăiau împreună cu copiii lor, s-au adunat într-o casă și nu mai ieșeau de

⁸ Ziar grecesc local, din orașul Larisa (n. tr.).

acolo, așteptând sfârșitul lumii! Iar în America – a scris și despre aceasta același ziar din 14 aprilie 1980 și menționez aceste două evenimente, ca să vă dau un exemplu de atitudini extreme – s-a auzit că *Fiara* cu cele zece coarne, care este descrisă în capitolul al șaptesprezecelea al *Apocalipsei*, sunt cele zece state ale Comunității Europene și așteptau momentul când va fi integrată Grecia ca al zecelea membru al Comunității Europene, ca să spună că este cel de-al zecelea *corn* al *Fiarei* și, în consecință, atunci va veni *Anti-ristul*, care mai are și douăzeci și șapte de ani! Așadar, dacă aceasta se întâmpla anul trecut, atunci anul acesta trebuie să fie de douăzeci și opt de ani. Iar cel ce a grăit acestea a fost un pastor protestant, care deține trei sute de canale de radio și televiziune – particulare, desigur – în America și care transmit astfel de ineptii! Așadar, atenție! Foarte mare atenție!

Din acest motiv, Biserica noastră, dintru început, s-a temut de abordarea cărții *Apocalipsei* și nu a introdus-o ca lectură în cultul ei, numai și numai pentru că diavolul a exploatat-o cu sălbăticie, iar oamenii care aveau o curiozitate bolnăvicioasă s-au înșelat.

A patra premisă: Am să fac o rugămințe anumitor frați, nu tuturor, desigur. Nu lipsiți! Să nu spuneți: „Am mers în duminica asta la omilie; duminica viitoare nu mai merg, nu-i bai! Apoi următoarea voi merge iarăși.” Vă rog să nu lipsiți! Toate aceste teme constituie o continuitate inseparabilă și, dacă vă vor lipsi unele, vă va fi anevoie să le înțelegeți pe următoarele. Apostolul Pavel în *Epistola sa către Evrei* scrie: „Fără să părăsim Biserica noastră, precum le este obiceiul unora, ci îndemnători făcându-ne, cu atât mai mult cu cât vedeți că se apropie ziua aceea.”⁹ Adică, să nu vă lipsiți pe

⁹ *Evrei* 10, 25.

voi înșivă de adunări, așa cum obișnuiesc unii, cu atât mai mult cu cât vedem că se apropie Ziua Domnului.

A cincea premisă: Să nu stăm aici doar ca simpli ascultători. Să studiem și acasă la noi, să deschidem Sfânta Scriptură. Să citiți textul de mai jos pe care îl vom analiza în duminica următoare, pentru a-l cunoaște, încât, atunci când se va face aici analiza textului, să-l înțelegeți mai bine, ca să nu mai spun că trebuie să avem de față Sfânta Scriptură (hiliaștii/milenariștii, la adunările lor, țin în mâini Sfânta Scriptură). De multe ori am recomandat acest lucru. V-aș ruga să studiați în mod special acasă la voi Sfânta Scriptură – desigur, și alte cărți – cu luare-aminte, cu rugăciune și cu creionul în mână. *Cu creionul în mână* – înțeleg prin aceasta să subliniem ceea ce ne impresionează. Să nu ne blameze aceia care îndrăgesc foarte mult curățenia cărților; și eu o îndrăgesc. Dacă le pare rău să nu strice cartea scriind ceva, să scrie pe o foaie de hârtie vreo observație de-a lor, o completare la ceea ce au citit și s-o pună în acel punct al cărții. Dacă vreodată se vor reîntoarce acolo, ei înșiși sau altcineva, vor găsi o informație foarte valoroasă, un gând foarte valoros.

A șasea premisă: Este o adevărată expresie a dragostei, când, într-o epocă în care toate se pierd, putem aduce aici câțiva frați ca să audă cuvântul lui Dumnezeu; vom face cea mai bună milostenie a noastră. Astăzi oamenii, mai mult sau mai puțin, au ce să mănânce. Foarte mulți dintre voi îmi cereți: „Spuneți-ne, arătați-ne vreun sărac!” Desigur că săraci există, și totdeauna vor exista, dar nu sunt atât de mulți, așa cum erau în urmă cu câțiva ani. Astăzi oamenii, mai mult sau mai puțin, au ce să mănânce, însă există o mare sărăcie, foame și sete de a auzi oamenii adevărul. Avem o foamete duhovnicească. Așadar, aduceți aici și alți oameni. Să nu vă mâhniți dacă nu vom încăpea în biserică; vom ieși afară pe

trotuar, vom scoate și afară boxe. Aduceți aici oameni ca să audă cuvântul lui Dumnezeu, ca în acest fel să se mântuiască.

A șaptea premisă: Cheia înțelegerii Sfintelor Scripturi este Sfântul Duh. Dacă nu-L avem pe Sfântul Duh, nu vom putea înțelege absolut nimic. Însă premisa de a-L avea pe Sfântul Duh este dispoziția noastră pentru nevoie, este păzirea poruncilor, este curăția inimii, este contemplația continuă. *Contemplație* înseamnă să readuc neconținut în mintea mea, în lăuntrul meu, ceea ce am citit, să cuget neconținut la acestea, iar când voi face acestea, atunci devin *contemplativ*. Termenul nu are semnificația curentă, adică ceea ce spunem astăzi despre cineva că *este un om contemplativ*. În filologia patristică, *contemplativ* este omul care neconținut se gândește la tainele lui Dumnezeu. Acesta este *contemplativul*. Prin urmare, se cuvine ca noi să căutăm să trăim această contemplație lăuntrică¹⁰.

A opta premisă: Trebuie să trăim iarăși, iubirii mei, în duhul Bisericii Primare, în care exista o continuă sfințire, dar și o așteptare eshatologică. Așa cum v-am spus și la început, vă spun și acum, încheind aceste premise, că trebuie să trăim sfințenia; se cuvine să ne sfințim, să devenim mai buni și să trăim această așteptare a evenimentelor de pe urmă (eshatologie). În Biserica Primară exista acea zicere: „Domnul este aproape! Nu vă împovărați cu nici o grijă.”¹¹ Așa le scrie Apostolul Pavel filipenilor. Iar fraza „nu vă împovărați cu

¹⁰ Termenul *θεωπία*, invocat aici, s-a tradus în limba română fie prin „contemplație”, fie prin „vedere duhovnicească”; a doua variantă fiind totuși una mai apropiată de limbajul bisericesc. Însă, uneori, există situații când traducătorul chiar nu poate înlocui termenul „contemplație” și derivatele sale cu „vedere duhovnicească” și, de aceea, este binevenită această explicație a pr. Athanasie, care reușește să precizeze sensul teologic al termenului „contemplație”, secularizat deja prin influența terminologiei artelor profane (*n.tr.*).

¹¹ *Filipeni* 4, 5-6.

nici o grijă” nu are înțelesul *să nu mâncați și să nu beți, nici să nu vă zidiți casa, nici să nu lucrați*, ci are înțelesul *să nu uitați de scopul vostru și să credeți că aici veți fi locuitori permanenți, și să începeți să pregătiți tot felul de lucruri, ca și cum ar fi vorba să trăiți o mie de ani pe pământ!* Aceasta vrea să spună trăiesc așteptarea eshatologică. „Domnul este aproape!” Să caut: „Doamne, când vei veni? Doamne, vino! Doamne, da, vino!” Și răspunsul: „Da, vin curând!” De altfel, așa se încheie și cartea *Apocalipsei*: „Da, vin curând. Amin! Vino, Doamne Iisuse!”¹²

Astfel, cu aceste premise, luate ca o mică introducere, iubirii mei, să pornim, cu ajutorul lui Dumnezeu, să analizăm textul sfânt.

Făcând o foarte rezumativă retrospectivă, vom aminti că Evanghelistul Ioan, în momentul scrierii *Apocalipsei*, se afla exilat în insula Patmos „pentru mărturia lui Iisus Hristos”¹³ și, acolo, L-a primit pe Dumnezeu-Cuvântul Care S-a întrupat, pe Preaslăvitul Iisus, așa cum L-a văzut și Apostolul Pavel mergând spre Damasc. S-a înfricoșat, s-a tulburat sfântul evanghelist, atunci când într-o anumită duminică L-a văzut pe Domnul – ne spune el însuși aceasta –, potrivit tradiției, în peștera *Apocalipsei* din Patmos. Și atunci i-a spus Domnul: „Eu sunt Alfa și Omega, Eu țin Biserica în mâinile Mele; scrie către cele șapte Biserici din Asia Mică” și apoi i-a dictat șapte epistole. Aceste epistole erau către anumite Biserici istorice concrete, din Asia Mică, ale căror sfeșnice, din păcate, între anii 1922 și 1923, s-au stins! Nu mai există aceste Biserici istorice..., Biserica Smirnei, a Pergamului, a Efesului, a Filadelfiei! „Pocăiește-te; căci altfel îți voi muta sfeșnicul!” S-au mutat sfeșnicele, au plecat Biserici-

¹² *Apocalipsa* 22, 20.

¹³ *Apocalipsa* 1, 9.

le din acel loc, nu mai există creștini acolo. Înfricoșată împlinire a acelei amenințări!

Fiecare dintre aceste epistole nu-l vizează, în mod personal, pe episcopul fiecărei Biserici locale. Numărul șapte este un număr general, care se referă la întreaga Biserică. Prin urmare, cele șapte epistole nu constituie nimic altceva decât un avertisment al lui Hristos pentru Biserica Sa, în toate veacurile, în toate epocile, până la sfârșit, în vremurile eshatologice. Motivele de la care porcede, pentru a trimite epistolele către Bisericile prezente atunci, erau ale acelui timp și aveau scopul de a îndrepta pe fiecare episcop de anumite lucruri pe care le ținea în chip viclean, să-l certe, să-l mustre sau să-l laude și, în general, să-l ajute. Toate acestea sunt elemente care, desigur, pe de-o parte pornesc de la un motiv concret, însă ele preocupă, totdeauna, întreaga Biserică a lui Hristos. Astfel, cele șapte epistole sunt adresate întregii Biserici, de atunci și până în vremurile din urmă (eshatologice) ale Istoriei.

(Această secțiune se află la pagina întâi a Omiliei 24)

Așadar, prin analiza primelor trei capitole ale cărții *Apocalipsei* se încheie prima parte a întregii cărți, în care a fost examinat prezentul Bisericii, așa cum era în timpurile Sfântului Evanghelist Ioan, prin trimiterea celor șapte epistole către cele șapte Biserici din Asia Mică.

Aceasta era descoperirea prezentului, a „celor ce sunt”¹⁴, a celor ce există, așa cum a avertizat Domnul, însă fără ca aceasta să excludă descoperirea vieții lăuntrice a Bisericii, a unor aspecte camuflate, nevădite, ale Bisericii, pe tot parcursul său în cadrul Istoriei.

Însă, cu cât înaintează parcursul Bisericii în decursul veacurilor și se apropie de finalul său, care coincide cu sfârșitul

¹⁴ *Apocalipsa* 1, 19.

Istoriei, cu atât se vor îndesi ispitele și greutățile Bisericii, având drept punct culminant venirea Antihristului.

Astfel, observăm că Biserica a intrat cu putere în lupte, care sunt descrise între capitolele al IV-lea și până la al XIX-lea, dar fără capitolul I, respectiv al X-lea. În acest spațiu, de la capitolul al IV-lea până la al XIX-lea, este descoperirea viitorului, „cele ce au să fie după acestea”.

Însă scopul expunerii acestor viitoare lupte ale Bisericii este acela de a-i pregăti pe credincioșii ei pentru a se nevoi, dar și de a-i mângâia, și de a-i ajuta să nu se smintească și să nu devină lumești. Deoarece observăm că oamenii se smintesc foarte lesne atunci când văd că lucrurile nu merg bine între ei înșiși, adică în Biserică.

Și să nu uitați că noi ne aflăm la mare distanță de „cele ce sunt” ale epocii Sfântului Ioan; de atunci și până acum au trecut două mii de ani. Încă, să nu uitați faptul că nu ne aflăm doar în „cele ce au să fie după acestea”, ci în pragul ușii poate – cel mai probabil la sfârșitul –, acestui parcurs.

(Această secțiune începe de la pagina a unsprezecea a Omiliei 28)

„Cele ce au să fie după acestea” cuprind trei *heptade*/*septimi*¹⁵. Prima *heptadă* este constituită din cele șapte *peceți*, a doua, din cele șapte *trâmbițe*, iar a treia, din cele șapte *cupe*, care vor descoperi tainele lui Dumnezeu.

Se pune însă întrebarea, iubirii mei: în ce fel vom înțelege și în ce fel vom explica această expunere a descoperirilor din cele șapte *peceți*, cele șapte *trâmbițe* și cele șapte *cupe*, și cum trebuie înțelese din punct de vedere cronologic? Cu alte cuvinte, o *heptadă* de vedenii acoperă o serie de evenimente, odată cu al căror sfârșit începe o nouă serie de vedenii-eveni-

¹⁵ Grup de șapte lucruri, elemente, întâmplări etc., în acest caz încărcate, desigur, neîntâmplător cu o valoare simbolică, tâlcuită, pe cât e cu putință, de arhim. Athanasie (n.n.).

mente? Avem de-a face, însă, într-adevăr, cu o nouă serie de evenimente, și care este relația cronologică a celor trei *heptade*? Adică, se va sfârși una și va începe alta, se va sfârși cea-laltă și va începe cea de-a treia? Vă rog să fiți cu luare-amin-te aici, deoarece aceasta ne va folosi foarte mult pentru a înțelege *Apocalipsa*, dar și voi, atunci când o să citiți singuri, e bine să țineți minte această cheie a interpretării.

În principiu, au fost formulate două teorii. Prima teorie acceptă repetarea în cicluri paralele a acelorași lucruri, a acelorași idei sau a acelorași evenimente în aceste imagini *heptadice*, care sunt vedeniile succesive. Iar această teorie se numește teoria *repetiției* sau a *recapitulării* ori teoria *ciclică*. Să v-o explic:

Vine prima pecete și arată ce se va întâmpla. S-a sfârșit aceasta? S-a întâmplat într-un anumit moment temporal al întregii Istории a omenirii, s-a sfârșit și nu-l vom repeta! Vine a doua pecete și descoperă un alt eveniment. S-a sfârșit și acesta, și nu avem nimic altceva mai jos, și nu repetăm!

Aceasta este teoria *ciclică* – erminia – pe care o urmează ermineuții ortodocși, fără însă ca s-o părăsească pe cea de-a doua, pe care o vom menționa mai jos. Așadar, atunci când s-au terminat cele șapte *peceți* – au fost desfăcute, dovedite și puse în lucrare în cadrul Istoriei – se realizează iarăși de la început, și iarăși de la început, și iarăși de la început, și neconținut de la început, până când ajungem la o anumită densitate de evenimente, de la sfârșitul Istoriei.

Să vă dau un exemplu din cea de-a doua *Epistolă către Timotei*, capitolul al treilea, versetele 1-5. Apostolul Pavel îi spune lui Timotei următoarele: „Și aceasta să știi că, în zilele din urmă, vor veni vremuri grele; că vor fi oameni iubitori de sine, iubitori de arginți, lăudăroși, trufași, hulitori..., depărtează-te și de aceștia” și celelalte; are o listă lungă Apostolul

Pavel. Toate sunt foarte frumoase în formularea lor sintactică, anume că „în zilele din urmă vor fi...”, este folosit timpul viitor, îndată însă mai jos zice: „depărtează-te și de aceștia”, așadar, aici avem timpul prezent.

„Dar, Sfinte Apostole Pavele, ai spus că în zilele cele de pe urmă se vor întâmpla acelea. Ucenicul tău, Timotei, episcop al Efesului, încă cât timp va mai trăi? Nu va trăi până va veni A Doua Parusie a lui Hristos. Așadar, cum îi spui lui să se depărteze de aceia, să-i dea deoparte, adică să-i înlăture, să nu-i pună la socoteală?” Cum vă explicați aceasta, iubiții mei?

Pur și simplu, lucrurile stau în felul următor: starea *zilelor de pe urmă* începe din momentul în care Apostolul Pavel scrie Epistola sa. Ascultați ce spun: *ziua de pe urmă* este numită fiecare zi. Însă, în înțeles special, *ziua de pe urmă* este ultima, aceea în care Hristos va veni iarăși în lume. Așadar, *zilele din urmă* sunt toate zilele fiecărui an, potrivit obiceiului Scripturii, deoarece mergem progresiv către *zilele din urmă eshatologice*.

Fiți atenți, însă. Dacă fiecare zi este *ziua de pe urmă*, atunci faptul că oamenii se îndepărtează de credință este ceva cotidian. Se întâmplă în toate epocile, în toți anii. Deoarece atunci când apostolul scrie că oamenii vor fi iubitori de sine, iubitori de arginți, lăudăroși, trufași... nu se referă la păgânii idolatri, ci se referă la creștini! Înfricoșător! Creștini și să fie iubitori de sine, iubitori de arginți, lăudăroși, trufași...!? În mod sigur. Oare în epoca lui Timotei nu existau astfel de creștini? Citiți ultimele două Epistole ale Sfântului Ioan Evanghelistul, precum și cea a Apostolului Iuda Tadeul, să vedeți că existau și astfel de creștini pe care Iuda, ruda Domnului, îi numește „nori fără apă”¹⁶! Le pune atâtea epitete

¹⁶ Iuda 12. Cf. II Petru 2, 17.

ornante, care nu le fac cinste deloc. Așadar, existau astfel de tipi/caractere, și mai erau și creștini! -

Situațiile în cauză pornesc din momentul în care începe profeția, de aceea spune „depărtează-te și de aceștia”. Adică, „ceea ce îți spun acum se va întâmpla la sfârșit, dar va începe din epoca ta și, în consecință, se va repeta”. Aceasta este *erminia ciclică*, adică este ceva care se va repeta continuu.

Astfel, vom auzi mai jos că se deschide o *pecete* și iese un *cal alb* – aceasta va fi continuu, în fiecare epocă; și atunci, în epoca apostolilor, și după aceea, și mai târziu, și astăzi, și mâine, până când va veni iarăși Hristos. Așadar, prima *pecete* se desface continuu, adică se repetă în Istorie, prin urmare, avem o *erminie*¹⁷ *ciclică*. Înțelegeți acest lucru?

O altă pildă o luăm din *Epistola întâi a Sfântului Ioan Evanghelistul* (2, 18), care zice: „Copii, este ceasul de pe urmă, și precum ați auzit că vine antihrist, iar acum mulți antihriști s-au arătat; de aici cunoaștem noi că este ceasul de pe urmă.” Dar ce este un Antihrist sau mulți?

Acest lucru este acum foarte important. Unul va fi *Antihristul*, dar înaintemergătorii săi vor fi mulți, și au început din epoca în care Hristos a venit în lume sau, mai bine zis, din momentul în care Hristos S-a înălțat la cer. Antihrist lucrează în Istorie, dar mulți antihriști sunt înaintemergătorii principalului *Antihrist*, adică avem o repetare a fenomenului, prin urmare avem o *erminie ciclică*. Și atunci existau *antihriști*, și astăzi există *antihriști*, și mâine vor exista *antihriști*..., până ce va veni unicul *Antihrist*.

Aceasta se numește *erminie ciclică* și cu această cheie a acestei metode vom vedea multe. Drept pentru care nu veți

¹⁷ *Erminie* de la gr. ἐρμηνεία, reprezintă termenul tehnic, cel mai des utilizat în mediile specializate, prin care se desemnează acțiunea de a explica și de a interpreta textul Sfintei Scripturi sau în general a unui text literar, eveniment etc., respectiv *ermineuții* sunt interpretii acestor texte etc. (*n.tr.*).

întreba: „Aceasta când se va întâmpla, sau oare s-a întâmplat?” Și s-a întâmplat, și se întâmplă, și se va întâmpla. Ascultați ce am spus: și s-a întâmplat – așa cum vede Sfântul Andrei al Cezareei –, și se întâmplă, și se va întâmpla, cu o densitate specială în vremurile *de pe urmă (eshatologice)*, cu puțin timp înainte de A Doua Venire a lui Hristos. Mă iertați că vă obosesc puțin, dar această secțiune introductivă pe care o facem acum este foarte importantă și interesantă și ne va ajuta mult în înțelegerea temelor noastre.

În continuare, avem o altă metodă, așa-numita *metodă rectilinie* sau *cronologică* sau *periodică*, care nu este altceva decât erminia evenimentelor într-o înșiruire, de aceea se numește teoria *cronologică*. Aceasta înseamnă că, atunci când se termină prima *pecete* și se înfăptuiește ca eveniment, aceasta s-a sfârșit definitiv; *sfârșit*. Începe a doua și se sfârșește. Apoi începe a treia... ș.a.m.d. Deci această teorie este corectă? Nu este corectă, dar ne este utilă în anumite puncte concrete. Concluzie: vom folosi și metoda *ciclică*, și pe cea *cronologică*. În care caz o vom folosi pe cea *cronologică*? Ascultați un exemplu:

A grăit Domnul: „Soarele se va întuneca; și luna.”¹⁸ Acest lucru nu se poate întâmpla în fiecare zi, nici în fiecare epocă; se va întâmpla o singură dată. În consecință, erminia acestui punct nu se va putea face prin *metoda ciclică*, ci prin cea *cronologică*, deoarece se va întâmpla o singură dată, fără să se repete.

În consecință, în fiecare caz vom vedea modul cum poate fi explicat un pasaj, urmând erminia corectă a Părinților Bisericii noastre, care au interpretat corect, precum cea a Sfântului Andrei al Cezareei, a lui Ecumenie, a lui Aretha și a celor mai noi, care arată o anumită luciditate și nu sunt prea

¹⁸ Matei 24, 29; Marcu 13, 24.

exaltați. Să nu încercăm, iubii mei, să explicăm ceva fără să fim lucizi! *Apocalipsa* nu rămâne la un singur eveniment concret, și mai ales local, și mai ales grecesc. Este o carte universală și nu va rezolva chestiunile noastre grecești și problemele noastre greco-turce sau greco-bulgare sau greco-sârbe sau greco-egiptene; nu! Este o carte universală. Aceasta înseamnă că erminia trebuie să se facă cu luciditate. Noi ne străduim să vedem cum se descoperă voia lui Dumnezeu.

Așadar, ca să înțelegeți, această metodă mixtă pe care o vom urma se prezintă ca o linie elicoidală. Avem un munte, rotund la bază lui, și pornește un cerc de la un anumit punct. Acest cerc se răsuște împrejur; dar, așa cum se răsuște împrejur, ca să înaintăm spre vârf, facem înconjurul muntelui urcând. Nu mergem brusc înainte, ci mergem de jur-împrejur. Când ne reîntoarcem în același punct, am urcat o anumită distanță. Așadar, dacă facem aceste cercuri, este ca și când am avea o spirală, o linie elicoidală. Dacă privim din vârf, vedem cercurile din partea de jos. Acestea sunt cercurile celor șapte *peceți*, celor șapte *trâmbețe* și celelalte. Însă, deși sunt cercuri, în același timp urcă deja spre partea de sus. Prin urmare, avem cercuri paralele, unde vârful, *cele de pe urmă*, este A Doua Venire a lui Hristos. Aceasta înseamnă continua repetare a evenimentelor, urcare progresivă spre sfârșit, spre vârf, spre cele de pe urmă (eshatologice). Așadar, avem și un ciclu, și o linie. Aceasta este metoda mixtă, a *teoriei ciclice* și a celei *cronologice*.

Nu știu dacă mă înțelegeți, dacă sunt prea complicat în explicații, dar m-am străduit să vă dau și exemple ca să înțelegeți aceasta.

De asemenea, trebuie să mai vorbim despre încă un aspect. Când anume încep să se înfăptuiască cele pe care le scrie cartea *Apocalipsei*?

Trebuie să vă spun faptul că împlinirea celor care sunt scrise în *Apocalipsă* nu se limitează, firește, doar la epoca sfântului scriitor, nici chiar la cele de pe urmă (eshatologice) ale Istoriei, ci începe din momentul în care Sfântul Evanghelist Ioan scrie *Apocalipsa* și continuă până în vremurile eshatologice. Prin urmare, nu se referă doar la o singură epocă, ci la toate epocile. Orice lucru care este pus în lucrare nu este decât un preludiu al evenimentelor următoare, cu un rezultat final în A Doua Venire a lui Hristos.

Adăugăm încă un aspect demn de notat în *Introducerea* noastră: ermineuții ortodocși, așa cum este și Sfântul Andrei al Cezareei, caută în *Apocalipsă* – și în alte cărți ale Sfintei Scripturi – trei elemente, trei niveluri: *dimensiunea istorică*, *dimensiunea morală* și *dimensiunea mistică*. Este, așadar, absolut necesar ca cele trei dimensiuni să fie menționate în erminie.

Dimensiunea istorică este aceea care deja se întâmplă, așa cum sunt cele șapte Biserici istorice din Asia Mică, așa cum sunt *cele de pe urmă* (eshatologice), *Antihristul*, *A Doua Venire a lui Hristos*. Acestea sunt elementele istorice. Așadar, nu ar trebui să eliminăm elementul istoric, așa cum fac din păcate mulți ermineuți, dar este deopotrivă primejdios să rămânem doar la elementul istoric.

În legătură cu *dimensiunea morală*, trebuie să înțelegem că *Apocalipsa* nu vine să ne spună doar câteva lucruri istorice, ci vine să ne învețe, să îndrepte, să păzească, să mustre, să pedepsească, să mângâie. Acesta este elementul moral.

Și, în fine, *dimensiunea mistică*, pe care o vom vedea adesea, iar aceasta nu este nimic altceva decât descoperirea unui înțeles mai adânc; este descoperirea mesajului lui Dumnezeu către om și, chiar mai mult, dezvoltarea unei relații personale a omului cu Dumnezeu. Atunci când, spre pildă, grăiește, și

așa se termină *Apocalipsa*, că: „Și Duhul și mireasa zic: Vino! Și cel ce aude să zică: Vino!”, și Hristos încredințează: „Da, vin curând”, iar credinciosul se roagă: „Amin! Vino, Doamne Iisuse!”¹⁹. Așadar, aici, cartea *Apocalipsei* a ieșit din planul istoric, a ieșit și din planul moral, și a intrat în planul mistic, a intrat în theologie, a intrat acolo unde sufletul va afla uniunea sa cu Hristos. Aceste trei elemente, *cel istoric*, *cel moral* și elementul *mistic* sau *theologic*, le vom întâlni deseori.

(Această secțiune se află la pagina a doua a Omiliei 24)

Cândva, pe când eram mic, auzeam despre *Antihrist*, auzeam despre sfârșitul lumii și despre A Doua Venire. Auzeam mai ales de la oamenii simpli că *Antihrist* îi va pecetlui pe oamenii săi și celelalte lucruri, iar cei ce au *pecetea* lui *Antihrist* nu vor intra în Împărăția lui Dumnezeu. Ascultam și mă chinuia o nedumerire: „Dar, bine – vă voi spune într-o limbă simplă, așa cum înțelegeam eu lucrurile atunci –, atât de neghiobi vor fi creștinii, să se predea lui Antihrist?” Totuși, iubiții mei, când m-am mărit, am înțeles că lucrurile nu erau atât de simple. În profunzime lucrurile sunt simple, dar noi oamenii le facem foarte complicate. Adică:

Din momentul în care în cadrul vieții noastre creștine nu vom avea o atitudine creștinească corectă și trăirile noastre nu vor fi creștinești, nu vom avea dragoste și credință până la moarte în Iisus Hristos, atunci este de așteptat, în viața relaxată pe care o trăim, în vreme ce înaintăm, să ne împiedicăm dacă se întâmplă ceva pe calea noastră. *Mă împiedic*, cu alte cuvinte, vrea să însemne *mă smintesc*, și *mă smintesc* vrea să însemne *mă opresc*. Adică mă poticnesc undeva, într-o smin-teală, într-o piedică și cad. Nu mă mai ridic; rămân acolo căzut. Astfel, acum am înțeles lucrurile foarte bine.

¹⁹ *Apocalipsa* 22, 17; 20.

Stau și-i privesc așăzi pe oameni și zic: „Omule, tu, omule x sau y, frate, care ai fost botezat, știi că acolo unde mergi este o situație premergătoare lui Antihrist?” Însă oamenii nu te cred, nu înțeleg ce spui. Acum am înțeles aceasta: *oamenii sunt necredincioși*.

Dar, pentru a ne păzi Biserica de secularizare – deoarece secularizarea este cel mai eficient mod de a ajunge la smintea-lă –, ne oferă cartea *Apocalipsei*. Așadar, atunci când vedem că foarte mulți cad, atunci când îi vom vedea pe oameni că sunt „frigidere ambulante” dinspre latura credinței și a dragostei, atunci..., atunci este cu putință să părăsim Biserica și deja să nu mai avem nădejdea în ea. V-am spus, punctul de pornire este secularizarea²⁰ noastră, de aceea, să fim cu foarte multă luare-aminte. Să nu uităm în acest moment că, mai mult sau mai puțin, fie că realizăm, fie că nu, toți suntem secularizați. Să nu uităm acest lucru! Avem înlăuntrul nostru o bucată destul de mare, o parte destul de mare de lume în existența noastră și în viața noastră.

(Secțiunea aceasta se află la pagina douăzeci și patru a Omiliei 27)

Iubiții mei, nu așteptați să se pogoare cineva în calitate de *Antihrist* – va veni și acesta –, pentru că *Antihristul* există totdeauna în lume și în Istorie. Acesta reprezintă puterile potrivnice, cărora trebuie să le dăm atenție. Voi spune în liniile cele mai generale: să nu fie sedus cineva și să se facă mason, deoarece se va închina unui alt dumnezeu (zeu). Să nu fie sedus cineva și să fie înșfăcat de eretici – protestanți, hiliaști, Organizația Creștină pentru Pace²¹, și altele – pentru că Hristos a zis: „Atunci, de vă va zice cineva: Iată, Mesia

²⁰ Vezi, mai sus, nota 1 a volumului de față.

²¹ Mișcare apărută în sânul Bisericii Ortodoxe a Greciei, dar care s-a abătut de la învățăturile ortodoxe, căpătând un caracter sectar (*n.tr.*).

este aici sau dincolo, să nu-l credeți.”²² Stați departe; departe! Fiți atenți la erezii; acolo este *Antihristul*. Dar *Antihristul* este și în viața noastră cotidiană, prin modul în care ne atrage să trăim, adică prin mentalitatea lumească. Când vom merge să ne petrecem vacanța la mare sau când ne vom afla în oraș, cum gândim, cum ne mișcăm, lumește sau duhovnicește?

Aceasta este o mare problemă, iubii mei. Să nu spunem că acestea pe care, cu harul lui Dumnezeu, le-am ascultat anul acesta în omiliile rostite sunt despărțite printr-o linie de demarcație de lucrurile pe care le facem zilnic; nu! Cele pe care le-am ascultat în omilii trebuie să adape viața noastră, trebuie să îndrepte viața noastră, să nu zicem că acestea nu au legătură cu viața noastră, deoarece aceste lucruri sunt cele care o reglementează.

Antihristul se află zilnic în fața noastră și neconținut se străduiește să ne trântască la pământ, astfel încât astăzi să cugetăm unele, iar mâine să cugetăm cu totul altceva. De aceea, v-am spus de multe ori, se cuvine să stăm drepti, în picioare, într-o epocă în care mulți cad.

²² *Matei 24, 20; Marcu 13, 21.*

CAPITOLUL II

Ușa deschisă în cer și vedenia tronului lui Dumnezeu-Tatăl. Filosofia din afara Bisericii și comuniunea lui Dumnezeu cu creația

(Această secțiune începe la pagina a treia a Omiliei 24)

Capitolul al patrulea al *Apocalipsei*, care este și partea principală a întregii cărți, începe cu următoarele cuvinte:

„După acestea, m-am uitat și iată o ușă era deschisă în cer și glasul cel dintâi – glasul ca de trâmbiță, pe care l-am auzit vorbind cu mine – mi-a zis: Suie-te aici și îți voi arăta cele ce trebuie să fie după acestea.”²³

Care erau, însă, „acestea”? Erau cele care s-au întâmplat după prima vedenie pe care o avusese Evanghelistul Ioan, adică, atunci când Iisus strălucind întru slavă i-a poruncit scrierea celor șapte epistole către cele șapte Biserici corespunzătoare din Asia Mică.

Trebuie însă să spunem că, până la evenimentele desemnate drept „după acestea”, nu avem vreo întrerupere și apoi ceva nou, ci există o continuitate organică a primelor cu

²³ *Apocalipsa* 4, 1. Menționez că citatele biblice, cuprinse în acest volum, au urmat în mare ediția curentă sinodală a Bibliei Ortodoxe, însă am folosit și ediția Bibliei din 1914, precum și retraduceri punctuale ale unor pasaje din versete, acolo unde comentariile arhim. Athanasie revendicau o mai mare acrivie a traducerii românești față de textul original al Sfintei Scripturi (*n.tr.*).

cele din rândul al doilea, chiar dacă decorul (cadrul) se schimbă. Schimbarea decorului, așa cum vom vedea, este un element foarte des întâlnit în cartea *Apocalipsei*. Prezintă o imagine, câteva evenimente ale acestei imagini, se închide această imagine și apoi se deschide o alta. Iar modul în care se închid și se deschid aceste imagini, din perspectivă filosofică, este făcut cu foarte multă artă. Atunci când, de pildă, se zice că „îngerul deschide o pecete și se întâmplă cutare și cutare și cutare; apoi deschide a doua pecete...”, și așa mai departe, există schimbări ale decorurilor. Avem multe astfel de schimbări, foarte obișnuite, care ne ajută să înțelegem, iubii mei, în ce mod vom vedea evenimentele în Istorie.

Însă aș vrea să înțelegeți că, atunci când avem această schimbare a decorurilor, nu înseamnă că avem o întrerupere, ci există o unitate organică, întocmai precum într-o reprezentație teatrală, unde avem tragerea cortinei, apoi deschiderea într-o scenă nouă, fără însă să însemne că avem o altă operă. Avem aceeași operă, dar avem pur și simplu altă scenă.

Atunci când cineva studiază textul sfânt, la capitolul al patrulea, are senzația unui spațiu deschis. Însă, în primele trei capitole în care Sfântul Ioan ascultă porunca epistolelor, acolo spațiul este delimitat, decorul este închis. Sfântul Ioan se află în *peștera Apocalipsei* din Patmos, este așezat oarecum culcat cu fața în sus, așa cum foarte frumos este zugrăvit în icoană, iar în spatele său este Domnul. Amintiți-vă că a auzit un glas și s-a întors spre partea din spate pentru a vedea cine vorbește. Aici, așa cum citim, de la capitolul al patrulea și mai departe, avem senzația că ne aflăm într-un spațiu deschis, și mai ales că suntem când pe pământ, când în cer și când între cer și pământ. Toate acestea se petrec succesiv într-un mod minunat și plin de măreție.

„După acestea, m-am uitat și, iată...”²⁴ Prin acest „iată” Sfântul Evanghelist, Sfântul Ioan, este plasat în interiorul acestui nou decor.

„Și, iată, o ușă era deschisă în cer.” Aceasta este o imagine măreață, iubiții mei..., cu adevărat, o imagine măreață!

O deschidere în cer! Ce înseamnă această deschidere în cer? Așa cum spune Sfântul Andrei al Cezareei, „deschiderea ușii înseamnă arătarea tainelor ascunse ale Sfântului Duh”²⁵; așadar, că de-acum Sfântul Ioan va vedea cum i se vor arăta cele pe care până atunci nu le vedea. Aceasta vrea să spună expresia „se deschide o ușă în cer”. *Descoperirea tainelor lui Dumnezeu.*

Cerul este spațiul convențional al *tronului* lui Dumnezeu..., Dumnezeu este peste tot, dar spunem că Dumnezeu este în cer, în mod convențional. Așa cum spunem că iadul este în interiorul pământului; așa credeau oamenii în vechime, în Vechiul Testament, de aceea există și expresia: „Hristos S-a pogorât în inima (cele mai de jos ale) pământului”! În mod convențional este spus acest lucru. Dumnezeu este peste tot prezent. Noi nu știm nimic. Suntem ca niște pierduți, iubiții mei, în acest univers. Ca niște rătăciți, credeți-mă! Dacă nu se deschideau astfel de *uși* în cer, ca să descopere anumite taine, nu știu ce am fi putut noi să cunoaștem. Nimic, nimic..., chiar nimic nu am fi putut să cunoaștem! Zadarnic ne luptăm să cunoaștem ceva! Suntem pierduți în univers. Astfel, de atunci de când cerul, acest spațiu convențional al *tronului* lui Dumnezeu, s-a închis..., omul a pierdut deja contactul lui cu cerul, pentru că s-a închis *ușa*. S-a închis atunci, odată cu protopărinții,

²⁴ *Apocalipsa* 4, 1.

²⁵ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Teologul*, J.P. Migne, PG 106, cuv. al IV-lea, cap. 10, Athena, 2001, p. 253.

deoarece au păcătuit în fața lui Dumnezeu, deși la început au comunicat cu El. Acum, însă, cerul s-a închis și în legătură cu acest fapt există o frumoasă imagine în cartea *Facerii*²⁶. Protopărinții au fost alungați din Rai, iar poarta a fost închisă și au fost așezați heruvimii ca să păzească intrarea cu „sabie de foc învârtitoare”. Aceasta înseamnă exact tot ceea ce v-am spus mai sus.

Astfel cerul, care a fost închis odată cu căderea protopărinților, a rămas o taină. Adevăratul Dumnezeu a fost uitat. Oamenii, privind din cer și până jos, au început de-acum să adore doar ceea ce vedeau cu ochii fizici, adică făptura, creația. Existența umană și destinația ei au fost ignorate; și a rămas un mister: *Ce este omul?* Amintiți-vă de filosofii greci – sunt cei mai importanți pe aceste teme, am putea spune, ale filologiei și filosofiei universale –, să vedeți cum îl privesc pe om. *Ce este omul?* Este o existență tainică. Unul spune aceasta, altul spune altceva, tocmai pentru că cerul a închis ușa și nu ne-a mai descoperit cine este Dumnezeu, cine este omul, care sunt relațiile omului cu Dumnezeu și celelalte.

Astfel omul a tânjit cu putere, iubiții mei, să vadă limpede ceva din acest cer închis cu totul. Acest *ceva*, pe care putea să-l vadă ca pe o mică scânteie, ca pe o mică deschizătură, oarecum..., să perceapă ceva..., pe aceasta o numim *sclipire a cugetării omenеști*. În fața acestei sclipiri, noi, oamenii, stăm cu gura căscată. Astfel ne minunăm de un Platon, astfel ne minunăm de un Aristotel, astfel ne minunăm de câțiva mari filosofi, greci și păgâni, deoarece socotim că aveau o scânteioară, o oarecare sclipire, astfel încât să se strecoare dincolo de catapeteasma greu încuiată a cerului și să vadă ceva. Vedeau însă ceva printr-o lentilă întunecată sau strâmbă, adică vedeau nu așa cum am privi de-a dreptul un obiect, ci

²⁶ *Facerea* 3, 24.

deformat. Aruncați o privire într-o oglindă întunecată sau curbată (concavă) să vedeți cât de mult vă va deforma fața. Veți vedea o față, dar nu va fi cea reală, a voastră. Așa au vorbit oamenii despre *suflet*, dar nu știau ce fel de lucru este. Nu știau, nu puteau să cunoască foarte multe, prin urmare, ei vedeau fața omului, dar o vedeau deformată. Și așa au ajuns să vorbească despre *metempsihoză*, să vorbească despre moartea sufletului, să vorbească despre suflet rațional și spiritual, făcând o separație, adică *suflet vital* și *suflet spiritual*, și multe altele; înșelări, așadar, înșelări!

Însă acum *ușa*, care le-a fost închisă protopărinților, se deschide. Vedeți că se cuvenea ca Dumnezeu să deschidă iarăși cerul, ca să poată să-i descopere omului tainele Lui și să le cunoască în mod direct.

Iată cum grăiește aceasta Sfânta Scriptură: „Nimeni nu s-a suit în cer, decât Cel Ce S-a coborât din cer.”²⁷

Această frază a Sfântului Ioan Evanghelistul este exact ceea ce vă spun de atâta timp despre *cerul cu totul încuiat*. Dacă nu s-a suit nimeni, cum poate să cunoască ce este în cer? Este ceea ce printr-o expresie populară spun oamenii: „Cine a mers în iad? Cine a mers în Rai?” Celor ce spun aceasta, însă cu o doză destul de mare de necredință, le-am putea răspunde: „Da, eu nu am mers, dar a mers Hristos. Eu nu m-am suit la cer, dar S-a pogorât Hristos din cer. Nu Îl crezi, fratele meu, pe Hristos? Cerul va rămâne cu totul închis pentru tine, pur și simplu pentru că această *ușă* care s-a deschis, sus în cer, este Însuși Fiul lui Dumnezeu Care S-a întrupat.”

Chiar Hristos a zis: „Eu sunt *ușa*.”²⁸ Care „*ușă*”? Iată, această *ușă* pe care acum o vede deschisă în cer Sfântul Ioan Evanghelistul; acesta este „*ușa*”. Iar această *ușă*, vă spun

²⁷ Ioan 3, 13.

²⁸ Ioan 10, 7; 9.

iarăși, este Hristos. Fără *ușa*-Hristos este cu neputință să aflăm cine este Dumnezeu, cine este omul și care este relația reală dintre om și Dumnezeu; ne vom afla într-un adânc, foarte adânc întuneric. Marile probleme care i-au preocupat pe oameni îi vor preocupa totdeauna, fără dezlegare și fără de sfârșit.

Stau și privesc noile ediții ale lucrărilor filosofilor, în serie și cu duiumul. Filosofi europeni și americani, dar și filosofi orientali, în principal, însă, din Europa și din America, scriu cărți noi, teorii noi, se străduiesc! Săracilor și chinuiților filosofi..., *ușa* s-a deschis, dar, întrucât nu L-ați primit pe Iisus Hristos, Care este *ușa*, din acest motiv vedeți cerul cu totul închis și nimic nu cunoașteți! Trăiți și existați în mijlocul înșelărilor!

Spun aceasta, astfel încât, dacă există intelectuali aici, tineri, care ar dori să-și ostoiască setea citindu-i pe acești filosofi, îi îndemn să nu-i citească deloc. Pentru că ei fac afirmații neghioabe! Sunt absurzi, nebuni! Să mai faci filosofie după ce a venit Hristos? Filosofia de după Hristos este inutilă; oricine voiește poate să mă condamne! Ce să le fac? Filosofia de dinaintea lui Hristos, da, deoarece era o strădanie, așa cum v-am spus, ca oamenii să cunoască ceva, prin acest zid greu și de netrecut al cerului. După Hristos, dacă s-a deschis cerul, vom merge, așa cum spune Apostolul Pavel, la „stihiiile lumii acesteia”²⁹, ca să învățăm de acolo *ce* și *cum*? Dar asta este o nerozie! Să theologhisesc sau să filosofez asupra materialului care deja a fost revelat, adică asupra Sfintei Scripturi, de acord; dar să alerg la „fântâni sparte”³⁰, ca să beau apă? Pentru ce? Pentru care motiv?

Așadar, Hristos este *ușa*. Și este semnificativ faptul că, la Botezul lui Iisus, Sfântul Ioan Botezătorul – după cum

²⁹ Galateni 4, 3; Coloseni 2, 9.

³⁰ Vezi: Ieremia 2, 13; Pilde 23, 27.

relatează Evanghelistul Marcu, folosind un verb puternic – „a văzut cerurile deschise (despicate)”³¹. Evanghelistul Matei spune că „îndată cerurile s-au deschis [aici verbul este chiar *ἀνοίγω*, adică *a deschide*”³². Verbul *a despica* este foarte expresiv. Am o scrisoare, spre pildă. Faptul de *a o deschide* înseamnă că mă străduiesc s-o dezlipesc, să o deschid cu atenție; când spun *despic* vrea să însemne că nu am răbdare, și hârș!; trag dintr-odată și scot scrisoarea din plic. Așadar, atunci când Evanghelistul Marcu spune că Ioan Botezătorul „a văzut cerurile despicate” arată o acțiune violentă asupra cerului. Așadar, el „a văzut cerurile despicate și Duhul ca un porumbel pogorându-Se peste El”.

Ce înseamnă toată această teză? Înseamnă că s-a deschis cerul! Pot, așadar, să văd prin „cerurile despicate” tainele cerului, dar și tainele pământului, pentru că, dacă nu-mi vorbește cineva despre tainele pământului, eu nu pot să le cunosc.

Dar, fiți cu luare-aminte, cerurile s-au deschis doar *la prezența lui Iisus și prin Iisus*. Nimeni altcineva botezându-se nu a fost vreodată vrednic ca să se deschidă, pe socoteala lui, cerurile. Așadar, s-au deschis *la* Iisus, dar s-au deschis și *prin* Iisus. De ce *prin*? Pentru că Dumnezeu-Cuvântul S-a întrupat. Duhul nu ar fi venit dacă Cuvântul nu S-ar fi întrupat înainte.

Ascultați cum grăiește aceasta Domnul Însuși: „Eu M-am pogorât pe pământ. Trebuie însă acum să deschid calea ca voi să urcați cu Mine la cer. Dacă nu voi pleca Eu, Mângâietorul nu Se va pogorî. Trebuie, așadar, ca Eu, cu firea ome-nească căzută pe care am luat-o de la voi și am îndumnezeit-o, să plec; această fire s-a îndumnezeit și trebuie să se urce

³¹ Marcu 1, 10. În textul original avem verbul *σχιζόμενος*, adică „despicate” (n.tr.).

³² Matei 3, 16,

acum în cer; aşadar, să deschid calea, şi pe această cale să Se pogoare Duhul Sfânt, Cincizecimea.”³³ De aceea a grăit Domnul: „Vă este de folos ca să Mă duc Eu”; aceasta înseamnă că „s-a deschis cerul”.

Şi, încă, foarte însemnat este faptul că, din momentul în care S-a întrupat Dumnezeu-Cuvântul, cerul rămâne de-acum deschis pentru oricine voieşte aceasta. De aceea, ne face o deosebită impresie faptul că aici Sfântul Ioan Evanghelistul ne spune: „M-am uitat şi iată o uşă era deschisă în cer.” Nu spune doar că s-a deschis pentru o clipă şi apoi s-a închis, ci că rămâne deschisă. „O uşă era deschisă”, vrea să spună că a fost deschisă uşa, şi este totdeauna deschisă.

Astfel, să învăţăm încă o dată că omul nu poate să intre în cer decât numai prin *uşa-„Hristos”*. Doar dacă trecem prin *uşa-„Hristos”, numai atunci intrăm în Împărăţia lui Dumnezeu*. Adică, prin Hristos intrăm în Împărăţia lui Dumnezeu; *prin* Hristos şi *cu* Hristos, cu ajutorul Lui, iar la final acolo este tot Hristos. Aţi înţeles? *Cu Hristos, prin Hristos şi spre Hristos*. Toate acestea, cele trei, sunt o singură Persoană: Iisus Hristos.

Amintiţi-vă încă ceva: catapeteasma templului era simbolul despărţirii cerului de pământ..., deoarece în partea din afară a templului – în *sfânta* – se aflau doar preoţii şi arhiereul, care desigur intra în cele mai dinăuntru – *sfânta sfintelor* – doar o singură dată pe an, „nu fără de sânge”. *Înăuntru* era simbolul cerului, iar *exteriorul*, naosul principal, simbolul pământului³⁴. Cerul era despărţit de pământ – adică *sfânta de sfânta sfintelor* – printr-o *catapeteasmă*, printr-o cortină grea. Aşadar, atunci când Hristos S-a răstignit pe cruce, în momentul în care Şi-a dat suflarea, catapeteasma templului

³³ Cf. Ioan 16, 7.

³⁴ Vezi: *Ieşirea* 30, 10; *Leviticul* 16, 34.

s-a rupt în două, de sus până jos, iar aceasta vrea să spună că *s-a deschis cerul*. Ce minunat! Prin moartea lui Hristos s-a deschis cerul și de atunci a rămas deschis. Ce binecuvântare! S-a sfâșiat cortina, a rămas deschisă, și s-au unit – prin aceste simboluri – cerul și pământul. În realitate cele *îndepărtate*, acelea care erau despărțite, adică cerul și pământul, Hristos le-a unit în firea Sa omenească.

„Și glasul cel dintâi – glasul ca de trâmbiță, pe care l-am auzit vorbind cu mine – mi-a zis...”³⁵, continuă Sfântul Ioan Evanghelistul.

Cine este acest *glas cel dintâi*? Este glasul Fiului Omului, al lui Iisus Hristos, strălucind întru slavă, al lui Iisus Hristos Care de-acum este supra-istoric, Care i-a poruncit la prima chemare scrierea celor șapte epistole către cele șapte Biserici din Asia Mică.

Și prima, și a doua oară, glasul pe care l-a auzit a fost „ca de trâmbiță”. De ce? Spune Sfântul Andrei: „pentru măreția sunetului”³⁶, așadar era un glas foarte tare, foarte puternic.

Și acest glas al Domnului a poruncit: „Suie-te aici și îți voi arăta cele ce trebuie să fie după acestea.”³⁷

Dar unde să se suie Sfântul Ioan? Sfântul Ioan este pe pământ, este în Patmos; este în peștera *Apocalipsei* și este zi de duminică. Unde să se suie?

Însă zice Sfântul Andrei al Cezareei: „Adică să se afle cineva cu totul depărtat de cele pământești și cugetarea celui ce ascultă să se afle în cer.”³⁸ Acest mod al ascensiunii este menționat îndată mai jos, așa cum vom vedea. Totuși, acum Ioan Evanghelistul va vedea deja cele ce se vor petrece în viitor și a căror tainică vedere începe de la capitolul al șaselea al *Apo-*

³⁵ *Apocalipsa* 4, 1.

³⁶ Citare liberă.

³⁷ *Apocalipsa* 4, 1.

³⁸ Citare liberă.

calipsei. Amândouă aceste capitole pe care le avem, al patrulea și al cincilea, și acestea constituie, de asemenea, o introducere particulară a întregii cărți la partea descoperirilor.

„Și îndată am fost în duh”³⁹, spune Sfântul Ioan Evangelistul. Iată modul! Este o *ascensiune duhovnicească*, este *ekstasul*, este *răpirea minții*. Aceasta înseamnă „sue-te aici”.

„Și iată un tron era în cer.” Vedeți, aceste „iată”, care intră la început, este ca atunci când mergem cu un copilăș într-un loc cu lucruri neobișnuite, curioase, minunate și acela strigă: „Mamă, ia te uită! Mamă, privește acolo! Privește ce e acolo! Iată, iată, iată!” Aceasta înseamnă acest „iată”. Este o continuă mirare a Sfântului Ioan, pentru tot ceea ce vede, și spune neconținut „iată..., iată...” „Am văzut aceasta!”, și apoi „am văzut aceea!”. „Și, iată, un tron era în cer”!

Ce înseamnă *tron*? Este un simbol. Șade cu adevărat Dumnezeu pe vreun tron? Ia, fiți atenți! Să încercăm să avem o perspectivă *anagogică*⁴⁰ și să vedem realitatea din spatele simbolurilor. Tronul este simbolul slavei, dar și al odihnei. Și să vedem mai întâi cele legate de simbolul slavei.

Prorocul Miheea zice următoarele: „Am văzut pe Dumnezeul lui Israil stând pe tronul Său, și toată oștirea cerească sta lângă El, la dreapta, și la stânga Lui.”⁴¹

Iar prorocul Isaia, în acea faimoasă vedenie care este consemnată în capitolul al șaselea al cărții sale, scrie: „Am văzut pe Domnul stând pe un scaun înalt și măreț și slava Lui umplea templul.”⁴² Prorocul Isaia a avut vedenia în templul lui Solomon, iar atunci când heruvimii vor cânta apoi „Sfânt, Sfânt, Sfânt...”, glasul lor este atât de puternic, încât porțile se

³⁹ *Apocalipsa* 4, 2.

⁴⁰ Adică o abordare mai înaltă, mistică, duhovnicească, dincolo de litera textului (*n. tr.*).

⁴¹ *III Regi* 22, 19.

⁴² *Isaia* 6, 1.

zguduiau din țâțânile lor! Adică închipuiți-vă o imagine în care acoperișul se ridică și se coboară, se zgâlțâie, din pricina glasurilor îngerilor! Toate acestea reprezintă slava Domnului. Astfel încât tronul este simbolul slavei lui Dumnezeu.

V-am spus însă că acesta este și simbolul odihnei. Ce este un tron? Este un scaun. Desigur, este impresionant acest scaun, împodobit, mare, înalt, așa cum este cel împărătesc. În realitate însă este un scaun, un loc unde șade un om. Dar *șed* vrea să însemne *mă odihnesc*. Însă El unde Se odihnește?

Ascultați ce spune aici prorocul Isaia (57, 15): „Numele lui, Domnul cel Preaînalt, Care întru sfinți Se odihnește.” Iubiții mei, Dumnezeu nu are nici picioare, nici trup ca să meargă și să șadă pe un scaun..., nici nu obosește Dumnezeu; acestea sunt expresii antropomorfe. Dumnezeu Se odihnește întru sfinți!

Așa cum și Sfântul Andrei spune, „prin acest tron este arătată odihna lui Dumnezeu în sfinți, deoarece întru aceștia este întronizat Dumnezeu”⁴³. Și într-o rugăciune liturgică spunem: „Cel Ce întru sfinți Te odihnești.”⁴⁴ Este același cuvânt pe care l-a grăit Hristos către credincios: „Vom veni la el [cele trei Persoane ale Sfintei Treimi] și vom face locaș la el.”⁴⁵

Astfel încât, iubiții mei, tronul lui Dumnezeu sunt oamenii credincioși! Dacă eu sunt credincios devin tron al lui Dumnezeu! Dacă voi sunteți credincioși deveniți tron al lui Dumnezeu! Pricepeți acest lucru? Pentru ce să merg departe? Născătoarea de Dumnezeu oare nu a devenit tronul lui Dumnezeu? Dar și noi, iubiții mei, suntem *născători de Dumnezeu*. Nu a fost doar Fecioara Maria *Născătoare de Dumnezeu (Theotokos)*; și noi suntem *născători de Dumne-*

⁴³ Citare liberă.

⁴⁴ Rugăciunea din timpul cântării heruvimice, *Liturghier*, Ed. IBMBOR, 2000, p. 148.

⁴⁵ Ioan 14, 23.

zeu! Și noi Îl naștem pe Dumnezeu-Cuvântul, iar în inima noastră se face întruparea Lui. Atunci când primim cu gura noastră Trupul și Sângele lui Hristos, Îl întronizăm pe Hristos în lăuntru nostru, devenim *tronul* Lui!

Foarte frumos zice aceasta Sfântul Chiril al Ierusalimului. „Vei pune palma ta dreaptă peste cea stângă, în așa fel încât..., și vor însemna chipul crucii, dar și în așa fel încât cele două palme ale tale vor forma un tron, unde, aici deasupra, Se va afla Mielul”⁴⁶; apoi Îl luăm pe Hristos și-L mâncăm! „Cel ce mănâncă trupul Meu...”⁴⁷ Ascultați acest puternic cuvânt: „Cel ce mănâncă trupul Meu”! Și, mâncându-L pe Hristos, devin în întregime tronul lui Hristos.

Ați bănuț toate acestea, iubii mei? Înțelegeți ce înseamnă *sunt creștin* și ce înseamnă că *trăiesc viața sacramentală*? Și dacă aveți în vedere că Dumnezeu-Cuvântul Care S-a întrupat este Domnul cerului..., Domnul îngerilor..., Domnul și Stăpânul a toate!... Dumnezeu meu!... Cum poate mintea omenească să conceapă aceasta?! Iar eu, săracul, moleculă a creației, devin tron al lui Dumnezeu! O, îngăduință a iubirii lui Dumnezeu!

„Și Cel Ce ședea semăna la vedere cu piatra de iasp și de sardiu, iar de jur-împrejurul tronului era un curcubeu, cu înfățișarea smaraldului.”

Cine ședea pe „tron”? Ședea *Tatăl*. Însă nu-L numește, nu spune nimic Sfântul Ioan, numai spune „Cel Ce ședea”. Și așa cum consemnează Sfântul Andrei, ermineutul *Apocalipsei*, „întrucât pe Tatăl Îl vede în această vedenie, neatribuindu-I-se Lui vreun caracter trupesc, precum în vedenia anterioară a Fiului, ci cu pietrele prețioase este asemuit”⁴⁸. Mai

⁴⁶ Citare liberă.

⁴⁷ *Ioan* 6, 54; 56.

⁴⁸ Citare liberă.

înainte, Ioan Evanghelistul L-a descris pe Fiul Care i-a grăit, însă aici lipsește descrierea, deoarece *Tatăl* este Cel Ce șade.

Ce să descrie de la Tatăl? Fiul S-a făcut om și-L poate descrie, dar pe Tatăl cum să-L descrie? În loc de descriere, așază pietre prețioase și zice că semăna cu acea piatră prețioasă..., și așa mai departe, ca să arate anumite însușiri ale *Celui Ce șadea pe tron*, prin culoarea pietrelor prețioase. Astfel, pe bună dreptate, Evanghelistul Ioan evită să înfățișeze pe Dumnezeu, așa cum evită și prorocii Vechiului Testament, deoarece este nevăzutul și negrăitul Dumnezeu.

Încă mai avem aici un fapt distinctiv, anume faptul că evită inclusiv să-I menționeze numele. Nu spune „Dumnezeu”, nu spune „Domnul”, ci spune „Cel Ce șade”; nimic altceva. Preferă să-L descrie în chip simbolic, așa cum v-am spus, prin asemănări cu cele mai strălucite obiecte ce existau atunci, care sunt pietrele prețioase.

Prin culoarea pietrelor prețioase, în chip vădit, sunt subînțelese însușirile lui Dumnezeu, *Cel Ce șade*. Trebuie să vă spun că numirile pietrelor prețioase nu coincid cu numele de astăzi ale pietrelor prețioase. Foarte probabil ca „iaspul” să fie diamantul, și mai ales nu cel colorat, ci cel fără culoare, adică cel alb, care este și cel mai prețios, și așa prin „iasp” sunt subînțelese sfințenia și curăția lui Dumnezeu. Prin „sardiu”, care se extrăgea din regiunea Sardelor și avea culoare roșie, este subînțeleasă dreptatea pedepsitoare a lui Dumnezeu. Dumnezeu este Sfânt, dar și Drept. Și, prin *curcubeul ceresc*, se subînțelege bunăvoința lui Dumnezeu față de oameni, chiar dacă aceștia au și păcătuit.

Vedeți câte simboluri împrumută Evanghelistul Ioan pentru a ne ajuta să-L înțelegem pe *Cel Ce șade pe tron*, pe Dumnezeu? Atunci când s-a întâmplat potopul, Dumnezeu a grăit: „Voi așeza curcubeul Meu sus după fiecare

ploaie.”⁴⁹ Când îl vedem pe acesta este semn că ploaia deja se va opri. Drept pentru care plouă, apoi iese curcubeul, care nu este nimic altceva decât refracția luminii în picăturile de apă. După cum cade lumina sub anumite condiții – unghiuri și celelalte – se creează curcubeul ceresc și este un fapt foarte obișnuit să-l vedem. Acolo, la Stomio, îndată ce plouă, vedem curcubeul. Așadar, Dumnezeu spune că, atunci când Își va pune făgăduința Sa pe curcubeu, nu va mai distruge lumea prin potop, chiar dacă oamenii vor mai păcătui. Așadar, curcubeul din jurul tronului este simbolul bunăvoinței lui Dumnezeu. Dumnezeu este binevoitor față de oameni; orice ar face ei, El este gata să-i ierte; este de ajuns numai să-I ceară.

Și mai este un lucru vrednic de consemnat, anume faptul că *Cel Ce șade pe tron* este caracterizat drept asemenea cu pietrele prețioase. Pe bună dreptate, căci cum ar fi putut să descrie Sfântul Ioan Evanghelistul ceea ce tocmai vedea? Notați faptul că prorocii – Iezechiil și alți proroci – vorbesc despre *asemănarea slavei lui Dumnezeu*, iar nu despre *asemănarea lui Dumnezeu*.

Pentru a înțelege aceasta, vă spun următoarele: există soarele. Razele sale ajung în casa mea. Însă nu am soarele în casă, ci am razele sale, am energia lui, și aceste raze nu sunt în realitate ele însele, ci ceea ce văd este o imagine. Așadar, prorocii văd imaginea (icoana) slavei lui Dumnezeu.

Prin urmare, în chip just Sfântul Ioan așază aici aceste imagini și zice în descrierea sa „asemenea cu Acela”, „asemenea cu Acela”. Nu zice „Acela era așa”, ci „semăna oarecum cu acea piatră”, ca să arate slăbiciunea descrierii lui Dumnezeu. Dumnezeirea, iubiții mei, nu se descrie; nici măcar energiile/lucrările Lui nu se descriu.

⁴⁹ Cf. *Facerea* 9, 13; 16.

„Și douăzeci și patru de scaune înconjurau tronul și pe scaune am văzut pe cei douăzeci și patru de bătrâni, șezând, îmbrăcați în haine albe și purtând pe capetele lor cununi de aur.”⁵⁰ Ce minunăție priveliște!

Însă îndată, în legătură cu această imagine pe care o vede Ioan Evanghelistul și pe care ne-o descrie și nouă, am putea spune: „Prin urmare, Dumnezeu nu rămâne fără să aibă părtaşie cu făptura Lui? Nu rămâne Dumnezeu în Sine Însuși, având numai părțasia interioară a celor Trei Persoane?”

Nu, iubiții mei; Dumnezeu comunică cu zidirile/făpturile Lui. Atunci când se află pe *tron* și în jur se află douăzeci și patru de *bătrâni*, aceștia sunt oameni și aceasta înseamnă că Dumnezeu comunică și are părtaşie cu zidirile Lui! Numai și acest fapt ar fi fost îndestulător ca să I se aducă o slăvire nemărginită lui Dumnezeu. În afară de actul creației, Dumnezeu are părtaşie cu creația Sa pentru că o iubește!

Și cine sunt acești *douăzeci și patru de bătrâni*? Este Biserica Biruitoare a dreptilor și a sfinților. Încă și numărul lor, *douăzeci și patru de bătrâni*, se exprimă în mod articulat. Zice „și pe scaune am văzut pe *cei douăzeci și patru de bătrâni*”, nu zice „și pe scaune am văzut *douăzeci și patru de bătrâni*”. Pentru ce este scris în mod articulat?

Această articulare, iubiții mei, are o mare însemnătate. Înseamnă, mai întâi, că acești *douăzeci și patru de bătrâni* sunt cunoscuți lui Dumnezeu. Dumnezeu îi cunoaște totdeauna pe cei ce sunt ai Lui. Totdeauna! Oriunde te-ar ascunde, în orice magazie te-ar îndesa și în orice fel de colțuri ale anonimatului și ale lipsei de însemnătate te-ar arunca oamenii, Dumnezeu te vede, te cunoaște, te osebește, ești al Său; nu te teme! Ce mare mângâiere este acest lucru! Dumnezeu mă știe! Sunt al Său; mă cunoaște!

⁵⁰ *Apocalipsa* 4, 4.

Apoi, aceștia sunt cunoscuți și Sfântului Ioan Theologul. Cum se poate aceasta? Fiți cu luare-aminte: sfinții se cunosc între ei. Vă menționez doar faptul că la Schimbarea la Față, când Apostolii Ioan, Petru și Iacov i-au văzut pe Moisi și pe Ilie, Apostolul Petru a zis: „Doamne, bine este să fim noi aici; dacă voiești, voi face aici trei colibe: Ție una, și lui Moisi una, și lui Ilie una.”⁵¹ De unde îi cunoștea? Unde i-a văzut? Moisi a fost cu o mie cinci sute de ani înaintea lui Petru, iar Ilie, înainte cu nouă sute de ani, iubiții mei. Unde îi văzuse?

Sfinții se cunosc între ei, de aceea Ioan Theologul nu a zis „am văzut bătrâni”, ci „i-am văzut pe bătrânii”; adică „i-am văzut pe sfinții aceia, Biserica biruitoare, tărâmul sfinților”, de la dreptul Abel și până la mucenicii de atunci, care sunt reprezentați de cei douăzeci și patru de bătrâni.

Însă, atunci când zice că erau bărbați – fiți cu luare-aminte la acest punct! –, acesta nu exclude prezența femeilor în Cer, în Împărăția lui Dumnezeu, ci tocmai întrucât prezența celor douăzeci și patru de bătrâni servește întregului plan, întreaga reprezentare, de aceea spune *bărbați*. Femeile nu sunt excluse din Împărăția lui Dumnezeu, repet aceasta. Aceștia sunt bătrâni, pentru a arăta maturitatea duhovnicească. Sfinții sunt caracterizați prin maturitate duhovnicească.

Sunt douăzeci și patru pentru a fi arătat de două ori numărul doisprezece. Este un număr simbolic acest *douăzeci și patru*, care înseamnă de două ori doisprezece și arată aici marea mulțime a sfinților. Așa cum vom vedea mai jos, de douăsprezece ori douăsprezece mii, care înseamnă o sută patruzeci și patru de mii, sunt și acestea numere simbolice.

La pythagoreici numărul *douăzeci și patru* însemna totdeauna plenitudinea cerului⁵², toate stelele cerului. Prin

⁵¹ Matei 17, 4.

⁵² Cf. ARISTOTEL, *Metafizica*, 1093b.

urmare, numărul *douăzeci și patru* atribuit bătrânilor înseamnă toți sfinții din cer!

Hainele albe sunt simbolul curăției și al sfințeniei.

Cununile de aur sunt simbolul biruinței împotriva răului, dar și faptul că sfinții sunt „preoție împărătească”⁵³.

În această carte (la capitolul întâi, versetul șase), Sfântul Ioan Evanghelistul ne zice: „Și ne-a făcut pe noi împărăție, preoți ai lui Dumnezeu și Tatăl Său”, ne-a făcut împărați și preoți. În Vechiul Testament, dar și în cel Nou, este menționată „preoția împărătească”⁵⁴. Aceștia sunt credincioșii.

De altfel, Domnul le-a făgăduit ucenicilor Săi că vor șede pe douăsprezece tronuri ale slavei⁵⁵, însă acest lucru este valabil pentru orice credincios. Ce a spus, în epistola anterioară, către episcopul din Laodiceea? „Celui ce biruiește îi voi da...” „Celui ce biruiește”, oricărui „biruitor”, nu numai celor doisprezece ucenici ai Săi. „Celui ce biruiește îi voi da să șadă cu Mine pe scaunul Meu.”⁵⁶

Fiți cu luare-aminte la un amănunt! Cei *douăzeci și patru de bătrâni* erau *așezați*, ședeau. Aceasta arată odihna pe care o au sfinții în Împărăția lui Dumnezeu.

În aceeași carte, a *Apocalipsei* (capitolul paisprezece, versetul 13) este scris: „Fericiți cei morți, cei ce acum mor întru Domnul! Da, grăiește Duhul, odihnească-se de ostelile lor, căci faptele lor vin cu ei.” Astfel încât faptul că bătrânii șed pe *tronuri* arată că se odihnesc în Împărăția lui Dumnezeu.

Pozițiile *bătrânilor așezați pe tronuri* sunt „în jurul tronului”, așa cum spune Ioan Evanghelistul. Dar această poziție „în jurul tronului”, întrucât Ioan are imaginea în fața sa, nu

⁵³ Cf. I Petru 2, 9.

⁵⁴ Cf. Ieșirea 19, 6; 23, 22; 2 Marcu 2, 17; I Petru 2, 9.

⁵⁵ Cf. Matei 19, 28.

⁵⁶ Apocalipsa 3, 21.

poate să fie un cerc, ci un semicerc. La dreapta și la stânga, în jurul *tronului*, având însă în fața sa un plan deschis al vedeniei, Evanghelistul Ioan vede tronul central. Prin urmare, foarte probabil este vorba despre un semicerc.

Avem aici o imagine foarte frumoasă și foarte distinctă a cultului dumnezeiesc și, mai exact ar fi să spunem, a Dumnezeieștii Liturghii. Amintește de *sin-tronul* pe care îl aveau vechile biserici, în mijlocul căruia ședea episcopul. Acesta se afla în spatele *Sfintei Mese*. În orașul Paros, la biserica Panaghia Ekatonrapyliani, puteți să vedeți așa ceva. *Sin-tronul* se afla în spatele Sfintei Mese. Existau niște trepte, așa cum sunt tribunele unei vechi școli de gimnastică, în centru se afla episcopul și, de jur-împrejur, preoții. Dar episcopul este *în chipul lui Hristos*, iar preoții, *în chipul poporului*. Este un aspect definitoriu acesta. Și ceva mai mult. Ce este Biserica? Sunt credincioșii în jurul *Sfintei Mese*, care este simbolul *tronului Mielului înjunghiat*.

Astfel, credincioșii – *cei douăzeci și patru de bătrâni*, sfinții – se află în jurul tronului Domnului. Și noi, atunci când ne aflăm în jurul *Sfintei Mese*, înconjurăm *Sfânta Masă*, dacă suntem comeseni ai acestei *Sfinte Mese*, comensii îmbelșugatului *vișel cel îngrășat*⁵⁷, care se află pe Sfânta Masă și care este Trupul și Sângele lui Hristos. Astăzi, din păcate, nu mai avem Sfânta Masă în centrul bisericii, ci deoparte, și nu mai sunt în jurul ei credincioșii, ci numai formal, în mod figurat. În fond însă, noi ne aflăm tot în jurul Sfintei Mese.

Întreaga imagine, iubiții mei, a *Celui Ce șade pe tron* și a celor *douăzeci și patru de bătrâni, așezați pe tronuri* arată foarte profunda taină a dragostei lui Dumnezeu și a comuniunii Sale cu creația.

⁵⁷ Luca 15, 23.

CAPITOLUL III

Sfântul Duh și puterile îngerești. Liturghia cerească în calitate de *typos*⁵⁸ și model al Dumnezeieștii Liturghii pământești

(Acest capitol corespunde Omiliei 25)

„Și din tron ieșeau fulgere și glasuri și tunete.”⁵⁹

Până la descrierea anterioară, iubirii mei, pe care ne-a făcut-o Sfântul Evanghelist Ioan, „a *Celui Ce șade pe tron și a celor douăzeci și patru de bătrâni, așezați pe tronuri în jurul tronului lui Dumnezeu*”, am sesizat o stare staționară, o nemișcare, însă prin completarea imaginii din capitolul al patrulea, pe care o vom vedea în continuare, dar mai cu seamă și în principal în completarea capitolului al cincilea, sesizăm un extraordinar dinamism. Simțim că tronul lui Dumnezeu și vârful muntelui Sinai cuprins de flăcări se identifică.

⁵⁸ Noțiunile de „typos” sau „tip” (gr. τύπος), care în sens literar înseamnă „urmă sau semn lăsat pe o suprafață ca rezultat al unei lovituri”, respectiv „antitypos”, „antitip” (gr. ἀντίτυπος), care semnifică un „lucru format după același chip, asemenea cu originalul”, sunt folosite în scrierile patristice, dar și în Scriptură, pentru desemnarea raporturilor dintre creat și necreat, Vechiul și Noul Testament, realitate și imitație a realității etc. În cazul de față, înțelegem faptul că originalul Liturghiei este cel ceresc, pe care Liturghia pământească o imită. Însă această imitare nu face din Liturghia pământească un simplu spectacol, un teatru pur pământesc, ci o realitate în care Dumnezeu, Maica Domnului, îngerii, sfinții constituie prezențe reale, dar nevăzute ochilor profani (*n.tr.*).

⁵⁹ *Apocalipsa* 4, 5.

Întreaga descriere face cunoscută această măreție neapropiată a lui Dumnezeu Atotțiitorul.

„Și șapte făclii de foc ardeau înaintea tronului, care sunt cele șapte duhuri ale lui Dumnezeu.”⁶⁰

Sfântul Evanghelist Ioan menționase deja imaginea celor „șapte făclii de foc ce ardeau înaintea tronului”, în cele șapte epistole către cele șapte Biserici, prin adresarea lui Iisus Hristos întru slavă, deja a covârșitorului Iisus, a lui Iisus supra-istoric, acolo unde scrie: „Har vouă și pace de la Cel Ce este și Cel Ce era și Cel Ce vine și de la cele șapte duhuri, care sunt înaintea tronului Lui.”⁶¹

Cele *șapte duhuri*, care sunt menționate acolo, acum sunt reprezentate aici prin *șapte făclii de foc ce ard*. Este vorba despre Unul, Sfânt și Unitar Duh Sfânt al lui Dumnezeu, a treia Persoană a Sfintei Treimi. De aceea și întreaga adresare pe care o are Sfântul Ioan Evanghelistul nu este nimic altceva decât salutul ce vine de la Sfântul Dumnezeu în Treime. Îi menționează mai întâi pe Tatăl și pe Sfântul Duh, lăsându-L ultimul pe Fiul pentru a face vădită Persoana Lui, întrucât toate cele de mai jos se referă la El.

Duhul cel Sfânt Se arată aici prin imaginea, prin chipul celor șapte făclii ce ard, care este vădit că se referă la variatele energii/lucrări ale Sfântului Duh. Numărul *șapte* simbolizează totalitatea, dar și multe energii ale Sfântului Duh. Duhul cel Sfânt este unul, nu Se împarte. Ceea ce se împarte sunt harismele. Și, pentru exprimarea împărțirii harisamelor – sau a energiilor/lucrărilor, este același lucru – este menționată imaginea celor *șapte sfeșnice ce ard*.

Însă prin imaginea celor *șapte sfeșnice ce ard* se mai arată capacitatea lui Dumnezeu de a pătrunde peste tot. Dumnezeu le vede pe toate.

⁶⁰ Apocalipsa 4, 5.

⁶¹ Apocalipsa 1, 4.

„Și înaintea tronului, ca o mare de sticlă, asemenea cu cristalul”⁶², însă nu era marea. Foarte adesea, în descrierile sale, Ioan Evanghelistul ne spune acel „asemenea”, „ca”, „precum” și celelalte, prin care arată că toate acestea nu sunt decât o strădanie de a reda o anumită imagine a unei realități, ce se află în spatele acestor comparații.

Această *mare de sticlă* care *seamănă cu cristalul* dacă se află în fața tronului, am putea spune că este pardoseala întregului decor, a scenei. Deasupra acestei pardoseli se află imaginea *Celui Ce șade pe tron* și *tronurile celor douăzeci și patru de bătrâni*, care sunt în jurul *tronului Celui Ce șade*. Însă, dacă această „construcție” *ca marea* și *ca cristalul* este pardoseala, în același timp poate fi socotită a fi acoperișul pământului. Pentru că, dacă toate acestea se petrec în cer, atunci, în mod evident, au un spațiu despărțitor, o pardoseală – și este exact ceea ce vede acum Sfântul Ioan – și atunci pentru pământ, pentru noi cei de aici, pardoseala cerului este acoperișul nostru.

Fiți atenți! Am să vă rog foarte mult, nu numai pentru tema de astăzi, ci pentru fiecare temă pe care o vom dezbate legată de cartea *Apocalipsei*, să nu le luați pe acestea după literă. Vă rog foarte mult! Aici sunt imagini. Și sunt imagini, pentru că este cu neputință să înfățișeze cineva realitatea. Dacă ar fi trebuit să se prezinte realitatea, atunci nu ar fi zis Apostolul Pavel despre cele văzute de el în răpire că „nu se cuvine omului să le grăiască”⁶³. Aceste lucruri sunt inexprimabile, sunt negrăite, inaccesibile. Nu putem nici să gândim ce anume sunt toate acestea în realitate și sunt înfățișate doar ca imagini. De aceea, vă rog ca nimeni să nu le primească pe acestea în mod simplist, că sunt acoperișuri, pardoseli,

⁶² *Apocalipsa* 4, 6.

⁶³ *II Corinteni* 12, 4.

tronuri..., este nevoie de foarte multă luare-aminte, deoarece altfel se va denatura foarte serios întreaga temă.

Acest spațiu despărțitor, această pardoseală-acoperiș este transparentă și arată faptul că de acolo *Cel Ce șade pe tron* poate să supravegheze, să vadă tot ce există sub aceasta. Așadar, este o imagine foarte expresivă pentru faptul că Dumnezeu supraveghează și le cunoaște pe toate cele ce se petrec pe pământ. Nu există vreun lucru pe care Dumnezeu să nu-l cunoască. Cunoaște absolut totul, și desigur și pe acelea pe care oamenii nu le cunosc. Și pe acelea, despre noi înșine, pe care noi nu le cunoaștem, Dumnezeu le cunoaște. Și nu numai că nu ne cunoaștem propriul sine, care se află în prezent, ci cu mult mai mult nu cunoaștem ce vom gândi și ce vom face în viitor. Pe acestea le cunoaște numai Dumnezeu. Pentru Dumnezeu toate sunt „goale și descoperite”⁶⁴. Nu există nici un spațiu intermediar netransparent. Toate sunt în fața lui deschise și limpezi.

„Iar în mijlocul tronului...” Încet-încet se completează această imagine și începe să capete o anumită dinamică și să se îndepărteze de caracterul ei staționar. „Iar în mijlocul tronului și împrejurul tronului patru vietăți, pline de ochi, dinainte și dinapoi. Și vietatea cea dintâi era asemenea leului, a doua vietate asemenea vițelului, a treia vietate avea față de om, iar a patra vietate era asemenea vulturului care zboară. Și cele patru vietăți, având fiecare din ele câte șase aripi, sunt pline de ochi.”⁶⁵

Foarte ciudată și foarte tainică această imagine! Zice: „Iar în mijlocul tronului și împrejurul tronului...” Prin această precizare „în mijlocul tronului”, trebuie să se înțeleagă că este *în față*. În consecință, *în jurul tronului sunt patru vietăți*,

⁶⁴ Evrei 4, 13.

⁶⁵ Apocalipsa 4, 6-8.

foarte tainice aceste *vietăți*, care în față și în spate erau pline de ochi, adică un fel de vietate cu foarte mulți ochi! *Prima vietate*, scrie Sfântul Ioan Evanghelistul, *semăna cu leul*. Nu zice că *era leu*, ci, atenție, „*asemenea leului*”, *semăna cu leul*. *A doua semăna cu vițelul; a treia avea față de om, și a patra era asemenea cu vulturul. Și fiecare dintre aceste patru vietăți avea șase aripi și, de jur-împrejur și pe dinăuntru, erau pline de ochi. Peste tot ochi; peste tot ochi!*

O imagine analogă ne prezintă prorocul Isaia, la capitolul al șaselea, și prorocul Iezechiel, în capitolele întâi și al zecelea al cărților lor.

Ce sunt însă aceste *patru vietăți* tainice? În mod evident, foarte evident, nu sunt animale necuvântătoare, mai cu seamă dacă, așa cum vom vedea puțin mai jos, zic și cântă un imn către *Cel Ce șade pe tron*. Așadar, ce sunt?

Este vorba despre făpturi îngerești, prin urmare, sunt îngeri. Și, dacă acceptăm întreaga temă în corelație cu vedeniile lui Isaia și Iezechiel, împreună cu vedenia prorocului de față, a Sfântului Ioan, atunci vom vedea că este vorba despre serafimi și heruvimi.

Aceste *vietăți* posedă un caracter simbolic și de aceea se manifestă în acest fel. V-am spus, nu sunt animale, nu sunt animale necuvântătoare.

Mulțimea de ochi, faptul că aceste vietăți au mulți ochi, arată atotcunoașterea lui Dumnezeu, deoarece le folosește pe acestea drept organe funcționale ale Sale, pe care le trimite la săvârșirea voilor Sale. Așadar, Dumnezeu le vede pe toate, iar aceasta se exprimă prin faptul că apar aceste *vietăți* pline de ochi.

Multe aripi ale acestor vietăți arată ușurința mișcării pe care o au, pentru grabnica împlinire a voilor lui Dumnezeu.

Însă ce simbolizează aceste *vietăți*? S-au dat de-a lungul timpului multe interpretări cu privire la ce anume simbo-

lizează. Și mai ales, dacă ați luat aminte, aceste *patru vietăți* sunt zugrăvite pe bolta bisericii în cele patru colțuri de la baza turlei principale a unei biserici, acolo unde sunt zugrăviți cei patru evangheliști și, prin aceasta, se consideră că sunt simbolurile celor patru evangheliști. De aceea și lângă fiecare dintre evangheliști există și o *vietate* corespunzătoare. Lângă Luca, de pildă, se află *vițelul*, lângă Marcu, *leul*, lângă Matei se află *vietatea în chip de om*, iar lângă Ioan, *vulturul*. Există, așa cum v-am spus, multe interpretări, însă ne vom referi la cea mai probabilă.

Am putea spune că *leul* arată măreția împărătească a *Celui Ce șade pe tron*, însă imaginea nu a fost încă completată. Aceasta se va întâmpla în capitolul următor, al cincilea, iar ceea ce completează imaginea este *Mielul cel înjunghiat*⁶⁶.

De la capitolul al șaselea începe de-acum desfășurarea evenimentelor care urmează să se întâmple. În consecință, aceste însușiri ale celor *patru vietăți* nu se raportează numai la *Cel Ce șade pe tron*, ci se raportează și la cele *șapte făclii ce ard*, Care Îl reprezintă pe Sfântul Duh, se raportează și la *Mielul cel înjunghiat*, Care este Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu, Care S-a întrupat. Astfel, pentru a avea o imagine deplină, deoarece cele trei Persoane ale Sfintei Treimi au o singură ființă, este Unul Dumnezeu, trebuie să considerăm că toate aceste însușiri ale atotștiinței, prin *mulțimea de ochi*, prin *marea de sticlă*, *pardoseala* aceasta prin care Dumnezeu le vede pe toate, sunt valabile și pentru cele trei Persoane ale Sfintei Treimi; acestea le văd și le cunosc pe toate, deoarece unul este Dumnezeu.

A doua *vietate*, *vițelul*, arată forța, puterea. Îi este atribuit Evanghelistului Luca, deoarece vor să arate că Luca se referă la jertfe, la preoția lui Hristos și celelalte, deoarece vițelul era animalul care era adus jertfă.

⁶⁶ *Apocalipsa* 5, 6 și 12; 13, 8.

Apoi, *chipul uman* arată capacitatea rațională a omului, așadar că există inteligență. Să nu socotească cineva că acestea sunt animale necuvântătoare! Și toate acestea, desigur, există la Dumnezeu Însuși, v-am spus; acestea sunt însușiri ale lui Dumnezeu.

Iar a patra vietate este *vulturul*. Acesta zboară foarte sus, vede foarte bine și are o perspectivă largă, iar noi atribuim simbolul său Evanghelistului Ioan, pentru a arăta faptul că teologia lui este foarte înaltă și ageră. Ajunge în cer și vorbește despre Dumnezeu-Cuvântul!

„Și odihną nu au, ziua și noaptea, zicând: Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Dumnezeu, Atotțiitorul, Cel Ce era și Cel Ce este și Cel Ce vine.”⁶⁷

Vedem că cele *patru vietăți* înalță neîncetat un imn către *Cel Ce șade pe tron*. Expresia „odihną nu au, ziua și noaptea” este foarte mișcătoare, foarte umilincioasă, și arată slavoslovirea neîncetată a lumii îngerești adusă lui Dumnezeu. Nu încetează niciodată!

În cer, iubiții mei, nu există zi și noapte. Ar fi un lucru lipsit de înțelepciune dacă ar spune cineva aceasta și, mai ales, dacă, eventual, ar dori să susțină teze doveditoare cu privire la calendarul bisericesc. Ziua și noaptea sunt consecințe, sunt fenomene ale mișcării de rotație a pământului în jurul soarelui. Întră umbra pământului și avem astfel noaptea; își arată pământul fața spre soare și avem ziua. În cer, însă, nu există nici soare, nici pământ și, în consecință, nu avem nici zi, nici noapte. Aceste imagini sunt repere rămase de pe pământ, pentru a arăta faptul că *ziua și noaptea*, adică neîncetat, aceste *vietăți* Îl slăvesc pe Dumnezeu. Dar să vedem cum Îl slăvesc.

Am menționat faptul că există un imn. Acest imn este unul stereotip. O să vi-l citesc iarăși: „Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul

⁶⁷ *Apocalipsa* 4, 8.

Dumnezeu, Atotțiitorul, Cel Ce era și Cel Ce este și Cel Ce vine.” Este un imn stereotip, deoarece nu există altceva ce ar putea să cânte. Vietățile psalmodiază acest imn, iar când se sfârșește, îl iau iarăși de la început. Însă, dacă este neîntrerupt acest imn, continuu, atunci ar socoti cineva că este monoton, plictisitor. Dar în Cer nu există numai acest imn.

Atunci când se încheie imnul celor *patru vietăți*, cei *douăzeci și patru de bătrâni*, care poartă cununi de aur – iar aceasta arată că „suntem preoți și împărați”, așa cum grăiește aceeași carte a *Apocalipsei* – vin să le depună în fața *tronului Celui Ce șade*. Atunci când imnul reîncepe, se întâmplă ca și cum ar primi înapoi cununile și, îndată ce se sfârșește imnul, făcând aceeași mișcare, le depun iarăși în fața *tronului*. Astfel, vedem că există un imn stereotip și o mișcare stereotipă. Imnul stereotip este rostit de către îngeri, cele *patru vietăți*, heruvimii și serafimii, iar mișcarea stereotipă este făcută de către cei *douăzeci și patru de bătrâni*. Vom vedea puțin mai jos că în momentul în care cei *douăzeci și patru de bătrâni* își depun cununile lor, rostesc o adresare, dar și aceasta este stereotipă; este o mică rugăciune, am putea spune, care se repetă continuu. Așadar, ar putea crede cineva că Cerul este ceva foarte monoton, de vreme ce avem neconținută repetiție a acelorași lucruri. *Neîncetat*, fără sfârșit, în vecii nesfârșiți, avem aceeași mișcare!

Nu știm ce alte mișcări ar putea să existe, iubii mei, în Cer! Aici avem doar o imagine, dar la această imagine, cu aceste stereotipuri, aș veni să vă destăinui următorul lucru: Nu există nici un fel de plictiseală în Cer, pentru că atunci când se sfârșește imnul îngerilor – al *celor patru vietăți* –, atunci în fața ochilor îngerilor, a heruvimilor și serafimilor, se descoperă o nouă slavă a *Celui Ce șade pe tron*. În aceeași clipă se descoperă mai mult din dumnezeiasca slavă sau, mai

degrabă, această descoperire nu este altceva decât încă o deschidere a ochilor făpturilor îngerești, pentru că Dumnezeu are totdeauna dumnezeiasca slavă neschimbată. Este ceea ce spunem în troparul Schimbării la Față, anume că ucenicii au văzut „pe cât li se putea”, au văzut slava lui Hristos *cât au putut*. Și mai înainte Hristos era astfel, și neconținut Se mișca în chip transfigurat, însă ochii oamenilor erau închiși, adică nu vedeau. Acolo, pentru o clipă, s-au deschis ochii celor trei ucenici și, în acest fel, s-a arătat dumnezeiasca slavă a lui Hristos. În slava lui Hristos exista ceva stereotip, repetitiv, dar ochii ucenicilor s-au deschis până la un anumit punct, precum și ai îngerilor.

Când se termină imnul îngerilor, se deschid ochii lor și văd dumnezeiasca slavă mai mult decât înainte, când cântaseră *imnul întreit-sfânt*. Iar când se termină și acest imn, iarăși văd mult mai multă slavă. Dar această slavă, în același timp, oferă și o mai adâncă cunoaștere a lui Dumnezeu. Însă din această cunoaștere mai adâncă a lui Dumnezeu îngerii izbucnesc spre repetarea aceluiași imn, și nu ar putea să fie altceva diferit, când ei văd totdeauna același lucru.

Este exact așa cum se întâmplă cu noi atunci când mergem la o expoziție de artă, și vedem expodate care ne uimesc prin frumusețe, și exclamăm cu admirație „Aaaa!...”, și apoi se duce acest decor și vedem un altul și iarăși zicem „Aaaa!...”. Pentru cineva care ne aude fără să vadă expodatele, iubiții mei, acest lucru poate să pară ciudat și monoton, dar pentru noi, care vedem continuu imaginile, este ceva diferit. Așadar, îngerii au o nouă și o nouă descoperire a slavei dumnezeiești, și o nouă și mai adâncă și cu totul mai adâncă descoperire a cunoașterii dumnezeiești!

Să vă explic aceasta printr-un alt exemplu: săpăm o groapă în pământ de patru metri pătrați, cât pentru un puț

mare. Pentru cineva care se află la suprafața pământului s-a consumat interesul de a afla până unde am săpat. Însă, acela care sapă și află continuu lucruri noi, înaintând spre adânc, se găsește din uimire în uimire. Pentru acela care este la suprafață, care nu vede ce găsește cel ce sapă și coboară în inima pământului, tema este epuizată. Însă pentru cel ce coboară tema nu s-a epuizat. Așadar, așa este, iubii mei, și pentru lumea îngerească, pentru care ceea ce vede la Dumnezeu nu se epuizează niciodată. Dumnezeu este inepuizabil. Vedeți, nu știm ce fel de limbaj ar trebui să folosim pentru a înțelege acele lucruri pe care, realmente, nu putem să le înțelegem. Noi pătimim de monotonie, obosim, dorim schimbare de imagini, ne plictisim, căscăm, adormim. Toate acestea creează o saturație, însă această saturație, în mod evident, nu există în lumea cerească.

Acum, de la acest punct, observăm faptul că cunoașterea îngerilor se mărește neconținut. Adică în acest moment îngerii, sau mai bine zis, până la Întruparea Fiului lui Dumnezeu, îngerii aveau o cunoaștere „alfa”, să zicem, însă prin Întruparea Fiului cunoașterea îngerilor, dar și a sfinților, s-a îmbogățit foarte mult și neconținut se îmbogățește. Așa cum vom vedea mai jos, cei *douăzeci și patru de bătrâni* sunt Biserica triumfătoare. Sunt toți credincioșii care se află în Biserica din Cer. Acolo, în Biserica triumfătoare – la *bătrânilor din vedenie* –, cunoașterea lui Dumnezeu crește neconținut. Aici pe pământ învățăm câteva lucruri, dar acolo în cer cunoașterea lui Dumnezeu va fi neîntreruptă. Nu va exista niciodată situația terminării, a sfârșirii cunoașterii lui Dumnezeu, adică să spunem „le-am învățat pe toate și am terminat”. Acest lucru nu există în cer.

Încă mai mult, imnul „Sfânt, Sfânt, Sfânt” are o triplă utilizare, după cum vedeți. Pe de-o parte, intensifică noțiunea

sfințeniei *Celui Ce șade pe tron*, pe de alta, se referă la cele trei Persoane ale Sfintei Treimi. Este ca și cum îngerii ar spune mai întâi „sfânt” primei Persoane, al doilea „sfânt” celei de-a doua Persoane, iar cel de-al treilea „sfânt”, celei de-a treia Persoane. În consecință, „Sfânt, Sfânt, Sfânt” nu este numai o intensificare a noțiunii de sfințenie a Sfântului Dumnezeu, ci este și o descoperire a Dumnezeului Treimic; așadar, avem cele trei Persoane ale Sfintei Treimi și către fiecare Persoană este adresat și câte un „sfânt”.

De asemenea, este vrednic de observat faptul că acest imn pe care îl psalmodiază serafimii și-l descrie cu mare cuviință prorocul Isaia în capitolul al șaselea al cărții sale – vă trimit și la Vechiul Testament, ca să-l citiți! – este psalmodiat de heruvimi, așa cum se arată acestea și în vedenia lui Iezechiel, în capitolele întâi și al zecelea al cărții sale. Și aici, în imn, este adăugat acest element eshatologic specific cărții prezente, „Cel Ce era și Cel Ce este și Cel Ce vine”. Astfel, observăm aici modul în care pot psalmodia heruvimii și serafimii.

Ce sunt serafimii și ce sunt heruvimii?

Biserica noastră consemnează aceasta, într-un mod minunat, în Rugăciunea Cântării întreit sfinte, unde spunem următoarele: „Dumnezeule cel Sfânt, Care întru sfinți Te odihnești, Cel Ce cu glas întreit-sfânt ești lăudat de serafimi și slăvit de heruvimi – dar a lăuda și a slăvi este același lucru; sfântul alcătuitor al rugăciunii schimbă verbele, pentru a arăta că același imn rostesc și serafimii, și heruvimii (*n. pr. Ath.*) – și de toată puterea cerească închinat.”⁶⁸ Nu sunt doar cele *patru vietăți*, sunt toți îngerii. Vom vedea puțin mai jos, iubiții mei, că nu sunt *numai douăzeci și patru de bătrâni*, ci „mulțime multă, pe care nimeni nu putea s-o numere”. Îngerii sunt atât de mulți, încât nu poți să-i numeri.

⁶⁸ *Liturghier*, Ed. Mitropoliei Moldovei, Iași, 2004, p. 155.

Încet-încet, încet-încet, imaginea se mărește, se îmbogățește, crește, se extinde, într-un mod extraordinar, și-l predis pune, și-l pregătește pe ascultătorul sau pe cititorul cărții *Apocalipsei*, îl predis pune încet-încet și-l pregătește, ca să nu vadă imaginea dintr-odată și să nu mai știe unde să mai privească. Și astfel, adaugă Sfântul Evanghelist Ioan, într-un mod foarte meșteșugit, în descrierea sa, unul câte unul elementele..., unul câte unul, analizează și adaugă, analizează și adaugă continuu și ne oferă o imagine deplină a Cerului, a Împărăției lui Dumnezeu.

Mai departe, este vădit faptul că acest imn heruvimic al Sfintei Liturghii, pe care îl spunem atunci când ne pregătim pentru Vohodul Mare – „Noi, care pre heruvimi cu taină închipuim, și făcătoarei de viață Treimi întreit-sfântă cântare aducem, toată grija cea lumească să o lepădăm, ca pe Împăratul tuturor să primim”, și tot restul – este imnul care se psalmodiază, iar noi toți ne aflăm în jurul Sfintei Mese..., care este *tronul* lui Dumnezeu! Este tronul *Mielului înjunghiat*, al lui Iisus Hristos. Însuși Hristos Se află pe Sfânta Masă așezat, așa cum grăiește Sfântul Ioan Gură de Aur⁶⁹. Așadar, Sfânta Masă este identică cu *tronul* pe care l-a văzut în vedenia sa sfântul evanghelist; este însuși *tronul*! Și acolo, în jurul Sfintei Mese, sunt și heruvimii, și serafimii așezați spre cinstirea Lui, a lui Iisus Hristos. Noi..., noi suntem, am putea spune, cei *douăzeci și patru de bătrâni*, însă aici pe pământ, nu încă în Cer. Este același jertfelnic, este același *tron*, pentru că este

⁶⁹ Sf. IOAN GURĂ DE AUR, *La statui*, omilia a XV-a, PG 49.160.32-34: „Ce faci, omule? Juri pe Sfânta Masă, unde zace Hristos jertfit? Acolo jertfești pe fratele tău?”; *La trădarea lui Iuda*, omilia I, cap. 6, PG 49.381.9-14: „Dacă ai ceva împotriva dușmanului, alungă mânia, tămăduiește rana, desființează dușmânia, ca să primești tămăduire de la jertfelnic; căci stai înaintea unei jertfe înfricoșate și sfinte. Arată cinstire în fața acestei ofrande; în fața ta Se află Hristos înjunghiat”.

Același Dumnezeu. *Cel Ce șade, Cel așezat, Cel Ce odihnește* este Însuși Dumnezeu, iar noi ne aflăm în jurul Sfintei Mese.

În Biserica Primară, Sfânta Masă se afla în mijlocul edificiului bisericii (a naosului), dar apoi, din rațiuni tehnice, a fost așezată într-un capăt. Aceasta a fost o reprezentare sensibilă a ceea ce se întâmplă exact. În realitate, oriunde am duce Sfânta Masă, poporul este în jurul ei, pentru că dacă ne împărtășim înseamnă că suntem *comeseni*. Însă a spune că „sunt legat de o sfântă masă” înseamnă că *stau la masă*, și nu are însemnătate unde se află această masă. Stau eu, stă și aproapele, precum și cel mai de departe. Așadar, toți ne aflăm în jurul mesei, a acestei mese comune. *Comună* pentru noi, așadar, comună în înțelesul în care ne privește pe noi, dar este *masa* lui Dumnezeu, este *tronul* lui Dumnezeu.

Astfel, iubiții mei, fără să realizăm, noi devenim heruvimi și serafimi, de aceea și imnul acesta grăiește: „noi, care pe heruvimi cu taină închipuim...” Noi, credincioșii, îi închipuim, în chip tainic, pe heruvimi și pe serafimi! Notăți și faptul că acest *imn heruvimic* nu este spus doar de preoți în *altar*, ci este cântat și de popor pe de rost. Acesta este *Heruvicul* și ne pregătim de Vohodul Mare. În consecință, nu sunt doar preoții în jurul *mesei*, subliniez aceasta, ci este clerul și poporul întreg în jurul *tronului lui Dumnezeu*. Și așa cum ne aflăm în jurul mesei, închipuim tainic pe heruvimi și pe serafimi și stăm în fața făcătoarei de viață Treimi, cei ce aducem, cu toții, *cântarea (imnul) cea întreit-sfântă*. De aceea, ca și când am spune unul către altul, zicem mai jos: „Toată grija cea luminează să o lepădăm”; să nu mai gândim nimic acum, câtă vreme ne aflăm aici.

Deoarece, cu adevărat, iubiții mei, oamenii voștri dragi care au plecat în Cer și au fost îndreptați, adică cei ce se află acum în Biserica biruitoare, socotiți că ei se gândesc la ogoa-

rele pe care le-au avut aici pe pământ, la rudele, la femeia sau la copiii lor? Iubiții mei, ei sunt atât de ocupați acolo în Cer! Nu le rămâne vreme să se gândească la nimic altceva, la nimic altceva! Nu e loc pentru altceva! Și apoi cele pământești sunt atât de sărace..., atât de sărace! Ce-și va aminti soțul tău care a plecat? De tine? Și copilul tău, care a plecat din viața prezentă, de tine își va aminti, de tine, mama, care plânga și te îndurerezi? Copilul tău, bărbatul tău, tatăl său, mama ta și dacă, firește, sunt în Biserica biruitoare, acolo nu au timp pentru nimic altceva; ei se desfată neconținut de slava dumnezeiască.

Și noi acum, în jurul *Sfintei Mese* aflându-ne, nu trebuie să avem griji lumești: „Toată grija cea lumească să o lepădăm”, tocmai pentru a-L primi pe Mântuitorul Hristos, Care vine să șadă pe *tronul Său*. Acum se va face *Vohodul Mare*, se vor depune artosul și vinul și apoi se vor sfinți, și vom avea pe *consfințitul Miel înjunghiat*, pe Fiul lui Dumnezeu, Care S-a întrupat și Căruia noi Îi vom deveni comeseni.

La mulți sfinți întâlnim ceea ce vă relatez în mod revelator și poate să vă fie chiar un lucru cunoscut. Sfântul Spiridon, atunci când liturghisea, îi vedea pe îngeri. Citiți troparul său (se află în *Ceaslovul* vostru, la data de 12 decembrie), unde se spune: „Îngeri ai avut împreună cu tine slujind.” Îngeri! Îngerii sunt prezenți și în cea mai săracă biserică în care vom liturghisi, și cu cel mai păcătos preot! Îngerii nu pe preot îl cinstesc, îngerii Îl cinstesc pe Hristos, *Cel Ce stă pe Sfânta Masă*. Așadar, fie că eu, preotul, sunt sfânt, fie păcătos, îngerii se află în jurul *Sfintei Mese*, spre cinstirea lui Hristos. Și atunci când Sfântul Spiridon îi vedea pe îngeri, nu înseamnă că ei au venit ca să se arate în fața ochilor lui, ci motivul este că ei vin pentru Hristos, iar sfântul îi vede pentru că are o inimă curată. Sfântul Ioan Gură de Aur ne relatează și el: „Cunosc pe cineva, și vă încredințez, care atunci

când liturghisea îi vedea pe îngeri în jurul Sfintei Mese!⁷⁰ Acest *cineva* este foarte probabil să fie chiar el însuși, dar, din pricina unei cugetări smerite, nu se descoperă pe sine însuși.

Cât de mare, importantă, mândră și cutremurătoare este Dumnezeiasca Liturghie ortodoxă! Cum trebuie să stăm noi la Dumnezeiasca Liturghie! Vorbim despre renașterea Dumnezeieștii Liturghii, despre renașterea liturgică a credincioșilor. Aceasta este renașterea, iubirii mei, să dobândim cunoștința, să știm exact ce este *Dumnezeiasca Liturghie* și cât de sfânt este locul acela, *Sfânta Masă*! De aceea, nu trebuie să atingem, nici preotul nu trebuie să atingă *Sfânta Masă* fără motiv. Nu trebuie să stăm în fața *Sfintei Mese* în chip necuvios, fără teamă. Totdeauna să simțim că este *tronul lui Dumnezeu*.

Dacă ați observat, atunci când voim să mergem dintr-o parte a *Altarului* în cealaltă, mergem în jurul *Sfintei Mese*. Facem aceasta pentru că se presupune faptul că în partea dinainte este fața lui Dumnezeu. Nu trebuie să treacă cineva prin față, ci să meargă prin spate. Desigur că Dumnezeu este *peste tot prezent* și fața Lui este peste tot. Aceasta este o expresie liturgică, pentru ca omul să aibă evlavie și cinstire, să fie cu luare-aminte și să meargă prin spate. Nu va sta, nu va trece prin față, și mai ales într-un mod necuviincios, fără teamă, ceea ce se zice prin expresia *frică de Dumnezeu* – spun aceasta pentru noi, preoții, firește –, ci cu teamă, cu evlavie. Să simtă cineva, în orice clipă, ce este *Sfânta Masă*!

Continuăm acum: „Și când cele patru vietăți dădeau slavă, cinste și mulțumită Celui Ce șade pe tron, Celui Ce este viu în vecii vecilor, atunci cei douăzeci și patru de bătrâni, căzând înaintea Celui Ce ședea pe tron, se închinau Celui Ce este viu în vecii vecilor.”⁷¹

⁷⁰ Citare liberă.

⁷¹ *Apocalipsa* 4, 9-10.

Este o caracteristică distinctivă faptul că acea *cântare întreit-sfântă a vietăților* cuprinde slava, cinstea și mulțumirea. Ascultați ce zice: „Și când cele patru vietăți dădeau slavă, cinste și mulțumită...” Așadar, *cântarea întreit-sfântă – „Sfânt, Sfânt, Sfânt...”* – analizând-o constatăm că prin ea se atribuie slavă, cinste și mulțumire!

Este ceva asemănător – fiți atenți la acest punct! – cu ceea ce cuprinde rugăciunea „Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă!”. „Miluiește-mă!” le cuprinde pe toate acestea. „Miluiește-mă!” este cea mai cuprinzătoare strigare către Dumnezeu. Vrei să mulțumești? Spune: „Miluiește-mă!” Vrei să adresezi o rugămintă? Spune: „Miluiește-mă!” De aceea, nu se schimbă rugăciunea. Și această rugăciune este, de asemenea, stereotipă, însă pentru cineva care o aude pentru prima dată că se repetă – „Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă..., Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă..., Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă!” – este posibil să fie plictisitor și atunci e cu puțință să zică și ceea ce se spune: „De atâta Doamne miluiește și preotul se plictisește!” Vai de noi! Pentru acela care spune rugăciunea și are conștiință și are simțire, nu există nici o monotonică, absolut nici una. Este exact aceeași stare care există în Cer. Adică, așa cum îngerii nu simt monotonică acolo spunând aceeași cântare (imn), tot așa nu simte monotonică cel ce rostește continuu: „Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă!” Nu se schimbă, este la fel în formă. Pot mărturisii acest lucru cei ce au experiență în legătură cu această rugăciune.

Încă și Dumnezeiasca Liturghie, întreaga Dumnezeiască Liturghie, de la „Binecuvântată este Împărăția...”, până la „Pentru rugăciunile...”, slavă, cinste, mulțumire, mijlocire, slavoslovire..., aici sunt toate împreună. Fiți atenți! Rostim un mic imn, care cuprinde toate aceste lucruri: „Te lăudăm,

Te binecuvântăm, Ție Îți mulțumim, Doamne, și ne rugăm Ție, Dumnezeuului nostru.”⁷² Dacă trebuie să-L rugăm pe Dumnezeu pentru o chestiune a noastră, facem o Dumnezeiască Liturghie. Dacă trebuie să-I mulțumim pentru o cerere a noastră pe care a împlinit-o, facem iarăși Dumnezeiască Liturghie. Dacă trebuie să-L slăvim pe Dumnezeu pentru orice simțim înlăuntrul nostru, facem iarăși o Dumnezeiască Liturghie. Dacă trebuie să-L cinstim pe Dumnezeu, în orice fel, facem iarăși o Dumnezeiască Liturghie. Așadar, Dumnezeiască Liturghie le cuprinde pe toate acestea și ne-o descoperă aici textul, care grăiește faptul că „Sfânt, Sfânt, Sfânt” este atribuirea cinstei, slavei și mulțumirii către Dumnezeu.

Când se termină cântarea întreit-sfântă a vietăților, atunci, așa cum v-am spus și mai înainte, cei *douăzeci și patru de bătrâni* cad în fața tronului Celui Ce șade – a Dumnezeului Celui viu! –, I se închină, și acolo, în fața tronului, își depun *cununile de aur*. Toate aceste mișcări sunt pline de smerenie și arată că există o adâncă simțire a distanței dintre Dumnezeu-Creatorul și creaturile Sale.

„Și aruncau cununile lor înaintea tronului.”⁷³

Această oferire a cununilor nu reprezintă numai un semn de supunere, ci și un semn de recunoaștere, că lui Dumnezeu I se datorează aceste *cununi*.

Voi lua o imagine din lumea veche. Oarecând, Socrate l-a întâlnit pe cale pe Euthydemos care purta o cunună și mergea să se roage. Rugăciunea lui Euthydemos – urma să o facă la statuia lui Zeus din Athena, nu știu unde putea să se roage, în orice caz, zeilor lor mincinoși – avea mișcare. Existau rugăciune, cereri și, în același timp, cunună, pe care o purta pe capul său cel ce se ruga, apoi o scotea și o așeza la

⁷² *Liturghier*, Sfânta Liturghie a Sfântului Ioan Gură de Aur, ed. cit., p. 192.

⁷³ *Apocalipsa* 4, 10.

baza soclului statuii. Același lucru se întâmpla, iubiții mei, și atunci când învingătorul de la luptele olimpice se întorcea în localitatea sa și ținea ramura de măslin. Mergea și o depunea pe soclul sau la picioarele statuii zeului care era adorat în cetatea în care el locuia. Aceasta făceau vechii greci și prin aceasta voiau să arate că slava, cinstea, biruința, mulțumirea aparțin zeului. Dacă vechii greci, în ciuda nefericitei lor idolatrii, percepeau astfel lucrurile – și, desigur, pe bună dreptate! –, cu cât mai mult ar trebui să percepem noi aceasta, iubiții mei!

Așadar, această oferire a *cununilor de aur* este ca și cum ar zice cei *douăzeci și patru de bătrâni*, adică Biserica biruitoare: „Nu ni se cuvine nouă cinstea și slava; Ție se cuvine, Sfinte Dumnezeule în Treime! Noi suntem făpturi sărace. Și chiar dacă avem cununi de aur, este întrucât bunătatea Ta, Doamne, ni le-a oferit.”

Și Sfântul Andrei al Cezareei scrie: „Căci Tu, Stăpâne, Te-ai făcut pricinuitor și dăruitor al cununilor biruinței, și făcându-Te dăruitor al acestora, de la toate făpturile Ți se cuvine mulțumire.”⁷⁴

Și, cu adevărat, această adresare, am putea spune rugăciune, pe care I-o adresează cei *douăzeci și patru de bătrâni*, cuprinde această teză; ascultați-o:

În vreme ce ei depun cununile lor în fața picioarelor *Celui Ce șade pe tron*, grăiesc: „Vrednic ești, Doamne și Dumnezeul nostru, să primești slava și cinstea și puterea, căci Tu ai zidit toate lucrurile și prin voința Ta ele erau și s-au făcut.”⁷⁵ Ei repetă ceea ce a fost analizat în legătură cu imnul îngerilor, numai că acolo, în loc de *mulțumire*, este

⁷⁴ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evangelistului Ioan Theologul*, J.P. Migne, PG 106, cuv. al IV-lea, cap. 11, Athena, 2001, p. 260A.

⁷⁵ *Apocalipsa* 4, 11.

adăugat cuvântul *putere*. Toate acestea arată bogăția, adică faptul că toate acestea există la Dumnezeu în mod inepuizabil. Scurtă, dar plină de conținut, foarte frumoasă rugăciune: „Vrednic ești”!

Într-adevăr, iubirii mei, Dumnezeu este cu adevărat vrednic în toate, și în putere, și în bunătate. Făpturile niciodată nu au vrednicie, oricâtă sfințenie ar avea; vrednicia o are numai Dumnezeu. Atunci când psalmodiem la Dumnezeiasca Liturghie imnul *Heruvic*, preotul se întoarce către Dumnezeu și zice: „Nimeni dintre cei legați cu poște și cu desfătări trupești nu este vrednic să vină, să se apropie sau să slujească Ție, Împăratul Slavei; căci a sluji Ție este lucru mare și înfricoșător chiar pentru puterile cele cerești.”

Iar la rugăciunea sfintei anaforale zicem: „Cu vrednicie și cu dreptate este a-Ți cânta Ție, pe Tine a Te binecuvânta, pe Tine a Te lăuda, Ție a-Ți mulțumi, Ție a ne închina, în tot locul stăpânirii Tale...”⁷⁶

Observăm faptul că, în general, această Liturghie cerească este *typos*⁷⁷ și model al Dumnezeieștii Liturghii ortodoxe pământești. Dacă cineva citește și aprofundează întreaga carte a *Apocalipsei*, va înțelege foarte curând că *typos*-ul, adică modelul Dumnezeieștii Liturghii *ortodoxe* – subliniez – este acela care se celebrează în Cer. De acolo, din Cer, am luat și avem Dumnezeiasca Liturghie. Apostolul Pavel menționează în *Epistola către Evrei*, faptul că Dumnezeu a grăit către Moisi: „Fii cu luare-aminte; să faci întocmai acestea toate după modelul ce ți s-a arătat în munte.”⁷⁸ Și continuă Apostolul Pavel: „Pentru că acestea sunt modelele lucrurilor viitoare sau cerești.”⁷⁹ Sunt modele, sunt umbre.

⁷⁶ *Liturghier*, Sfânta Liturghie a Sfântului Ioan Gură de Aur, p. 189.

⁷⁷ Vezi explicațiile de la nota 58.

⁷⁸ Cf. *Ieșirea* 25, 9-40; 26, 30.

⁷⁹ Cf. *Evrei* 8, 1-5.

Drept pentru care originalele lor sunt în Cer. Aici săvârșim Dumnezeiasca Liturghie, dar originalul ei este în Cer.

Mai mult, Dumnezeu este singurul vrednic, așa cum am spus, să primească slava, cinstea și puterea, deoarece este Creatorul a toate și, dacă cei *douăzeci și patru de bătrâni* poartă *cununi de aur* și se află împreună cu Dumnezeu lângă tronul Său, împreună-șezători cu Dumnezeu, aceasta este rezultatul iubirii și al bunătății lui Dumnezeu.

Încă demn de observat este și următorul fapt: „Toate s-au zidit pentru că Tu ai voit, Dumnezeule. Toate au devenit, pentru că Tu ai voit.” Acest „erau și s-au făcut” – este o inversiune aici –, ceea ce înseamnă: nimic nu s-a făcut fără să voiască Dumnezeu.

Prezența răului în lume, iubiții mei, nu are o dimensiune ontologică, ci una morală. În consecință, tot ceea ce există este bun, și dacă ce există este bun, dacă există răul, acesta este prin alegerea noastră. Este în alegere, nu este ontologic. Așadar, voia lui Dumnezeu în orice lucru bun care există este *după bunăvoința* lui Dumnezeu. Însă, voia lui Dumnezeu în orice lucru rău care subzistă prin alegerea făpturilor raționale, aceasta este *după îngăduința* lui Dumnezeu.

Astfel, vedem că mențiunea „erau”, în loc de „sunt”, descoperă faptul că toate continuă să existe doar pentru că Dumnezeu voiește aceasta! Altfel, tot ceea ce Dumnezeu nu voiește se întoarce în nimic (ne-ființă), de unde a provenit și, astfel, tot ceea ce există, există întrucât voiește Dumnezeu, Căruia I se cuvin slava, cinstea, închinăciunea și mulțumirea. Amin.

CAPITOLUL IV

Fiul ca Miel înjunghiat și cartea pecetluită. Voia Dumnezeiască

(Această secțiune începe de la pagina întâi a Omiliei 26)

Ajungem, cu ajutorul lui Dumnezeu, iubiții mei, să analizăm capitolul al cincilea al cărții *Apocalipsei*, care vine să completeze imaginea ce deja exista ca vedenie, și pe care a început să ne-o descrie, într-un mod măreț și dramatic, Sfântul Evanghelist Ioan în capitolul precedent.

Această imagine este completată prin acea tainică *carte pecetluită* și prin izbăvitorul Hristos, ca *Miel înjunghiat*. Acestea sunt două puncte principale care completează imaginea, așa cum este ea analizată în capitolul al cincilea.

„Am văzut apoi, în mâna dreaptă a Celui Ce ședea pe tron, o carte scrisă înăuntru și pe dos, pecetluită cu șapte peceti.”⁸⁰

Cel Ce șade pe tron, așa cum ne spune pasajul de aici, avea în mâna Sa dreaptă o carte, pe care i-o dădea cuiva. Această *carte* era din pergament sau din papirus, în orice caz se înfățișa sub formă de *sul*. Așadar, era o fâșie de piele, nu așa cum este forma de astăzi a cărților în care avem file și care sunt lipite la o margine a lor. Nu era în forma cunoscută a cărții, ci în formă de *sul*. Adică erau doi cilindri, la care pe unul era înfășurat pergamentul sau papirusul în formă de

⁸⁰ *Apocalipsa* 5, 1.

sul, și atunci când desfășori un cilindru ca să citești, înfășori pe celălalt cilindru. Aceasta era vechea formă a cărților. Astfel era și *cartea* pe care o ținea *Cel Ce ședea pe tron* și care, potrivit sfântului evanghelist, era scrisă și *pe interior*, și *pe exterior*. Adică, dacă este o fâșie dintr-o materie pentru scris, scrie cineva din interior deschizând aceste stîngîhii de lemn, și desfășurând *cartea* – nu dând filele –, de asemenea, poate să scrie și pe partea de dinafară. *Cartea* aceasta, așadar, era scrisă și pe interior, și pe exterior.

Ce înseamnă faptul că era scrisă și pe interior, și pe exterior?

Sfântul Andrei al Cezareei zice: Prin această *carte* „se înțelege memoria atotînțeleaptă, în care toți, după [dumnezeiescul] David, sunt scriși, și abisul dumnezeieștilor judecăți. Iar acestea care sunt scrise în interior, prin Duhul [lesne de înțeles nu sunt, ci] anevoie de priceput, iar cele din exterior, prin literă sunt și mai anevoie de priceput”⁸¹. Această *carte, sulul, este simbolul memoriei atotînțelepte a lui Dumnezeu, în care sunt scrise toate*. Ceea ce de multe ori se zice în popor – chiar dacă are o altă dimensiune acolo, capătă un înțeles de soartă, și este înfricoșătoare, dar se apropie puțin de adevăr –, ceea ce se spune prin expresia *toate sunt scrise; ceea ce ți se va întâmpla este scris*. Nu există nimic *scris*. Fiți atenți, nu există nimic *scris*! Pur și simplu acestea se află în memoria lui Dumnezeu, în cunoașterea lui Dumnezeu, acelea care stau să se întâmple în mod liber și al căror simbol este *cartea*, adică scrierea. Așadar, atunci când zicem că *ceva este scris* este simbolul expresiei cunoașterii și al memoriei lui Dumnezeu, iar nu *ceva ce a fost scris, destinul, kişmet*⁸², despre

⁸¹ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al IV-lea, cap. 11, Athena, 2001, p. 260B.

⁸² Turcescul *kişmet* < arăbescul *qismah* este destinul, ursitul, scrisul, inevitabilul, în ceea ce privește concepția musulmană despre lume și fatalismul oriental.

care vorbesc turcii. Nu, nu există nimic din toate acestea. Fiți cu luare-aminte, orice creștin care susține că i-a fost scris sau destinat lui să pătimească sau să i se întâmple ceva anume, păcătuiește! Subliniem acest lucru.

Și *în carte* – totdeauna trebuie văzută ca un simbol! –, acolo sunt scrise planurile lui Dumnezeu, abisul judecăților dumnezeiești, și așa mai departe, adică *modul cum gândește Dumnezeu*.

Mai mult, așa cum era scrisă *cartea* pe interior și pe exterior simbolizează faptul că din interior este arătat *duhul* lucrurilor, duhul literelor, în vreme ce scrierea din exterior arată *litera*. Așadar, *litera*, după cum știți, o înțelegem, o vedem, precum și Sfânta Scriptură sau *cartea Apocalipsei*. Este înserată în Noul Testament, o citim, *duhul* însă se află în interior, adică este ascuns. Aceasta vrea să spună faptul că *acea carte* pe care o ține în mână *Cel Ce șade pe tron* era scrisă pe interior și pe exterior.

Însă Sfântul Andrei mai spune încă ceva: „Dar prin *carte* se mai înțelege și prorocia despre care Hristos a zis în Evanghelie că o va plini; care după vremurile cele din urmă (eshatologice) se va împlini.”⁸³ Astfel, *cartea* este înțeleasă și ca prorocie. Să nu uităm că Domnul a zis: „Nu am venit ca să stric legea, ci să împlinesc”⁸⁴; atât ca s-o împlinesc, cât și s-o îndeplinesc. *Acea zicere să împlinesc* înseamnă că Hristos este *cartea* prorociei. El Însuși este prorocia. El Însuși vine nu ca să interpreteze prorocia, așa cum ar interpreta-o un proroc, ci să îndeplinească prorocia, să pună în lucrare prorocia.

Toate acestea arată ce este *cartea* pe care o ține în mâinile Sale *Cel Ce șade pe tron*, pe care merge să o dea cuiva, așadar, ca și cum ar cere cineva să-i fie dată *cartea*, care era

⁸³ Citare liberă.

⁸⁴ *Matei* 5, 17.

însă *pecetluită cu șapte peceti*. (În originalul grecesc, cuvântul „pecetluită” apare întărit sub forma „preapecetluită” – *κατεσφραγισμένον* –, fapt care sporește inaccesibilitatea pecetluirii, *n.tr.*). Așadar, cele șapte peceti trebuie înțelese ca și cum ar fi cu neputință de înțeles *cartea*. Influențați, desigur, de acest pasaj, spunem și în limbajul nostru zilnic că *această chestiune este pecetluită cu șapte peceti*, ceea ce înseamnă că este foarte dificil, chiar cu neputință să o înțelegem. Prin urmare, cartea era de neînțeles, inaccesibilă, tainică.

Sfântul Andrei scrie iarăși cu privire la acest amănunt: „Cele șapte peceti socotesc că arată fie desăvârșita lăcătuire a cărții și totala neputință de a fi necunoscută, fie economia Dumnezeiescului Duh, Cel Ce cercetează adâncurile [lui Dumnezeu]; pe care a le dezlega nu-i este cu puțință nici unuia dintre firile create.”⁸⁵ Așadar, *aceste șapte peceti* socotesc că descoperă sau faptul că există o deplină pecetluire, astfel încât să nu poată cineva să cunoască ceea ce scrie în carte sau, pur și simplu, că acolo există adâncurile Economiei dumnezeiești, adică ce gândeste Dumnezeu să facă în Istorie și care va fi finalul ei.

Cu adevărat, care va fi finalul Istoriei? Îl cunoaștem? Desigur că în afară de șarlatani, astrologi, oameni mincinoși și demonizați, care încearcă să dea un răspuns pentru ceea ce se va întâmpla în cadrul timpului sau la sfârșitul lumii, îi avem și pe aceia care se străduiesc cu mintea lor omenească să înțeleagă câteva lucruri despre viitorul Istoriei. Firește, mintea omenească nu poate să meargă mai departe de douăzeci, treizeci, cincizeci, cel mult o sută de ani; mai mult nu poate să meargă. Și aceasta prin ipoteze. Cine cunoaște viitorul și, peste toate, finalul Istoriei? Ceea ce spunem aici este și

⁸⁵ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al IV-lea, cap. 11, Athena, 2001, p. 260B.

de neînțeles cugetării omenești, și de respins! Oricărui intelectual i-ați vorbi despre *sfârșitul Istoriei*, va respinge îndată această perspectivă. Nu putem deloc să concepem ceea ce zice aici cuvântul lui Dumnezeu: „sfârșitul Istoriei”!

Așadar, toate acestea sunt pecetluite cu șapte peceți, adică inaccesibile, tainice, de neînțeles. Dar și cel mai însemnat lucru, la care v-aș ruga în mod special să luați aminte, este faptul că există un principiu fixat aici – cel puțin în acest capitol –, anume că această *carte* nu poate fi deschisă de absolut nici o făptură creată.

După cum sesizați, cuprinsul cărții care este scoasă în față pentru a fi înmănată cuprinde întreaga carte a *Apocalipsei* – aceasta pe care o avem în mâinile noastre – de la capitolul al șaselea și până la al douăzeci și doilea, iar în aceasta se cuprinde întregul plan al lui Dumnezeu despre viitor, denumit prin expresia „cele ce trebuie să fie”. Acest viitor tainic este inaccesibil oricărei făpturi create, așa cum v-am spus, însă este accesibil și cunoscut numai *Mielului înjunghiat*, așa cum vom vedea în continuare. În consecință, atunci când *Mielul înjunghiat* va deschide *cartea*, atunci vom putea să cunoaștem, fie și numai litera, iar nu duhul a ceea ce scrie în această *carte*.

Și într-adevăr, *cartea* a fost deschisă și s-au arătat într-un chip cu totul măreț cele ce erau scrise. Este așa cum se întâmplă atunci când avem pe cineva care povestește o istorie și vedem pe o peliculă cinematografică, adică în imagini, toate câte sunt povestite. El are, așadar, o *carte* deschisă și citește și la un moment dat îl pierdem pe cititor, nu însă și vocea lui, și continuăm să ascultăm povestirea. Cinematograful proiectează, în același timp, scene într-un mod analitic, așadar ca imagini, acelea pe care le descrie omul citind *cartea*. Adică, dacă povestirea ar fi despre Asia Mică, de la evenimentele catastro-

fei grecești și celelalte, în momentul în care îl vedem pe cititor că citește, îl pierdem apoi din obiectiv, auzim însă vocea lui, el continuă să povestească și, în același timp, vedem Smirna, vedem celelalte orașe din Asia Mică, vedem focul pe care l-au pus turcii, vedem refugierea, acea refugiere dezordonată a oamenilor noștri care plecau din Răsărit și celelalte. Cititorul continuă povestirea, și imaginile se schimbă continuu.

Acest lucru se întâmplă, iubiții mei. Vom vedea mai jos că, atunci când *Mielul înjunghiat* va începe să deschidă *pecețile* una câte una, îndată se derulează și o imagine. În exemplul pe care vi l-am relatat însă, cele legate de Asia Mică aparțin trecutului, în vreme ce aici, cele ale *peceților* aparțin viitorului. De aceea și avem aici imagine, și nu avem definiții, nu avem formulări. După cum știți, imaginea este abundentă, este bogată, dar, în același timp, este și neclară, tocmai întrucât este bogată, așadar este pasibilă de multe interpretări.

În acest fel, se derulează *litera*, care este consemnată de Evanghelistul Ioan în cartea *Apocalipsei*, dar *duhul literei* va fi înțeles la fiecare punct al Istoriei care se va derula. Se va arăta și se va realiza în fiecare moment ceea ce are *litera*⁸⁶, potrivit foarte frumoasei și foarte profundei erminii a Sfântului Andrei al Cezareei.

Am să vă rog ca acest lucru pe care vi l-am spus să-l rețineți, deoarece constituie o *cheie* pentru a înțelege Sfânta Scriptură. Veți vedea că există o amestecătură de imagini, în care ne încurcăm și zicem: „Dar cum o vom scoate la capăt?” Însă, oarecum, așa cum v-am spus, o vom scoate la capăt.

Dar faptul că *Mielul înjunghiat* – și așa cum vom vedea Acesta este Iisus Hristos – este Acela Care poate să deschidă

⁸⁶ Vezi: Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al XIII-lea, cap. 38, Athena, 2001, p. 340C: „Exactitatea judecății, cât și celelalte scrise despre aceasta le descoperă timpul și cercarea celor înțelepți/cu trezvie”.

cartea, vedem aceasta încă din cuprinsul Evangheliilor. *Mielul înjunghiat*, doar El cunoaște cele viitoare și absolut pe oricare făptură creată.

Evanghelistul Matei scrie un cuvânt al Domnului Însuși: „Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece.”⁸⁷ Iubiții mei, cine îndrăznește să spună acest cuvânt, această expresie în Istorie? Cine îndrăznește să spună: „Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele niciodată...!”? Care om îndrăznește să spună aceasta, care făptură creată? Numai Dumnezeu are curajul s-o spună. Și, întrucât Hristos este Dumnezeu, de aceea o spune.

„Iar de ziua și de ceasul acela nimeni nu știe – este cartea cea pecetluită –, nici îngerii din ceruri, nici Fiul, ci numai Tatăl.”⁸⁸ Dacă însă Tatăl cunoaște, cunoaște și Fiul, ca Cel Ce este deofință. Dar El nu vorbește despre Sine Însuși, pentru că atunci când a fost întrebat de ucenicii Săi a zis „nici Fiul” – ca om, nu ca Dumnezeu –, ca să înceteze să-L mai întrebe. Pentru că – aici este o intervenție – avem două cunoașteri ale lui Dumnezeu. Avem o singură persoană, avem două voințe, avem și două cunoștințe în Iisus Hristos, cea dumnezeiască și cea omenească. Cea omenească este limitată, cea dumnezeiască este nemărginită. Ca Dumnezeu, cunoaște totul. Tot ce cunoaște Tatăl cunoaște și Fiul, deoarece spune Fiul: „Eu și Tatăl Meu una suntem.”⁸⁹ Ca om – atunci când era aici, pe pământ – are o cunoaștere limitată, dar acum firea omenească cunoaște câte cunoaște și cea dumnezeiască, datorită unirii ipostatice.

Însă, cu toate acestea, continuă și spune: „Tatăl iubește pe Fiul și-I arată toate câte face El.”⁹⁰

⁸⁷ *Matei* 24, 35; *Marcu* 13, 31, *Luca* 21, 33.

⁸⁸ *Matei* 24, 36; vezi și *Marcu* 13, 32.

⁸⁹ *Ioan* 10, 30.

⁹⁰ *Ioan* 5, 20.

Așadar, El le-a spus atunci ucenicilor Săi, după Înviere: „Nu este al vostru a ști anii sau vremile pe care Tatăl le-a pus în stăpânirea Sa.”⁹¹ Cu adevărat, viitorul este *pecetluit cu șapte peceți*. Ceea ce descoperă Dumnezeu putem cunoaște, însă ceea ce nu ne descoperă va rămâne *pecetluit*.

„Și am văzut un înger puternic, care striga cu glas mare: Cine este vrednic să deschidă cartea și să desfacă toate pecețile ei?”⁹²

Prezența îngerului, iubiții mei, cu glas puternic amintește de acel cuvânt din cartea *Pildelor* – este în capitolul al nouălea – unde „Înțelepciunea”, Înțelepciunea ipostatică, „a înjunghiat jertfele sale și i-a chemat pe comeseții ei – fiți atenți la o expresie frumoasă – cu înaltă strigare”⁹³. Prin această expresie *înaltă strigare*, din cartea *Pildelor* și, prin *înger puternic*, din cartea *Apocalipsei*, care strigă cu *glas mare* nu se arată nimic altceva decât faptul că era necesar să fie ascultat ceea ce trebuia să fie ascultat, până la marginile lumii, la marginile făpturii create, văzute și nevăzute! Deoarece această *înaltă strigare*, acest *glas mare* – în special, în ceea ce privește *înalta strigare* – arată nu numai un glas puternic care se va auzi până în ultimul colțișor al creației văzute și nevăzute – adică lumea îngerilor –, a creației, dar arată și înălțimea conținutului și a calității *cărții*. Și, mai ales, să arate că, dacă nimeni nu poate să deschidă cartea, o va deschide *Mielul înjunghiat*. În consecință, *Mielul înjunghiat* va juca un rol foarte important în desfacerea peceților *cărții*, adică în descoperirea celor viitoare ale Istoriei.

„Dar nimeni în cer, nici pe pământ, nici sub pământ nu putea să deschidă cartea, nici să se uite în ea.”⁹⁴ Este o consemnare foarte deprimantă aceasta!

⁹¹ *Fapte* 1, 7.

⁹² *Apocalipsa* 5, 2.

⁹³ *Cf. Pildele* 9, 1-3.

⁹⁴ *Apocalipsa* 5, 3.

Îl voi invoca iarăși pe Sfântul Andrei al Cezareei. V-am spus la începutul omiliilor noastre că-i vom folosi pe Sfântul Andrei și pe oricare alt ermineut oficial al Bisericii noastre, pas cu pas, tocmai pentru a nu spune lucruri care să fie fanteziste. Am să vă rog ca acest lucru să-l aveți totdeauna în mintea voastră. Pentru că, știți, imaginația noastră de multe ori bolește și caută diferite lucruri pentru a-și satisface starea ei bolnăvicioasă, chiar dacă știe că acestea sunt mincinoase. Însă acestea nu pot fi oferite de Biserică. De Biserică va fi oferit ceea ce este sănătos, iar nu ceea ce este bolnăvicios, ca să învățăm numai ceea ce descoperă Dumnezeu, iar nu ca să ne fie satisfăcută imaginația noastră bolnăvicioasă.

Așadar, Sfântul Andrei zice: „Prin aceea că nimeni nu putea să deschidă cartea, se arată că nici unul dintre îngeri, nici dintre oamenii cei ce sunt în trup, nici dintre sfinții ce au plecat din viața aceasta nu vor putea să dobândească cunoașterea exactă a dumnezeieștilor judecăți, în afară de Mielul lui Dumnezeu, Ce a dezlegat pecetluirea celor prorocite despre El, în vechime, prin însăși prezența Sa în lume.”⁹⁵

Aici vedem că există o subîmpărțire tripartită a întregii făpturi create, în general: *cele din cer*, *cele de pe pământ* și *cele de dedesubt*. Este o subîmpărțire tripartită, pe care o întâlnim de multe ori în Sfânta Scriptură. Desigur, este de prisos să vă mai spun că această subîmpărțire este una convențională, iar acest fapt îl distingem doar dintr-un singur loc, de la *cele de dedesubt*. *Cele de dedesubt* constituie adâncurile pământului. Aceasta vrea să spună *cele de dedesubt*. Dar în *adâncurile pământului*, iubiții mei, nu există suflete; aceasta este doar o expresie. În consecință, această subîmpărțire tripartită

⁹⁵ SF. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evangelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al IV-lea, cap. 11, Athena, 2001, p. 260C.

este convențională și vrea să arate cele trei nivele ale creației: îngerii, oamenii și sufletele oamenilor adormiți.

Totuși, aici vrea să spună ceva concret, adică să spună ceea ce v-am zis mai înainte, că nici o făptură creată, absolut nici una, nu poate să deschidă *cartea*. Nici una; nici îngerul, nici omul, nici sfântul! Așa cum v-am spus, *cartea* o va deschide numai *Mielul înjunghiat*. Este vădit, așadar, de aici – și acesta este un lucru extrem de însemnat și se cuvine notat – că atunci, dacă în creația subîmpărțită tripartit nu se găsește nimeni, prin urmare *Mielul înjunghiat* nu este creatură. Fiți cu luare-aminte, nu este creatură (făptură)! Prin urmare, El este Dumnezeu! Unde sunt hiliaștii (milenariștii), care spun că Fiul este creatură și, astfel, blasfemiază Persoana lui Iisus Hristos?

Faptul că nimeni nu putea să vadă, și cu atât mai mult să deschidă *cartea* arată, după cum am subliniat, arată așadar acest caracter tainic al viitorului, al sfintelor judecăți ale lui Dumnezeu, precum și inaccesibilitatea cunoașterii acestora. Din perspectiva cunoașterii omenești nu putem *pre-cunoaște* nimic, nici să *pre-vedem* ceva.

Încă mai trebuie să cunoaștem faptul că prorocia aparține domeniului lui Dumnezeu. Omul nu poate face o prorocie. Ceea ce v-am spus puțin mai sus este ceva ipotetic; cel mult ar fi să prevadă cineva ceea ce ar putea să se întâmple în știință peste douăzeci de ani. Aceasta este numai o presupunere și, de asemenea, niciodată nu vom putea să aducem detalii! Prorocia, repet, se află în domeniul lui Dumnezeu și, în consecință, dacă Biserica oferă prorocia, este singura credință adevărată. Nici meditația orientală nu posedă prorocia, adică budismul, nici alte născociri ale epocii noastre, venite din Orient și integrate în universul cultural occidental și, mai cu seamă, în această sărmană și necăjită țară a

noastră. Doar credința lui Hristos este adevărată, pentru că doar aceasta deține cunoașterea viitorului, care este prorocia și care aparține, în mod sigur, domeniului lui Dumnezeu.

„Și plângeam mult – zice Ioan Evanghelistul –, fiindcă nimeni n-a fost găsit vrednic să deschidă cartea, nici să se uite în ea.”⁹⁶

Acest verb la timpul trecut imperfect „plângeam”, arată faptul că a avut loc o strădanie intensă pentru a se găsi o existență rațională din lumea creată, care ar putea să descopere acest, eventual, sfârșit bun al parcursului Bisericii care a suferit prigoane înfricoșate, însă nu s-a aflat nici o astfel de existență. Aceasta este Istoria. Iar dacă Evanghelistul Ioan, care iubea Biserica, a văzut că nu există nimeni care să descopere viitorul ei, plângea și probabil grăia: „O, Doamne, neconținut vom fi prizonieri? Vom fugi precum șoarecii în crăpăturile pământului pentru a-Ți putea aduce închinare? Ne vor împrăști dușmanii Tăi ca pe puii de iepure? Vom alerga încoace și încolo? Privește, Doamne; eu sunt lipsit de turma Ta, de oile Tale cuvântătoare; eu sunt exilat în Patmos, nu-i văd pe oamenii Tăi; sunt eu și cu Tine, Tu și eu. Unde este turma Ta? Este împrăștiată! Cât, Doamne, va ține aceasta? Totdeauna? Întreaga Istorie? Până când vei veni iarăși, Doamne? Spune-ne nouă! Așadar, nu există nimeni care să ne descopere ce se va întâmpla în viitor? Te rog, Doamne, spune-ne nouă!” Și Evanghelistul Ioan plângea, plângea, plângea neconținut și desigur, în mod special, această expresie, „plângea mult”, denotă că plângea *îndelung* și mult.

Cineva a spus: „Fără lacrimi nu s-a scris *Apocalipsa*; nici nu poate fi înțeleasă fără lacrimi!” Iubiții mei, acest lucru aș spune că este valabil pentru întreaga Sfântă Scriptură. Luați aminte la acest lucru! Dacă luăm în mâinile noastre aceas-

⁹⁶ *Apocalipsa* 5, 4.

tă carte, Sfânta Scriptură, și o citim într-un mod academic, așa cum citim cărțile de buzunar care circulă, cu variatele lor romane, atunci niciodată nu vom cunoaște duhul cărții, ci numai litera. Pentru a înțelege duhul cărții, credeți-mă, trebuie să vărsăm lacrimi deasupra acestei cărți; lacrimi de nedumerire și de căutare a *profunzimilor*! „O, Doamne, ce înseamnă ceea ce citesc eu aici? Descoperă-mi, arată-mi mie!” Alteori sunt lacrimi de bucurie și de mulțumire de la cuvântul lui Dumnezeu, sau lacrimile care vin din simțirea marii iubiri a lui Dumnezeu, a uimitoarei iubiri a lui Dumnezeu, totdeauna cu lacrimi! Această carte nu se deschide fără lacrimi; ascultați și să știți acest lucru. Vă rog foarte mult, să înțelegem aceasta!

Totuși, din toată scena pe care o vedem, Tatăl este Cel Ce ține *cartea* și, în același timp, aceasta este vestită de către înger, fără însă ca s-o vadă cineva. De aceea, nici nu se oferă o descriere clară a faptului că o ține în *mâna dreaptă* și se pregătește s-o dea cuiva. Cui? Unde? Cum?

Este îngerul care strigă și Sfântul Ioan care plânge.

Este demn de remarcat ceea ce se spune mai jos: „Și unul dintre bătrâni mi-a zis: Nu plânge. Iată, a biruit leul din seminția lui Iuda, rădăcina lui David, ca să deschidă cartea și cele șapte pecetei ale ei.”⁹⁷

Ce imagine frumoasă, cu adevărat mișcătoare, atunci când de multe ori îi spunem cuiva care plânge nemângâiat: „Nu mai plânge!” Dar, când suntem gata să-i spunem cuiva să nu mai plângă, trebuie să avem și un motiv ca să-l facem să nu plângă. Să-i spunem să se oprească, dar să-i dăm și acea explicație pentru a nu mai plânge iarăși.

Atunci când Domnul i-a spus văduvei din Nain „nu plânge!”⁹⁸, i-a spus aceasta nu filosofic, așa cum de multe ori

⁹⁷ *Apocalipsa* 5, 5.

⁹⁸ *Luca* 7, 13.

îi spunem noi cuiva care se întristează, „nu plânge!“. Dacă-i facem o întrebare celui care plânge, „nu crezi tu în învierea morților?“, atunci avem dreptul să spunem „nu plânge!“. Și Domnul când i-a spus văduvei „nu plânge!“ avea în față învierea fiului ei. Acest fapt este foarte însemnat!

Așadar, unul dintre *bătrâni* a zis: „Nu plânge!“ *Bătrânul* aparținea neamului omenesc și, astfel, este împărtășită întristarea lui Ioan, acum însă acest *bătrân* aparține spațiului ceresc; Îl vede și își ațintește mintea la Hristos ca biruitor și puternic să deschidă *cartea*, de aceea îi zice Sfântului Ioan: „Nu plânge!“ Este mângâierea sfinților pe care ei o dau credincioșilor, care se află aici pe pământ.

Cunoașteți faptul că în piscul sfinților se află Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, de aceea spunem *Prea-sfânta* iar nu *sfânta*. Și Preasfânta Născătoare de Dumnezeu îi mângâie pe oameni, dar și sfinții. Este foarte mare mângâierea sfinților. Mai ales celor ce trăiesc întristarea acestei lumi din pricina lui Hristos, trăiesc această întristare, întristarea cea după Dumnezeu, se întâmplă desori ca Dumnezeu să îngăduie Preasfintei Născătoare de Dumnezeu și sfinților Săi să le aducă mângâiere credincioșilor în diferite moduri. Nu vă spun în care moduri; sunt multe aceste moduri! Ei le aduc mângâiere credincioșilor, foarte mare mângâiere!

Acest *bătrân* îi vorbește Sfântului Ioan și nu folosește numele *Iisus Hristos*, dar folosește alte două nume foarte cunoscute, ca pasaje hristologice din Vechiul Testament.

Primul: Atunci când spune: „Nu plânge! Iată, a biruit leul din seminția lui Iuda“, așa cum sesizați, iubiții mei, această expresie se referă la *cartea Facerii*. Este punctul în care Iacov le proroceste celor doisprezece fii ai lui, și-i spune lui Iuda că din el Își va lua început Mesia pentru a veni în lume. Și-i spune în acel loc: „Pui de leu ești, Iudo, fiul meu!...

El a îndoit genunchii și s-a culcat ca un leu, ca o leoaică... Cine-l va deștepta?"⁹⁹ Cine îndrăznește să-l scoale, dacă este leu? Cine merge să-i spună leului: „Ridică-te, mă deranjezi; fugi de-aici!”? Adică, cu alte cuvinte, este Mesia și-L arată aici ca *leu*. Le folosește evreilor această foarte cunoscută teză hristologică din Vechiul Testament ca să declare că Iisus Hristos este Mesia. Sărmanilor evrei, care încă Îl așteptați, și în locul Lui va veni, pentru voi, Antihristul!

Alt pasaj este din prorocul Isaia (în capitolul al unsprezecelea, versetele 1-10) și se spune acolo că Hristos Își are obârșia din rădăcina lui Iesei, și Îi sunt date însușiri mesianice, care nu-i sunt atribuite lui David, deoarece David este om. Rădăcina lui Iesei – Iesei este tatăl lui David – nu are aceste însușiri.

Foarte probabil, una dintre acele *patru vietăți*, pe care le-am analizat data trecută și care seamăna cu leul, se face eco-ul calității lui Mesia, precum și simbolismul celorlalte trei *vietăți*, ale căror însușiri se referă atât la *Cel Ce șade pe tron*, cât și la *Mielul înjunghiat*, adică la Iisus Hristos.

Astfel Mesia, Iisus, istoricul Iisus a biruit, a covârșit Istoria prin lucrarea Sa izbăvitoare, ca să deschidă acea *carte pecetluită*. „Și am văzut, la mijloc, între tron și cele patru ființe și în mijlocul bătrânilor, stând un Miel, ca înjunghiat, și care avea șapte coarne și șapte ochi, care sunt cele șapte duhuri ale lui Dumnezeu, trimise în tot pământul.”¹⁰⁰

Imaginea vedeniei Sfântului Evanghelist Ioan se completează prin încă un element principal, pe care îl vom aminti în continuare, deoarece va domina în întreaga *Apocalipsă*. Este suficient să vă spun că această figură a *Mielului înjunghiat* se întâlnește de douăzeci și nouă de ori în cartea *Apocalipsei*.

⁹⁹ *Facerea* 49, 9.

¹⁰⁰ *Apocalipsa* 5, 6.

Cine este *Mielul înjunghiat*? Este Iisus Hristos. El este *Mielul înjunghiat*.

Iar acum am să vă rog să fiți atenți. Theologia părții rămașe din cartea *Apocalipsei* înlocuiește theologia Crucii care a fost mai înainte.

În primele capitole am văzut următoarele puncte: Hristos Se arată ca *Cel dintâi înviat din morți*¹⁰¹. În chip limpede este *Cel dintâi înviat din morți*. De asemenea, este menționat în acel pasaj: „Și ne-a dezlegat pe noi de păcatele noastre, prin sângele Său.” Și încă, „și-L vor vedea și cei ce L-au împuns și se vor jeli”. Prin urmare, avem theologia Crucii. Hristos este pe Cruce. Acum Ioan Evanghelistul părăsește theologia Crucii și vine la theologia *Mielului*. Nu va mai vorbi despre theologia Crucii, ci despre theologia *Mielului*. Însă această theologie a *Mielului* este jertfa de pe Cruce a lui Hristos, în consecință, dacă avem pe *Mielul înjunghiat*, este același lucru. Fie că vorbim despre theologia *Mielului*, fie că vorbim despre theologia Crucii, este exact același lucru, se schimbă numai expresia.

„Și am văzut, la mijloc, între tron și cele patru ființe și în mijlocul bătrânilor, stând un Miel, ca înjunghiat.”¹⁰²

Așadar *Mielul*, Iisus Hristos, Își ia locul în întregul cadru. Nu vom vedea nicăieri Crucea, ci pe *Miel*. Întreaga imagine se completează, însă am ajuns la o completare îndestulătoare. Spun *îndestulătoare* deoarece vom avea și alte elemente de completare, însă principala imagine s-a completat. Este *Cel Ce șade pe tron*, adică Tatăl, este Sfântul Duh, văzut ca *cele șapte sfeșnice arzând*, este și Fiul, ca *Miel înjunghiat*. Așadar, în întreaga imagine, în întregul cadru avem toată Sfânta Treime. Cum altfel să fie arătată Sfânta Treime? Este

¹⁰¹ *Apocalipsa* 1, 5.

¹⁰² *Apocalipsa* 5, 6.

cu puțință, iubiții mei, să fie arătat Dumnezeu? Dumnezeu, cum? Cum? Cum?

Moisi a cerut oarecând de la Domnul să i Se arate și, cu mare dragoste, I-a zis: „Doamne, îmi vorbești, îmi spui atâtea și atâtea și m-ai numit prietenul Tău; eu nu am văzut niciodată fața Ta. Vino să mi Te arăți!” Iar Dumnezeu i-a răspuns: „Nimeni nu poate să vadă fața Mea și să trăiască. Cu toate acestea, îți voi face o favoare. Vei merge în acea gaură, în acea peșteră din munte, iar Eu voi trece pe acolo și vei vedea spatele Meu, nu fața Mea.”¹⁰³ Aceasta este consemnată în Sfânta Scriptură, însă cu excepția faptului că nu există nici o descriere a *spatelui lui Dumnezeu*, decât este numai menționat că Moisi *a văzut spatele lui Dumnezeu*. Le-a văzut pe acelea care nu se referă la fața lui Dumnezeu, adică anumite simboluri.

Aici avem, așadar, *fața lui Dumnezeu*, dar prin simboluri însă, pentru că nimeni niciodată nu L-a văzut pe Sfântul Dumnezeu în Treime. Nu Sfântul Ioan Văzătorul de taine, nu vreunul dintre sfinți, dar nici îngerii, nici chiar heruvimii, nici serafimii, nici cele de dedesubtul tronului lui Dumnezeu! Nimeni, nimeni nu a văzut fața lui Dumnezeu așa cum este. Doar Fiul vede fața Tatălui, iar Tatăl, fața Fiului. Doar Duhul Sfânt vede și cercetează adâncurile lui Dumnezeu, și nimeni altcineva. Numai Dumnezeu Se vede pe Sine. Nimeni altcineva!

Însă avem o imagine, imaginea Sfântului Dumnezeu în Treime, într-o măreție care se raportează și este armonizată într-un anume fel, este articulată, cu taina dumnezeieștii iconomii, adică cu taina mântuirii lumii, așa cum vom vedea mai jos. Pentru că aici Îl avem pe Sfântul Duh, Care Se arată ca un *foc în șapte limbi – șapte sfeșnice arzând* –, Care este

¹⁰³ Cf. *Ieșirea* 33, 18-23.

trimis pe pământ în ziua Cincizecimii, dăruiește harismele Sale și întărește înfierea oamenilor. Și Fiul – ca *Miel* în imagine –, Care arată că S-a întrupat și S-a jertfit pentru mântuirea lumii. În consecință, imaginea pe care o vede Ioan Evanghelistul este imaginea Sfintei Treimi în relație cu taina dumnezeieștii iconomii, în relație cu taina mântuirii lumii. Prin urmare, este și imagine, dar în același timp este o imagine relativă. Nu este o imagine cu multiple aspecte, aptă să ofere toate detaliile cunoașterii Persoanei lui Dumnezeu. Imaginea oferă doar o singură latură, mântuirea lumii.

Să luăm aminte și la altceva. Așa cum este articulată imaginea, în fața *Celui Ce șade pe tron* sunt cele *șapte sfeșnice* și *Mielul înjunghiat*. Aceasta înseamnă că Tatăl trimite și pe Fiul, și pe Sfântul Duh în lume. Fiul, trimis în lume, ca Dumnezeu-Om, Se află între Dumnezeu și oameni. Minunată imagine, care zice: „Și am văzut Mielul la mijloc, între tron și cele patru ființe și în mijlocul bătrânilor.” *Tronul* se află aici în mijloc, în jur sunt cei *douăzeci și patru de bătrâni*, iar *Mielul* șade între Dumnezeu și *bătrâni*. Este Mijlocitorul Hristos între Dumnezeu și oameni.

Ascultați cum consemnează cu măreție acest fapt Apostolul Pavel în *Epistola întâi către Timotei*: „Dumnezeu voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină. Căci unul este Dumnezeu, unul este și Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni: omul Hristos Iisus, Care S-a dat pe Sine preț de răscumpărare pentru toți, mărturia adusă la timpul său.”¹⁰⁴

Așadar, atunci când Hristos Se află între Dumnezeu și *bătrâni*, între sfinți și Dumnezeu, are rolul Mijlocitorului, și este un rol izbăvitor. Fiul Care S-a întrupat este cu cele două chipuri ale Sale, cu cele două firi ale Sale, cea omeneas-

¹⁰⁴ I *Timotei* 2, 4-6.

că și cea dumnezeiască, este o singură Persoană. Prin firea dumnezeiască Fiul Îl privește pe Dumnezeu, Tatăl și Fiul și Sfântul Duh, iar prin firea omenească îi privește pe oameni. Prin urmare, Dumnezeu îi vede pe oameni, nu privindu-i pe oameni, ci privind firea dumnezeiască a Fiului, care este unită cu firea omenească, și în consecință prin Fiul îi vede pe oameni. Avem această imagine în fața noastră. Acesta este Mijlocitorul Hristos. Fiți atenți numai, cuvintele *Mesia* și *Mijlocitor* nu au nici o legătură între ele. *Mesia* este un cuvânt ebraic care înseamnă *uns*, iar *mijlocitor* este un cuvânt grecesc (μεσίτης). Ele seamănă fonetic, însă nu sunt aceleași cuvinte, nu au același sens.

Vedem aici că Fiul Se arată ca *Miel*. Există însă o foarte mare antiteză cu imaginea anterioară a *leului*. Unul dintre *bătrâni* s-a aplecat și i-a spus Sfântului Ioan: „Nu plânge. Iată, a biruit leul din seminția lui Iuda, ca să deschidă cartea”, însă aici vedem un *Miel*. Există o opoziție între leu și miel. Este cunoscut faptul că leul mănâncă mielul. Mielul este fără de răutate, este foarte bun; este un animal simplu și inocent. Așadar, după cum spune scriitorul Victorin: „Hristos a fost leu ca să biruiască moartea, și a fost miel ca să pătimească pentru oameni.”¹⁰⁵

Este cunoscut faptul că imaginea mielului era foarte familiară în viața cultică a evreilor. Este mielul pascal, ca *typos* al lui Mesia, iar acest fapt a fost prevestit de Moisi. Încă și Isaia proroceste aceasta și-L numește pe Mesia „miel”¹⁰⁶. Sfântul Ioan Botezătorul Îl arată pe Mesia, Îl numește și spune: „Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel Ce ridică păcatul lumii!”¹⁰⁷ De asemenea, Biserica creștină primară folosește icoana *Mielu-*

¹⁰⁵ Citare liberă.

¹⁰⁶ *Isaia* 53, 7.

¹⁰⁷ *Ioan* 1, 29.

lui Hristos, din această cauză aici nu mai este nevoie de absolut nici o altă explicație în plus la cartea *Apocalipsei*, pentru că cititorii sau ascultătorii cunosc foarte bine faptul că „*Mielul*” este Iisus Hristos. Și întrucât mielul era un animal principal pentru jertfe, din acest motiv, ori de câte ori urmează să fie arătată jertfa de ispășire a lui Hristos, se arată simbolul mielului. Așadar, după cum vedem, iubiții mei, fie că vorbim despre Cruce, fie că vorbim despre *Miel*, este același lucru.

„Ședea un Miel ca înjunghiat.”¹⁰⁸ Ciudat lucru! Aparent, avem aici un oximoron. Fiți atenți: „înjunghiat” și „ședea”. Dacă este înjunghiat, cum șade, de vreme ce este înjunghiat? Și totuși, așa cum scrie Sfântul Andrei al Cezareei: „Și zicând ca *înjunghiat*, vădește viața Sa de după înjunghiere; în care se arată simbolurile Patimii, ca un înjunghiat cu adevărat [fiind] după scularea Sa din morți.”¹⁰⁹ Așadar, aici descoperă firea îndoită a lui Hristos. Ne arată firea Lui îndoită, vădită în Patima și Învierea Sa. A pățimit pe Cruce, a fost răstignit, a murit, dar iată, trăiește, pentru că a înviat!

Foarte frumos s-ar putea exprima imaginea *Mielului înjunghiat*, dar *șezând*, în felul următor: În Duminica Învierii, când Domnul S-a arătat ucenicilor Săi, avea pe mâinile Sale semnele cuielei și coasta însulițată. Și, cu toate acestea, El șade drept! De ce? Pentru că a înviat din morți.

Ce imagine frumoasă! Poate ați întâlnit în monumentele creștine vechi acea icoană a *Mielului înjunghiat*. Ce imagine frumoasă! Minunată cu adevărat și foarte expresivă.

Însă, iubiții mei, deși Mesia Se arată ca „miel” – mielul este neînarmat, este lipsit de putere –, în același timp însă poartă *șapte coarne* și *șapte ochi*. Vedeți, așadar, niște cadre

¹⁰⁸ *Apocalipsa* 5, 6.

¹⁰⁹ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tâlcuire la Apocalipsa Apostolului și Evangelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al IV-lea, cap. 12, Athena, 2001, 261A.

succesive și imagini, la prima vedere, contradictorii, însă ele completează toate laturile Persoanei lui Hristos. Așadar, poartă *șapte coarne și șapte ochi*. Coarnele, potrivit Vechiului Testament, sunt simboluri ale puterii, și mai cu seamă a celei împărătești. De multe ori se folosește *cornul* ca simbol al puterii. Spre pildă, în cântarea Sfintei Ana, mama lui Samuel, este menționat acolo *cornul*¹¹⁰. Și, în general, de multe, de foarte multe ori este folosit.

Totuși, numărul *șapte*, în legătură cu *coarnele*, arată plinătatea autorității împărătești și a puterii *Mielului* în toată lumea creată: la îngeri, la oameni și la demoni. Va împărăți Hristos, și în fața Lui, „tot genunchiul să se plece, al celor cerești și al celor pământești și al celor de dedesubt”¹¹¹. Iar aceasta, prin simbolul celor *șapte coarne*, și totuși „miel”, ce lucru plin de har exprimă!

În ceea ce privește cei *șapte ochi* scrie prorocul Zaharia: „Iar aceștia șapte sunt ochii Domnului care privesc peste tot pământul.”¹¹² Dacă la prorocul Zaharia Dumnezeu are șapte ochi, atunci și în acest pasaj din *Apocalipsă*, Hristos Care are *șapte ochi* – este definitoriu pentru hristologia *Apocalipsei* – înseamnă că Iisus este Dumnezeu! La fiecare pas al nostru vom vedea că Iisus, Iisus cel istoric, Care a trăit în urmă cu două mii de ani, este Dumnezeul cel veșnic, Care S-a întrupat!

Mai este definitoriu faptul că cele *șapte sfeșnice*, cele *șapte duhuri ale lui Dumnezeu* se află în fața tronului Celui Ce șade și sunt trimise în lume, așa cum și cei *șapte ochi ai Mielului* sunt cele *șapte duhuri*, care sunt trimise în lume. *Șapte sfeșnice, șapte ochi; șapte sfeșnice în fața tronului Tatălui, șapte ochi ai Mielului*. Sunt două simboluri diferite, însă este același obiect. Este Sfântul Duh în plinătatea Lui.

¹¹⁰ *III Regi* 2, 1-10.

¹¹¹ *Filipeni* 2, 10.

¹¹² *Zaharia* 4, 10.

Fiți însă atenți aici. Aceasta înseamnă că și Tatăl, și *Mielul* trimit pe Sfântul Duh în lume. Ascultați acum cum spune aceasta Evanghelia: „Și Eu – grăiește Hristos – voi ruga pe Tatăl și alt Mângâietor vă va da vouă ca să fie cu voi în veac, Duhul Adevărului.”¹¹³

Cine Îl va trimite pe Sfântul Duh? Tatăl, pe Care Îl va ruga Fiul. Mai jos scrie: „Iar când va veni Mângâietorul, pe Care Eu Îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul Adevărului, Care de la Tatăl purcede, Acela va mărturisi despre Mine.”¹¹⁴

Astfel încât și Tatăl Îl trimite pe Sfântul Duh, și Fiul Îl trimite pe Sfântul Duh, dar numai de la Tatăl purcede. Ceva este *a trimite* și altceva, *a purcede*; sunt două lucruri diferite. *A purcede* arată viața Sfântului Duh în relație cu Tatăl. *A trimite* în lume este altceva; sunt două lucruri diferite.

Așadar, fiți atenți: Tatăl Îl trimite pe Sfântul Duh, și Fiul Îl trimite pe Sfântul Duh. Iată: cele *șapte sfeșnice* din fața Tatălui, cei *șapte ochi* ai *Mielului* înseamnă Sfântul Duh. Astfel încât și Dumnezeu-Tatăl, și Dumnezeu-Fiul, dar și Sfântul Duh este Dumnezeu! Câtă hristologie! Întreaga Evanghelică este în *Apocalipsă*. Și, în același timp, se desfășoară în fața noastră, iubiții mei, viitorul Bisericii în cadrul Istoriei.

¹¹³ Ioan 14, 16-17.

¹¹⁴ Ioan 15, 26.

CAPITOLUL V

Mielul cel înjunghiat ia la Sine cartea pecetluită. Dumnezeirea lui Iisus

(Secțiunea de mai jos se află la pagina întâi a Omiliei 27)

„Și a venit și a luat cartea din dreapta Celui Ce ședea pe tron.”

Vă amintiți că, în vreme ce Sfântul Ioan Evanghelistul plângea foarte mult pentru cartea voilor negrăite ale lui Dumnezeu, în legătură cu viitorul Bisericii care rămâne pecetluit, unul dintre cei douăzeci și patru de bătrâni se apropie de el și îi spune să nu plângă, pentru că *Mielul înjunghiat* este vrednic să deschidă cartea cea tainică.

Și, cu adevărat, după cum consemnează Sfântul Evanghelist Ioan: „Și a venit și a luat cartea din dreapta Celui Ce șade pe tron.”

Numele *Celui Ce șade* este evitat, cu atenție, să fie menționat – care este desigur numele lui Dumnezeu –, deoarece niciodată în literatura ebraică nu este menționat numele lui Dumnezeu. De altfel, diferitele numiri, precum *Cel Preainalt*, *Elohim*, *Atotputernicul* și celelalte, sunt epitete, care sunt folosite în locul numelui principal al lui Dumnezeu, care era YAHVE, Domnul. Acesta era semnul celei mai mari cinstiri în fața numelui lui Dumnezeu. Mai notați și faptul că, dacă voiau să spună expresia „a blasfemia”, nu rosteau niciodată acest cuvânt, ci foloseau verbul „a binecuvân-

ta”, însă cu sensul său negativ. Așadar, dacă veți vedea undeva expresia „pe acela l-au bătut cu pietre deoarece a binecuvântat numele lui Dumnezeu”, să o socotiți aici în sensul său negativ, așa cum spunem de pildă „oțetul cel dulce”, deși nu e dulce, căci totuși este oțet. Atât de mare era cinstirea numelui lui Dumnezeu, și pe bună dreptate! Ce să spunem, iubii mei, când noi creștinii ajungem să blasfemiem! Este..., este, cu adevărat, ceva de neînțeles!

Așadar, Sfântul Evanghelist Ioan vede că Mielul S-a mișcat spre *Cel Ce șade* pe tron. Această mișcare a Mielului arată, pe de-o parte, jertfa cea de milostivire a lui Hristos, iar, pe de alta, strămutarea Sa la cer și întronizarea Sa de-a dreapta lui Dumnezeu-Tatăl. Dar să privim scena.

Este exact ceea ce a văzut prorocul Daniil, care în cartea sa prorocescă consemnează în capitoul al șaptelea: „Am privit în vedenie de noapte și, iată, pe norii cerului venea Cineva ca Fiul Omului – Mielul este acolo «ca Fiul Omului» – și El a înaintat până la Cel vechi de zile și a fost dus în fața Lui.” Este cu totul semnificativ, aici, textul lui Daniil, care zice: „Venea Cineva ca Fiul Omului.” Se vede că venea, nu din cer pe pământ, ci de pe pământ în cer. „Și El a înaintat până la Cel vechi de zile.” Prin expresia *Cel vechi de zile* se subînțelege Acela Care este mare de vârstă, adică pe Dumnezeu Cel fără de început. Aceste lucruri sunt expresii.

Vedem că în textul lui Daniil întâlnim tot ceea ce spune acum și Evanghelistul Ioan în cartea *Apocalipsei*, adică faptul că Mielul S-a mișcat spre *Cel Ce șade* pe tron, pentru a lua cartea. Acestea sunt elemente istorice, v-am spus de multe ori, nu sunt simple teorii, nu este o interpretare a problemelor omenești, așa cum și-ar dori toate religiile sau filosofile, care folosesc așa-numitul mit filosofic. Nu, iubii mei, aici avem istorie!

Această vedenie a lui Daniil se numește istoric *Înălțarea lui Hristos*. Citim: „Și pe când priveau ucenicii și mai mult de cinci sute de credincioși, și un nor L-a luat pe El”¹¹⁵, și a fost condus la acel tron al *Celui Ce șade*. Și întâiul mucenic Ștefan, mai târziu, în vreme ce era osândit, în vreme ce își rostea cuvântarea și judecătorii scrâșneau din dinți, a grăit în mijlocul sinedriului: „Iată, văd cerurile deschise și pe Fiul Omului stând de-a dreapta lui Dumnezeu.” Însă, poate că cineva ar spune: „Dar, așa cum a spus Sfântul Ștefan acestea, se poate să le fi spus în chip simplu, tot așa cum spunem și noi, „văd cerul că mă îmbrățișează. Orice mi-ați face, domnilor judecători, eu văd că cerul mă îmbrățișează!” Am putea spune, așadar, că aceasta a fost o expresie metaforică, însă în același moment, toți, și vrăjmașii, și judecătorii Sfântului Ștefan s-au întors și au privit fața lui în mijlocul sinedriului și au văzut-o strălucind „ca o față de înger”! De aceea, v-am spus că acestea nu sunt teorii, nu sunt lucruri subiective, ci o realitate extraordinară! A strălucit fața lui și au rămas toți muți de uimire!

Concluzionăm spunând că aceasta s-a întâmplat ca să se arate și ca să se dovedească faptul că acele cuvinte pe care le grăia Ștefan erau adevărate. Pentru că ar putea să spună cineva: „Noi nu vedem nimic; cum de tu vezi?” „Da, voi nu vedeți nimic, dar vedeți fața mea care primește ceea ce văd.” Același lucru s-a întâmplat și cu Moisi, care L-a văzut pe Dumnezeu pe Muntele Sinai. Evreii nu l-au putut vedea pe munte și astfel nu puteau să știe că Moisi L-a văzut pe Dumnezeu. Însă, atunci când a coborât și strălucea fața lui, s-au temut să se apropie de el. Acestea sunt realități istorice, nu sunt teorii!

Așadar, toate acestea pe care vi le-am spus acum exprimă, istoric vorbind, ceea ce de atâta timp ne spune Sfântul

¹¹⁵ Cf. *Faptele Apostolilor*, capitolul întâi.

Evanghelist Ioan, anume că Mielul S-a mișcat spre tron. Și S-a mișcat și ca jertfă de ispășire, pentru că S-a jertfit pe Sine și Hristos Cel înviat Se înalță către Tatăl, și pentru că această strămutare a Sa la cer este pentru a ședea de-a dreapta lui Dumnezeu, așadar, ca să înalțe firea omenească la viața și fericirea lui Dumnezeu.

Sfântul Evanghelist Luca zice, de asemenea, că Domnul: „I-a dus afară până spre Betania și, ridicându-Și mâinile, i-a binecuvântat. Și pe când îi binecuvânta, S-a despărțit de ei și S-a înălțat la cer.”¹¹⁶ În acea poziție a binecuvântării, a rămas și rămâne Iisus de-a dreapta lui Dumnezeu-Tatăl, binecuvântând neconținut Biserica Sa. Neconținut! Așa cum L-au văzut înălțându-Se binecuvântând, tot așa și în acest moment și totdeauna și în veci, El binecuvântează Biserica.

Ascultați cum observă acest lucru Sfântul Ioan Evanghelistul în cartea *Apocalipsei*, în capitolul al șaptelea, versetul 17. El a văzut că *Mielul*, „Cel Ce stă în mijlocul tronului”, îi va paște pe ei. Paște, păstorește Biserica, pe sfinți. Iar această păstorire a *Mielului* nu este decât o continuă binecuvântare a *Mielului*, a lui Iisus Hristos pentru Biserica Sa.

„Și când a luat cartea, cele patru ființe și cei douăzeci și patru de bătrâni au căzut înaintea Mielului, având fiecare alăută și cupe de aur pline cu tămâie care sunt rugăciunile sfinților.”¹¹⁷

Acest act concret de luare a *cărții* de către *Miel* este socotit drept un eveniment de o importanță istorică pentru lume, de aceea și provoacă închinăciunea lumii îngerești și a sfinților. Întreaga scenă desfășurată caracterizează Liturgia din Cer, în întreaga ei măreție cerească.

Prin urmare, lumea îngerească se închină *Mielului*. Lumea îngerească! „Și cele *patru vietăți* au căzut înaintea Mielului”!

¹¹⁶ Luca 24, 50-51.

¹¹⁷ *Apocalipsa* 5, 8.

Însă aici se pun două întrebări: cum I s-ar fi închinat îngerii unui om, lui Iisus Hristos, dacă El ar fi fost doar om, iar nu Dumnezeu-Om? Și, iarăși, cum I s-ar fi închinat oamenii lui Hristos, dacă ar fi fost înger întrupat – după cum spun mai ales hiliaștii, că a fost o întrupare a Arhanghelului Mihail – sau chiar și o existență mai întâi creată? Cum I s-ar fi închinat ei atunci? Ar fi fost, oare, cu puțință?

Așadar, gândiți-vă la faptul că, atunci când Sfântul Ioan Evanghelistul – așa cum vom vedea în continuare, în capitolul al nouăsprezecelea – cade la pământ ca să se închine îngerului care-l conduce și-i explică diferitele imagini ale vedeniilor, îngerul îi spune: „Vezi, să nu faci aceasta! Sunt împreună-slujitor cu tine și cu frații tăi. Lui Dumnezeu închină-te!”¹¹⁸ Faptul că îngerii, toți îngerii, miriade de miriade și mii de mii de îngeri, se vor închina – vom vedea aceasta mai jos –, dar acum vedem doar această imagine care neconținut se plinește. Cu cât înaintează desfășurarea evenimentelor, totdeauna pe fondul acestei Liturghii cerești, se îmbogățeste neconținut ceea ce vedem; neconținut!

Astfel, vedem, iubiții mei, că în cadrul acestei bogății a scenei se arată miriadele de miriade de îngeri care I se închină lui Iisus Hristos, *Mielului, Mielului înjunghiat*. Iar acum noi vedem doar cele *patru vietăți*, adică heruvimii și serafimii. Cum și de ce se închină cetele îngeresci?

Este cunoscut faptul că Apostolul Pavel, în *Epistola către Evrei*, la capitolul întâi, versetele de la 4 la 8 – este emblematic acest lucru, să-l țineți minte! – zice următoarele:

„Făcându-Se cu atât mai presus de îngeri, cu cât a moștenit un nume mai deosebit decât ei. Căci căruia dintre îngeri i-a zis Dumnezeu vreodată: Fiul Meu ești Tu, Eu astăzi Te-am născut; și iarăși: Eu Îi voi fi Lui Tată și El Îmi va fi Mie

¹¹⁸ *Apocalipsa* 19, 10.

Fiu? Și iarăși, când aduce în lume pe Cel întâi născut, El zice: Și să se închine Lui toți îngerii lui Dumnezeu. Și de îngeri zice: Cel Ce face pe îngerii Săi duhuri și pe slujitorii Săi pară de foc; Iar către Fiul: Tronul Tău, Dumnezeule, în veacul veacului; și toiagul dreptății este toiagul împărăției Tale.”¹¹⁹

A spus *Cel întâi născut*, nu *cel întâi zidit* și este Fiul lui Dumnezeu, a doua Persoană a Sfintei Treimi. Dacă ar fi vorbit aici despre Arhanghelul Mihail, oare i s-ar fi închinat ceilalți îngeri? Nu, pentru că Dumnezeu i-a făcut pe îngeri *duhuri*. Toți îngerii sunt făpturi create. Iar mai jos zice *tronul tău, Dumnezeule*, adresându-Se Fiului. „Tronul Tău, Dumnezeule, în vecii vecilor!” Așadar, Îl numește aici pe Fiul *Dumnezeu*! Prin urmare, *Fiul este Dumnezeu*! *Mielul înjunghiat* este Iisus istoric, este Fiul lui Dumnezeu, Care S-a întrupat; El este Însuși Dumnezeu!

Voi mai spune o dată: unde sunt hiliaștii și toate felurile de arianiști din epoca noastră, care-L coboară pe Iisus Hristos la stadiul de făptură creată? Nu în mod zadarnic, iubirii mei, Biserica noastră prăznuiește astăzi pomenirea celor trei sute optsprezece Părinți de Dumnezeu purtători de la Sinodul I Ecumenic, de la Niceea. Praznicul acestor Părinți ai Sinodului I există tocmai pentru a fi arătat faptul că Biserica în orice epocă se luptă cu arianismul, iar asta înseamnă că în orice epocă este cu puțință să existe arianiști, și există, în special în epoca noastră.

În ce constă arianismul? Arianismul neagă firea dumnezeiască a lui Iisus Hristos. Atunci când cineva afirmă că Hristos a fost un om bun, un reformator social, un filosof, un om însemnat, chiar și în cea mai bună accepțiune a cuvântului, că este un înger care a devenit om, când cineva spune aceste lucruri cade în arianism și încă într-un arianism grosolan! În

¹¹⁹ *Evrei* 1, 4-8.

epoca lui Arie existau și așa-numiții „semiarieni” care erau mai moderați, însă în afirmațiile de mai sus se ascunde un arianism într-o formă foarte grosolană. Iar arianismul a existat totdeauna și va exista totdeauna, pentru că este *dogma Antihristului*, care spune că Hristos nu este Dumnezeu, ci o făptură creată. Aceasta este atitudinea și teza lui Antihrist. De aceea, Sfântul Ioan Evanghelistul spune că: „Acela care tăgăduiește că Fiul este Dumnezeu și S-a făcut om, acela este antihristul.”¹²⁰

Așa cum vedem din imaginea *Apocalipsei*, I se închină *Mielului* nu numai îngerii, cele *patru vietăți*, adică heruvimii și serafimii, dar și cei *douăzeci și patru de bătrâni*, adică în general întreaga Biserică! Aceasta o vom vedea mai amănunțit în analiza capitolului de mai jos. Numai în momentul închinării, fiecare dintre cei douăzeci și patru de bătrâni ținea în mână o alăută și o cupă de aur plină cu tămâie din care ieșea fum de tămâie. Alăuta pe care ei o țin este instrumentul muzical care însoțește psalmii. Mai ales în Vechiul Testament citim în *Psalmul* 32: „Lăudați pe Domnul în alăută.” Fără să fie exclusă redarea cu glasul; pur și simplu instrumentul și, în situația de față, *alăuta* va însoți cântarea pe care o vor psalmodia bătrânii în fața *Celui Ce șade pe tron* și în fața *Mielului*.

Alăuta, iubiții mei, este simbolul cântării de slavă a făpturii necuvântătoare, deoarece alăuta este un lucru necuvântător. Este alcătuită din lemn, din corzi metalice sau din fibre, și celelalte. De altfel, alăuta este un obiect necuvântător și este simbolul slăvirii aduse de făptura necuvântătoare, care însoțește cântul de slavă al făpturii cuvântătoare, adică al celor *douăzeci și patru de bătrâni*. Noi suntem făptura cuvântătoare, adică făptura rațională. Așadar, atunci când

¹²⁰ Cf. I Ioan 2, 22.

noi Îl laudăm pe Dumnezeu și lauda noastră este însoțită de muzică, înseamnă că făptura necuvântătoare și cea cuvântătoare Îl slăvesc pe Dumnezeu.

Psalmul 18, la versetul 4, zice: „În tot pământul a ieșit vestirea lor, și la marginile lumii cuvintele lor.” Acest pasaj este folosit de Apostolul Pavel, în *Epistola către Romani*, pentru a vorbi despre apostoli, însă *Psalmul* 18 nu se referă la apostoli, ci la făpturi, adică la pietre, la plante, la flori, la corpurile cerești de peste tot. Vrea să spună că *toate făpturile grăiesc și-L slăvesc pe Dumnezeu*. Făpturile Îl slăvesc pe Dumnezeu prin însăși prezența lor, prin înțelepciunea cu care sunt făcute. Toate exprimă doxologia lor față de Dumnezeu.

Oarecând cercetătorul Charles Linnaeus, părintele Botanicii, pășea peste câmp..., avea și un baston cu sine – el a fost un om foarte credincios și un mare savant – și simțea că toate, toate în general, își oferă jertfa lor, dragostea lor și lauda lor lui Dumnezeu; și așa cum mergea, a lovit ușurel cu bastonul său iarba și floricelele, margaretele și mușeșelul, și zicea: „Tăceți, tăceți! Mă asurziți cu glasurile voastre!” Aceasta este! „În tot pământul a ieșit vestirea lor, și la marginile lumii cuvintele lor.” Vedeți, așadar, că făptura necuvântătoare împreună cu făptura cuvântătoare Îl slăvesc pe Dumnezeu într-o împreună-armonie?

Poate, însă, îmi va spune cineva: „Atunci, de ce nu punem în cultul nostru muzică instrumentală? Adică, de ce nu avem și noi instrumente în cadrul cultului nostru, întocmai cum se foloseau în Vechiul Testament și cum se întâmplă și astăzi la romano-catolici?” Este o temă care în ultima vreme a ajuns în actualitate, de aceea și anumite biserici din Atena și de aiurea au încercat să introducă instrumentele în cult. Au încercat doar!

Aș vrea să vă spun, iubiții mei, că Biserica Ortodoxă niciodată nu a avut instrumente în cadrul cultului, cu toate că aces-

tea existau în Vechiul Testament și cu toate că avem această imagine din *Apocalipsă*. Rațiunea este următoarea:

Muzica instrumentală alunecă spre spectacol. Spectacol vrea să însemne teatru și, în consecință, atunci când spunem că muzică instrumentală alunecă, derapează spre spectacol, înțelegem că se îndreaptă spre teatru, către teatralizare și, prin urmare, se denaturează forma cultului dumnezeiesc. Aceasta se dovedește din faptul că muzica din Occident este ceva atât de lumesc, încât cineva care ajunge să trăiască cultul dumnezeiesc în cadrul formei de manifestare ortodoxe, în mod sincer, va ajunge să se dezguste. Chiar și atunci când ascultă la radio așa-numita *muzică clasică*, pe care au compus-o anumiți mari compozitori, întru toate remarcabili în ceea ce privește arta lor, chiar și atunci se simte cineva nesatisfăcut. Nu se simte numai gol, ci chiar ajunge să se dezguste.

Nu vă ascund, iubiții mei, o experiență de-a mea personală. Îndrăgeam mult *muzica clasică*; am îndrăgit-o foarte mult. Însă astăzi deja o găsesc cu totul nesatisfăcătoare; nu mai caut s-o ascult. Nu vreau să spun că mai demult nu doream să ascult câte ceva, însă pur și simplu acum nu mai caut s-o ascult. Sau așa-numita *muzică clasică religioasă* a lui Bach sau Palestrina sau Mendelssohn sau a nu mai știu cui altcuiva, care au compus liturghii (messe), sunt creații artistice frumoase, oratorii minunate..., dar este spectacol! Este teatru. Cu tenorii și cu baritonii și cu ceilalți..., este teatru; teatru curat! Iar sufletul omului care, în mod sigur începe să înțeleagă și să fie străpuns de taina iubirii lui Dumnezeu și de cultul dumnezeiesc, evită această muzică, nu o mai dorește: Probabil, unii dintre voi veți înțelege ceea ce vă spun despre aceste lucruri, alții poate că nu.

Mai mult, în muzică, chiar și în muzică vocală, trebuie să vă spun că există acest pericol al alunecării, așadar și

muzica vocală, aceasta pe care o numim *muzică bizantină*, poate să devină scop în sine și să nu fie un mijloc prin care credincioșii să se înalțe spre Dumnezeu, pentru că de multe ori mergem și ascultăm muzica numai de dragul muzicii, pentru valoarea psaltului!

Cândva un protopsalt – firește, nu-i fac cunoscut numele aici – cânta într-o biserică din Athena, în urmă cu mulți ani. Desigur că el era chemat să cânte, pentru că avea un glas foarte frumos, cânta foarte bine și cu multă artă. Așadar, odată s-a auzit o voce în spatele bisericii exclamând: „Aman, pașa al meu!...” Dacă ajunge, iubii mei, cineva să-i strige protopsaltului „aman, pașa al meu!” înseamnă că omul acela nu a simțit umilință, străpungere în sufletul său, ci, dimpotrivă, bună dispoziție! Așadar, dacă omul dorește să se bine-dispună în cadrul cultului dumnezeiesc, atunci..., ei bine, atunci nu mai avem cult. Cred că sunt destul de clar.

Sinodul Trulan Quinisext, prin canonul 75 al său, spune următoarele: „Voim ca cei ce se află în biserică spre a cânta să nu se folosească de strigăte netocmite (fără de rânduială, vaiete) și să silească firea spre răcnire, nici să adauge ceva în afară de cele ce sunt rânduite de Biserici, care nu-i sunt nici potrivite, nici cuviincioase.” Insist pe aceste aspecte, ca să avem o anumită informare, deoarece toate acestea sunt gata să intre în cultul nostru ortodox.

Sfântul Nicodim Aghioritul în *Pidalion* face erminia canonului de mai sus și, într-un pasaj al său, zice următoarele: „Care sunt cele nepotrivite în Biserică? Răspunde Zona tâlcuitorul a fi cântecele femeiești cele jalnice (prin aceea, zice și de multele teriremuri, și de cea peste măsură pestrițime a cântării sau de cele ce pleacă cugetul spre curvie).” Când spunem cântece curvești, înțelegem teatrale, adică de spectacol. „Însă canonul poruncește ca toate acestea să lip-

sească din Biserică, iar cântăreții să aducă lui Dumnezeu cântările cu multă luare-aminte, ca Celui Ce vede cele ascunse ale inimii adică și, mai ales, cugetele inimii celui ce cântă și se roagă, căci strigările sunt ale celor din afară.”¹²¹ Acestea sunt spuse, iubiții mei, de către Sfântul Nicodim Aghioritul în erminia lui despre psalmodie.

Bătrânii, împreună cu *alăutele* lor, aveau și „cupe de aur pline cu tămâie care sunt rugăciunile sfinților”¹²².

Protestanții și hiliaștii ne condamnă pentru că folosim tămâie în cultul nostru, precum și lumânările, ca pe ceva idolatru. Dacă vreodată veți ajunge să discutați cu vreun hiliast, are să vă spună acest lucru. Tămâia era folosită în vechiul cult mozaic în acord cu porunca lui Dumnezeu¹²³ și, mai ales, în măsura în care Dumnezeu Însuși dă rețeta (din patru materii aromatice, în amestec de câte 25% fiecare) și zice: „Tămâie, alcătuită în felul acesta, să nu vă faceți pentru voi: sfințenie să vă fie ea pentru Domnul. Cine își va face asemenea amestec, ca să afume cu el, sufletul acela se va stârpi din poporul său.” Așadar, în afară de faptul că tămâia este folosită în Vechiul Testament (indiferent dacă a fost folosită și de idolatri, nu are importanță și nu înseamnă că acesta este un gest idolatru, întrucât idolatrii au folosit și ei tămâia), se folosește și în cultul nou, adică în Noul Testament, așa cum în mod minunat se vede aici, în acest punct al *Apocalipsei*, unde se spune că țineau în mâini „cupe de aur pline cu tămâie”.

Cupele pentru tămâie sunt de aur. Aici pare necesară nevoia unui anumit lux, pentru a se accentua înalta adorare a lui Dumnezeu. *Bătrânii* nu țin în mână nici vreo țigla, nici vreo tinichea de conservă ca să tămâie. Fac astfel, mai spun încă o dată, pentru a fi accentuată înalta adorare a lui Dumnezeu!

¹²¹ *Pidalion*, 1844, transcriere de Mănăstirea Petru Vodă, 2006, p. 221.

¹²² *Apocalipsa* 8, 15.

¹²³ Cf. *Ieșirea* 30, 34-38.

Apoi *tămâia* aprinsă, cu fumul care se ridică, este simbolul rugăciunii care se înalță către *tronul* lui Dumnezeu. Se spune în *Psalmul 140*, în versetul 2: „Să se îndrepteze rugăciunea mea ca tămâia înaintea Ta.”

Aici, în această imagine din *Apocalipsa*, tămâia pe care o consemnează Sfântul Ioan Evanghelistul sunt *rugăciunile sfinților*. Întâi și întâi, trebuie să notăm erminia pe care o face însuși sfântul evanghelist, prin faptul de a ne spune că tămâia reprezintă rugăciunile sfinților. Fiți atenți, însuși sfântul evanghelist ne face interpretarea! Aceasta înseamnă că ne izbăvește de primejdia de a găsi diferite interpretări, dacă el însuși ne dă interpretarea imaginii. Am putea să spunem că fumul tămâii este acela, este altul, sunt virtuțile sau orice altceva. Nu, zice, „sunt rugăciunile sfinților”. În acest fel, ne împiedică pe noi să înaintăm spre o mulțime de interpretări greșite. Ceea ce este important, este faptul că acest lucru îl face foarte des în cartea *Apocalipsei*, și ne dă în același timp cheia erminiei unui anumit lucru, adică faptul că *aici interpretăm așa, acolo interpretăm altfel..., și..., fii cu luare-amine, că nu ți se îngăduie să faci interpretări care pot fi subiective!* Este foarte important ceea ce v-am spus; vom întâlni aceasta foarte des în cartea *Apocalipsei*. Așadar, avem de-a face cu o cheie ermineutică.

Ce sunt însă *rugăciunile sfinților*, pe care le aduc aici cei *douăzeci și patru de bătrâni* și cine sunt *sfinții*?

Mai întâi de toate, *sfinții* sunt credincioșii întregii Biserici, și ai celei biruitoare, și ai celei luptătoare, iar aici se arată că sfinții se pot ruga pentru alții. Spre pildă, cei *douăzeci și patru de bătrâni*, adică sfinții Bisericii biruitoare, se pot ruga pentru noi, în contul Bisericii luptătoare, se pot însă ruga și pentru ei înșiși, așa cum este cazul celor „*tăiați și junghiați pentru mărturia lui Hristos*”, adică al mucenicilor, care se

află sub *tronul Celui Ce șade*, așadar sufletele celor junghiați, adică dreptii care se află în Rai și grăiesc: „Până când, Doamne sfinte și adevărate, nu vei judeca și nu vei răzbuna sângele nostru care a curs pe pământ?”, ceea ce înseamnă „Doamne, când vom învia?”. Și lor li s-a dat răspunsul: „Așteptați puțin; se vor adăuga și alți frați ai voștri.” Și dintre noi, iubiții mei, li se vor adăuga acelora, chiar și dintre noi! Și astăzi, și mâine, și anul viitor, și până când se vor termina lumea și Istoria, se va mări șirul mucenicilor și mărturisitorilor dintre noi!

„Și fiecăruia dintre ei i s-a dat câte un veșmânt alb.” Aceasta este rugăciunea, dar rugăciune în contul lor. Așadar, atunci când spunem *rugăciunile sfinților*, sunt rugăciunile sfinților și ai Bisericii luptătoare, și ai celei biruitoare, adică ale tuturor credincioșilor.

Însă este demn de remarcat faptul că aici avem o foarte frumoasă imagine a rugăciunii de mijlocire a sfinților pentru Biserica luptătoare, și aceasta este mijlocirea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu și a tuturor sfinților, care constituie credința Bisericii noastre.

Unde sunt aceia care spun că este de prisos mijlocirea sfinților? În principal, aceasta spun ereticii: protestanții, hiliaștii și ceilalți. Poate vedea cineva acest lucru aici, foarte limpede, că mijlocirea sfinților pentru noi nu este deloc de prisos.

Iisus Hristos mijlocește către Sfântul Dumnezeu în Treime. Să nu vă impresioneze faptul că vă spun *către Sfântul Dumnezeu în Treime*. Este și El Însuși acolo, în Sfânta Treime, dar mijlocește ca om către Sfântul Dumnezeu în Treime. Sfinții mijlocesc către Hristos, deoarece mijlocirile lor, rugăciunile lor, le oferă către *Mielul înjunghiat*. Este limpede acest lucru în cartea *Apocalipsei*.

Ba, încă mai mult, Dumnezeu răspunde la cererea sfinților, la tot ceea ce-I cer pentru cei păcătoși, deoarece Dumnezeu îi iubește pe sfinți și voiește să-i cinstească. De aceea, minunile pe care le fac sfinții nu le fac de fapt sfinții, iubiții mei! Nu face minunea Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, nici Sfântul Gheorghe, nici Sfântul Nicolae. Dumnezeu este Cel Ce face minunile, prin mâinile celor pe care El îi iubește, ale Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, ale sfinților Săi, ale Sfântului Nicolae, ale Sfântului Gheorghe și așa mai departe. Face minuni, pentru că-i iubește pe sfinții Săi și-i vede în fața Sa, nu pe cei păcătoși, ci pe sfinți, și voiește să-i cinstească. A spus aceasta Însuși Domnul: „Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi și Eu pentru el înaintea Tatălui Meu.”¹²⁴ Noi spunem: „Îl cinstesc pe Sfântul Nicolae, pentru că mi-a făcut această minune.” Fac aceasta, însă, pentru că Dumnezeu îngăduie să-l slăvesc pe sfânt, pentru că Acela voiește primul să-l slăvească pe Sfântul Nicolae și astfel, Sfântul Nicolae face o minune.

Așadar, poate vedea cineva în chip limpede, iubiții mei, mijlocirea sfinților întărită teologic, întărită aghiografic, dar și încă ceva. Ne impresionează faptul că erau *pline cu tămâie cupele*, drept pentru care fiecare *cupă* trebuie să aibă tămâie din abundență, foarte multă, și să iasă mult fum.

Pentru ce aveau multă tămâie, și nu puțină? Aceasta arată că întreaga preocupare a sfinților, întregul lor timp sunt dedicate rugăciunilor către Dumnezeu! Întregul lor timp este rugăciune! Ați putea întreba, iubiții mei: „Ce altceva pot să facă sfinții?” Nu fac altceva decât rugăciune, care este cea mai înaltă lucrare! În cer nu au altă lucrare, o au doar pe aceasta. Pe pământ, sfinții au și alte lucrări, însă principala lor lucrare este rugăciunea.

¹²⁴ Matei 10, 32; Vezi și I Regi 2, 30; Apocalipsa 3, 5.

Unde sunt aceia care spun: „Să facem multe rugăciuni? Dar mai avem și alte lucruri de făcut!”? Se poate să avem multe lucruri de făcut, dar rugăciunea, iubiții mei, este prima dintre lucrări. Ați auzit? Lucrare! Rugăciunea nu este o ocupație în timpul liber, nu este un lux, este lucrare! Este și prima, și cea mai necesară lucrare pentru viața noastră.

„Și cântau o cântare nouă, zicând...” Bătrânii, în timp ce se închină, își ating fiecare coardele chitarei sale și Îi oferă Mielului *tămăia* din cădelnița lor și, în același timp, cântă o „cântare nouă”.

Lui Dumnezeu, iubiții mei, Îi place foarte mult să fie lăudat în cântări, așadar Dumnezeu iubește cântările, de aceea și există cântări inserate în Vechiul și în Noul Testament. Primul lucru pe care l-au făcut evreii când au trecut Marea Roșie, după acea uimitoare minune, a fost să-L laude în cântare pe Dumnezeu. Acea celebră cântare a lui Moisi s-a cântat antifonic, cu două coruri, de bărbați și de femei. La bărbați conducătorul corului a fost Moisi, iar la femei, sora lui, Miriam. Din acest motiv, pentru că lui Dumnezeu Îi place să I se cânte, a creat posibilitatea glasului omenesc, ca să-L laude prin muzică. Trebuie să vă spun că una dintre lucrările monahului este și aceea de a-L lăuda pe Dumnezeu, fie individual, fie în grup.

Cântarea bătrânilor este caracterizată drept *nouă*. În *Psalmul 32* întâlnim următoarele cuvinte: „Cântați Domnului cântare nouă, cântați-I frumos, cu strigăt de bucurie.”¹²⁵ *Cântarea nouă* este și caracterizează cântarea ce se psalmodiază la evenimentele mari, însemnate, de importanță istorică pentru mântuirea lumii, precum este în cazul de față deschiderea *cărții*, a *peceților*, unde se vor desfășura evenimentele, viața și viitorul profetic al Bisericii, în cadrul parcursului său istoric. Așadar, atunci când urmează un astfel de eveniment,

¹²⁵ Cf. *Psalmii* 95, 1-2; 97, 1; 149, 1; 32, 3.

atunci sfinții psalmodiază *cântarea lor nouă*. Expresia *cântare nouă* o întâlnim și la *Isaia*, dar și în alte locuri.

Și care este această cântare? *Bătrânii* zic: „Vrednic ești să iei cartea.”

Unde se întorc? Spre *Miel*. Către Acesta, așadar, psalmodiază „vrednic ești”! Consemnați faptul că cele *patru vietăți* Îl laudă pe Dumnezeu la persoana a treia, *bătrânii* însă psalmodiază și-L laudă pe Dumnezeu la persoana a doua, iar acest fapt este specific oamenilor, tête-à-tête-ul, actul direct! „Pe Tine, Doamne, Te laud, pe Tine.” Nu după modelul „lăudat să fie Dumnezeu”, „Dumnezeu mare”; nu; „Te laud pe Tine, Dumnezeule”. Nu la persoana a treia, ci la persoana a doua.

„Vrednic ești să iei cartea și să deschizi pecețile ei, fiindcă ai fost înjunghiat și ai răscumpărat lui Dumnezeu, cu sângele Tău, oameni din toată seminția și limba și poporul și neamul; Și I-ai făcut Dumnezeului nostru împărăție și preoți, și vor împărăți pe pământ.”¹²⁶ Frumoașă cântare!

Prin acest „vrednic” se deschide cântarea care arată că singurul vrednic pentru a deschide cartea este *Mielul*. Această expresie este aceea pe care o întâlnim în rugăciunea *imnului Heruvic* de la Dumnezeiasca Liturghie: „Nimeni din cei legați cu pofte și cu desfătări trupești nu este vrednic să vină, să se apropie sau să slujească Ție, Împărate al slavei.”¹²⁷ Se înțelege că, dacă nimeni dintre noi nu este vrednic, singurul vrednic este Dumnezeu. De aceea și în acea rugăciune de după următoarea, a *sfintei anaforale*, se accentuează: „Cu vrednicie și cu dreptate este a-Ți cânta Ție, pe Tine a Te binecuvânta, pe Tine a Te lăuda, Ție a-Ți mulțumi, Ție a ne închina, în tot locul stăpânirii Tale.”¹²⁸

¹²⁶ *Apocalipsa* 5, 9-10.

¹²⁷ *Liturghier*, Sfânta Liturghie a Sfântului Ioan Gură de Aur, p. 173.

¹²⁸ *Liturghier*, Sfânta Liturghie a Sfântului Ioan Gură de Aur, p. 189.

Și pentru care motiv *Mielul* este vrednic să ia și să deschidă *pecețile cărții*, adică să descopere viitorul Bisericii? Motivul este acela că a fost înjunghiat, iar prin jertfa Sa pe Cruce ne-a răscumpărat pe seama lui Dumnezeu. Acest lucru este foarte important, iar această răscumpărare este universală din două motive. Mai întâi, deoarece Hristos Și-a vărsat Sângele pentru toți oamenii, în general – pentru toți – și, apoi, pentru că Domnul Și-a trimis ucenicii să vestească Evanghelia „până la marginile lumii”, iar mesajul mântuirii este universal. El le-a spus: „Mergeți în toată lumea și propovăduiți Evanghelia la toată făptura. Cel ce va crede și se va boteza, se va mântui; iar cel ce nu va crede, se va osândi.”¹²⁹

Așadar, atât pentru puterea de împlânzire a Sângelui lui Hristos, cât și pentru răspândirea Evangheliei, Îi atribuim această vrednicie *Mielului* de a lua *cartea* și de a o deschide, așadar, de a descoperi viitorul.

Prin expresia „din toată seminția și limba și poporul și neamul” sunt arătate aici împărțirile pe seminții, pe limbi, pe culturi și pe neamuri ale popoarelor, în consecință, și universalitatea omenirii, nu numai din perspectivă spațială, ci și temporală, deoarece se referă la toate generațiile de oameni.

Mai este demn de remarcat – fiți atenți la acest lucru – faptul că nu spune „ai răscumpărat toată seminția și limba...”, ci zice „*din toată seminția și limba*”, așadar, nu a răscumpărat fiecare seminție, fiecare limbă, adică fiecare categorie de oameni, pe chinezi, pe japonezi, pe africani, ci dintre chinezi, dintre japonezi, dintre africani, dintre..., dintre..., dintre.

Ermineutul Scripturii Aretha explică acest „din” astfel: „Zicând din toată seminția și limba, iar nu toată seminția și limba, prin aceasta se înfățișează deosebirea că nu toți, ci numai aceia care s-au sfințit, osârduindu-se prin propria dure-

¹²⁹ *Marcu* 16, 15-16.

re și prin însuși Sângele Mielului Celui înjunghiat.”¹³⁰ Nu toți, ci numai aceia ce se ostenesc și cred în mesajul Evangheliei.

Acest pasaj exprimă libertatea alegerii mântuirii de către popoare într-un mod minunat. Este ceea ce exprimă Sfântul Apostol Pavel în *Epistola a doua către Tesaloniceni* (capitolul al treilea, versetul 2): „Căci credința nu este a tuturor.” Spun unii: „Toate popoarele vor deveni creștine.” Cine v-a spus vouă așa ceva? Pur și simplu, priviți, vă rog: creștinii sunt un miliard, iar populația întregii planete este de patru miliarde patru sute de mii. Trei miliarde și patru sute de mii nu sunt creștini¹³¹. Fiți atenți, propovăduirea Evangheliei a fost auzită, deoarece Sfânta Scriptură a fost tradusă în o mie șase sute, o mie șapte sute, o mie opt sute de limbi și dialecte. Există și o prorocie în care se zice că sfârșitul va veni atunci când propovăduirea se va auzi în tot pământul. Nu când toți vor deveni creștini, ci atunci când se va auzi propovăduirea. Sfântul Apostol Pavel zice „credința nu este a tuturor”, dar și Însuși Domnul ne spune foarte limpede: „Dar Fiul Omului, când va veni, va găsi, oare, credință pe pământ?”¹³² Tris-tă întrebare, la care nu răspunde nimeni! Însă răspunsul este deja dat; anume că nu va fi aceea credința pe care ar fi vrut-o Dumnezeu.

Și nu l-a fost de ajuns răscumpărarea Domnului, Domnului Iisus, *Mielul înjunghiat*, ci i-a făcut să fie pe aceia pe care i-a răscumpărat – potrivit cântării celor *douăzeci și*

¹³⁰ Citare liberă.

¹³¹ Din anul 1982, când a fost rostită această omilie și până astăzi, deși populația Pământului a crescut, raportul a rămas aproape același. În 2010, când s-a făcut ultimul recensământ pe religii, creștinii erau în număr de aproximativ 2, 2 miliarde, dintr-un total al populației globului de 6, 9 miliarde (*n. tr.*).

¹³² Luca 18, 8.

patru de bătrâni –: „I-ai făcut Dumnezeuului nostru împărăție și preoți”, adică o preoție împărătească.

Este vrednic de luat aminte faptul că credincioșii „vor împărăți pe pământ”. Desigur, nu în modul în care interpretează hiliaștii acest fapt. Este vorba despre făgăduința Domnului: „Fericiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul.” „Cum, Doamne? Dacă eu sunt blând și nu merg la tribunal cu cel care mă nedreptățește și acela îmi fură ogorul; așadar, cum este cu puțință ca omul blând să moștenească pământul? Lacomul răpește pământul, iar nu cel blând, care cedează și cedează și pierde continuu ogorul său, casa sa și toate celelalte?” Da, ceea ce a grăit Domnul este adevărat: „Fericiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul.” Care „pământ”? *Pământul cel nou*, când Domnul va face să fie toate noi, și se vor face pământ nou și cer nou. Sfântul Ioan Evanghelistul spre sfârșitul cărții *Apocalipsei* spune: „și am văzut cer nou și pământ nou”¹³³, iar Apostolul Petru, de asemenea, zice: „Dar noi așteptăm..., ceruri noi și pământ nou, în care locuiește dreptatea”¹³⁴. Acesta este „pământul” pe care îl vor moșteni *cei blânzi*.

Desigur că aici există și un paradox, anume că cei blânzi nu vor pierde nici un fir de păr¹³⁵. Nici un fir de păr din capul nostru nu vom pierde; îl vom lua și pe acesta împreună cu noi la învierea morților!

„Și am văzut și am auzit glas de îngeri mulți, de jur-împrejurul tronului și al victărilor și al bătrânilor, și era numărul lor zeci de mii de zeci de mii și mii de mii, zicând cu glas mare: Vrednic este Mielul cel înjunghiat ca să ia puterea și bogăția și înțelepciunea și tăria și cinstea și slava și binecuvântarea.”¹³⁶

¹³³ *Apocalipsa* 21, 1.

¹³⁴ *II Petru* 3, 13.

¹³⁵ *Cf. Luca* 21, 18.

¹³⁶ *Apocalipsa* 5, 11-12.

Imaginea Liturghiei cerești, după cum sesizați, iubiții mei, se plinește neconținut. În jurul *bătrânilor* erau milioane de milioane și mii de mii de îngeri. Acest lucru îl vedem foarte limpede în capitolul al șaptelea, care vine după următorul, la versetul unsprezece, unde se spune „și toți îngerii”. „Toți”! „Toți”! Și câți sunt îngerii? Sfântul Ioan Damaschin zice „oricât de mare este numărul”¹³⁷. Puneți cifra unu și apoi scrieți oricâte zerouri vreți după aceasta. Scrieți continuu zerouri. Atât este numărul îngerilor! Extraordinar! Este extraordinar! Această vedenie este văzută de Sfântul Ioan Evanghelistul: „Și toți îngerii stăteau împrejurul tronului bătrânilor și al celor patru vietăți, și au căzut înaintea tronului pe fețele lor și s-au închinat lui Dumnezeu!”

Aici se disting în chip limpede îngerii de *bătrâni*, adică de oameni. Este o scenă măreață, care amintește de prorul Daniil și de acea vedenie de noapte a sa, sau de A Doua Venire a Domnului, unde se zice că vor fi împreună cu El toți îngerii din cer¹³⁸.

Și vedem aici că lumea îngerească se închină *Mielului înjunghiat* și psalmodiază o *cântare* care este ecoul *cântării bătrânilor*, are același conținut. În aceasta există șapte epitețe în mod cumulat, care în Vechiul Testament Îi erau atribuite lui YAHVE, Domnului. Spre pildă, menționăm rugăciunea pe care o face David, în legătură cu alegerea materialului pentru construcția templului (se află la *I Paralipomena* 29, 10-12): „A Ta este, Doamne, măreția și puterea și slava și biruința și strălucirea; toate câte sunt în cer și pe pământ sunt ale Tale; a Ta este, Doamne, împărăția și Tu ești mai presus de toate, ca unul Ce împărățești peste toate. Bogăția și slava sunt

¹³⁷ Citare liberă.

¹³⁸ Cf. *Daniil* 7, 10.

de la fața Ta și Tu domnești peste toate; în mâna Ta este tăria și puterea și în puterea Ta stă să mărești și să întărești toate.”

Aceste epitete care Îi sunt atribuite acolo lui YAHVE, acum Îi sunt atribuite Mielului, lui Iisus Hristos. Aceasta arată că *Mielul*, Iisus Hristos, are însușiri dumnezeiești, este Dumnezeu. Iisus Hristos este Dumnezeu!

Dar la doxologia celor *douăzeci și patru de bătrâni* și a nenumăraților îngeri vine să se adauge cântarea fiecărei făpturi, din toată lumea văzută și nevăzută. Avem, așadar, o nouă completare a imaginii. Imaginea se încarcă, se umple neconținut! Am putea spune că este întocmai precum la *Ali-luia* al lui Händel – cei care l-ați ascultat știți –, acolo unde sunt trei sute de viori, iar în cor sunt cinci sute de cântăreți, și așa cum cântă și glasurile se înalță, se zguduie întreaga scenă, întregul teatru, se zguduie toate! Așa sunt adăugate glasurile, ale existențelor îngerești, ale bătrânilor și ale făpturilor în această Liturghie cerească, pe care ne-o descrie Sfântul Ioan Evanghelistul. Și zice: „Și toată făptura care este în cer și pe pământ și sub pământ și în mare și toate câte sunt în acestea le-am auzit, zicând: Celui Ce șade pe tron și Mielului fie binecuvântarea și cinstea și slava și puterea, în vecii vecilor!”¹³⁹ O doxologie universală; universală! Fiecare făptură își aduce propria doxologie. Este ceea ce scrie Sfântul Apostol Pavel despre Iisus Hristos în *Epistola către Filipeni*: „Ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cerești și al celor pământești și al celor de dedesubt. Și să mărturisească toată limba că Domn este Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu-Tatăl.”¹⁴⁰

În mod special, se cuvine consemnat faptul că imnul, prin redarea dumnezeieștilor însușiri, Îi este atribuit „Celui

¹³⁹ *Apocalipsa* 5, 13.

¹⁴⁰ *Filipeni* 2, 10-11.

Ce șade pe tron și Mielului”. Așadar, pasajul arată egalitatea în cinstire a Tatălui și a Fiului! Fiul, Iisus Hristos, este Dumnezeu. În fiecare moment am să vă amintesc aceasta.

„Și cele patru vietăți ziceau: Amin!”¹⁴¹ O minunată împreună-armonie și împreună-doxologie este liturgicul *Amin*! Este acela care aparține pe bună dreptate poporului din biserică, atunci când ascultă de la preot rugăciunile Dumnezeieștii Liturghii, și îndată zice: „Amin”, adică *da, așa să fie*. Și Apostolul Pavel în *Epistola întâi către Corințeni* (capitolul al paisprezecelea, versetul 16) consemnează: „Fiindcă dacă vei binecuvânta cu duhul, cum va răspunde omul simplu «Amin» la mulțumirea ta, de vreme ce el nu știe ce zici?” „Iar bătrânii – la Amin-ul celor patru *vietăți* – căzură și se închinară.”¹⁴² Așadar, sfinții au căzut și s-au închinat Tatălui și Fiului.

Biruința Sfinților Părinți de la Sinodul I Ecumenic, pe care o prăznuim astăzi, este răsunetul acestei închinări a Fiului, întrucât este Dumnezeu.

Iubiții mei, Sfântul Andrei al Cezareei scrie: „Prin cele patru vietăți și prin bătrâni se descoperă o singură turmă, și că s-a făcut o Biserică, a îngerilor și a oamenilor, prin Hristosul lui Dumnezeu, Care a venit să surpe zidul dintre cer și pământ și să le împreuneze pe cele despărțite.”¹⁴³ Iar aceasta este Trupul lui Hristos. Aceasta este împreunarea, *unirea* cerului și a pământului, a îngerilor și a oamenilor, a făpturilor lui Dumnezeu.

¹⁴¹ *Apocalipsa* 5, 14.

¹⁴² *Apocalipsa* 5, 14.

¹⁴³ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al IV-lea, cap. 12, Athena, 2001, p. 264B.

CAPITOLUL VI

Deschiderea primelor două peceti. Cele două biruințe: răspândirea Evangheliei și martiriul

(Această secțiune începe de la pagina a douăzeci și doua a Omiliei 27)

În capitolele al patrulea și al cincilea, pe care le-am descris în ultimele noastre două teme, a fost dată o anumită imagine. Acum *Mielul* ia *cartea* și deschide prima pecete. Pecenile erau exact așa cum aflăm astăzi pecenile în înscrisurile imperiale bizantine. Erau cu ceară de sigiliu – dacă era un lucru ieftin – sau cu plumb, iar împăratul puneă degetul său sau pecetea imperiului deasupra acestei materii topite. Sigiliul de ceară îl puneam mai demult la poștă atunci când expediam un colet. Erau peceti de plumb – ieftin și acesta – sau de argint sau de aur. Când pecetea era de aur, din aur curat, de douăzeci și patru de karate, atunci înscrisurile se numeau *sigilii de aur*. Așadar, în acest fel vom înțelege *pecenile*.

Așadar, vine acum *Mielul*, ia *cartea*, deschide o pecete și, îndată, se arată un cal alb, „iar cel care ședea pe cal a pornit ca un biruitor și ca să biruiască”. Apoi deschide a doua *pecete* și se arată un cal roșu, și atunci s-a auzit un glas al uneia dintre cele *patru vietăți*: „Să nu nedreptățești orzul și grâul, că va fi atâta scumpătate”, adică *foamete*, apoi deschide a treia *pecete* și se înfățișează un cal *galben*, al morții, care trage după el *iadul*, moartea. Și așa mai departe.

Imaginea Dumnezeieștii Liturghii există în Cer și, în același timp, sunt inserate aici desfășurările Istoriei, așa cum le va trăi Biserica, adică așa cum le trăim noi, și le vom trăi până când va veni sfârșitul lumii. Deoarece exact acest lucru este *Apocalipsa*: desfășurarea parcursului Bisericii în cadrul Istoriei. Deja v-am spus o pildă, pe care am să v-o amintesc iarăși.

Urmărim un film cinematografic. Acolo vedem pe cineva care se trânteste în pat ca să doarmă și visează. În vreme ce spectatorii îl văd că doarme în pat, așa ca într-un anume fundal, în profunzime, vedem ceea ce visează acela care doarme. Îl vedem pe acela care doarme și în același timp și visul său. Vedem, așadar, Liturghia universală și, în același timp, prin deschiderea *peceților*, vedem cum trec, precum într-un film cinematografic, ceea ce vede și scrie Sfântul Evanghelist Ioan și ne spune: „Acesta este viitorul Bisericii.”

(Secțiunea de mai jos se află la pagina a noua a Omiliei 28)

Așadar, când se încheie cele șapte *epistole*, atunci spune: „M-am uitat și iată o ușă era deschisă în cer.”¹⁴⁴ Această *ușă deschisă* nu este nimic altceva decât cerul care se deschide, ca să dea omenirii descoperiri. Purtătorul acestor descoperiri este Sfântul Ioan Evanghelistul, care vede continuu noi elemente și le descrie, progresiv, precum un *tron* pe care ședea Dumnezeu. Apoi începe să fie încadrat *tronul*. În jurul tronului sunt cele *patru vietăți*, adică patru existențe îngerești, care au câte șase aripi, așa cum a văzut în vedenia sa și prorocul Isaia, în capitoul al șaselea al cărții sale. După aceea, cei *douăzeci și patru de bătrâni*, cu *cununii de aur*, având *cupe de aur* cu *tămâie*, se află, de asemenea, în jurul tronului. În partea din față a tronului – se completează continuu imaginea – Sfântul Ioan vede o *carte* închisă, pecetluită cu *șapte peceti*, adică simbolul voilor lui Dumnezeu pentru viitorul Istoriei

¹⁴⁴ *Apocalipsa* 4, 1.

și al Bisericii. Și atunci s-a auzit un glas: „Cine va deschide această carte, pecetluită cu șapte peceteți? Cine va afla ce se va întâmpla în viitor?” „Și eu, spune evanghelistul, plângeam și plângeam: Cine, cine va fi aflat vrednic? Și a venit unul dintre bătrâni și mi-a zis: «Nu mai plânge, pentru că s-a aflat Acela Care o va deschide; este Iisus Hristos, Mielul înjunghiat Care stă în picioare, Acela Care a fost înjunghiat și șade!».”¹⁴⁵ Această imagine arată trei lucruri: faptul că Fiul lui Dumnezeu a devenit Om – de vreme ce este *Miel* –, adică S-a întrupat. Apoi, faptul că a pățimit, a fost înjunghiat, a fost răstignit, și ultimul, faptul că a înviat, pentru că El este „înjunghiat” și „șade”, adică stă în picioare. El este Stăpânul Istoriei, Iisus Hristos, Acela Care va începe să deschidă pecetețile.

Și astfel, iubiții mei, le corelăm pe cele de dinainte cu capitolul al șaselea, pe care, *cu ajutorul lui Dumnezeu*, îl începem.

„Și am văzut când Mielul a deschis una din cele șapte peceteți, și am auzit pe una din cele patru vietăți zicând cu glas ca de tunet: Vino! Și m-am uitat și iată un cal alb și cel care ședea pe el avea un arc; și i s-a dat lui cunună și a pornit ca un biruator ca să biruiască.”¹⁴⁶

Tema principală, în continuare, după cum sesizați, este desfacerea pecetilor *cărții pecetluite cu șapte peceteți*. Cel Care desface pecetețile este *Mielul înjunghiat*, Iisus Hristos, Stăpânul Istoriei, așa cum v-am spus și, în consecință, singurul Care poate să deschidă *cartea* și să facă cunoscut viitorul, ca Atotvăzător și Atotcunoscător.

Observăm însă că principala temă a cărții *Apocalipsei* acoperă aproape o întreagă serie de descoperiri din trei *heptade/septimi* de vedenii, în afară de acele elemente care sunt inserate ca întreruperi, așadar ca *intermezzo*-uri. Acestea

¹⁴⁵ Cf. *Apocalipsa* 5, 6.

¹⁴⁶ *Apocalipsa* 6, 1-2.

sunt inserate printr-o serie de teme, care nu au legătură cu seria celor anterioare, pentru a oferi o recreație, un ton diferit, și pentru a-l odihni pe cititor de emoția, de frica și de tensiunea pe care le simte atunci când vede că se descoperă una după alta *pecețile* cu groaznicele lor *plăgi*. După aceste binefăcătoare *intermezzo-uri*, ne reîntoarcem la seria noastră, adică la deschiderea celorlalte *peceți*.

(Secțiunea de mai jos se află la pagina optsprezece a Omiliei 28)

Și acum, iubii mei, cu ajutorul lui Dumnezeu, intrăm în textul sfânt.

Așa cum v-am spus, cadrul rămâne același, așa cum a fost menționat în capitolele al patrulea și al cincilea, unde Cerul rămâne deschis, *tronul lui Dumnezeu* este înconjurat de cele *patru vietăți*, de cei *douăzeci și patru de bătrâni* și celelalte, iar *Mielul înjunghiat* Se află în fața *cărfii* și deschide *pecețile*.

„Și am văzut când Mielul a deschis una din cele șapte *peceți*, și am auzit pe una din cele patru vietăți zicând cu glas ca de tunet: Vino!”¹⁴⁷

Observăm că *vietățile*, în calitate de duhuri slujitoare ale lui Dumnezeu, coparticipă la această dramă desfășurată a îndeplinirii planului lui Dumnezeu. Prima *vietate* era leul. Am văzut aceasta puțin mai sus, în capitoul al patrulea, unde se zice: „Iar prima vietate era asemenea leului”, de aceea s-a și auzit un glas „ca de tunet”. Ați auzit cum rage un leu? Ca un tunet este răgetul leului!

Dar trebuie să vă spun că nu a fost deschisă o *pecete* la întâmplare, atunci când zice că „a deschis una din cele șapte *peceți*”, ci prima. Atunci când spune „cea dintâi”, prin semnificația numeralelor ordinale din gramatică, înseamnă *prima*. Ca să înțelegeți mai bine, vă amintesc ceea ce spune iarăși Scriptura prin „una a sâmbetelor”¹⁴⁸. Este prima zi

¹⁴⁷ *Apocalipsa* 6, 1.

¹⁴⁸ *Luca* 24, 1; *Ioan* 20, 1 și 19; *Fapte* 20, 7.

a săptămânii. Așadar, aici avem nu un sens aritmetic, ci un sens ordinal, în consecință, este prima *pecete*. Acest lucru are importanță, deoarece, atunci când a fost deschisă prima *pecete*, s-a auzit glasul *vietății* care era *asemenea leului*, care este înger, cu șase aripi, și a zis: „Vino!”

Cui i se adresează acest „vino”? Se adresează *călărețului* ce vine, care șade călare pe un *cal alb*. Vine acum ca o nouă vedenie care se adaugă la vedenia deja existentă a Cerului, pe care o vede Sfântul Ioan Evanghelistul, *tronul*, cei *douăzeci și patru de bătrâni*..., și celelalte. Se proiectează, așadar, o nouă imagine: un *călăreț* călare pe un *cal alb*.

„Și m-am uitat și iată un cal alb și cel care ședea pe el avea un arc; și i s-a dat lui cunună.”¹⁴⁹

Calul alb simbolizează biruința, simbolizează triumful. *Cununa*, așa cum de altfel am văzut și la *îngerul-episcop* al Smirnei, căruia i se zice: „Fii credincios până la moarte și îți voi da cununa vieții”¹⁵⁰, simbolizează Împărăția.

Scrie, în acest sens, scriitorul Ecumenic: „Iar calul alb este simbolul evanghelizării, ca o binefacere dobândită de oameni, iar cununa, în chip alegoric, este înțeleasă ca putere și biruință.”¹⁵¹ Așadar, *cel ce șade pe calul alb* este, iubiții mei, Evanghelia. Acesta este *călărețul* care se află pe *calul alb*. Adică, Creștinismul care este vestit neamurilor. Atunci când vietea cu șase aripi, cea *asemenea leului*, zice „vino”, iese Evanghelia în lume, prin gura apostolilor. În consecință, *călărețul* este Evanghelia, care se răspândește prin gura apostolilor.

Scrie Sfântul Andrei: „Se înțelege aici generația apostolilor, care rânduiesc propovăduirea Evangheliei ca pe un arc cu săgeți împotriva dracilor”¹⁵², împotriva puterilor potrivnice.

¹⁴⁹ *Apocalipsa* 6, 2.

¹⁵⁰ *Apocalipsa* 2, 10.

¹⁵¹ Citare liberă.

¹⁵² Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al V-lea, cap. 13, Athena, 2001, 265A.

În acest pasaj avem o frumoasă și plină de nădejde vestire a mesajului Evangheliei, cea care cheamă întreaga omenire să se întoarcă la Dumnezeu și să se mântuiască. Este răsăritul Evangheliei, care este însoțită de harul lui Dumnezeu și de puterea Învierii lui Hristos, de aceea și aduce roade.

Citim în *Evanghelia după Marcu*: „Deci Domnul Iisus, după ce a vorbit cu ei, S-a înălțat la cer și a șezut de-a dreapta lui Dumnezeu. Iar ei, plecând, au propovăduit pretutindeni și Domnul lucra cu ei și întărea cuvântul, prin semnele care urmau”¹⁵³, așadar, au ieșit și au propovăduit peste tot. Acesta este *călărețul*. Este răsăritul Evangheliei, răsăritul Creștinismului la neamuri. Aceasta a fost prima biruință.

„Și a pornit ca un biruitor”¹⁵⁴! Și cu adevărat, iubiții mei, a fost o biruință uriașă și triumfală întinderea Creștinismului în lumea cunoscută de atunci.

Sfântul Irineu – care a trăit în a doua jumătate a secolului al II-lea d.Hr. – scrie: „Biserica... s-a răspândit până la marginile lumii..., la germani..., la siberieni ..., la celți..., în Răsărit..., în Egipt..., în Libia..., în toată lumea.”¹⁵⁵

Aici se cuvine să menționăm metoda *ciclică* de interpretare. Evanghelia a fost propovăduită atunci, dar astăzi nu este propovăduită? Când avem în o mie șapte sute, o mie opt sute de limbi și de dialecte tradusă Sfânta Scriptură, nu este, oare, propovăduită și astăzi Evanghelia?

De aceea v-am spus, atunci se propovăduiește, se deschide *pecetea*, însă avem o *erminie/interpretare repetitivă*, ne reîntoarcem și iarăși ne reîntoarcem. Ați sesizat, cred, *erminia metodei ciclice*, adică faptul cum se întoarce iarăși și iarăși.

De altfel, în acest pasaj încă mai zice „a pornit ca un biruitor și ca să biruiască”, care trădează oportunitatea *erminiei*

¹⁵³ Marcu 16, 19-20.

¹⁵⁴ Apocalipsa 6, 2.

¹⁵⁵ SF. IRINEU AL LYONULUI, *Împotriva gnozei celei cu nume mincinos* I, cap. 10.

ciclice. „A pornit ca un biruitor și ca să biruiască” lasă, așadar, loc și pentru viitor.

Evanghelistul Ioan întreabă despre acest lucru: „Cine este cel ce biruiește lumea dacă nu cel ce crede că Iisus este Fiul lui Dumnezeu?”¹⁵⁶ Prin urmare, acum și tu ești *biruitor*, prin urmare, și tu ești un *călăreț* ce călărești un *cal alb* și pornești ca *biruitor*. Vedeți? Nu este, așadar, pur și simplu un eveniment abstract, ci aici sunt cuprinși toți cei ce cred în numele lui Iisus Hristos.

Există această expresie „a pornit ca un biruitor și ca să biruiască”, care are o semnificație foarte adâncă. Fiți cu luare-aminte! Este vorba despre două biruințe. Prima biruință este răspândirea Evangheliei și întoarcerea lumii către Dumnezeu, iar a doua biruință este mucenicia/martiriul pe care îl primesc credincioșii de la aceia care au tăgăduit și tăgăduiesc neconținut Evanghelia. Așadar, este o biruință prin faptul de a ține credința vestitorilor Evangheliei, a apostolilor. Adică, atunci când cel necredincios îl asuprește pe cel credincios „să tăgăduiască Evanghelia”, iar acela zice „nu o tăgăduiesc!”, și primește martiriul. Aceasta este a doua biruință: *martiriul*.

De aceea, foarte frumos scrie Sfântul Andrei: „Căci prima biruință este întoarcerea neamurilor; iar a doua este ieșirea din trup de bunăvoie, prin chinuire, pentru aceasta [pentru Evanghelie].”¹⁵⁷

Prima biruință, așadar, este răspândirea Evangheliei, iar a doua biruință este martiriul, dar acest martiriu îl vom vedea, cu ajutorul lui Dumnezeu, odată cu deschiderea celei de-a doua *peceți*. Vom analiza acolo, la această *pecete*, a doua, unde martiriul este înfățișat prin *calul roșu* care iese și călărețul său

¹⁵⁶ I Ioan 5, 5.

¹⁵⁷ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, curv. al V-lea, cap. 13, Atena, 2001, 265C.

ce ține sabia, ca să ia pacea de pe pământ și să se înjunghie oamenii unul pe altul.

(Secțiunea de mai jos se află la pagina întâi a Omiliei 29)

Ne aflăm la capitolul al șaselea, versetul 3 până la 4, iubiții mei, al cărții *Apocalipsei*, și vom analiza deschiderea celei de-a doua *peceți*. Vă citesc și vă traduc în cuvinte foarte simple, chiar dacă nu este foarte ușor:

„Și când a deschis pecetea a doua, am auzit, zicând, pe a doua vietate: Vino. Și a ieșit alt cal, roșu ca focul; și celui ce ședea pe el i s-a dat să ia pacea de pe pământ, ca oamenii să se junghie între ei; și o sabie mare i s-a dat.”¹⁵⁸

Cu adevărat, când a fost deschisă a doua pecete, așa cum ne spune Sfântul Ioan Evanghelistul, atunci, „când a ieșit un cal roșu ca focul”, tot atunci a doua *vietate*, care este asemenea vițelului, i-a spus călărețului „vino!”. Această culoare, roșie, a celui de al doilea *cal*, precum și sabia cea mare care i-a fost dată călărețului lui, reprezintă focul și sângele, adică luptele lăuntrice și cele exterioare.

Această expresie din textul sfânt este realmente cutremurătoare: „Ca oamenii să se junghie între ei”! Verbul *a junghia* este foarte energic, foarte tare, nu este precum verbul *a uci-de*. Și în limba noastră încă mai simțim în mod cutremurător acest verb, care arată că nu avem de-a face, simplu, cu o luptă ucigătoare, ci cu o luptă sălbatică.

Și este vorba aici despre un război civil sau despre războaie civile – care se dau în sânul aceluiași popor –, însă și despre războaie clasice, adică războaie exterioare între două popoare. Se pare, însă, că este vorba mai mult de războaie civile (interne), deoarece expresia „oamenii să se junghie între ei” se potrivește mai mult cu războiul civil. Și vă spun

¹⁵⁸ *Apocalipsa* 6, 3-4.

adevărul că, dacă m-am temut de ceva vreodată în viața mea, acesta este războiul civil! Nu există lucru mai înfricoșat!

Iubiții mei, nu puteți să vă închipuiți ce este!... Aici, în biserica noastră, avem acum câteva sute de enoriași. Există între noi sentimente prietenești, ne simțim într-o companie foarte prietenească. Eu stau în scaunul meu cu siguranță, vă grăiesc cuvântul lui Dumnezeu, iar voi îl ascultați. Dacă, să presupunem – o, să nu fie! – că ar putea vreodată să izbucnească vreun război civil, cum s-ar privi unul pe altul? Cei ce au trăit războiul civil¹⁵⁹, în anii anteriori, poate că cunosc aceste sentimente, ar putea să le măsoare și să înțeleagă și să perceapă că războiul civil este de o mulțime de ori mai înfricoșat decât unul clasic, adică războiul cu alte popoare. Totuși, răul este că spațiul în care se vor întâmpla aceste situații, fie războaiele exterioare, fie civile, va fi pe întreg pământul, însă mai înainte de toate și, în principal, la popoarele creștine. Dar pentru care lucru se ivesc, și de ce se vor întâmpla aceste războaie? Din care motiv?

Este cunoscut faptul că Evanghelia, până astăzi, este neconținut propovăduită în lume, până în punctul în care a ajuns chiar și Orientul îndepărtat să o aibă tradusă în variatele limbi și dialecte ale sale. Propovăduirea însă, iubiții mei, nu a fost primită. În consecință, împreună cu răspândirea ei a început și prigoana. Prigoana este, într-adevăr, a doua fază, după propovăduirea Evangheliei.

Domnul a zis: „Și se va propovădui această Evangheliie a Împărăției în toată lumea spre mărturie la toate neamurile.”¹⁶⁰ Adică, va exista mărturie că Evanghelia a fost propovăduită, dar nu a fost crezută. Domnul spune că acest fapt va fi ca

¹⁵⁹ Părintele Athanasie face aluzie aici la Războiul civil din Grecia, desfășurat între anii 1946 și 1949, și soldat cu numeroase victime omenești și cu imense pagube materiale (*n. tr.*).

¹⁶⁰ *Matei* 24, 14.

un semn al sfârșitului Istoriei, adică atunci când va fi propovăduită Evanghelia la toate neamurile. Accentuează acest lucru Apostolul Pavel și ne spune că încă nu a fost propovăduită Evanghelia în toată lumea, însă, iubiții mei, au trecut de atunci două mii de ani!

Evanghelia, în mod cert, a fost propovăduită în întreaga lume. Dacă îmi veți spune că nu a fost propovăduită, deoarece numai o treime sau o pătrime din populația pământului sunt creștini, iar restul sunt de alte religii, am să vă răspund că, de vreme ce Evanghelia a fost tradusă în o mie opt sute de limbi și de dialecte, înseamnă că a fost auzită, numai că nu a fost crezută. Deschideți un catalog al limbilor și veți vedea că Evanghelia a fost propovăduită, dar nu a fost primită. S-a întâmplat să am – este vorba despre ediția *Societății Biblice* – în jur de douăzeci-douăzeci și cinci de mostre numai în limba chineză!

Este cunoscut faptul că limba chineză are multe dialecte și multe scrieri și fiecare scriere diferă de cealaltă, de aceea și spunem „mi se pare chineză”, adică „nu înțeleg deloc”. Veți vedea însă că, chiar dacă s-a tradus Evanghelia în chineză, în toate scrierile și dialectele ei, China nu a devenit creștină. De asemenea, în Japonia de aproape trei secole s-au făcut încercări de creștinare a țării de către misionarii ruși. Însă, abia-abia, pe la mijlocul secolului trecut (al XIX-lea, *n.tr.*) s-a întâmplat, în cele din urmă, o reușită, și câteva mii de japonezi sunt astăzi creștini, în special, desigur, ortodocși; dar, în întregul ei, Japonia este idolatră.

Așadar, Evanghelia a fost propovăduită, iubiții mei, dar nu a fost primită, iar aceasta înseamnă că atunci când Domnul a zis, „Și se va propovădui această Evangheliie a Împărăției în toată lumea spre mărturie la toate neamurile”, nu vor putea să spună vreodată neamurile că nu au auzit

Evangelhia, deoarece au auzit-o și Domnul le va judeca pe temeiul Evangheliei Sale. Prin urmare, aceasta este o mărturie, în special a Mântuitorului, Care ne spune că răspândirea Evangheliei pe tot pământul este un semn al sfârșitului lumii¹⁶¹.

Sunt multe semnele pe care ni le oferă Sfânta Scriptură, prin care putem să socotim sfârșitul lumii, sfârșitul Istoriei. Însuși Domnul ne-a menționat pilda smochinului: „Când mlădița lui se face fragedă și odrăslește frunze, cunoașteți că vara e aproape. Asemenea și voi, când veți vedea toate acestea, să știți că este aproape, la ușă.”¹⁶² Sunt chiar cuvintele Domnului. Domnul ascunde de oameni ziua și ceasul sfârșitului, nu știm când se va întâmpla, dar semnele despre venirea sfârșitului ni le-a dat. Și nu numai că ni le-a dat, dar ne va și mostra dacă nu le vom cerceta.

În istorie avem, în esență, două momente *eshatologice*: primul moment *eshatologic* este în legătură cu Vechiul Testament și este Prima Venire a lui Hristos. Al doilea moment *eshatologic* este în legătură cu Noul Testament, și este A Doua Venire a lui Hristos. Domnul a grăit, așadăr, către contemporanii Săi: „Fățarnicilor, fața cerului știți s-o judecați, dar semnele vremilor nu puteți! Când se face seară, ziceți: Mâine va fi timp frumos, pentru că e cerul roșu. Iar dimineața ziceți: Astăzi va fi furtună, pentru că cerul este roșu-posomorât.”¹⁶³ De la *fața cerului*, adică meteorologia, prognozele meteorologice, știți să prevedeați vremea și să spuneți că mâine va ploua sau nu va ploua, va fi timp frumos sau va ninge. Fața Istoriei însă nu știți s-o studiați? De ce nu studiați Sfânta Scriptură, ca să puteți cunoaște când

¹⁶¹ Matei 24, 14.

¹⁶² Matei 24, 32-33; Marcu 13, 28-29; Luca 21, 29-31.

¹⁶³ Matei 16, 2-3.

va fi sfârșitul? Domnul i-a numit ipocriți pe aceia care nu vor voi să afle sfârșitul. Ei se ocupă cu alte prevederi, cu alte prognosticuri, cu prognosticurile politice, însă prognosticurile în ceea ce privește sfârșitul Istoriei îi lasă indiferenți! De aceea Domnul a vorbit astfel.

Voiți însă să adaug și altceva? Domnul S-a întrebat dacă, atunci când Se va reîntoarce pe pământ, va afla credință¹⁶⁴. Tristă întrebare, fără răspuns! Răspunsul este însă vizibil de la sine. Adică, nu va găsi credință pe pământ, de aceea și pune tema în discuție. Nu va afla decât puțini credincioși, *rămășișă*, așa cum spune Apostolul Pavel¹⁶⁵. În consecință, Evanghelia se va propovădui numai „spre mărturie”, fie că va fi primită, fie că nu va fi, iar oamenii vor fi fără justificare.

Însă Domnul continuă și grăiește: „Și veți auzi de războaie și de zvonuri de războaie.”¹⁶⁶ Se impune aici o mică paranteză: despre războaie vom vorbi și la cea de-a patra *pecete*, de aceea, acum nu voi spune multe. La cea de-a patra *pecete* voi spune mai multe despre realitățile războiului.

Atâta timp cât oamenii nu vor fi primit Evanghelia păcii, este firesc, chiar și pentru statele creștine, să ajungă să declare războaie între ele. Iubiții mei, Bulgaria are un popor ortodox, un popor creștin-ortodox, și totuși avem totdeauna ostilități cu bulgarii. De ce? Din care motiv? Nu ar fi trebuit să avem ostilități, însă avem, deoarece nu am primit corect Evanghelia.

Continuă Domnul și zice: „Și de zvonuri de războaie; luați seama să nu vă speriați, căci trebuie să fie toate, dar încă nu este sfârșitul. Căci se va ridica neam peste neam și împărăție peste împărăție... Dar toate acestea sunt începutul dure-

¹⁶⁴ *Luca* 18, 8.

¹⁶⁵ *Cf. Romani* 11, 5.

¹⁶⁶ *Matei* 24, 6.

rilor. Atunci vă vor da pe voi spre asuprire” – (Pe cine „vor da”? Pe voi, pe credincioși, pe ucenicii Mei. Nu numai pe cei doisprezece ucenici, ci și pe toți credincioșii, pe tot parcursul istoriei) – „și vă vor ucide și veți fi urâți de toate neamurile pentru numele Meu. Atunci mulți se vor sminti” – (dintre creștini, se înțelege, pentru că nu vor putea să suporte această ură a vrăjmașilor și vor cădea. Aceasta înseamnă „se vor sminti”. Își vor tăgădui identitatea lor creștină, nu vor mai fi creștini, își vor tăgădui Botezul lor, *n. pr. Ath.*) – „și (în acest fel) se vor vinde unii pe alții”¹⁶⁷.

Încă și mai categoric este Domnul atunci când zice: „Va da frate pe frate la moarte.” Iar acest „frate pe frate” se va întâmpla nu numai între doi oameni de aceeași credință, deoarece aceasta ar fi de neconceput, sau între unul care s-a smintit și altul care a rămas drept – aceasta este de înțeles –, ci și între frații de sânge, aceia care s-au născut din același tată și din aceeași mamă, un frate îl va preda pe altul la moarte! „Și tatăl pe fiu și se vor scula copiii împotriva părinților și-i vor ucide.”¹⁶⁸

Toate acestea, pe care le grăiește Domnul, sunt exprimate printr-o imagine simplă, care este *calul roșu*, ce a ieșit împreună cu călărețul său ca să ia pacea de pe pământ și să înstăpânească junghierea, ținând în mână *sabia*.

Totuși, trebuie să consemnăm că toate acestea pe care le spunem sau le vom spune – vă rog să luați aminte la acest aspect – nu sunt despre evenimente concrete pe care trebuie să le căutăm, ci despre o stare generală. Adică, să nu spunem, „da, aceasta se întâmplă în zilele noastre” sau „s-a întâmplat atunci” sau „așteptăm să se întâmple”. Nu, deoarece totdeauna se întâmplă. Să nu căutăm evenimente concrete. Așadar,

¹⁶⁷ *Matei 24, 6-10.*

¹⁶⁸ *Matei 10, 21.*

trebuie să înțelegem următoarele: așa cum continuu va ieși *calul alb*, care este, în acord cu deschiderea primei *peceți*, propovăduirea continuă pe tot pământul – adică Evanghelia se propovăduiește continuu în lume –, tot astfel va trebui să interpretăm că și *calul roșu* iese continuu, iar acesta este prigonirea Evangheliei; deoarece acolo unde merge Evanghelia, acolo întâmpină și prigoană. În consecință, acolo unde iese *calul alb*, acolo iese din spatele său și *calul roșu*.

Astfel, întrucât oamenii nu primesc Evanghelia și, în consecință, se ia și pacea, în acest fel avem exemplificat ceea ce vă spuneam data trecută în *Introducere*, adică metoda erminiei ciclice a *Apocalipsei*. Prin urmare, primul *cal* totdeauna va ieși, și al doilea *cal* totdeauna va ieși. Nu au ieșit numai pentru o singură dată. Evanghelia nu se limitează numai la regiunea și la epoca apostolilor. Și în acest moment noi propovăduim Evanghelia, și în acest moment noi putem să suferim prigoană. Astfel, *calul alb* totdeauna iese, *calul roșu* totdeauna iese; și, așa cum vom vedea în continuare, și *calul negru* totdeauna va ieși, la fel și *calul galben*, a patra *plagă*. Voi reveni continuu, pentru a vă ajuta cu pilde să înțelegeți metoda erminiei *ciclice*, ca astfel, atunci când citiți Sfânta Scriptură, să nu spuneți „evenimentele pe care le descrie această carte s-au întâmplat”, nici că „se vor întâmpla”, ci că „se întâmplă continuu”, cu deosebirea însă că spre *vremurile din urmă (eshatologice)* vom avea o îndesire a evenimentelor și în ceea ce privește cantitatea, și în ceea ce privește calitatea lor. Să știți acest lucru!

Sfântul Andrei scrie: „Propovăduirea se întinde...” – nu *s-a întins*, ci *se întinde* –, adică, în vreme ce se lărgște continuu propovăduirea, „pacea lumii este luată”, este distrusă pacea lumii. Ascultați oximoron aici: cu cât se întinde Evanghelia, cu atât se desființează pacea lumii, se pierde pacea

lumii! „Și prin sine însăși s-a împărțit firea [omenească], potrivit cuvântului Domnului: N-am venit să aduc pace [pe pământ], ci sabie.”¹⁶⁹ Oximoron! Firește, nu a venit Domnul, iubiții mei, să „aducă sabie”. Iar atunci când se zice aici, în vedenia celei de-a doua *peceți*, că i s-a dat *sabia călărețului*, înseamnă că *sabia*, adică războiul, îl fac oamenii împotriva lui Hristos, ceea ce înseamnă că Dumnezeu îngăduie să se întâmple aceasta. Iar expresia evanghelică *îngăduie Dumnezeu să se facă junghiere* este pentru că *Hristos a venit în lume ca să aducă sabie, iar nu pace*¹⁷⁰! Adică prezența Lui a luat, a desființat pacea de pe pământ, pentru că oamenii nu au primit pacea!

S-a dat această *sabie* deoarece omenirea nu a acceptat Evanghelia. Sfântul Andrei iarăși interpretează și zice în legătură cu această expresie „s-a dat”, că „arată atotînțeleapta pronie a lui Dumnezeu de a îngădui ca să fie încercați credincioșii în cuptorul ispitelor”¹⁷¹, precum a fost Hristos.

Oricum ar sta lucrurile, chestiunea prigoanei este indisolubil legată de răspândirea Evangheliei. Chestiunea prigoanei este indisolubil legată de viața duhovnicească.

Voi voiți, iubiții mei, să trăiți o viață duhovnicească? Veți primi înainte de toate prigoana. Să știți acest lucru. Zice Apostolul Pavel: „Și toți care voiesc să trăiască cucernic în Hristos Iisus vor fi prigoniți.”¹⁷² Dacă un om este evlavios, dar nu este prigonit, să începeți să puneți la îndoială evlavia lui, în afară dacă nu este izolat undeva în pustie, dar acolo va fi prigonit de diavoli. Iar războiul cu diavolii este mai dur

¹⁶⁹ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al V-lea, cap. 14, Athena, 2001, 265D.

¹⁷⁰ *Matei* 10, 34.

¹⁷¹ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al V-lea, cap. 14, Athena, 2001, 265D.

¹⁷² *II Timotei* 3, 12.

decât atacurile din partea oamenilor. Deoarece de oameni ne putem ascunde, nu însă și de draci. Oriunde ne-am strecura, în orice gaură a pământului dacă am intra, iubiții mei, dracii ne găsesc.

Astfel, putem să înțelegem iarăși și ceea ce a spus Apostolul Pavel, „că prin multe suferințe trebuie să intrăm în Împărăția lui Dumnezeu”¹⁷³. Acest „trebuie” nu este vreo necesitate oarbă care provine de la Dumnezeu, adică faptul că Dumnezeu dă chip mântuirii noastre prin traversarea unor suferințe. Acest „trebuie” este prelucrat, este manipulat de către vrăjmașii Evangheliei.

Domnul încă mai grăiește: „Cu neputință este să nu vină smintelile, dar vai aceuia prin care ele vin!”¹⁷⁴ Spuneți-mi, dacă ar fi provenit smintelile de la Dumnezeu, cum ar fi spus: „Dar vai aceuia prin care vin smintelile!”? Oare nu ar fi fost o groaznică contradicție a lui Dumnezeu?

Așadar, acest „cu neputință” se referă la oamenii care vor primi Evanghelia. Iar aceia care nu vor primi Evanghelia – s-o luăm ca pe o informație! – vor exista totdeauna, cu o continuă îndesire spre vremurile *eshatologice*. Cu cât ne apropiem de vremurile eshatologice, cu atât mai mult vor tăgădui oamenii Evanghelia. Poate că veți intui și veți vedea aceeași în cadrul acestui mic parcurs al vieții noastre pământești, chiar dacă este un foarte mic interval de timp. Ce este viața omului, cincizeci de ani, șaptezeci de ani? Este un punct al timpului (ca să mă exprim așa, matematic,) este un foarte mic interval de timp și, totuși, în cadrul acestui interval de timp putem să distingem, iubiții mei, toate aceste lucruri, toate semnele. Un om care este de cincizeci, de șaizeci de ani, deja le-a văzut, a văzut cum trăiau oamenii înainte, a văzut

¹⁷³ *Fapte* 14, 22.

¹⁷⁴ *Luca* 17, 1.

cum gândeau oamenii înainte, cum gândesc acum și cum vor gândi mâine.

Pe toate acestea le rezumă Mihail Acominatos. Doar am să vă citesc, fără să mai interpretez: „Prin deschiderea celei de-a doua peceti, au fost însemnate succesiunea împreună cu apostolii, a mucenicilor și învățătorilor; căci sporind propovăduirea peste tot, [la fel] și prigoanele și junghierile iubitorilor de Hristos, sabia a luat locul păcii, pe care a venit s-o aducă pe pământ Hristos. Așadar, și calul roșu este înțeles ca un simbol al ispitelor sângeroase sau al râvnei înfocate a bunilor biruitori mucenici, care sângele lor și l-au vărsat.”¹⁷⁵

Totuși, Domnul a spus un anumit lucru și e bine să nu-l uităm: „Și dușmanii omului (vor fi) casnicii lui.”¹⁷⁶ Cineva care dorește cu adevărat să trăiască o viață duhovnicească, dacă casnicii lui nu vor înțelege nimic din aceasta, grabnic casa îi va deveni dușmănoasă. Este tragic, este înfricoșat, dar este o realitate!

¹⁷⁵ Citare liberă.

¹⁷⁶ *Matei* 10, 36.

CAPITOLUL VII

A treia și a patra pecete. Foametea și moartea pe parcursul Istoriei și în vremurile eshatologice

(Această secțiune începe la pagina a unsprezecea a Omiliei 29)

Așadar, am ajuns la deschiderea celei de-a treia *pecete*.

„Și când a deschis pecetea a treia, am auzit pe a treia *vietate*, zicând: *Vino!* Și m-am uitat și iată un cal negru și cel care ședea pe el avea un cântar în mâna lui. Și am auzit, în mijlocul celor patru *vietăți*, ca un glas care zicea: Măsura de grâu un dinar, și trei măsuri de orz un dinar. Dar de untdelemn și de vin să nu te atingi.”¹⁷⁷

Atunci când a fost deschisă cea de-a treia *pecete*, a treia *vietate*, care era la *chip ca un om*, a grăit către călărețul *calului*: „*Vino!*” Acest „vino” vrea să spună *este vremea, nu mai sta, trebuie să faci ceea ce este de făcut*. Acest călăreț ținea în mâna lui un cântar. Calul *negru* simbolizează doliul și întristarea, din pricina *plăgii* pe care le-o aduce călărețul locuitorilor pământului.

Cântarul, iubirii mei, este simbolul – așa cum, de altfel, se vedește și din întregul context al acestui verset – al foametei. Este vorba despre hrana care se va da cântărită. Și cu adevărat, s-a auzit un glas al uneia dintre cele *patru vietăți*,

¹⁷⁷ *Apocalipsa* 6, 5-6.

care zicea aceasta: „Măsura de grâu un dinar, și trei măsuri de orz un dinar”, fapt care arată că grâul are o calitate superioară orzului. *Măsura* are aproximativ un litru, cam 900-930 de grame; este o unitate homerică, era folosită în epoca lui Homer, și o menționează inclusiv Homer¹⁷⁸.

Ca să avem o imagine mai clară a valorii celor menționate aici, în calitate de prețuri și cantități, și să vedem exactitatea *foametei*, nu avem decât să coborâm în vremurile Domnului, atunci când a fost scris textul, pentru a vedea care era plata pe o zi de muncă în acea epocă. Notați aici faptul că parabolele Domnului nu sunt istorii reale, ci plâsmuite. Nu au însă nimic fantastic, nu seamănă cu miturile lui Esop în care vulpile, corbii și leii vorbesc. În parabolele Sale, Domnul folosește date din epoca Sa. Vorbesc oamenii, există un conținut cu totul realist, așadar nu introduce lucruri fantastice. Astfel că plata pe o zi de muncă menționată acolo este plata reală pe o zi de muncă din acea epocă.

Prin urmare, în *Evanghelia după Matei* (20, 2) Domnul, în parabola *lucrătorilor viei*, zice: „Și învoindu-se cu lucrătorii cu un dinar pe zi, i-a trimis în via sa.” Astfel, plata pe o zi de muncă era un dinar. În consecință, cu plata pe o zi de muncă se va cumpăra fie o măsură de grâu, fie trei măsuri de orz. Dacă ar trebui să socotim că astăzi plata pe o zi de muncă este aproximativ o mie de drahme, atunci o măsură de grâu – 900 g de grâu – ar trebui să valoreze o mie de drahme, iar orzul, în jur de trei sute de drahme kilogramul. Aceasta în ceea ce privește prețul și exactitatea lucrurilor.

Cantitatea însă se exprimă cu *cântarul călărețului*, care este cunoscuta noastră *cartelă de alimente*. Cu toate acestea, foametea, așa cum ne este descrisă aici această *plagă*, nu

¹⁷⁸ Cf. *Odissea* 19, 28.

va fi așa de înfricoșată, deoarece glasul care s-a auzit dintre cele *patru vietăți* adaugă: „Dar de untdelemn și de vin să nu te atingi”, așadar, să nu fie *disprețuite acestea două*, care sunt fundamentale pentru hrănirea omului. Este cunoscut faptul că grâul – făina, pâinea –, untdelemnul și vinul sunt trei alimente reprezentative ale hrănirii omului. De aceea, și la *Litie* avem pâine (artos) și două păhărele, unde într-unul se află untdelemn și în altul, vin, deoarece sunt reprezentative pentru hrănirea omului. De aceea și la slujba *Litiei* ne rugăm lui Dumnezeu să nu fim lipsiți de aceste alimente, ci Domnul să le binecuvânteze, pentru a avea totdeauna în case hrană. De aceea, spunem: „... și celor ce săvârșesc acest praznic, cămărilor și hambarele lor să fie pline”, așadar, să nu ajungem la răul foametei. Deoarece, vă spun adevărul, foamea este un groaznic sfătuitoare. Este un lucru înfricoșat foamea! Numai cei ce au cunoscut ce este foamea pot înțelege mărirea cuvintelor mele din acest moment.

Poate că aceasta se va întâmpla, prin lucrarea Proniei [să nu ajungem la răul foametei] pentru credincioși și de dragul lor¹⁷⁹. Tragem această concluzie din ceea ce a zis Domnul: „Și dacă Dumnezeu n-ar fi scurtat acele zile”, adică nu ar fi scurtat timpul încercării, și aceasta de dragul credincioșilor, „n-ar mai scăpa nici un trup”¹⁸⁰.

Vrednicul de pomenire Panayotis Bratsiotis, profesor de Teologie și academician, în al său *Comentariul la Apocalipsă*, notează următoarele: „Dragostea lui Dumnezeu modează asprimea judecății Sale. Negreșit este vorba despre îndreptățita plagă a foametei grecești, din groaznica iarnă dintre anii 1941 și 1942.”¹⁸¹

¹⁷⁹ Adică ca Domnul să-i păzească de foamete pe cei credincioși! (n. tr.).

¹⁸⁰ Cf. *Matei* 24, 22; *Marcu* 13, 20.

¹⁸¹ Panayotis BRATSIOTIS, *Apocalipsa Sfântului Ioan*, Athena, 1950, p. 136.

Numai aceia care au trăit în Athena în anii 1941-1942 își pot da cu părerea despre ceea ce a însemnat foametea din acea epocă. Eu însumi sunt un martor ocular al fenomenului! Nu voi uita, iubii mei – îmi amintesc foarte bine –, în acea perioadă ce pâine găseam, dacă găseam! Ascultați, să vă fac o descriere. Nu fac aceasta atât pentru cei mari, cât pentru cei mici, și am să vă rog ca aceste amintiri, care sunt extrem de importante, să le aveți în mintea voastră, ca să vă pregătiți – și noi toți, desigur – pentru viitor.

Îmi amintesc, brutăriile dădeau pâine, și ce pâine! Ni-meni n-a aflat vreodată rețeta acestei pâini. Unii spuneau că este din lemn..., îi spuneau *pâine de lemn*. Avea porumb? Totuși era un lucru ciudat. Problema este că nu putea fi frământată. O puneau în tăvi mari și, întrucât se lipa de fundul tăvii – pentru că o puneau ca pe un terci la copt, și iarăși nu se cocea –, puneau în partea de jos a tăvii hârtie. Apoi o tăiau și scoteau pâinea de-acolo – așa cum avem lopățica și scoatem baclavaua – se înțelege, împreună cu hârtia, care desigur că nu se scotea! Și cine ar fi așteptat să scoată hârtia, o mâncam așa cum era! Această pâine era de 30 de dramuri pentru fiecare persoană, pe cartelă, adică în jur de 100 de grame, și o dădeau aproximativ o dată la cinci zile sau o dată pe săptămână. Și trebuia să așteptăm afară din brutărie, la coadă, ca să luăm această pâine, *pâinea de lemn*. Mergeam foarte de dimineață, la ora unu-două noaptea, ca să luăm pâinea, deoarece, dacă se presupune că era cineva printre ultimii la coadă, se primejduia să nu mai prindă, deoarece se termina. Înțelegeți că ședeam acolo la coadă cu orele, când aflam că brutăria dă pâine. Și aceasta era, repet, o dată la cinci zile sau o dată pe săptămână și numai 100 de grame de persoană! Așadar, ce spuneți? Acestea pentru cei mai tineri, vă rog, care joacă fotbal cu pâinea! Dacă au luat, să zicem, un sandviș și

mănâncă și s-au săturat și le mai rămâne ceva, îi dă un șut și o aruncă! Ah, copilașii mei..., șut la pâine! Șut la pâine! E o provocare în fața lui Dumnezeu. Provocare!

Dacă trebuie să căutăm, totuși, cauzele mai adânci ale acestei *plăgi*, a foametei, care vine odată cu a treia *pecete*, așadar, cu a treia deschidere, trebuie să recurgem la *Levitic* (și cu deschiderea celei de-a doua și de-a patra *plăgi*, vom vedea acolo iarăși tema foametei, împreună cu cea a războiului). Acolo, Domnul făgăduiește bunătățile Sale poporului Său, dacă acela va rămâne credincios lui Dumnezeu și poruncilor Lui. Dacă se va îndepărta și va cădea în idolatrie, atunci multe chinuri îl vor ajunge pe poporul lui Dumnezeu, între care este și foametea. Prin urmare, plăgile sunt date, deoarece pricina lor se află în apostazia oamenilor. Aceasta este principala cauză. Apostazia oamenilor de la Dumnezeu! Ascultați cum se zice despre aceasta în cartea *Leviticului*:

„De veți umbla după legile Mele și de veți păzi și plini poruncile Mele, vă voi da ploaie la timp, pământul și pomii își vor da roadele lor...”¹⁸² și „veți mânca roadele vechi din anii trecuți și veți da la o parte pe cele vechi pentru a face loc celor noi”¹⁸³! Dacă Mă ascultați și veți ține poruncile Mele, și nu veți cădea în idolatrie, se va întâmpla aceasta. „Iar de nu Mă veți asculta..., pâinea, care vă hrănește, o voi lua de la voi; zece femei vor coace pâine pentru voi într-un cup-tor și vor da pâinea voastră cu cântarul și veți mânca și nu vă veți sătura.”¹⁸⁴ „Cu cântarul” înseamnă măsurată, limitată, pe cartelă. Aceleași lucruri, iubii mei, menționează și prorocul *Isaia* (3, 1), și prorocul *Iezechiil* (4, 16). Le-am adunat pe toate aceste texte și vi le ofer acum.

¹⁸² *Leviticul* 26, 3-4.

¹⁸³ *Leviticul* 26, 10.

¹⁸⁴ *Leviticul* 26, 14; 26, 26.

Și Domnul a zis mai dinainte: „Și va fi foamete și ciură și cutremure pe alocuri. Dar toate acestea sunt începutul durerilor.”¹⁸⁵

Ce trebuie să facă, iubiții mei, cei credincioși, atunci când studiază toate acestea și iau cunoștință despre viitoarele *plăgi*?

Noi, în acest moment – eu am scos textele din cartea *Apocalipsei* și vin să vi le spun, dar primul învățacel sunt eu, așadar, primul care învăț sunt eu, dar și voi care mă ascultați – toți, împreună, vom spune: „Ce trebuie să facem, astfel încât să nu vină foametea, iar dacă vor veni foametea și durerile, cel puțin la noi să nu fie ceva foarte greu? Ce trebuie să facem?”

Înainte de toate, trebuie să rămânem totdeauna aproape de Domnul și niciodată să nu apostaziem sau să nu păcătuim. Ați văzut că în epoca noastră există apostazie? Oarecând, pe când eram mic, expresii precum „ați căzut în idolatrie” le socoteam exagerate, deoarece ziceam că de-acum nu mai idolatrizăm și, firește, credeam că pasajele și fragmentele Sfintei Scripturi despre idolatrie nu mai aveau sens pentru epoca noastră. Iubiții mei, totdeauna au sens. Noi, grecii, și în general popoarele creștine, am început să cădem în idolatrie, ca niciodată altcândva. Dacă am putea să măsurăm adâncimea și mărimea idolatriei popoarelor creștine, și în ce grad am ajuns să ne negăm identitatea noastră creștină, ne-ar lua, cu adevărat, groaza! Nu vorbesc despre erezii, nu vorbesc despre necredința în Persoana lui Iisus Hristos, care este un fel de *neorianism*¹⁸⁶, ci vorbesc despre idolatria care există în lume. Fie și numai prezența masoneriei este cea mai

¹⁸⁵ *Matei* 24, 7-8.

¹⁸⁶ *Neorianism* – revenirea într-o anumită formă, desigur implicită, a ereziei lui Aric care contesta dumnezeirea Persoanei Mântuitorului Iisus Hristos; o erezie antihristică, după cum spunea mai sus arhim. Athanasie (*n.tr.*).

limpede idolatrie, idolatrie de douăzeci și patru de karate! Fie și numai la aceasta să se gândească cineva! Așadar, ce facem astăzi? Apostaziem de la Dumnezeu! Dar și dacă noi afirmăm că nu apostaziem, ci-I rămânem credincioși lui Dumnezeu, viața noastră cum este? Credința este cea care contează în primul rând, însă modul în care noi trăim cum este? Toți suntem păcătoși, toți păcătuim în chip vădit în fața lui Dumnezeu, fără să ezităm! Aruncați o privire, în special, asupra repertoriului păcatelor trupești – ca să nu le mai spun pe toate celelalte, despre bogăție, despre iubirea de bani, și..., și..., și –, pentru a vedea acolo cum păcătuiesc oamenii cu neobrăzare.

Prin urmare, credința și ethosul creștin au ajuns în faliment și la noi, grecii, și în general la popoarele creștine. Și dacă au ajuns în faliment, atunci vor veni aceste chinuri. Pentru a nu veni la noi, în calitate de persoane individuale – chiar dacă vom răbda și noi alături de ceilalți –, ar trebui să fim cu luare-aminte și la problema credinței, și la cea a ethosului (a modului de viață specific creștin); să nu cădem foarte jos.

Mântuitorul grăiește și-i făgăduiește episcopului din cetatea Filadelfiei (3, 10), în cartea *Apocalipsei*: „Pentru că ai păzit cuvântul răbdării Mele, și Eu te voi păzi pe tine de ceasul ispitei ce va să vină peste toată lumea, ca să încerce pe cei ce locuiesc pe pământ.” Care este această ispită? Această ispită va fi pe toate planurile. *Pentru că tu Mi-ai rămas credincios, și Eu te voi păzi de ispita care va veni peste tot pământul.* De care ispită? Și de ispita războiului, și de ispita foamei, și de ispita ciumei și așa mai departe.

Încă se cuvine ca noi creștinii să ne distingem printr-o continuă simplitate a vieții, evitarea risipei, dacă voim, desigur, să fim credincioși. Epoca noastră oferă imaginea risipei, ca nicidecum altcândva.

Mai trebuie, de asemenea, să valorificăm și modurile de păstrare a bunurilor materiale. Atunci când avem în casa noastră, iubiții mei, o cantitate de hrană care vedem că ne va prisosi față de nevoile noastre, nu ar trebui s-o mai ținem, să se strice hrana și s-o aruncăm. Nu! Niciodată n-ar trebui să aruncăm hrana la gunoi, nici nimic altceva. Atunci când avem un material, fie hrană, fie pânză, fie vreun obiect, orice ar fi – o sfoară de la un pachet! –, totdeauna să zicem: „Aceasta la ce aş putea s-o folosesc?” Și, dacă nu găsesc un mod, să mă gândesc să aflu. Dacă ar fi fost foamete, nu aş fi aflat un mod de a conserva douăzeci de kg de stafide? De ce acum nu pot să găsesc un mod? Un proverb grăiește în acest fel: „Sărăcia îl silește pe om să nascocască moduri de a o înfrunta.” Așadar, am putea spune aici următoarele: când cineva vrea să înainteze în acest fel în lucruri, atunci mintea lui va găsi meșteșuguri prin care să pună în valoare materialele care există și nu trebuie să le arunce.

Îmi amintesc..., îmi amintesc, iubiții mei... V-aș întreba: puteți oare să păstrați carnea în afara frigiderului, în afara congelării, în afara conservei? Ascultați ce a făcut mama mea. Erau negre acele zile; zile negre! Nemții mâncau carnea friptă, iar oasele le aruncau. Oasele de la carnea friptă au înăuntru sevă, astfel mama mea le aduna și le punea în cuptor. Și un os care are deasupra resturi de carne, atunci când intră în cuptor, până la punctul în care scade cu totul umezeala, ține vreme de luni de zile într-un săculeț; nu se strică. Așa putea să ia cineva aceste oase (a căror carne o mâncaseră desigur nemții!) și să le fiarbă pe unele dintre ele mai mult timp, să scoată seva, să arunce în oală ceva – nu știu, bulgur exista atunci, grâu măcinat, așa ceva – și să facă ceva care era mai întăritor decât dacă ar fi fiert apă goală. Ați auzit?

Dacă s-ar putea să stau într-un cerc restrâns de prieteni să vă povestesc ce și cum și unde și câte am petrecut! Să vă spun despre ouăle stricate pe care le spărgeam și scoteam partea care încă nu se stricase și o mâncam, iar restul îl aruncam? Ce să vă mai spun? Să vă spun despre cojile de cartofi? Nemții mâncau cartofii și aruncau cojile, iar noi dacă le spălăm, le fierbeam, le puneam într-o mașină de tocat și le făceam piure, le puneam pe o tavă, fără ulei – păi, de unde ulei?! Dacă se găsea și ulei, puneam puțin pe tavă și puțin deasupra – și o puneam la cuptor să se facă un fel de pită de cartofi! Sau să vă spun despre cojile de la portocalele pe care le mâncau nemții? Desigur, nemții mâncau portocalele, iar noi, cojile, pe care le fierbeam mult timp, se ducea amăreala, le treceam iarăși prin mașina de tocat – mașina de tocat făcea atunci multe treburile! – și făceam și din acestea iarăși piure, puneam și câteva stafide, fierbeau apoi, fierbeau și făceam ceva dulce! Ce doriți să vă povestesc? Am atâtea..., am multe rețete de foamete să vă spun! Le-am trăit! Le-am trăit!..., de aceea, iubiții mei, să fim cu luare-aminte la risipă; să fim foarte atenți!

Asupra acestui punct avem și poruncă de la Domnul. Atunci când s-au săturat cei cinci mii de bărbați, Domnul a dat poruncă ucenicilor Lui: „Iar după ce s-au săturat, a zis ucenicilor Săi: strângeți fărâmiturile ce au rămas, ca să nu se piardă ceva”¹⁸⁷, nici măcar o fărâmitură. Important este faptul că cele cinci pâini au fost de ajuns să mănânce oamenii și să se sature, și să se strângă douăsprezece coșuri cu fărâmituri! Domnul nu Se zgârcește să mănânce poporul și să se sature, deoarece ne spune acolo evanghelistul că „s-au săturat”. Domnul satură pe poporul Său. Să te scoli de la masă și să-ți fie foame este blestem, nu este binecuvântare. Domnul,

¹⁸⁷ Ioan 6, 12-13.

însă, zice „să strângeți fărâmiturile”. Iată ce lecție! Vă rog foarte mult, foarte mult! Să nu aruncăm nimic în casa noastră. Dacă aruncăm – puneți-vă și aceasta în minte –, vom flămânzi! Doar dacă nu vom arunca nu vom flămânzi.

Se cuvine, de asemenea, totdeauna, în vreme de prosperitate – ceea ce trăim noi acum – să ne amintim de vremea foametei, atât pentru a fi austeri și simpli în hrana noastră, cât și pentru a ne pregăti psihologic pentru o foamete ce va veni negreșit – negreșit! O s-o spun încă o dată: negreșit, așa cum mă vedeți și vă văd, foametea va veni!

Ascultați ceva, cu adevărat înțelept, pe care îl spune cartea *Înțelepciunea lui Iisus Sirah* (18, 25): „Adu-ți aminte de foamete în timpul belșugului, și de sărăcie și lipsă în zilele de bogăție.” Știți, iubiții mei, mie cu adevărat mi se întâmplă aceasta, am dobândit trăiri din acele experiențe ale foametei, și nu numai simple trăiri, ci până la obsesie sunt aceste trăiri! Până la obsesie, deoarece am privit foametea drept în ochi! Și eu la un moment dat, din fericire numai puține zile, în 1941-42 am flămânzit. În altă vreme nu; cu harul lui Dumnezeu, nu am flămânzit continuu. Cu ceea ce v-am spus, adică cu oasele, cu cojile de cartofi și cu altele despre care am vorbit, am scos-o la capăt și nu am flămânzit. Doar o scurtă perioadă am flămânzit, dar asta a fost pentru puține zile. Mă sculam noaptea și, chiar dacă știam că nu este nimic în dulap, mergeam și mă uitam să văd poate găsesc ceva. Dulapul se afla în camera mea, îl închideam și mergeam să dorm, dar după puțin iarăși mă trezeam – deoarece atunci când cineva este flămând nu poate să doarmă –, aprindeam lumina și iarăși mă uitam în dulap, deși știam că mai înainte mă uitasem și nu era nimic. Și iarăși mă uitam, poate voi găsi ceva. Este înfricoșător! Iar aceasta mi-a devenit deja nu o simplă trăire, cum v-am spus, ci o obsesie!

Așa mi se întâmplă la fiecare prânz; atunci când mănânc, zic: „Privește cât de bună este aceasta; când va veni foamea, oare o voi avea?” Curăț un fruct – desigur astăzi curățăm fructele de coajă! – și-mi spun mie însumi: „Dacă ar fi fost foame, oare aș fi aruncat cojile?” Aruncăm o parte din măr sau din para viermănoasă, dacă însă ar fi fost precum în timpul ocupației germane, dacă era foame, am fi aruncat partea viermănoasă? Sfânta Scriptură ne atrage atenția că trebuie să ne amintim de foame. Și înțeleptul Sirah zice, de asemenea: „De dimineață până seara se schimbă vremea și toate sunt grabnice înaintea Domnului.”¹⁸⁸ Așa și în fața lui Dumnezeu se schimbă Istoria; este ca o roată. Astăzi mâncăm, dar mâine?

Și, în final, milostenia. „Am văzut pe cel milostiv, zice *Psaltirea*, de dimineață până seara miluind; și niciodată nu l-am văzut flămânzind, nici pe el, nici pe copiii lui.”¹⁸⁹ Atunci când miluim, iubiții mei, avem nădejde să fim miluiți de Dumnezeu. Și da, pe de-o parte vom răbda împreună cu poporul care va flămânzi, dar nu vom muri. Dacă vom avea aceste lucruri în minte, atunci, cercetând, și studiind, și înțelegând cartea *Apocalipsei*, adoptăm o poziție corespunzătoare, și ne pregătim, și așteptăm, atunci avem nădejde că vom rămâne în voia lui Dumnezeu și că nu vom ajunge în această stare jalnică, în care se vor afla oamenii care au apostaziat de la Dumnezeu.

(Secțiunea de mai jos se află la pagina întâi a Omiliei 30)

Și ajungem, iubiții mei, la desfacerea celei de-a patra *peceți*.

„Și când a deschis pecetea a patra, am auzit glasul celei de-a patra vietăți, zicând: Vino! Și m-am uitat și iată un cal

¹⁸⁸ *Înțelepciunea lui Sirah*, 18, 26.

¹⁸⁹ *Cf. Psalmii* 36, 26.

galben-vânăt și numele celui ce ședea pe el era: Moartea; și iadul se ținea după el; și li s-a dat lor putere peste a patra parte a pământului, ca să ucidă cu sabie și cu foamete, și cu moarte și cu fiarele de pe pământ.”¹⁹⁰

Ne aflăm la capitolul al șaselea (vs. 7-8) al *Apocalipsei*. Dacă luăm aminte la succesiunea desfacerii primelor patru *peceți* – aceasta este a patra –, vom observa că avem o gradare progresivă a evenimentelor. Înainte de toate, se propovăduiește Evanghelia și toate sunt optimiste și plăcute; este *calul alb*. Apoi urmează împotrivirea satanei, a uneltelor sale, și încep prigoana și martiriul împotriva propovăduitorilor Evangheliei și a purtătorilor ei și, astfel, se varsă șuvoaie de sânge, și îi avem pe mucenici și războaiele fratricide, conflictele armate civile, cum le mai zicem, pe scară mai redusă sau mai largă; este *calul roșu*. Apoi vine Dumnezeu să-i pedepsească pe prigonitorii Evangheliei Lui și dezlănțuie foametea, jalea și întristarea, care reprezintă *calul negru*, al celei de-a treia *peceți*.

Însă, întrucât prigonitorii nu-și vin în fire și stăruie în tăgăduirea lor, din păcate ca și creștinii care au căzut, care L-au părăsit pe Hristos și au început să trăiască viața lor idolatră anterioară (precum, de pildă, creștinii botezați care își tăgăduiesc Botezul, își tăgăduiesc identitatea lor creștină și devin masoni, atei și orice altceva) și uneltesc și aceștia împotriva creștinilor, atunci vine, ca o pedeapsă de la Dumnezeu, a patra *pecete*. Prin desfaceră ei vin *războiul*, *foametea*, *invazia fiarelor pământului* și *moartea* prin *ciumă* care este *boală aducătoare de moarte* – ceea ce spunem în limbajul nostru actual *letală* – peste cea de-a patra parte a populației pământului.

După cum sesizați, desfaceră primelor patru *peceți* constituie un ciclu continuu ce se repetă în cadrul Istoriei,

¹⁹⁰ *Apocalipsa* 6, 7-8.

așadar avem *metoda ciclică* de interpretare a evenimentelor *Apocalipsei*, ceva ce observăm în întreaga istorie a lui Israil, însă și în cel Vechi, dar și în Testamentul cel Nou. Înainte de toate însă, această *erminie ciclică* a Sfintei Scripturi o vedem în Vechiul Testament.

În Vechiul Testament avem următorul ciclu: Dumnezeu face făgăduințele Lui, face legământul Său și grăiește: „De veți vrea și de Mă veți asculta, bunătățile pământului veți mânca. Iar de nu veți vrea și nu Mă veți asculta, atunci sabia vă va mânca, căci gura Domnului grăiește.”¹⁹¹ Poporul ascultă. Timpul trece, poporul decade, poporul uită, cade în idolatrie, vine pedeapsa. Poporul își vine întru sine, se pocăiește, Dumnezeu iartă și Își înnoiește legământul. Așadar, vin prorocii, judecătorii și tot restul, cei ce conduc poporul, și îi amintesc poporului judecățile și dreptatea lui Dumnezeu, și iarăși poporul își vine întru sine, pentru ca apoi să uite iarăși după puțină vreme și, iarăși, să cadă în idolatrie și, iarăși, să vină pedeapsa. Avem aceste cicluri. În acest fel putem să vedem Vechiul Testament, însă tot așa putem să interpretăm întreaga Sfântă Scriptură și întreaga Istorie. Veacurile nu se copiază unul pe celălalt, așa cum se spune, în afara Sfintei Scripturi; aceasta este o *interpretare ciclică*. Adică, ceea ce s-a întâmplat în secolul trecut, se va întâmpla și acum și, așa cum s-a întâmplat în secolul trecut, se va întâmpla și în secolul următor; așadar, se vor întâmpla aceleași lucruri. Nu este însă același lucru, deoarece avem și o *metodă elicoidală*, unde, în acord cu aceasta, ceea ce vom face în acest secol, pe de-o parte seamănă cu cele ale secolului trecut, dar avem o specializare, să zicem, o concentrare a acestor evenimente, și așa ne întoarcem iarăși în cerc, dar suntem puțin mai sus decât în primul cerc; se urcă spre

¹⁹¹ *Isaia* 1, 19-20.

partea de sus cu o continuă concentrare a lucrurilor, a evenimentelor. Astfel, aceste patru *peceți* se repetă continuu și continuu în cadrul Istoriei.

V-aș ruga să înțelegeți acest lucru. Dacă-l veți înțelege, atunci veți înțelege cartea *Apocalipsei*, altfel se vor face rătălmăciri.

Și acum să revenim la analiza celei de-a patra *peceți*. A patra vietate este „asemenea vulturului” care zboară. Culoarea celui de-al patrulea *cal* este galben-vânat, culoarea morții. Culoarea galbenă o punem acolo unde este *carantină*, printr-un semn galben. La fel se întâmplă dacă există boală pe un vapor, adică se indică printr-un steag galben. Apoi, culoarea galbenă pe fața unui om amintește moartea. Atunci când vedem un om care este galben, se vede că acest om arată ca și cum ar fi gata să moară. În consecință, culoarea galbenă este simbolul morții. De altfel și călărețul *calului galben-vânat* poartă numele *moartea*.

„Și numele celui ce ședea pe el era: Moartea; și iadul se ținea după el.”

Este personificat aici iadul, așa cum este personificată și moartea. Iar iadul îi urmează morții. Firesc este ca moartea să-i urmeze iadului. Însă fiți cu luare-aminte la un anumit aspect: această personificare are să ne transmită realmente ceva foarte prețios. Așadar, se arată că aici avem un pasaj puternic care dovedește faptul că, după moarte, sufletele trăiesc. Pentru că dacă sufletele nu ar fi trăit după moarte, atunci pentru ce ar fi adăugat aici faptul că iadul urmează după moarte? Așadar, pentru a marca faptul că iadul îi urmează morții, adică acela care-i adună pe cei ce mor și, în consecință, îi face posesiune a sa, îi are în proprietate, înseamnă că sufletele nu mor, ci viața fiecărui om care moare se continuă și după moarte.

„Și li s-a dat lor putere.” Cui i s-a dat putere? I s-a dat morții și, în continuare, iadului; și s-a dat această putere nu *după bunăvoință*, ci *după îngăduință*. Hristos este Stăpânul vieții și al morții. Așadar, cum i se dă morții voie să adune *a patra parte de pe pământ*? Voiește Dumnezeu aceasta? Niciodată! Dar de ce lasă să se întâmple?

Lasă să se întâmple aceasta nu *după bunăvoință*, nu pentru că voiește, ci *după îngăduință*. Să nu uităm niciodată această distincție: între *bunăvoință* și *îngăduință*. Dumnezeu îngăduie toate acestea pentru a-i pedepsi pe oameni.

Rezultatul *plăgii*, al desfacerii celei de-a patra *peceți* sunt *războiul, ciuma, foametea și fiarele pământului*. Acestea sunt cele patru plăgi care vin prin desfacerea celei de-a patra *peceți*.

În afara celei de-a patra *plăgi*, care o constituie *fiarele pământului*, Însuși Domnul – atunci când vorbește în Evanghelie despre vremurile eshatologice și ne zice: „Căci se va ridica neam peste neam și împărăție peste împărăție (adică războaie) și va fi foamete și ciumă..., toate acestea sunt începutul durerilor”¹⁹² – arată că acestea sunt cu adevărat elementele distinctive ale vremurilor eshatologice, însă fără ca aceasta să însemne că nu se vor repeta din momentul în care a fost scrisă *Apocalipsa*, deoarece *vremurile de pe urmă (eshatologice)* încep din acel moment, cu o concentrare spre adevăratele *vremuri eshatologice*. Să vedem, iubiții mei, aceste patru puncte.

Pot să vă spun faptul că, dacă există ceva care să electrizeze pe oricare ascultător sau cititor al cărții *Apocalipsei*, acestea sunt elementele: *război, foamete, boală*. Și dacă, de multe ori, avem o curiozitate vinovată în a dori să interpretăm Scriptura, este tocmai ca să aflăm ce se va întâmpla în vremurile viitoare, și dacă noi ne vom afla în vreun război sau

¹⁹² Matei 24, 7-8.

foamete sau boală. Nu aş vrea însă să gândim pe această linie, deoarece v-am spus că toate acestea se repetă continuu. Am să vă rog, însă, acum să luăm aminte la analiza acestor patru elemente şi vom înţelege foarte multe lucruri.

Mai întâi, să observăm războaiele. Acestea sunt consecinţa relaţiilor rele dintre oameni, deoarece *războiul* constă în relele relaţii dintre oameni. Fenomenul războiului a apărut pe pământ odată cu omul. Primii oameni erau patru: Adam şi Eva, Cain şi Abel. Şi, totuşi, Cain l-a ucis pe Abel. A patra parte a pământului a fost ucisă, din moment ce toţi oamenii de pe pământ erau patru. De atunci, de la prima ucidere pe care a făcut-o Cain, până astăzi, au fost consemnate mii de războaie; şi, cu adevărat, au existat mii de războaie în Istoria umanităţii.

Poate însă unii vor obiecta: „Atunci de ce mai vine prorocia, şi a lui Hristos, şi cea de-aici a Evanghelistului Ioan, să adauge cele cu privire la războaie, din moment ce avem războaie încă din epoca în care oamenii au apărut pe pământ? Ce ne spune nou, din moment ce tema războaielor este foarte cunoscută şi este continuu repetabilă, şi repetată în mod concentrat?”

Mai întâi şi mai întâi, aceasta este spusă în calitate de prorocie, pentru a nu li se părea credincioşilor că Evanghelia propovăduită în lume va găsi un asemenea ecou, astfel încât să se înstăpânească pacea pe pământ, potrivit imnului îngeresc „şi pe pământ pace”¹⁹³. Aşadar, ar trebui să iasă din această concepţie, în principal cei credincioşi, anume că, dacă acum a venit Evanghelia, ar trebui ca popoarele creştine sau cel puţin popoarele care cunosc Evanghelia, de-acum să nu mai aibă războaie.

Fiţi cu luare-aminte, aceasta este o autoiluzionare şi, mai cu seamă, această iluzie îşi găseşte un ecou şi de mai mici

¹⁹³ Luca 2, 14.

dimensiuni, să zicem, în cadrul unui anumit popor; adică să vrem să fim guvernați creștinește și, astfel, lucrurile să ne meargă foarte lejer. Nu există nici o obiecție, iubii mei, asupra faptului că guvernanții creștini ar putea să ofere multe lucruri bune, dar să nu credem că vom evita războaiele și *tulburările*, pentru că pur și simplu popoarele sunt corupte. Popoarele creștine, cu cât înaintăm spre vremurile eshatologice, nu vor mai avea o îmbunătățire a duhului creștinesc, ci o înrăutățire. Iar dacă avem o înrăutățire, nu vom putea decât să avem războaie, și pacea nu se va instaura pe pământ.

Astfel, întâi de toate, prorocia are propria ei valoare prin aceea de a nu socoti oamenii că de acum înainte vor veni epoci fericite. Nu trebuie să mergeți prea departe ca să vă convingeți; *hiliasmul* crede acest lucru¹⁹⁴. Însă hiliasmul este o înșelare. Desigur, când vom ajunge, cu ajutorul lui Dumnezeu, la acel pasaj care se referă la *mia de ani*¹⁹⁵, vom vedea acolo ce vrea să spună cuvântul lui Dumnezeu. Și să nu credeți că atunci când spun hiliaștii că așteaptă o epocă a fericirii pe pământ, o epocă în care oamenii vor mânca cu linguri de aur, nu influențează mediul și pe creștini! Publicațiile lor care circulă – și mai ales acele pliante de propagandă – conțin niște imagini foarte frumoase, adică desene, care înfățișează oameni bine hrăniți, zâmbind sau arătând grădini splendide, cu toate roadele pământului pe masă, unde vreunul cântă la chitară, iar mai departe o femeie cântă cu vocea, copii care se joacă și celelalte..., interpretând astfel pasajul de la Isaia, în care se spune că leul și ursul vor paște

¹⁹⁴ Pe scurt, *hiliasmul* sau *milenarismul* este o erezie cu caracter eshatologic, care susține învățătura eronată potrivit căreia între cele două momente eshatologice, considerate de hiliaști distincte: *Parusia Domnului Hristos* și *sfârșitul lumii*, Iisus Hristos va întemeia pe pământ o împărăție de o mie de ani, în care El va domni împreună cu cei aleși ai Săi. Erezia hiliastă este prezentă, mai mult sau mai puțin explicit, la toate cultele neoprotestante (*n.tr.*).

¹⁹⁵ *Apocalipsa* 20, 1-8.

împreună cu mielul!¹⁹⁶ Această interpretare nu este acceptată, nu este corectă. Așadar, prorocia își are locul ei aici, anume că vom avea războaie, iar nu pace și, dacă s-ar limita numai la acest fapt, este prea destul pentru a fi justificată această poziție.

Dar să adăugăm încă ceva. Nu este vorba despre războaiele obișnuite, atunci când Domnul vorbește despre ele, ci despre războaie extraordinare și înspăimântătoare. Au fost, desigur, războaie mari, războaie înspăimântătoare și măceluri pline de cruzime în Istorie. Istoria omenirii este plină de războaie de la început până la sfârșit. Istoria omenirii este istoria războaielor, însă oricât ar fi existat înainte războaie înspăimântătoare, vor exista războaie mai extreme și neînchipuite, mai înspăimântătoare decât cele de dinainte. Și se pare, iubiții mei, că aceste războaie înspăimântătoare niciodată nu au fost prevăzute de mintea omenească. Niciodată omul nu și-a închipuit războaie înspăimântătoare, în gradul în care urmează să se întâmple. Și se pare, de asemenea, că acest început s-a făcut.

Citiți, dacă doriți, întreaga Istorie a tuturor popoarelor, dar nicăieri nu veți vedea caracterizarea de *război mondial*. Nicăieri! Și totuși, în secolul nostru (al XX-lea, *n.tr.*) au fost consemnate două războaie mondiale, unul mai înfricoșat decât celălalt. Un al treilea război mondial însă... Citiți ziarele, ascultați știrile, mai mult sau mai puțin, și cred că veți avea o imagine pentru ce ar putea însemna un al treilea război mondial!

Vă spun doar aceasta. Domnul a spus următoarea frază: „Se va ridica neam peste neam și împărăție peste împărăție”¹⁹⁷, și aceasta arată exact războiul mondial. Pentru că

¹⁹⁶ Cf. *Isaia* 11, 9.

¹⁹⁷ *Matei* 24, 7; *Marcu* 13, 8.

astăzi nu există un popor care să se războiască împotriva unui alt popor și să vină poate un al treilea, ca aliat, să-l ajute pe primul sau pe al doilea. Aici avem cu adevărat război mondial și, în consecință, expresia Domnului, formularea Sa „se va ridica neam peste neam și împărăție peste împărăție”, astăzi se face înțeleasă. Este vorba despre războiul mondial.

La începutul secolului al XX-lea oamenii nu puteau să conceapă un război mondial; nu puteau, nu era cu putință! O anticipare a Primului Război Mondial a fost Războiul Crimeii. Războiul Crimeii a fost un fel de război mondial, un început, nu tocmai mondial, totuși multe popoare au luat parte la acesta. Însă ar putea să fie acesta considerat ca război mondial? Nu, desigur că nici nu și-ar putea închipui cineva un război nuclear, care ar putea să ucidă foarte rapid, în câteva ore, în douăzeci și patru de ore, o pătrime din populația pământului! De neînchipuit! Iubiții mei, ceea ce spunem acum, înainte cu cincizeci de ani¹⁹⁸ era de neconceput.

Ar fi cu putință vreodată să-și imagineze cineva că într-un război ar putea să ia parte două sute de milioane de soldați? Ar putea cineva să-și imagineze vreodată așa ceva? E de neconceput! Și, totuși, în capitolul al nouălea, la versetul 16, se spune că la război iau parte trei armate: cei *roșii*, cei *galbeni* și cei *albaștri*. Cu ajutorul lui Dumnezeu, când vom ajunge la acest pasaj, le vom observa pe toate acestea. Iar războiul va avea loc în Mesopotamia, între fluviile Eufrat și Tigru, adică în Persia (Iran). Aceste lucruri au fost scrise în urmă cu 2000 de ani, și menționează că armatele care vor lua parte la război vor cuprinde două sute de milioane de călăreți! Dacă avem în vedere că doar China are o populație de un miliard și ar putea să fie unul din cinci încorporat în armată, atunci numai

¹⁹⁸ Reamintim faptul că prezenta omilie a fost rostită de către starețul Athanasie în anul 1982 (n. tr.).

China ar dispune de o armată de două sute de milioane de soldați! Acest lucru înainte cu câțiva ani era de neconceput! În consecință, prorocia despre *războaie* are o bază și nu este un lucru confuz. Are o foarte reală bază și are o valoare foarte mare, deoarece nu vorbește despre războaie obișnuite, ci despre războaie speciale, înspăimântătoare, înfricoșate.

Al doilea este *foametea*. Precum războaiele, la fel totdeauna a chinuit pământul nostru și foametea, însă aici este vorba despre un fenomen înțeles ca rezultat al apostaziei, lucru care nu s-ar fi întâmplat dacă oamenii nu ar fi apostaziat de la Dumnezeu. Atunci când Domnul vorbește despre *foamete*, iar Evanghelistul Ioan menționează același lucru la cea de-a patra *plagă*, la *pecetea* a patra, Domnul procește în fond apostazia, și aceasta deoarece consecințele apostaziei vor fi și războaiele, și foametea. Cu toate acestea – deși totdeauna au fost perioade de foamete pe pământ –, este vorba despre perioade de foamete excepționale, neprevăzute și neobișnuite, pentru că, în principal, acele perioade de foamete care au fost pe pământ au fost locale. Desigur, consemnează o foamete Evanghelistul Luca în *Faptele Apostolilor*, care fusese prorocită de Agav și de mulți alți proroci din Biserică, și s-a întâmplat în vremea cutărui împărat și celelalte¹⁹⁹.

Așadar, totdeauna avem foamete, fie din pricina condițiilor climatice, fie din pricina stărilor de război. Noi, grecii, în anii 1941-1942, am avut foamete în Grecia, nu din pricina condițiilor climatice, ci din pricina situațiilor de război. Aici, însă, se vorbește de o foamete care se pare că va avea un caracter global. Va fi ceva care se va întâmpla în toată lumea!

Ascultați cum spune aceasta cartea *Apocalipsei*, în capitolul al optulea (observați că iau elemente paralele, ca să avem o imagine corectă a întregii cărți, dar ajungând acolo vom

¹⁹⁹ Cf. *Faptele Apostolilor* 11, 28.

revedea aceste puncte mai în detaliu). „Și a treia parte din ape s-a făcut ca pelinul.”²⁰⁰ *Pelinul* este o plantă mai degrabă otrăvitoare, care miroase foarte urât dacă îi frecați frunzele între palmele voastre. Frunzele pelinului sunt de culoare gri-verde, are un fel de fructe mici, iar la gust sunt amare. „Și a treia parte din ape s-a făcut ca pelinul.” În loc să spună „s-au amărât apele”, zice „s-au făcut ca pelinul”, adică apele au devenit întocmai ca pelinul, „și mulți dintre oameni au murit din pricina apelor, pentru că se făcuseră amare”.

De ce însă s-au amărât apele și mai ales „a treia parte din ape”?

Dacă *a treia parte* este un număr alegoric sau un număr real, în acest moment nu putem spune exact. Însă eu presupun și cred că nu este un număr alegoric, ci unul real. Pentru că, dacă, iubiții mei, cu câțiva ani în urmă sau în vremea în care a fost scrisă *Apocalipsa*, ar fi citit oamenii că se va face un război la care vor lua parte două sute de milioane de soldați, spuneți-mi vă rog, ar fi crezut că este vorba despre un număr real sau de unul convențional? Ar fi spus: „Acest lucru este de neconceput. Și, dacă este de neconceput, atunci ar trebui să spunem că este vorba despre un număr convențional. Așadar, nu este două sute de milioane, ci pur și simplu dorește să arate mărimea.” Astăzi, cu populația pe care o avem și în condițiile în care trăim, este foarte posibil ca cele „două sute de milioane” să fie un număr real. Așa și aici, ar putea oamenii să spună: „Este cu puțință ca «a treia parte din ape» să fie contaminate, să se facă amare și, în consecință, să fie nepotrivite pentru a le bea, dar nici măcar să udăm plantele noastre?”

Dacă are cineva în vedere care este întinderea oceanelor în raport cu pământul și că „a treia parte a apelor” râurilor

²⁰⁰ *Apocalipsa* 8, 11.

și mărilor ar fi o estimare nepotrivită, vom spune oare că „ar trebui să fie un număr convențional această a treia parte”? Astăzi, prin energia nucleară și prin contaminarea mediului, iubiții mei, nu este contaminată doar a treia parte, ci toată marea și râurile, și este cu puțință ca toate oceanele să se contamineze! Așa presupun; nu știu dacă greșesc, afirmând că a treia parte din ape care se vor contamina nu reprezintă un număr alegoric. Însă întreb: dacă, iubiții mei, există o asemenea contaminare, cum vom putea să trăim și să udăm plantele noastre? Iată din ce cauză vine foametea!

Cu această ocazie am să vă dau un exemplu foarte mic și exclusiv local. În regiunea Stomio există foarte multe midii, foarte multe..., acolo pe stânci..., și vă încredințez că ne plac foarte mult! Așadar, am mers prin anumite locuri și am adunat midii sau mi le-au adus niște prieteni din sat și, realmente, am mâncat cu lăcomie. Însă unii oameni mi-au spus să nu le mâncăm, pentru că midiile conțin de o sută de ori mai mult plumb decât peștii, deoarece sunt contaminate deja de apele reziduale care se scurg în golful Therma. Cândva am citit și eu faptul că golful Therma este foarte contaminat și este foarte periculos ca cineva să mănânce midii; și atunci s-a întâmplat, iubiții mei, că ne-au adus unii prieteni cinci kilograme de midii, proaspete și foarte frumoase! Ne-am uitat la ele cu lăcomia lui Midas, tânjeam după ele..., dar le-am aruncat! Aceasta vom pătimi; nu vom putea să punem nimic în gură, pentru că toate vor fi contaminate. Este înfricoșător! Înțelegeți aceasta? Iată de ce poate să vină foametea pe pământ. Cred că acum este mai ușor de înțeles.

Multe perioade de foamete s-au întâmplat în Istorie, însă faptul că va veni un asemenea fel de foamete din pricina contaminării mediului, a aerului, a mării și a uscatului au putut oare cugeta generațiile anterioare? Nu! Așadar, aceasta este vrednic de prorocit, despre aceasta se prorocește.

Al treilea, sunt *ciumele*, *bolile*, *molimele*. Desigur că totdeauna omenirea a trecut prin boli molipsitoare, ciume și prin alte boli și epidemii, precum sunt și gripele. Mai ales gripa din 1917-1918, numită „gripa spaniolă”, a secerat atâția oameni câți nu au murit în Primul Război Mondial! Desigur că avem multe astfel de molime, proliferarea bolilor, cărora omul nu poate să le facă față; dar pentru ce aici Domnul prorocște despre *ciume*, despre boli?

Se pare că este vorba despre boli la care niciodată oamenii nu au cugetat că ar putea să existe pe pământul nostru și se pare că și la aceasta s-a făcut începutul în secolul nostru (al XX-lea). Iubiții mei, fiți cu luare-aminte! La toate aceste plăgi avem începutul în secolul nostru (al XX-lea); și cu războaiele mondiale, și cu un înfricoșat război atomic, și cu foametea, și cu bolile. Mai demult bolile erau infecțioase, secerau și se terminau. Trecea vreo boală prin Europa, trecea prin America, trecea prin Asia, ținea în general unu-doi ani, să zicem, seceră și acolo se încheia. După aceea, oamenii nu mai aveau alte boli decât cele obișnuite. Astăzi, prima boală este *neurastenia* (*depresie psihică*), despre care există și o prorocie specială în cartea *Deuteronomul*, unde scrie: „Veți ajunge ieșiți din minți. Ieșiți din minți. Veți pleca de frică, de acolo de unde nu vă va urmări nimeni.”²⁰¹ A doua boală sunt *cardiopatiile* și, apoi, *cancerul*. Am rămas uimit când am citit că doi din trei americani au o anumită formă de cancer, așa cum este cel al pielii, de exemplu, care nu este mortal, dacă nu greșesc. Nu sunt medic; dacă avem aici medici, în sală, să mă ierte dacă fac greșeli medicale!

Vreau să spun în acest fel că avem o asemenea extindere a acestor boli, încât nu le mai putem face față, în ciuda progresului științei. Puteau oamenii de dinainte, oamenii

²⁰¹ Cf. *Deuteronomul* 28, 58-68.

deceniilor trecute, să-și închipuie că vom avea neurastenii sau depresii psihice de o asemenea amploare? Prin urmare, observăm și aici, iubii mei, că este nevoie de prorocie! Se explică, așadar, și aici motivul pentru care prorocia vorbește despre *ciume*, adică despre boli.

Fiarele pământului constituie a patra amenințare. Desigur că au existat fiare pe pământ care i-au vătămat pe oameni, însă aici este vorba iarăși despre situații excepționale. Îmi veți spune: „Așadar, se vor înmulți leii, urșii, tigrii, șerpii și vor începe să intre în orașele noastre, ne vor mușca și vom muri? Cam așa ceva?”

Iubiții mei, înainte de toate, să știm că *fiarele* sunt trimise în cazul apostaziei, și este o *plagă* faptul că se întorc împotriva omului, deși ele au fost rânduite să-i slujească omului.

Citim în cartea *Leviticului* (26, 22) următoarele: „Voi trimite asupra voastră fiarele câmpului, care vă vor lipsi de copii; vor prăpădi vitele voastre și pe voi vă voi împușina așa, încât se vor pustii drumurile voastre”, zice Dumnezeu.

Iar la *Iezechiil* (14, 21) zice: „Dacă aş trimite aceste patru pedepse grozave ale Mele: sabia, foamea, fiarele sălbatice și ciurma împotriva Ierusalimului, ca să stârpesc din el oamenii și dobitoacele...”

Iubiții mei, se pare că nu sunt numai fiarele cunoscute ale pădurii, așa cum este leul, precum am spus, tigrlul și celelalte; există și alte fiare, care sunt mai rele decât lei. Mai întâi este invazia diferitelor insecte, așa cum sunt muștele și țânțarii, care sunt purtători de boli, și care pot și acestea să fie caracterizate drept *fiare*, deoarece pot cu adevărat să aducă o adevărată catastrofă. Aceste insecte distrug și agricultura, dar și animalele, însă cred că cele mai înfricoșate fiare pe care le va trimite Dumnezeu sunt... microbi!

Însă cine a creat microbii? Microbii, iubiții mei, nu au fost făcuți acum; microbii au fost făcuți în epoca în care Dumnezeu a creat făpturile. Acestea sunt microorganisme pe care Dumnezeu le-a ținut pentru pedepsirea apostatilor și a călcătorilor legii Lui.

Vă voi relata un pasaj paralel. Spune Apostolul Petru că *Dumnezeu păstrează foc* în materie. Ascultați o expresie din cea de-a doua Epistolă a Apostolului Petru; veți avea o mare surpriză: „Cerurile de acum și pământul sunt ținute prin același cuvânt și păstrate pentru focul din ziua judecății și a pieirii oamenilor necredincioși.”²⁰² Astăzi știm că materia conține energie, o energie extraordinară. Această energie pare a fi focul care „este păstrat” în materie; Dumnezeu o va scoate și-i va pedepsi pe necredincioși, însă în același timp întreaga creație se va schimba și se va face nouă, așa cum spune și cartea *Apocalipsei*²⁰³ și se va trece „de la cerul vechi la cerul nou și de la pământul vechi la cel nou”, la fel și prorocul Isaia²⁰⁴, și ceilalți proroci.

Așadar, expresia „este păstrat” am putea s-o spunem inclusiv pentru microbi. Bineînțeles că microbii au fost făcuți de Dumnezeu, dar nu aveau poruncă să-i vatăme pe oameni. Acum, Dumnezeu Își trimite *fiarele* cu numele de *microbi*, ca să-l vatăme pe om, ca să-l pedepsească. Și vom vedea microbi pe care ochiul nostru nu i-a sesizat mai înainte, aceia pe care astăzi îi numim *virusuri* și din cauza cărora vom face viroze, infecții – care vin acum și ne atacă. Și mai rău este că acestea pe care nu le vedem ne doboară la pământ pe noi, care ne-am ridicat pe vârfuri și ne-am înălțat grumazul să-i spunem Cerului: „Nu există Dumnezeu!” Ce ironie... omul cel

²⁰² II Petru 3, 7.

²⁰³ Cf. *Apocalipsa* 21, 1.

²⁰⁴ Cf. *Isaia* 65, 17.

mândru să cadă la pământ mort din pricina unei *fiare* nevăzute, care se numește *microb*, care se numește *virus*!

Iubiții mei, se vede faptul că și acest lucru trebuia să devină obiect al prorociei. Totuși, este demn de a fi consemnat, fără să fie vorba de vreo întâmplare, faptul că la *plaga* ce vine la desfacerea celei de-a patra pecetei avem o utilizare succesivă a cifrei *patru*: *a patra pecete*, *a patra vietate*, *patru plăgi*, *a patra parte* dintre oameni vor muri! Acest lucru nu este întâmplător.

Repet ceea ce am accentuat de la început, adică faptul că punerea în lucrare a celor patru *plăgi* este *ciclică*, cu o concentrare spre *vremurile eshatologice*; și se pare că secolul al XX-lea este începutul acestei concentrări. Așadar, din acest motiv să fim cu luare-aminte, iubiții mei, nu cumva să ne aflăm la începutul acestor neazuri.

CAPITOLUL VIII

Desfacerea celei de-a cincea pecete.

Drepții și martiriul creștin

(Această secțiune începe la pagina a douăsprezecea a Omiliei 30)

Iar acum ajungem, cu ajutorul lui Dumnezeu, la cea de-a cincea *pecete*. A cincea *pecete* se află în capitolul al șaselea, la versetele de la 9 până la 11. Se pare că la desfacerea de până acum a celor patru pecetei s-a dat impresia că în măcelărirea reciprocă a oamenilor și a pedepselor ce au fost impuse (amintiți-vă de primul *cal*, care scoate cu bucurie Evanghelia ca să se întindă pe pământ, și apoi vin împotrivitorii lui Dumnezeu și puterile atee să o războiască), în această învălmășeală, în această confuzie și în impunerea *plăgilor*, pare că drepții și bine-cinstitorii s-au pierdut. „Unde sunt astăzi drepții? Unde sunt creștinii? S-au pierdut.” Este o percepție a oamenilor veacului prezent, deoarece pur și simplu pentru aceștia drepții sunt oameni nedoriți. Iubiții mei, se poate ca drepții și oamenii bine-cinstitori să fie necăjiți, să fie prigoniți, să fie martirizați, să fie vărsat sângele lor, dar ei există și viețuiesc fericiți în Rai.

Este ceea ce consemnează *Înțelepciunea lui Solomon* – și desigur vă trimit să citiți capitolele al doilea și al treilea ale acestei cărți – și iau din aceasta un foarte mic fragment, semnificativ, care grăiește: „Sufletele drepților sunt în mâna lui Dumnezeu și chinul nu se va atinge de ele. În ochii celor fără

de minte, dreptii sunt morți cu desăvârșire și ieșirea lor din lume li se pare pedepsire. Și plecarea lor dintre noi, sfârșamare, dar ei sunt în pace.”²⁰⁵

Ce frumos este acest pasaj! Și tocmai acest adevăr pe care ni-l spune *Înțelepciunea lui Solomon* vine să ni-l ofere deschiderea celei de-a cincea *peceți*.

„Și când a deschis pecetea a cincea, am văzut, sub jertfelnic, sufletele celor înjunghiați pentru cuvântul lui Dumnezeu și pentru mărturia pe care au dat-o. Și strigau cu glas mare și ziceau: Până când, Stăpâne sfinte și adevărate, nu vei judeca și nu vei răzbuna sângele nostru, față de cei ce locuiesc pe pământ? Și fiecăruia dintre ei i s-a dat câte un veșmânt alb și li s-a spus ca să stea în tihnă, încă puțină vreme, până când vor împlini numărul și cei împreună-slujitori cu ei și frații lor, cei ce aveau să fie omorâți ca și ei”²⁰⁶, și atunci tuturor împreună li se va face dreptate.

Aceasta este deschiderea celei de-a cincea *peceți*.

După cum sesizați, deschiderea celei de-a cincea *peceți* este diferită de primele patru. La fel se întâmplă și cu următoarele două *peceți*. Totuși, deschiderea celei de-a cincea *peceți* constituie o întrerupere (*intermezzo/diapsalm*²⁰⁷) alinătoare, de la cele ce au fost auzite prin desfacerea *peceților* anterioare. *Diapsalmul* este intercalarea unui alt text într-un text fără să aibă legătură cu acesta, adică cu textul principal. Acest lucru îl întâlnim și la *Psalmi*. Ca să vă spun mai pe înțeles, este ca și cum v-ați uita la televizor, în timp ce rulează un film, deodată se oprește și intră reclamele. Apoi încetează reclamele și continuă filmul. Aici se întâmplă o întrerupere și este introdus ceva ce nu are nici o legătură cu tema principală. Aceasta, ca

²⁰⁵ *Înțelepciunea lui Solomon* 3, 1-3.

²⁰⁶ *Apocalipsa* 6, 9-11.

²⁰⁷ Mai exact un *diapsalm*, gr. διαψαλμα, cea ce reprezintă o aclamație sau un stih ce se cântă printre *Psalmi* (n.tr.).

specie literară, se numește *diapsalm* (*intermezzo* în muzică). Astfel, deschiderea celei de-a cincea peceți nu are nici o legătură cu cele anterioare. Este un *diapsalm* (*intermezzo*).

Totuși, iubii mei, nu este tocmai așa. Este o întrerupere alinătoare, negreșit alinătoare..., pentru că pe cititor sau pe ascultător, atunci când ascultă sau citește despre desfacearea celor patru *peceți*, îl apucă o dezamăgire, o tristețe. Însă aici deodată se schimbă decorul, se schimbă tema, iar cititorul sau ascultătorul vede altceva care este alinător. Sunt înfățișați mucenicii, aceia care s-au jertfit pentru Hristos. V-am explicat însă că, cu toate acestea, *intermezzo*-ul nu este fără legătură cu primele patru *peceți*, pentru că pur și simplu, dacă le dă un răspuns, că adică vor fi adăugați și alții care vor fi muceniciți și vor afla dreptatea, acesta este răspunsul principal la toate evenimentele anterioare. „Evanghelia a fost propovăduită; voi însă ați devenit victimele Evangheliei, pentru că luptătorii împotriva lui Dumnezeu v-au ucis. Nu vă temeți! Iată, priviți, sunteți acum în Rai și, așadar, nu v-ați pierdut, prin urmare, sunteți aici de față!” În consecință, a cincea *pecete* are legătură cu cele patru *peceți* anterioare.

Totuși, la deschiderea celei de-a cincea *peceți* avem martiriul creștin! Nu știu ce imn ar putea fi adus pentru martiriul creștin! Un asemenea imn pentru martiriul creștin există în *Epistola către Evrei* a Sfântului Apostol Pavel, care este imnul credinței și, în același timp, imnul martiriului; sunt amândouă. Totuși, Domnul a vestit mai dinainte martiriul; ascultați cum grăiește: „Fericiți veți fi voi când vă vor ocări și vă vor prigonii și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, mințind din pricina Mea. Bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri, că așa au prigonit pe prorocii cei dinainte de voi.”²⁰⁸

²⁰⁸ Matei 5, 11-12.

Așadar, martiriul este ceva ce vizează realitatea Evangheliei și constituie identitatea Evangheliei. Vă rog să fiți cu luare-aminte la ceea ce v-am spus: martiriul constituie identitatea Evangheliei! Aceasta înseamnă că Evanghelia care nu este prigonită nu este autentică, nu este creștinească. Propovăduirea care este prigonită este autentică. Propovăduirea care nu place, deoarece provoacă probleme în conștiințe, este autentică. Propovăduirea care *gădilă*, așa cum spune Apostolul Pavel²⁰⁹, care desfată urechile și liniștește conștiințele și-i face pe oameni mulțumiți, această propovăduire este nelegitimă. Prorocii care strigau: „Căutați pacea, fiți cu luare-aminte, dacă veți cădea în apostazie, va veni vijelie asupra voastră!”, nu spuneau lucruri plăcute. Prorocul Ieremia, de pildă, zice: „Din cauza păcatelor cu care ați păcătuit înaintea lui Dumnezeu, veți fi duși robi în Babilon. Atunci va fi în loc de miresme, putreziciune, și în loc de cingători, frânghie, în loc de cârlionți făcuți cu fierul, pleșuvie, în loc de veșmânt prețios, zdrențe, și în loc de frumusețe, pecete de robie.”²¹⁰ Era oare aceasta o propovăduire plăcută? Dimpotrivă! Era înfricoșător de neplăcută, însă era autentică, pentru că, așa cum citim, după puțin timp a venit robia babiloniană. Așadar, propovăduirea care este prigonită, Evanghelia care este prigonită, înseamnă că este autentică.

Prigoana însă, în același timp, constituie și un element eshatologic, așadar că martiriul și prigoana nu numai că vor exista totdeauna, ci că, în mod special spre sfârșit, vor exista și prigoană, și martiriu. În consecință acestea constituie un element eshatologic, iar prin aceasta înțelegem că vom avea o concentrare în intensitate a martiriului.

Ascultați cum Domnul spune aceasta: „Atunci vă vor da pe voi spre asuprire și vă vor uide și veți fi urâți de toate

²⁰⁹ Cf. II Timotei 4, 3.

²¹⁰ Cf. Epistola lui Ieremia 1, 1; Isaia 3, 24.

neamurile pentru numele Meu”²¹¹, atunci – la sfârșit – vă vor ucide, și vă vor urî toate neamurile, întrucât credeți în numele Meu.

Sfântul Chiril al Ierusalimului scrie următoarele: „Oare cine va fi fericitul care va primi atunci mucenicia pentru Hristos? Afirm că mucenicii de atunci sunt mai presus de toți mucenicii. Mucenicii de dinainte de venirea lui Antihrist au avut de luptat numai cu oamenii, pe când mucenicii din timpul lui Antihrist vor lupta chiar cu satana față către față”²¹², care se va afla în persoana antihristului.

(Secțiunea care urmează se află la pagina întâi și a doua a Omiliei 31)

Desigur că nu se va întrupa satana, dar va intra într-un om, care este numit de cuvântul lui Dumnezeu *Antihrist* și care va exprima pe deplin, fără șovăială, voia satanei! Așadar, va fi ceva care, până atunci, omenirea nu va mai fi întâlnit. În privința calității și mărimii.

(Aici se continuă iarăși la pagina șaisprezece a Omiliei 30)

În consecință avem o concentrare a martiriului.

Martiriul creștin, iubirii mei, constituie o idee fundamentală a cărții *Apocalipsei*! Dacă scoatem elementul martiriului din cartea *Apocalipsei*, atunci nu mai avem cartea *Apocalipsei*! De aceea, să știm că îl vom întâlni la fiecare pas al nostru și se interpretează în felul următor: creștinii, pe parcursul lor istoric, vor avea parte de martiriu! Dacă vor dori cu adevărat să ridice steagul lui Hristos, care va avea pe el crucea și simbolul lui Hristos, vor avea martiriu. Acesta este simbolul nostru!

(Secțiunea de mai jos se află la pagina întâi a Omiliei 31)

²¹¹ Matei 24, 9.

²¹² Sf. CHIRIL AL IERUSALIMULUI, *Cateheze*, XV, 17, 1-5, trad. de Pr. Dumitru Fecioru, Ed. IBMBOR, București, 2003, p. 258.

Așadar, despre Evanghelia care nu este prigonită trebuie să ne îndoim și în privința calității ei, dar și în privința ofertei ei. Și se va întâmpla aceasta; probabil va fi falsificată, iar acesta este un lucru care va servi diavolului, deoarece el va dori să existe o Evanghelie falsă. Însă Evanghelia care este prigonită, adică cuvântul lui Dumnezeu care este prigonit, mărturia despre Hristos care este prigonită, înseamnă că acolo există autenticitate și, în consecință, martiriul este indisolubil legat cu Evanghelia.

(Secțiunea de mai jos se află la pagina a doua a Omiliei 31)

Dar să urmăim, iubiții mei, acest text sfânt în detaliile lui.

În timpul deschiderii celei de-a cincea *peceți*, se arată *jertfelnicul ceresc*. „Am văzut, sub jertfelnic.” Așadar, avem un element nou în imaginea descrisă a cerului. În capitolul al patrulea, ne amintim că Sfântul Ioan Evanghelistul a văzut că se deschide o *ușă* în cer și, în continuu, vedem și vom vedea că Sfântul Ioan îmbogățește această imagine a cerului, care are toate acele elemente pe care le-a menționat la început, dar care sunt neconținut îmbogățite. În plus, vedem și o dinamică în acele scene ale cerului, iar nu o stagnare.

Avem jertfelnicul ceresc. Întregul decor din cer înfățișează o *biserică* – tronul lui Dumnezeu și celelalte – și totdeauna în fața lui Dumnezeu există *jertfelnicul*. De altfel, pe baza acestui model al cerului este creat jertfelnicul nostru de pe pământ.

Este cu totul specific faptul că atunci când Moisi a fost chemat pe Muntele Sinai să primească Legea, acolo Dumnezeu i-a dat modelele (*antitypurile*) cerului (fiți atenți la acest punct, este la *Ieșirea* 25, 9 și 40) și i-a zis: „Cortul și toate vasele și obiectele lui să le faci după modelul ce-ți voi arăta Eu; așa să le faci!” *Chivotul* va avea aceste dimensiuni, aceas-

tă lungime și această lățime, această înălțime. Va fi confecționat din acest lemn și îmbrăcat în aur. Încă și vasele vor fi așa, și așa, și așa. Nu Se bizuie pe inițiativa lui Moisi și a meșterilor de a confecționa vasele, pur și simplu pentru că aici este vorba despre modele, despre *antitypuri* ale realităților cerești. Acest lucru este uimitor. Și continuă: „Vezi, să faci acestea toate după modelul ce ți s-a arătat în munte.”

Iar Apostolul Pavel scrie în a sa *Epistolă către Evrei* (8, 5): „Care slujesc închipuirii și umbrei celor cerești, precum a primit poruncă Moisi, când era să facă cortul”, adică așa cum Moisi a primit vestire – a primit poruncă –, când urma să construiască Cortul mărturiei, după același model preoții slujesc realităților cerești.

Aici voi face o paranteză foarte mică, pe care o voi închi-de îndată. Poate că cineva va subînțelege din acest pasaj că teoria lui Platon *despre ideile arhetipale* ar fi corectă; așadar, că modelele, originalele, ideile realităților pământești sunt lucruri nemuritoare și se află în cer. Desigur că Platon, înainte de a se stabili definitiv în Athena, știți că a făcut un mare turneu; a mers și în Palestina, a mers și în Egipt. Sfântul Iustin Martirul și Filosoful îl categorisește drept fur, așa cum fac și primii apologeți creștini. Ei spun că Platon a preluat idei din Vechiul Testament și astfel și-a creat propriul său sistem filosofic omonim²¹³.

²¹³ Sf. IUSTIN MARTIRUL ȘI FILOSOFUL, *Apologia întâi*, XLIV, tad. de Pr. Dumitru Fecioru, Ed. IBMBOR, în *PSB 2*, București, 1980, p. 54: „Încât și Platon, atunci când zice: «Vina este a celui ce alege, iar Dumnezeu nu este vinovat cu nimic», a spus-o luând aceasta de la prorocul Moisi; căci Moisi este mai vechi decât toți scriitorii de la ellini. Și toate câte atât filosofii, cât și poeții le-au spus, în legătură cu nemurirea sufletului sau pedepsele cele de după moarte sau despre contemplarea lucrurilor cerești sau despre alte învățăături asemănătoare, au putut să le înțeleagă și să le explice, luând principiile acestora de la proroci. De aceea, la toți ele apar ca niște seminețe de adevăr; iar atunci când spun lucruri contrare unul altuia, ei se vădesc că nu le-au înțeles exact”.

Nu știu, iubiții mei, dacă Platon a fost un fur sau nu, sau dacă a împrumutat ceva. Un lucru este însă cert, anume că lucrurile pot semăna foarte mult la exterior, dar în realitate să nu fie la fel. Deoarece există o foarte mare deosebire între filosofia platonicească despre idei și cele pe care le avem aici, în *Apocalipsă*. Există o foarte mare deosebire, dar nu este momentul potrivit pentru o analiză amănunțită.

Cert este faptul că aici avem înștiințare despre anumite modele existente în Cer. Să nu uităm faptul că întreaga creație este o imagine/icoană și o reflectare a realităților dumnezeiești, a energiilor dumnezeiești. Să aveți în vedere faptul că întregul univers, potrivit datelor fizicii contemporane, a fost făcut din lumină. Și, cu adevărat, lumina este primul element al creației. „Și a zis Dumnezeu: Să fie lumină! Și a fost lumină.”²¹⁴ Acest prim element, cel mai minunat, care se numește *lumină*, este materia, dacă îmi îngăduiți să spun așa, este energia din care a fost făcut cosmosul material! Acesta este ultimul cuvânt în privința temei cu privire la facerea Universului. Avem materia și energia, și pornim nu de la materie spre energie, ci dinspre energie spre materie. Astfel Universul este făcut pe baza elementului *lumină*. Însă lumina nu este decât o imagine a energiei dumnezeiești, este icoana luminii necreate, a slavei dumnezeiești, nu a lui Dumnezeu, ci a energiilor/lucrărilor Sale. Omul este imaginea/icoana lui Dumnezeu și, așa cum spune Sfântul Chiril al Ierusalimului, el este singura făptură care este imagine/icoană a lui Dumnezeu și mai cu seamă este făcut după un prototip uimitor, atunci când întregul om, împreună cu trupul său – împreună cu trupul său, subliniez aceasta! – constituie imaginea/icoana lui Dumnezeu. Noi suntem imaginea/icoana lui Hristos, chiar dacă Adam Îl precede pe

²¹⁴ *Facerea* 1, 3.

Iisus Hristos. Prototipul nostru este Iisus Hristos, deoarece pe baza a ceea ce va deveni sau a ceea ce va voi să devină El Însuși ca om, a fost plăsmuit Adam. Este *Mielul cel înjunghiat mai înainte de întemeierea lumii*²¹⁵. Vedeți *modelul* aici? Pe baza acestui *model* a fost făcut Adam, ba chiar și întreaga creație nu constituie nimic altceva decât *copia* (făcută după modelul) energiilor dumnezeiești, iar energia de căpetenie este lumina. Această lumină creată este imaginea, am putea spune, a luminii dumnezeiești, a energiei necreate, a slavei dumnezeiești necreate.

În acest fel poate vedea cineva că, realmente, tot ceea ce este creat oglindește precum o copie originalul. Este ceva mareț! De aceea îi găsește Dumnezeu lui Moisi: „Fii cu luare-aminte; să faci întocmai acestea toate după modelul ce ți s-a arătat în munte.” Trebuia, așadar, ca Dumnezeu să-i arate lui Moisi modelele și să-i grăiască: „Această cupă se va face astfel.” Templul – în momentul său de slavă, în epoca lui Solomon și celelalte – avea sute sau chiar câteva mii de vase, de argint, de aur și de bronz. Toate acestea nu au fost făcute după inspirația meșterilor, ci erau în acord cu modelele pe care le-a descoperit Dumnezeu. Așa și jertfelnicul nostru pământesc, acesta pe care l-am „închegat” pe pământ și noi în bisericile noastre, este după modelul jertfelnicului ceresc. Acest lucru are foarte multe să ne spună.

Așadar, sub acest *jertfelnic ceresc*, a văzut Sfântul Evanghelist Ioan sufletele martirilor. Aici termenul *suflet* are înțelesul de *duh*. În altă parte are înțelesul de *viață*, iar în altă parte are înțelesul de *stare morală*. Spunem *îmi păgubesc sufletul meu*, adică *starea mea morală*, și *îmi iubesc sufletul meu*, adică *îmi iubesc viața mea*. În cazul de față termenul are înțelesul de *duh*, ceea ce înseamnă că acolo sunt duhurile celor care au mărturisit pentru Hristos.

²¹⁵ Cf. Evrei 9, 26.

Așadar, vedem că cei care au murit în lumea prezentă, acolo, în calitate de suflete, trăiesc într-un spațiu familiar, dacă mai ales sunt mântuiți, trăiesc sub *tronul* lui Hristos, al *Celui Ce șade*, unde se află *jertfelnicul*. Acesta este un pasaj foarte puternic despre viața sufletelor, adică faptul că omul atunci când moare nu devine nimic, nu dispare, ci sufletul său merge într-un loc familiar.

Se pune, însă, întrebarea: „De ce sufletele martirilor se află sub jertfelnic?”

Mai întâi de toate, *jertfelnicul* se potrivește cu junghierea lor. Fiindcă ei au fost junghiați ca martiri, *jertfelnicul* și *junghierea martirilor* este ceva ce cadrează, ce seamănă, ce vine într-o apropiere. Mai trebuie adăugat că la jertfelnicele pământești exista un șanțuleț la bază, și atunci când se junghiau jertfele, sângele curgea acolo, la baza jertfelnicului. Însă sângele este purtătorul vieții; și sufletul, care se numește și viață, este purtătorul vieții și, în consecință, dacă sângele era la temelie, în partea de jos a jertfelnicului, de aceea și sufletele se află jos, sub jertfelnic. Avem, cu adevărat, o imagine foarte frumoasă și exactă.

De altfel, fiecare creștin este un „animal” de jertfă, așadar este un obiect al jertfei, fără ca aceasta să însemne că el își va da sângele său, în sensul propriu al cuvântului, în martiriu. Din momentul în care un om devine credincios, chiar din acel moment se transformă într-o jertfă. Să nu uitați acest lucru! De aceea v-am spus de multe ori că morala Evangheliei este una ascetică. Spiritualitatea Evangheliei este una ascetică.

Iată cum spune aceasta Apostolul Pavel în *Epistola sa către Romani* (12, 1): „Să înfățișați trupurile voastre ca pe o jertfă vie, sfântă, bine plăcută lui Dumnezeu, ca închinarea voastră cea duhovnicească.” Termenul „să înfățișați” (gr. *προστῆσαι*) este unul dintre termenii care sunt utilizați la

jertfe. *Să înfățișați trupurile voastre*, se înțelege, lui Dumnezeu. Zice *să înfățișați trupurile voastre*, și nu spune *sufletele*!

Vedeți că, din momentul în care noi Îl primim pe Sfântul Dumnezeu în Treime, devenim *victimă sfântă*, care înseamnă *jertfă*, și ne așezăm, în chip tainic, pe noi înșine pe acest *jertfelnic* duhovnicesc și ceresc, *ca ofrandă bineplăcută lui Dumnezeu*. Dacă nu facem aceasta, iubiții mei, atunci nu jertfim nimic din noi înșine; să cunoaștem aceasta! Atunci nu suntem creștini, atunci nu ne vom afla sub *jertfelnic*, precum Sfinții Martiri.

Însă se cuvine să observăm un anumit aspect. Sufletele martirilor de la temelia *jertfelnicului* nu sunt oameni deplini; adică sunt suflete care nu posedă și trupul, pentru că acesta a rămas pe pământ. Și, desigur, sufletele sfinților – pe care îi prăznuim noi astăzi, când avem „Soborul sfinților și celor fără de trupuri, îngeri și arhangheli” – sunt însoțite de îngeri. Vedem aceasta din parabola „Bogatului nemilos-tiv și a lui Lazăr”, unde sufletul lui Lazăr este luat de îngeri și dus în Cer. Astfel, acolo sunt doar sufletele, trupurile lor însă au rămas aici, pe pământ. Aceasta înseamnă că martirii nu se află sus, în cadrul *decorului ceresc*, ci dedesubtul acestuia.

Fiți cu luare-aminte, vă rog, la acest punct. Sfântul Evangelist Ioan vede *decorul ceresc*, dar nu-i vede pe martiri sus, în *decorul ceresc*, îi vede dedesubtul acestuia, sub *jertfelnic*, iar aceasta înseamnă că martirii nu sunt în Împărăția lui Dumnezeu, ci sunt în Rai. În mod cert, Împărăția lui Dumnezeu se deosebește de Rai. Raiul este locul sufletelor, iar Împărăția lui Dumnezeu este locul oamenilor deplini. Când se va întâmpla învierea morților și sufletele își vor redobândi trupurile lor, atunci vor intra în Împărăția lui Dumnezeu, atunci se vor afla în partea de sus a *decorului*, iar nu dedesubtul acestuia.

Vă spun acest lucru ca să știți că există această deosebire între Împărăția lui Dumnezeu și Rai. Desigur că acestea, pe care vi le spun acum, vi le-am spus de multe ori, însă pentru că aici nu ținem o conferință, ci o lecție și, întrucât avem și frați mai tineri sau mai bătrâni care trebuie să-și consolideze aceste noțiuni, nu deranjează dacă le ascultați și de cinci sau de zece ori. Să nu se supere cineva, vă rog, dacă le ascultă iarăși și iarăși!

Și care este pricina junghierii martirilor? O spune limpede textul sfânt: „Pentru cuvântul lui Dumnezeu și pentru mărturia lui Iisus Hristos.” Adică, sfinții vin să mărturisească că Acela Care a murit pe Cruce și a înviat din morți este Fiul cel veșnic al lui Dumnezeu, Care S-a făcut om! Aceasta este mărturia. Această mărturie, iubiții mei, este aceea care l-a costat scump pe diavol, pentru că spânzurarea lui Hristos pe Cruce și Învierea Sa au fost o catastrofă pe capul diavolului; aceasta l-a costat scump pe diavol. Nici minunile lui Hristos nu l-au costat scump, nici săturarea celor cinci mii de bărbați..., nimic; aceasta l-a costat scump. Lovitura primită în capul său, care i-a zdrobit capul *șarpelui celui vechi* și, realmente, l-a călcat în picioare, a fost Crucea și Învierea²¹⁶. Așadar, această mărturie l-a costat scump pe diavol, de aceea, atunci când dăm această mărturie, atunci diavolul ne războiește. Atunci când spunem că Hristos a fost un filosof, un înnoitor social sau oricare alte ineptii și prostii doriți, acestea sunt ziceri demonice, născociri demonice. Diavolul le spune pe acestea, pentru că el astfel de lucruri vrea să se spună. Dacă spunem că „noi propovăduim pe Hristos cel răstignit și înviat din morți”²¹⁷, vom vedea cum înnebunește diavolul!

²¹⁶ Cf. *Facerea* 3, 15; *Apocalipsa* 12, 9; 20, 2.

²¹⁷ Cf. *I Corinteni* 1, 23.

În acest fel și-au dat sângele lor, iubiții mei, oamenii aceștia „pentru cuvântul lui Dumnezeu și pentru mărturia” lui Iisus Hristos.

„Și strigau cu glas mare și ziceau – mucenicii de sub jertfelnici –: până când, Stăpâne sfinte și adevărate, nu vei judeca și nu vei răzbuna sângele nostru, față de cei ce locuiesc pe pământ?”²¹⁸

Prin urmare, sufletele celor adormiți, atunci când pleacă din această lume și se află în locul de odihnă, au o conștiință deplină. Vedem aceasta și în parabola „Bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr”. Așadar, aceste suflete *nu dorm*. Hiliaștii (milenariștii) și alți eretici spun că sufletele cad într-un fel de letargie și apoi „da, vor învia”! Așa spun ereticii, însă sufletele nu vor învia, ci trupurile. Sufletele nu adorm, nu se află în vreo stare de apatie; au o conștiință deplină. Atunci când Avraam îi spune bogatului din parabolă: „fiule, adu-ți aminte că tu ai primit...”²¹⁹, și celelalte, acesta are o conștiință deplină. Și Avraam, și bogatul din parabolă au o conștiință deplină a celor ce au făcut pe pământ.

Așadar, sufletele strigă cu mare glas, exprimând dorul lor foarte mare pentru restaurarea acestei ordini morale, prin acordarea dreptății și a biruinței binelui care va veni odată cu A Doua Venire a lui Hristos. „Doamne, când vei veni?”

Însă aici trebuie să explicăm că nu este vorba despre o cerere de răzbunare. Acel „până când...”, nu vei răzbuna?” nu este răzbunarea pe care o cer mucenicii pentru aceia care se află în lume. Ar fi fost foarte ciudat! Acești oameni, mucenicii, care atunci când deja trăiau în lume și treceau prin înfricoșate mucenicii, prin jupuirea pielii lor, prin scoaterea ochilor, dezmembrarea mădurelor lor, prin arderea lor de

²¹⁸ *Apocalipsa* 6, 10.

²¹⁹ *Luca* 15, 25.

vii și celelalte, atunci nu-i ocărau pe chinuitorii lor, nu aruncau cu blesteme, nu se revoltau și nu se mâniau; cum este cu puțință ca acești oameni să ceară acum răzbunare, dacă li s-a făcut dreptate și se află în Rai? Este vreodată cu puțință așa ceva?

Așadar, altceva trebuie să se întâmple. Este strigătul psalmistului: „Până când, Doamne, mă vei uita până în sfârșit?”²²⁰ Acest: „Până când nu vei răzbuna sângele nostru care s-a vărsat pe pământ?” nu este o cerere de răzbunare, ci aici există un dor care așteaptă să fie ostit, așa cum vom vedea în continuare: „Doamne, ne-ai uitat? Ne-ai uitat?”

Răspunsul a fost dat oarecând de către Domnul (*Luca* 18, 7): „Dar Dumnezeu, oare, nu va face dreptate aleșilor Săi care strigă către El ziua și noaptea și pentru care El rabdă îndelung?” Aceasta este răzbunarea, iar nu faptul că Dumnezeu va răzbuna mucenicia mucenicilor. Nu! În profunzimea cererii se află dorul arzător pentru învierea morților și pentru reasumarea trupului pierdut! Sufletul simte că-i lipsește acoperământul și locuința și templul său, care este trupul, acest trup, cu care constituie întreaga existență omească. Să nu uitați niciodată! Sufletul niciodată nu se simte bine despărțit de trup. De altfel, omul întreg, așa cum v-am spus mai înainte, constituie chipul/icoana lui Dumnezeu. Sfântul Ioan Damaschin, în faimoasele sale tropare de la slujba înmormântării, vede chipul lui Dumnezeu ascuns în mormânt. Dar dacă chipul lui Dumnezeu ar fi fost în suflet, atunci de ce îl vede ascuns în mormânt? În mormânt ce vede? În mormânt vede doar trupul, nu vede sufletul. Dar chipul se află și în suflet, și în trupul care este în mormânt. Astfel, sufletul nu se simte bine; își dorește cealaltă jumătate, își vrea trupul.

²²⁰ *Psalmii* 12, 1.

Acest lucru este exprimat într-un mod minunat de către Apostolul Pavel în *A doua sa Epistolă către Corinteni* (5, 4) și vedem acolo în chip minunat cât de mult intră el în opoziție cu filosofia platonică și cât de departe se află Platon, care socotește trupul ca închisoare, iar sufletul, eliberare. El zice că sufletul seamănă cu Dumnezeu, iar nu trupul!

Ascultați, așadar, ce zice Apostolul Pavel: „Că noi, cei ce suntem în cortul acesta, suspinăm – necazurile, bolile, bătrânețea, toate acestea îl îngreunează pe om (*n. pr. Ath.*) – îngreuiți, de vreme ce dorim să nu ne scoatem haina noastră, ci să ne îmbrăcăm cu cealaltă pe deasupra, ca ceea ce este muritor să fie înghițit de viață.”

Iată, prin urmare, ce anume cer acum mucenicii: cer învierea lor! Aceasta este. Ei nu cer răzbunare asupra lumii. Se mâhnesc pentru aceștia, se îndurerează și se roagă pentru ei. Ceea ce vor este învierea lor. „Doamne”, ca și când ar spune, cu alte cuvinte, „când vom învia?” Dar Domnul ne-a făgăduit și ne-a spus: „O, oamenilor, negreșit veți învia! Eu am înviat, ca să vă deschid calea.” Și nu a înviat pentru a ne încredința despre Înviere, ci, în principal, pentru a ne deschide calea. Încredințarea este a doua chestiune; faptul de a deschide calea este cea dintâi. Și citim în *Evangelia după Luca* (21, 16-18): „Și vor uide dintre voi – zice Domnul – și veți fi urâți de toți pentru numele Meu; și păr din capul vostru nu va pieri.” Ciudat și foarte contradictoriu! Acum ne spui, Doamne, că oamenii ne vor uide, și în același timp susții că nici un fir de păr nu se va pierde din capul nostru? Aici îmi pierd capul, și-mi spui Tu că nu voi pierde vreun fir de păr din capul meu?!”

Prin cele grăite, Mântuitorul vrea să spună că vom lua în final și ultimul fir de păr al capului nostru! Vorbește despre învierea trupului, iubiții mei, altfel, ar fi fost foarte contra-

dictoriu și, în consecință, un lucru de tăgăduit! Să mă ierte Domnul, dar aceasta ar fi fost deja o nerozie! Niciodată însă nu a fost socotită drept nerozie, deoarece a fost interpretată drept învierea trupului.

În epoca lui Antioh Epifanie, unul dintre succesorii lui Alexandru cel Mare (ne aflăm deja în a doua jumătate a celui de al II-lea secol înainte de Hristos), cei șapte fii ai unei mame, a lui Solomoni, au mucenicit în chip înfricoșat, iar martiriul lor este consemnat în cartea *II Macabei* (ceea ce vă spun acum se află în capitolul 7, versetul 11). Al treilea fiu mai exact, înainte de a fi ucis de prigonitorul său, zice următoarele: „Din cer le-am dobândit acestea și pentru legile Lui nu țin seamă de ele, pentru că nădăjduiesc că de la El iarăși le voi dobândi”, adică aceste mădulare ale mele, mâinile, picioarele..., le-am primit din Cer, de la Dumnezeu, și pentru legile lui Dumnezeu le disprețuiesc pe ele, și nădăjduiesc că le voi reprimi cândva iarăși de la Dumnezeu Însuși. Să nu înțeleagă cineva aceste vorbe iarăși în chip platonice, că adică primim mădularele noastre din Cer. Când spune aici *Cer*, vrea să spună Dumnezeu, adică, cu alte cuvinte, *sunt creat de Dumnezeu*.

Ce frumos! Martiriul Macabeilor constituie, iubiții mei, modelul mucenicilor din toate veacurile și din toate epocile! Consemnați faptul că martiriul Macabeilor este unicul martiriu din Vechiul Testament care are toate indiciile martiriilor din Noul Testament. De aceea și prăznuim pomenirea celor șapte Macabei, a mamei lor Solomoni și a învățătorului lor Eleazar, pe 1 august. Îi prăznuim ca mucenici ai Noului Testament, deoarece martiriul lor, așa cum v-am spus, are toate indiciile martiriului creștin. Căutați în tot Vechiul Testament, nu veți găsi nicăieri martiriu precum acesta al Macabeilor.

Și care este răspunsul pe care îl dă Însuși Domnul Macabeilor? Ni-l spune sfânta carte a *Apocalipsei*: „Și fiecăruia

dintre ei i s-a dat câte un veșmânt alb și li s-a spus ca să stea în tihnă, încă puțină vreme, până când vor împlini numărul și cei împreună-slujitori cu ei și frații lor, cei ce aveau să fie omorâți ca și ei.”²²¹

Aici vedem că rugăciunea mucenicilor a fost ascultată de către Hristos, căci ceea ce au cerut li s-a dat și cu fapta, și cu vorba. Răspunsul cu fapta a fost acela că le-a dat *veșmânt alb*, care este simbolul biruinței și al fericirii. Le-a spus, de asemenea, să se odihnească și să se liniștească. Astfel, primesc *veșmântul alb*, primesc și porunca de a se liniști, „de a sta în tihnă”.

Așadar, Raiul este odihnă, însă este pre-desfătarea desăvârșitei desfătări, care este Împărăția lui Dumnezeu. În plus, întrucât li s-a spus „să stea în tihnă, încă puțină vreme”, dar se neliniștesc pentru trupul lor și tânjesc cu dor după înviere, trebuie, cel puțin în această pre-desfătare, să aibă răbdare și să aștepte încă puțin timp.

Voi accentua iarăși ceva. Raiul este pregustarea fericirii. Împărăția lui Dumnezeu este gustarea fericirii, să nu uitați asta!

Cât vor aștepta? „Încă puțină vreme”, încă puțin timp. Este vorba despre timpul Dumnezeiescului Judecător în raport cu veșnicia, care desigur este puțin. Ce este o mie de ani pentru Dumnezeu? „Ca o singură zi”²²², ne spune Apostolul Petru.

Dar comparat, în mod simplu sau real, este puțin timpul? Este puțin, iubiții mei, timpul. Pentru că atunci când deja trăim și vorbim despre *vremurile eshatologice*, și totdeauna, în fiecare moment, ne aflăm într-o continuă strângere/compactare spre *vremurile din urmă (eshatologice)*, aceasta înseamnă că timpul este în mod real puțin, iar nu doar com-

²²¹ *Apocalipsa* 6, 11.

²²² *II Petru* 3, 8.

parativ cu veșnicia lui Dumnezeu. Dacă ar trebui să fie comparat cu veșnicia lui Dumnezeu, atunci și zece mii de ani, și o sută de mii sau o sută de milioane de ani, să zicem, chiar și acesta, de asemenea, va fi un timp foarte scurt, în raport cu veșnicia lui Dumnezeu. Nu este vorba, așadar, despre acest aspect, ci timpul este scurt în mod real.

Și cu altă ocazie v-am spus ceea ce vă spun acum, dar nu deranjează dacă o ascultați iarăși. Prin urmare: timpul de la Avraam până la Hristos este de 2100 de ani și în acest interval de timp vedem că nu există nici o grabă să vină Izbăvitorul, să vină Prima Parusie a lui Hristos. Îi vedem, așadar, pe proroci că vorbesc despre ceva care va fi foarte departe în viitor. Deoarece, atunci când Dumnezeu îi vorbește lui Daniil – este în ultimul capitol al cărții lui Daniil²²³ – și-i spune că vor învia morții și vor da răspuns, „cei ce au săvârșit cele rele spre ocară și rușine veșnică, iar cei ce au săvârșit cele bune spre viață veșnică” și, când a auzit Daniil toate acestea și, desigur, le-a consemnat, i-a poruncit Dumnezeu: „Pe acestea pecetluiește-le, vor întârzia să se întâmple; tu acum te vei odihni de osteneala ta – adică vei muri. Nu se vor întâmpla în zilele tale – fiți atenți! –, vor întârzia să se întâmple.”²²⁴ În mod sigur, acest text de aici vorbește despre A Doua Venire a lui Hristos, însă și acelea pe care le scrie Daniil despre Prima Venire a lui Hristos nu au întârziat. Au trecut doar șase secole. Știți asta? Îndată-îndată au trecut șase secole! Această înseamnă că, dacă pentru Prima Venire a lui Hristos – în două mii o sută de ani – nu a fost grabă, în Noul Testament, unde aflăm continuu expresia „Domnul este aproape” și „vin degrabă”, putem să vorbim despre mii de ani? Eu nu înțeleg astfel lucrurile; voi cum înțelegeți lucrurile? Ar trebui să fie

²²³ *Daniil* 12, 2.

²²⁴ Cf. *Daniil* 12, 9-13.

în realitate faptul că „Domnul este aproape”, iar nu comparativ cu veșnicia, ci comparativ cu primele prorocii și cu Prima Venire a lui Hristos. În mod real, „Domnul este aproape”!

Dar cât va fi timpul? Va fi atât cât este nevoie pentru plinirea planului dumnezeiesc. Acest plan al lui Dumnezeu are trei puncte: plinirea *vremii*, plinirea *căii* și plinirea *numărului*. În chip limpede ne spune textul sfânt: „Până când vor împlini numărul și cei împreună-slujitori cu ei și frații lor, cei ce aveau să fie omorâți ca și ei.” Adică, până când se va completa numărul victimelor și al împreună-slujitorilor și frați cu ei, aceia care vor fi uciși, precum aceia care se află acum, doar ca suflă, sub jertfelnic.

Înainte de toate, în ceea ce privește *plinirea vremii*, este timpul sfârșitului, care este cunoscut doar lui Dumnezeu. Dumnezeu știe când va veni iarăși, noi nu știm. Vremea celei de A Doua Veniri (Parusiei) este cunoscută numai lui Dumnezeu. Așadar, când va veni? Când se va plini vremea. Vă amintiți ce spune Apostolul Pavel despre Prima Venire a lui Hristos? „Iar când a venit plinirea vremii...”²²⁵ Despre *plinire* au vorbit prorocii cu o uimitoare exactitate! Sunt cele *șaptezeci de săptămâni* (de ani) ale lui Daniil. Fiecare săptămână reprezintă șapte ani. Șapte ori șaptezeci fac patru sute nouăzeci de ani. Dar începutul săptămânilor, zice Daniil, va fi din vremea când va începe să se construiască templul și celelalte, nu din momentul în care este expusă prorocia. Și foarte exact, iubiții mei, prorocia s-a împlinit în ceea ce privește timpul. Prin urmare, a fost prorocită vremea Primei Veniri și, de aceea, zice Apostolul Pavel „când a venit plinirea vremii”. Al doilea timp nu este descoperit. Este o taină pe care numai Dumnezeu o știe. Așadar, când va veni plinirea vremii, atunci va veni Hristos.

²²⁵ Galateni 4, 4.

În ceea ce privește *calea*, este vorba despre *maturitatea* în desăvârșirea duhovnicească a mucenicilor. Este nevoie de această maturitate, pentru că niciodată nu ajungem la martiriu dacă nu există maturitate.

Și în ceea ce privește *numărul*, este vorba despre câte nume au fost scrise *înainte de întemeierea lumii* în *cartea vieții*. Nu pentru că există destin, nu pentru că există pre-alegere și o determinare a numelor, nu! Apostolul Pavel în *Epistola către Romani* spune că Dumnezeu „pe cei pe care i-a cunoscut mai înainte, mai înainte i-a și hotărât”²²⁶. Nu i-a hărăzit pentru că așa a vrut, „voiesc ca tu să te mântuiești, iar tu nu voiesc să te mântuiești”, ci i-a hărăzit mântuirii „pe cei pe care mai înainte i-a cunoscut”. Dumnezeu știe care sunt aceia care se vor mântui, mai înainte de a se naște. Despre mine, Dumnezeu știe dacă mă voi mântui, mai înainte de a mă naște; și despre voi, cu mult înainte. Dintotdeauna, din veci! Dintotdeauna! De când este Dumnezeu, cunoaște fapăturile care vor veni întru existență. Astfel, El cunoaște numărul pe care-l voiește. Când se va plini numărul, atunci se va întâmpla și A Doua Venire a lui Hristos.

Când vor coincide acestea trei, *timpul* care a fost stabilit, *plinirea numărului* și *desăvârșirea duhovnicească* a mucenicilor, atunci, iubiții mei, va veni Hristos. De aceea le-a spus „așteptați încă puțină vreme”.

Sfântul Andrei al Cezareei scrie: „Aceasta se pare că cerșfinții, sfârșitul lumii – adică învierea morților (*n. pr. Ath.*) –, de aceea și sunt rânduiți să aibă răbdare până ajung la sfârșit și ceilalți frați ai lor.”²²⁷

Este însă și ceva mai adânc. Aici este vorba, iubiții mei, despre o solidaritate între Biserica biruitoare și cea luptătoa-

²²⁶ *Romani* 8, 29.

²²⁷ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al V-lea, cap. 17, Athena, 2001, p. 272B.

re. Este ceva care realmente ne impresionează. Puteți să vă închipuiți că oamenii de pe pământ, credincioșii, comunică cu mucenicii din Biserica biruitoare? Dar, iubiții mei, *Dumnezeiasca Liturghie* ce altceva este, decât o comuniune între Biserica luptătoare și cea biruitoare? Aceasta este, aceasta este în adevăratul sens al cuvântului. Trebuie ca aceia să ne aștepte pe noi; nu trebuie să intre în Împărăția lui Dumnezeu fără noi!

Sfântul Apostol Pavel în *Epistola către Evrei* (11, 39-40) grăiește foarte frumos următoarele: „Și toți aceștia, mărturisii fiind prin credință, n-au primit făgăduința, pentru că Dumnezeu rânduisese pentru noi ceva mai bun, ca ei să nu ia fără noi desăvârșirea.” Adică, toți aceștia, mucenicii, nu au primit făgăduința învierii morților, deoarece Dumnezeu a prevăzut ceva mai bun pentru noi, adică să nu primească aceia desăvârșirea – care este învierea – „fără noi”; ci trebuie să ne aștepte. „Stați, așteptați; vor veni și alții; și alții.” Aici se referă la mucenicii Vechiului Testament. Încă nu le face dreptate, adică nu le dă învierea. Nu – zice Domnul – fără noi. Așadar, dacă trebuie să ne aștepte, există o comuniune și o solidaritate între Biserica luptătoare și cea biruitoare.

Ce lucruri frumoase! Atunci când credinciosul trăiește acestea, trăiește cu adevărat într-o altă lume. Începe să se înstrăineze de această lume, chiar dacă este cetățeanul acestei lumi, așa cum grăiește *Epistola către Diognet*²²⁸, adică se căsătorește, își construiește casă, se mișcă, merge în piață, are o meserie, votează, este cetățeanul acestei lumi, dar, în același timp, el privește și *dincolo*. Acolo este patria lui!

În final, mucenicii sunt caracterizați drept *împreună-slujitori* în fața lui Dumnezeu și frați în ceea ce privește relațiile

²²⁸ *Epistola către Diognet*, în: PSB 1, Ed. IBMBOR, București, 1979, pp. 337-346.

dintre ei. Zice *împreună-slujitori și frați*. Desigur, în ceea ce privește relația cu Dumnezeu noi suntem împreună-slujitori, iar între noi suntem frați. Ce mare mângâiere, dar și ce mare titlu de cinste, dacă se presupune că vom ridica cununa martiriului – cea de spini, se înțelege – sau ridicăm mai degrabă crucea martiriului, să fim numiți *frați ai mucenicilor*! ... Există o tagmă foarte compătimitoare; este cea a mucenicilor. Fiecare sfânt este un mucenic, fie al sângelui, fie al conștiinței. Iubiții mei, în conștiința Bisericii, mucenicul se află foarte sus. Vă face impresie faptul că sfinți foarte importanți chiar și prin scrierile lor, nu sunt prăznuiți în conștiința poporului nostru atât de strălucit pe cât mucenicii? Poate să spună cineva, Apostolul Pavel (chiar dacă este și mucenic, este promovat, în principal, prin scrierile sale) că nu este atât de promovat cât Sfânta Varvara, Sfânta Parascheva, Sfântul Pantelimon, Sfântul Dimitrie, Sfântul Gheorghe... Iar alții, de asemenea sfinți, precum Sfântul Nicodim Aghioritul, de pildă, nu sunt promovați, pentru că, deși toți sunt sfinți, toți sunt importanți, toți sunt acolo, sufletele lor sunt acolo sub *jertfelnic*, ceea ce se dorește accentuat de conștiința Bisericii luptătoare este martiriul! Martiriul creștin posedă o altă strălucire, are altceva, cu totul altceva! Așadar, de aceea mucenicii au aici, am putea spune, un loc cu totul aparte.

Totuși, acest *intermezzo* (diapsalm) al celei de-a cincea *peceți*, încheind-o, iubiții mei, vedem că este un minunat *intermezzo* care vine să ne odihnească de acele plăgi succesive, care iarăși se vor continua, când se va deschide a șasea *pecete*, acolo, desigur – o, Dumnezeuul meu! – printr-un cutremur înfricoșat. Dar până vom vedea a șasea *pecete*, să insistăm pe acest *intermezzo*, care a venit să ne odihnească, să ne facă să ne odihnim și să ne bucurăm de viața muceni-

cilor. Mucenicii, așa cum limpede am văzut, continuă de-a lungul veacurilor, „până se vor adăuga și alți frați ai lor și împreună-slujitori cu ei”.

Noi nu știm, iubii mei, „ce va aduce ziua de mâine”. Câți dintre noi, care ne aflăm aici, se pot remarca în calitate de mucenici? Dumnezeu știe! Noi cunoaștem doar un singur lucru, că avem o continuă înrolare a mucenicilor pentru Biserica cerească. Așadar, din acest motiv, să ne instrui-m. Potrivit Sfântului Chiril al Ierusalimului, martiriul este o harismă. Așa cum ai harisma de a fi milostiv sau ai harisma de a face tămăduiri, tot așa și martiriul este o harismă. Iar Sfântul Duh mai dinainte îi pregătește pe viitorii mucenici. Fără să existe o pornire mai dinainte (deoarece pornirea mai dinainte este un lucru înfricoșat, adică să spună cineva „ah, să fiu eu un mucenic!”; atunci va trăda martiriul!), ci cu multă smerenie să zică cineva doar așa: „Doamne, Te iubesc! Doamne, ajută-mă să rămân în dragostea Ta! Și, dacă trebuie să trec prin martiriu, nu știu, eu sunt neputincios, pregătește-mă. Doar un singur lucru Îți spun: vreau să Te iubesc. Nu Te iubesc pe cât ar trebui. Dă-mi o dragoste mărturisitoare, dacă dragostea Ta cere aceasta.” Și atunci Duhul lui Dumnezeu, dacă ne alege, dacă ne vrea, atunci ne va pregăti pentru martiriu. Și atunci vom fi adăugați fraților noștri mucenici!

CAPITOLUL IX

Deschiderea celei de-a șasea peceți, partea I. Cutremurul stihilor naturii și cutremurul moravurilor

(Această secțiune începe la pagina întâi a Omiliei 32)

Și, iată, ajungem, iubii mei, la desfacerea celei de-a șasea peceți din cartea *Apocalipsei*. Ne aflăm în capitolul al șaselea. Pecetea a șasea este foarte extinsă, dar se împarte în trei părți. Prima parte este o *plagă* și se referă la perturbarea universului. Partea a doua și a treia sunt *intermezzo-uri*. Prima parte relatează următoarele: „Și m-am uitat când a deschis pecetea a șasea și s-a făcut cutremur mare, soarele s-a făcut negru ca un sac de păr și luna întreagă s-a făcut ca sângele, și stelele cerului au căzut pe pământ, precum smochinul își leapădă smochinele sale verzi, când este zguduit de vijelie. Iar cerul s-a dat în lături, ca o carte de piele pe care o faci sul și toți munții și toate insulele s-au mișcat din locurile lor. Și împărății pământului și domnii și căpeteniile oștilor și bogații și cei puternici și toți robii și toți slobozii s-au ascuns în peșteri și în stâncile munților, Strigând munților și stâncilor: Cădeți peste noi și ne ascundeți pe noi de fața Celui Ce șade pe tron și de mânia Mielului; Că a venit ziua cea mare a mâniei lor, și cine are putere ca să stea pe loc?”²²⁹

²²⁹ *Apocalipsa* 6, 12-17.

Este vorba, așa cum ați văzut din lectură, despre o imagine măreață, care și-a împrumutat materialul, aproape cu aceleași cuvinte, din prorocii Vechiului Testament, dar și din înseși cuvintele Domnului despre A Doua Sa Venire. Întreaga imagine arată perturbări universale și nu se limitează la avanscena Pământ, ci se extinde, așa cum ați văzut, în tot universul. Modul în care vom interpreta acest fragment este, în principal, prin metoda *rectilinie* (ați văzut că v-am spus faptul că trebuie să învățăm bine metodele și pe care anume să o folosim de fiecare dată), firește fără să excludem în anumite puncte utilizarea metodei *ciclice*. Voi repeta și reînnoi în memoria și în cunoașterea voastră că, potrivit metodei *rectilinii*, evenimentele nu se vor repeta, ci se vor întâmpla doar o singură dată. Nu putem să spunem că din vreme în vreme soarele se va întuneca, dacă este vorba despre un întuneric adevărat, nici nu putem vorbi despre tulburări în univers la mici perioade de timp, dacă este vorba totuși despre tulburări reale. Acestea se vor întâmpla o singură dată. Vom avea, desigur, și anumite puncte – le veți vedea când vom ajunge în părțile concrete ale textului – unde vom putea să le vedem prin metoda *ciclică*, așa cum deja am menționat.

„Și m-am uitat când a deschis pecetea a șasea și s-a făcut cutremur mare.”

Cât privește primul element al acestei tulburări cosmice este menționat *cutremurul*, și mai cu seamă *cutremur mare*. Dar despre ce cutremur este vorba?

Este vădit faptul că acest *cutremur mare* nu este un cutremur obișnuit, acela care doar mișcă o secțiune a scoarței terestre, ci este vorba despre un cutremur, așa cum ați văzut în text, care tulbură deodată întregul univers. Cutremur înseamnă, de altfel, că ceva se deplasează, se cutremură de la locul său stabil, se zgâlțâie și-și schimbă locul. O secțiune

a scoarței terestre se deplasează câțiva centimetri sau mai mult, alunecă și avem o schimbare de poziție.

Însă aici nu poate fi vorba despre o asemenea formă de cutremur, ci este vorba, repet acest lucru, despre tulburarea întregului univers și, firește, în această tulburare este cuprins și pământul, întrucât acesta nu poate să rămână străin și simplu spectator la aceste perturbări cosmice. De altfel, cele ce urmează, adică soarele care se va întuneca și stelele care vor cădea, toate acestea arată că nu este vorba despre un cutremur obișnuit.

Domnul a zis aceasta, că se va întâmpla în zilele dinaintea celei de A Doua Lui Veniri, prin următoarea expresie: „Puterile cerurilor se vor clătina”, se vor strămuta²³⁰. Se va face tulburare. Verbul „a clătina” vrea să spună „a strămuta”. Desigur, nu va fi vorba despre un parcurs firesc, ceva care va curge, ci pur și simplu se vor strămuta; toate vor pleca de la locul lor. Așa cum o casă care se zgâlțâie din pricina cutremurului, se mișcă, nu pornește... să călătorească! Acolo unde se găsește casa, se mișcă și se crapă, iar dacă această mișcare este foarte puternică, atunci se prăbușește. Acesta însă se va produce în cer și este foarte clar Mântuitorul când grăiește că: „Puterile cerurilor se vor clătina.”

Înțelegeți, prin urmare, că „cutremurul mare” din cartea *Apocalipsei* și „se vor clătina” din *Evangelhia după Matei* sunt identice, este același lucru.

Acest cutremur al universului fusese deja prorocit de prorocii din Vechiul Testament. Prorocul Agheu, în capitolul al II-lea al cărții sale (în pasajul de la versetul 6 și până la 21 și 22), menționează cele legate de cutremur și, mai cu seamă, acest pasaj al lui Agheu este reamintit de Apostolul Pavel. O să vă citesc din *Epistola către Evrei* (12, 27) a Apostolului Pavel, deoarece amintește, adică interpretează pasajul.

²³⁰ *Matei* 24, 29.

Așadar, el zice următoarele: „Încă o dată voi clătina nu numai pământul, ci și cerul”, grăiește Dumnezeu. Expresia „încă o dată” înseamnă că s-a făcut o anumită schimbare, iar acum se face încă una și ultima. Și Apostolul Pavel explică: „Iar prin aceea că zice: «Încă o dată» arată schimbarea celor clătinate, ca a unor lucruri făcute, ca să rămână cele neclintite.”²³¹ Pentru ce anume se întâmplă aceasta veți vedea în continuare.

Însă fiți cu luare-aminte. Pasajul acesta are o față dublă, iar Apostolul Pavel are dinaintea sa această față dublă, dar și toți prorocii atunci când vorbesc despre această temă au dinainte această față dublă. Pentru a nu se crede că este vorba despre o schimbare bruscă duhovnicească, iar nu despre una realistă, Apostolul Petru ne dă cealaltă față, așadar că, realmente, este vorba despre cutremur, realmente este vorba de schimbarea și de clătinarea puterilor cerești! Ascultați ce spune Apostolul Petru în *A Doua sa Epistolă Sobornicească* (3, 10): „Iar ziua Domnului va veni ca un fur, când cerurile vor pieri cu vuiet mare, stihilele, arzând, se vor desface (într-un anume fel, așa cum ardem un material și îl separăm în elementele sale particulare – *n. pr. Ath.*), și pământul și lucrurile de pe el se vor mistui”, adică vor fi distruse cu totul!

Din câte înțelegeți, din pasajul acesta al Apostolului Petru, ar putea să facă cineva o erminie alegorică? Nici una! Este vorba despre o imagine realistă, care înfățișează o realitate așa cum este descrisă și nimic altceva. Este exact ceea ce spune, și nu trimite la nimic altceva. Nu spune una și se înțelege altceva, ci este ceea ce se zice, prin înseși cuvintele textului. Mai cu seamă oferă detalii care nu ar avea nici un sens să fie spuse în cazul în care ar voi să vorbească alegoric. Aici nu există o erminie alegorică, ci se face o erminie după literă la ceea ce spune textul sfânt.

²³¹ *Evrei* 12, 26-27.

În mod sigur, reproducându-i pe Aretha și pe Sfântul Andrei al Cezareei, Mihail Akominatul formulează ceea ce v-am spus mai sus în felul următor: „Aici toate acestea se referă la cele ce se vor întâmpla cu puțin înainte de Antihrist.”²³² El spune „puțin înainte de Antihrist”, dar trebuie să vă spun că se vor întâmpla și puțin *după* Antihrist; sunt cele două fețe ale temei, pe care le veți vedea în continuare. O față, metaforică, este cu puțin înainte de Antihrist. Însă fața realistă, pe care o spune textul, este puțin după Antihrist și nu ar putea să fie înainte, ci îndată după Antihrist. Ascultați-o: „Căci cutremur înseamnă schimbarea lucrurilor, așa cum aflăm în multe locuri ale Sfintei Scripturi.”²³³ Așadar, este schimbarea stărilor în societatea oamenilor. Atunci când, spre pildă – vom mai vorbi despre această chestiune mai jos – avem astăzi schimbări ale ideilor noastre, ale obiceiurilor și moravurilor noastre, abordăm lucrurile diferit, chiar și Evanghelia nu o mai privim deja așa cum o vedeam cu două mii de ani în urmă. Este un lucru uimitor, și nu avem un precedent în istoria Creștinismului, aceea că putem să privim cu totul diferit Evanghelia, așa cum nu s-a întâmplat în nici o altă epocă. Desigur, fiecare epocă poate să privească Evanghelia prin propria sa prismă. Însă epoca noastră este atât de revoluționară – peste tot este mărturisit lucrul acesta –, încât astăzi vedem lucrurile cu desăvârșire diferit, pe atât, încât generația, care a trăit exact așa cum a fost perspectiva asupra lucrurilor timp de două mii de ani, se cruțește atunci când vede că generația următoare explică lucrurile cu totul, dar cu totul anapoda! Aceasta se întâmplă pentru prima dată în istoria Creștinismului.

²³² Citare liberă. Vezi și Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al V-lea, cap. 18, Athena, 2001, p. 272D.

²³³ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al V-lea, cap. 18, p. 272D.

Avem foarte multe schimbări și reforme, precum reforma protestantă..., dar lucrurile nu au fost așa cum sunt astăzi. Astăzi avem o răsturnare totală! Atunci doar se întâmplau anumite schimbări, anumite transformări, vedeau în mod diferit lucrurile; astăzi avem o răsturnare totală! Tocmai acest fapt este ceva care, după săraca mea concepție, cred că reprezintă un element al clătănării; așadar, este un *cutremur*, am putea spune, în cadrul relațiilor comunitare dintre oameni, în principal în ceea ce privește ideile. Nu faptul că avem robi și stăpâni, iar acum desființăm robia. Despre robie, iubiții mei, a vorbit Apostolul Pavel. Robia a fost desființată în chip pașnic, chiar dacă a fost atât de larg răspândită. Nici despre o egalizare a claselor nu putem vorbi. Adevărata deosebire a claselor a fost atunci când existau robii (sclavii), însă acum există o deosebire a claselor din motive economice. Atunci robul se afla într-o clasă socială diferită, era de vânzare. Așadar, această egalizare a claselor sociale nu reprezintă ceva foarte mare; desigur că am putea spune că am așteptat acest lucru. Astăzi avem ceva cu totul diferit; avem concepții atât de subversive, încât nimic nu stă la locul său. Acesta consider că este *cutremurul* concepțiilor, pe care îl avem, în principal, în ceea ce privește Evanghelia.

Spu-neți-mi în ce epocă a mai fost amnistiată homosexualitatea și să se mai și mândrească aceia care o practică? Spuneți-mi în ce epocă a mai fost încuviințat avortul sau adulterul? De două mii de ani a existat adulterul. La creștini totdeauna a existat adulterul, dar niciodată nu s-a aflat cineva care să se mândrească și să se laude de la balcon și să spună „eu sunt adulterin și mă laud cu asta!”. Aceia care erau adulterini își ascundeau adulterul lor în orice chip. Astăzi adulterul a fost amnistiat. Astăzi se mândrește cineva spunând relaxat că are relații extraconjugale. Și homosexualii se

ascundeau mai demult, nu își vedeau păcatul, însă astăzi ei ies și spun mândrindu-se „sunt homosexual”!

De aceea, v-am spus că de două mii de ani aceste lucruri nu au fost consemnate vreodată, astăzi însă este cu totul altfel. Fiți cu luare-aminte, nu la idolatrii păgâni, vorbim acum despre creștini, despre popoarele creștine! Aceste schimbări pentru prima dată au apărut. La idolatri exista, cu siguranță, o foarte mare stricăciune; amintiți-vă de Sodomă și de Gomora de dinainte de Hristos, amintiți-vă și de împărații romani, ce desfrânare exista la curțile lor!

Cealaltă față este *schimbarea, clătinarea stihilor creației*, aceea despre care vorbește Evanghelia „puterile cerurilor se vor clătina”. „Cu adevărat, această clătinare a stihilor este arătată îndeaproape în Evanghelii.” Prin urmare, avem două fețe ale acestei teme.

Însă, înainte de a înainta, pentru a vedea schimbarea universului, vă rog să-mi îngăduiți să rămân puțin la tema *cutremurului*, nu în sensul despre care vorbim acum – schimbarea credinței și a moravurilor –, ci în înțelesul cunoscut, obișnuit, al cutremurelor pe care le avem, din când în când, pe scoarța pământului.

Toți cei trei evangheliști sinoptici – Matei, Marcu și Luca – consemnează faptul că în cuvintele eshatologice ale Domnului se face referire la faptul că se vor întâmpla cutremure, în special în vremurile de pe urmă²³⁴. Luca, mai cu seamă, spunând cuvânt cu cuvânt și accentuând, notează următoarele: „Și pe alocurea vor fi cutremure mari...” El pune cuvântul „mari”, pe care Matei și Marcu nu-l adaugă.

Așadar, dacă ar trebui să spunem două cuvinte despre aceste cutremure, vom sublinia dintru început că aceste cutremure, cutremurele de pământ, sunt confruntate cu acest cutre-

²³⁴ *Matei 24, 7; Marcu 13, 8; Luca 21, 11.*

mur despre care vorbim de atâta timp. De altfel, există această precizare „alocurea”. Nu au nici o legătură aceste cutremure cu corpurile cerești, așadar sunt în mod exclusiv cutremure de pământ; cred că înțelegeți foarte bine acest aspect.

În plus, această caracterizare, *cutremure mari*, arată că este vorba despre cutremure neconținute, mari și catastrofale. Desigur, am putea să spunem că cutremure pe pământ au fost și sunt totdeauna și, încă am putea să le dăm o explicație fizică, cu toate că, așa-numita *explicație fizică* nu i se poate atribui totdeauna în sensul propriu al cuvântului, întocmai așa cum noi putem să dăm o explicație fizică și morții, dar nu în sensul propriu al cuvântului. Spunem, așadar, că țeșuturile omului îmbătrânesc și survine moartea. Desigur, dacă trebuie să privim în acest fel moartea, aceasta vom spune, am da această explicație fizică. Însă nimeni nu poate să se apropie de acest fenomen foarte profund al morții și să spună că nu este vorba despre țeșuturi care îmbătrânesc, ci de faptul că moartea a fost îngăduită de Dumnezeu să intre în lume, din pricina păcatului. Dumnezeu nu a făcut moartea²³⁵. Așa și aici spunem despre ceva că este un *fenomen fizic* și-i dăm o *explicație fizică*, deoarece se repetă și vedem cum se întâmplă lucrurile. *Explicația fizică* este, în realitate, un lucru superficial, însă cea mai adâncă explicație este aceea că creația se întoarce împotriva omului, întrucât acesta a păcătuț împotriva lui Dumnezeu. Dar acest lucru nu este sesizat de nici un savant în observațiile sale, și nici o experiență nu o va naște vreodată!

Totuși, ca să se proorocească despre *cutremure mari*, se pare că este vorba despre cutremure deosebite, foarte mari, foarte distrugătoare, neapărat speciale, așa cum avem și războaie speciale. V-am spus data trecută că avem de-a face cu războaie care au ceva special și, în consecință, vrednic de pro-

²³⁵ *Înțelepciunea lui Solomon* 1, 13.

rocie. Totdeauna s-au făcut războaie, dar un război la care să ia parte două sute de milioane de soldați, aceasta socotesc că este ceva vrednic de prorocie, și este prorocit. Contaminări în mediul înconjurător avem totdeauna, dar să fie contaminată *a treia parte a apelor* este vrednic de prorocie. Așa și aici, ca să se prorocească despre *cutremure mari* locale înseamnă că acestea vor avea un caracter special.

Ceea ce aș dori să vă spun despre aceste cutremure de pământ este faptul că, de obicei, consecința unui cutremur este mai întâi de toate faptul de a se cutremura conștiințele oamenilor, de a-și reveni oamenii. Ați văzut că, atunci când se întâmplă un cutremur, ce zicem? „Maica Domnului! Iisuse Hristoase! Dumnezeu!” Dar tu până acum spuneai că nu crezi în Hristos, și-L numeai reformator social și filosof! Nu ai invocat alți filosofi și reformatori să vină să te salveze, acum pentru ce Îl invoci pe Hristos? Se pare că din subconștientul tău a apărut brusc credința în Persoana dumnezeiesc-omenească a lui Hristos, de aceea L-ai invocat. Vedeți că de multe ori o calamitate naturală vine să producă cu adevărat un cutremur în conștiințele oamenilor!

În plus, toate aceste *plăgi* care vin – precum cutremurele –, de multe ori sunt expresia dragostei lui Dumnezeu, care vine în forma pedepsei pentru a-i trezi pe oameni din letargia păcatului și a apostaziei și de a-i face să se întoarcă la Dumnezeu; altceva este acum faptul că cei mai mulți dintre oameni nu vor totuși să facă această metanoia, această schimbare a minții lor. Vedem aceasta iarăși în cartea *Apocalipsei*, anume faptul că Dumnezeu dă o plagă pentru ca oamenii să se pocăiască, iar aceștia hulesc! Aceasta înseamnă că Dumnezeu vine cu dragoste, însă cu biciul, dar oamenii nu se înțeleptesc. Precum părinții, atunci când îi pedepsesc pe copiii lor, nu o fac ca să se răzbune pe ei, ci ca să-i înțeleptească, ei însă nu primesc,

nici nu înțeleg această pedeapsă înțelepțitoare, care este scoasă din dragostea părinților lor. Evadează din casa părintească și nu se mai întorc deloc acolo, deoarece socotesc că părinții lor i-au agresat, că sunt dușmănoși împotriva lor și, astfel, nu mai vor să rămână acasă. Se ridică și pleacă!

Așadar, *cutremurul mare*, iubiții mei, este clătinarea cerului. Ajungem acum la elementele particulare: „Soarele s-a făcut negru ca un sac de păr și luna întreagă s-a făcut ca sângele, și stelele cerului au căzut pe pământ, precum smochinul își leapădă smochinele sale verzi, când este zguduit de vijelie.”

Luna, întrucât este luminată de soare, iar soarele s-a întunecat, atunci și ea își pierde de-acum lumina, se face ca sângele, întunecată. Această răscolire a corpurilor cerești, așa cum v-am spus, este rezultatul acestui *mare cutremur universal*.

Să vedem ce grăiesc prorocii despre acestea, deoarece, după cum se pare, iubiții mei, nu putem spune foarte multe lucruri, decât numai vom lua de la aceștia cât mai multe date cu putință.

Prorocul Isaia despre această răscolire scrie următoarele: (13, 9-10) „Iată ziua Domnului vine...” Notați faptul că prin excelență *zilele Domnului* sunt două: prima *zi a Domnului* este prima arătare a lui Hristos, iar a doua, este a doua arătare a lui Hristos, cea eshatologică. Acestea se numesc *zile ale Domnului*. Desigur, fiecare zi este *ziua Domnului*, când Domnul vine la un popor sau la un om să-i arate dragostea și ocrotirea Sa, chiar și prin pedeapsă, și aceasta se numește *cercetare (vizită) dumnezeiască*. Există un pasaj unde se întreabă: „Ce vor face aceia care și-au pierdut inimile atunci când Domnul va hotărî să-i cerceteze?”²³⁶ Pentru aceștia, *ziua Domnului* este ziua în care Acela va cerceta inimile lor. Ziua mântuirii este *ziua Domnului* pentru fiecare, dar în Istoria

²³⁶ Cf. *Isus Sirah* 2, 14; *Isaia* 46, 12.

lumii două sunt *zilele cele mari*: ziua Primei Arătări a Domnului și ziua celei de A Doua Veniri a Domnului.

Iar aici spune: „Iată ziua Domnului vine.” Iar Isaia vede nu prima zi, ci a doua. Cu această ocazie, am să vă spun, iubiții mei, că prorocii Vechiului Testament nu s-au epuizat. Prorociile lor nu s-au epuizat la Prima Venire a lui Hristos, să știți acest lucru. Să nu spuneți că nu mai avem nevoie să studiem Vechiul Testament! Și continuă prorocul Isaia: „Că stelele cerului și Orionul și toată podoaba cerului nu-și vor da lumina, și se va întuneca soarele răsărind și luna nu-și va da lumina sa.”²³⁷

Iar prorocul Amos scrie: „Iar în ziua aceea, zice Domnul Dumnezeu, voi apune soarele în miezul zilei și voi întuneca pământul în zi luminoasă.”

În prorocia lui Ioil avem următoarele: vorbește despre Cincizecime, despre evenimentul *primei zile a Domnului*, din moment ce Cincizecimea se raportează la prima arătare a lui Hristos, și îndată ajunge la *a doua zi a Domnului*. În cadrul aceleiași prorocii el vede ambele *zile ale Domnului*. Așadar, pentru prima zi se referă la Cincizecime și zice: „Voi vărsa din Duhul Meu”, și acest pasaj îl explică limpede Apostolul Petru iudeilor uimiți în legătură cu evenimentele de la Cincizecime și spune că aceasta a fost prorocită de prorocul Ioil²³⁸. Iar în continuare, prorocul zice: „Tremură pământul, cerul se cutremură, soarele și luna se întunecă, iar stelele își pierd strălucirea lor”²³⁹... „Și vă voi arăta semne minunate în cer și pe pământ: sânge, foc și stâlpi de fum”²⁴⁰; „sânge, foc și stâlpi de fum” vrea să spună *război și distrugere*.

Așadar, pe pământ vom avea distrugere din pricina lucrărilor omenești, iar în cer, distrugere din pricina tulburărilor cerești.

²³⁷ *Isaia* 13, 10.

²³⁸ Cf. *Faptele Apostolilor* 2, 17.

²³⁹ *Ioil* 2, 10.

²⁴⁰ *Ioil* 3, 3.

„Soarele se va întuneca și luna va fi roșie ca sângele, înainte de venirea zilei celei mari și înfricoșate a Domnului”²⁴¹, care este A Doua Venire a lui Hristos. Jumătate din prorocie s-a împlinit, este Cincizecimea; cealaltă jumătate este ceea ce v-am citit.

Însuși Domnul proorocește despre această vreme, de dinaintea de A Doua Lui Venire, în felul următor: „Iar îndată după strâmtorarea acelor zile, soarele se va întuneca și luna nu va mai da lumina ei, iar stelele vor cădea din cer și puterile cerurilor se vor zgudui. Atunci se va arăta pe cer semnul Fiului Omului.”²⁴² „Strâmtorarea acelor zile” va fi din pricina prezenței Antihristului, prin prigonirea credincioșilor.

După cum înțelegeți din aceste cuvinte, nu este vorba despre o imagine metaforică, ci despre una reală; este cu totul vădit acest lucru.

În ceea ce privește expresia „soarele s-a făcut negru ca un sac de păr”, Isaia scrie: „Eu îmbrac cerul cu zăbranic și îl acopăr cu un veșmânt de jale”²⁴³, adică soarele se va întuneca, se va acoperi cu veșmânt de jale, așa cum, atunci când evreii se aflau în doliu, își puneau deasupra lor un sac; fapt care a consacrat și o expresie.

În ceea ce privește luna, care „întreagă s-a făcut ca sângele”, Ioil scrie: „Luna se va schimba în sânge.”²⁴⁴

În ceea ce privește căderea stelelor, Isaia scrie: „Toată oștirea cerului va cădea cum cad frunzele de viță și cele de smochin.”²⁴⁵

Aici se cuvine să facem o mică observație. Atunci când zice „toată oștirea cerului va cădea pe pământ” știm astăzi că acest lucru este de neconceput. Cum vor cădea stelele pe

²⁴¹ *Ioil* 3, 4.

²⁴² *Matei* 24, 29-30.

²⁴³ *Isaia* 50, 3.

²⁴⁴ *Ioil* 3, 4.

²⁴⁵ *Isaia* 50, 4.

pământ? Pământul este foarte mic, nu pot să cadă stelele pe pământ, l-ar spulbera! Presupun că trebuie să fie folosită așa-numita descriere *după aparențe*, așa cum avem în cazul cărții *Facerii*, al *Exaimeron*-ului. Sfânta Scriptură folosește datele fiecărei epoci, în momentul temporal în care este scrisă. Așadar, Ioan Evanghelistul folosește sistemul lui Ptolemeu, în care Pământul este socotit plat și este centrul Universului. Așadar, dacă Pământul este plat, după sistemul ptolemeic, și este centrul Universului, în chip lămurit când vor cădea stelele, acestea vor cădea pe pământ. Desigur că astăzi știm, potrivit sistemului copernican, că nu este cu puțință să cadă o stea pe pământ, întrucât acesta nu este plat.

Acestea însă, iubii mei, sunt elemente tehnice, care doar ne oferă o imagine. Sfânta Scriptură rămâne totdeauna neschimbabilă. Nu are însemnătate expresia ei, însemnătate are faptul că vom avea o tulburare a corpurilor cerești.

Ce am avea de spus despre toate aceste fenomene? Avem două teze. Voi reveni la ceea ce v-am spus mai înainte. În ceea ce privește tulburările sociale, Sfântul Andrei al Cezareei scrie următoarele: „«Întunecarea soarelui» arată întunecarea sufletelor asupra cărora va veni mânia dumnezeiască..., «iar căderea stelelor» – așa cum s-a scris și despre cei ce s-au amăgit în vremea lui Antioh – arată că aceia care s-au socotit pe ei înșiși a fi luminători ai lumii vor cădea, fiind zdrobiți și înfrânți de cele ce se vor întâmpla în acele vremuri, când – așa cum a grăit Domnul – «vor fi amăgiți, de va fi cu puțință, și cei aleși (Matei 24, 24)».”²⁴⁶ Așadar, cu alte cuvinte, sfântul zice următoarele: Luând Sfânta Scriptură elemente astronomice în chip real, voiește să semnaleze căderea oamenilor importanți. Sfântul Ioan Evanghelistul zice că *Balaurul* și-a ridicat coada sa spre cer și a aruncat

²⁴⁶ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al V-lea, cap. 18, Athena, 2001, p. 273A.

*a treia parte dintre stele*²⁴⁷. Și aici dă un exemplu, anume așa cum a fost în epoca lui Antioh Epifanie – citiți, vă rog, cartea *I Macabei*, veți vedea detalii – atunci când foarte mulți evrei au căzut, devenind eleniști idolatri. Au părăsit Legea și i-au urmat pe vechii greci, adică s-au făcut închinători la idoli. Acest lucru a dorit atunci Antioh Epifanie să realizeze în Palestina: elenizarea evreilor; să-i facă să lase Legea și cultul adevăratului Dumnezeu și să-i cinstească pe idoli, pe Zeus și pe ceilalți zei, așa cum făceau grecii. Au întemeiat, în acest scop, în Ierusalim o școală și multe altele și foarte mulți, foarte mulți evrei au părăsit credința părintească; foarte mulți! De altfel, din acest motiv a fost scrisă cartea *Înțelepciunea lui Sirah*, ca să înfrunte acest val al elenizării evreilor. Însă, așa cum spune aici Sfântul Andrei, au căzut mulți, și mai ales oameni celebri, importanți, precum stelele, precum soarele, precum luna. Avem ceea ce v-am spus, tăgăduirea și apostazia, mai ales în zilele lui Antihrist, care va exercita o puternică constrângere pentru a fi tăgăduită credința sau, poate, creștinii de atunci vor avea, în general, o credință moleșită.

Toate acestea arată că oamenii din vremurile eshatologice vor abandona credința și vor cădea, orice poziție ar avea ei, chiar și sacerdotală. Vedem aceasta și în epoca noastră, anume că aceia care au o poziție sacerdotală, adică preoți, episcopi, patriarhi, pot – întrucât voiesc să-și țină scaunele lor – să devină și masoni sau se alipesc de mentalitatea lumească. Este, realmente, un lucru straniu și uluitor! Aceasta vrea să însemne *vor cădea stelele, se va întuneca soarele, se va întuneca luna*. Așadar, este vorba – aceasta este o față a temei cutremurului – despre o imagine metaforică, care arată căderea oamenilor marcanți. Adică, într-un

²⁴⁷ Cf. *Apocalipsa* 12, 4.

cuvânt, *sprijinul duhovnicesc al credincioșilor se va întuneca și se va prăbuși!*

Este ceea ce a grăit Domnul: „Ca să amăgească, de va fi cu puțință, și pe cei aleși.”²⁴⁸ Se vor înșela!

Sfântul Andrei al Cezareei scrie iarăși în legătură cu cealaltă față: „Iar dacă însă aceasta se va întâmpla și în chip sensibil – în soare, în lună, în stele și în celelalte (*n. pr. Ath.*) –, atunci când va veni Hristos, Acela știe cum se vor întâmpla acestea, Cel Care are visteria comorilor cunoștințelor tainice și a înțelepciunii.”²⁴⁹ Dumnezeu știe cum se vor întâmpla toate acestea!

Demn de consemnat este ceea ce scrie Aretha, și el episcop al Cezareei. Am să vă citesc textul și am să vi-l explic. Vi-l citesc, ca să nu credeți că vă spun ceva de la mine: „În chip vădit, vedenia noastră descrie semnele ce s-au făcut la Răstignirea pe Cruce, cutremurul și clătinarea pământului, întunecarea soarelui și înroșirea ca sângele a lunii întregi. Și, negreșit, luna întreagă exact așa arăta. Căci plină de lumină fiind, întrucât se afla în a patrusprezecea zi... Dacă și Dionisie Areopagitul menționează ca semn dumnezeiesc ceea ce s-a întâmplat în vremea Răstignirii cu soarele, nefiind acesta un lucru obișnuit a pătimi corpurile cerești.”²⁵⁰ Așadar, Aretha amintește cele ce s-au întâmplat la Răstignire. S-au petrecut cutremurul și întunecarea soarelui preț de trei ore. Tradiția spune – și păstrează această tradiție Sfântul Dionisie în *corpus*-ul său areopagitic – că întunecarea soarelui s-a produs la scară globală, pentru că Dionisie văzuse fenomenul la Athena fiind. Mai târziu, când a venit Apostolul Pavel la Athena, Dionisie a devenit ucenicul său.

²⁴⁸ Matei 24, 24; Marcu 14, 22.

²⁴⁹ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al V-lea, cap. 18, Athena, 2001, p. 273B.

²⁵⁰ ARETHA AL CEZAREEI, *Comentariu la Apocalipsa Sfântului și Evanghelistului Ioan*, PG 106, cap. 18, Paris, 1863, p. 597 C.

Voi face o mică observație, foarte pe scurt. Când s-a oprit soarele din parcursul său, în epoca lui Iosua Navi²⁵¹, fenomenul a fost global. Îl aflăm consemnat în scrierile, în amintirile locuitorilor Americii, ale indigenilor, ale băștinașilor de acolo. Ați auzit? Am închis paranteza. Am spus aceasta, ca să vedeți că avem o dimensiune universală, iar nu una locală. Astfel, Sfântul Dionisie sesizase această transformare a soarelui timp de trei ore și consemnează faptul în *Areopagiticele* sale. Și se zice aici: „Acestea au fost evenimente istorice, care s-au întâmplat în epoca lui Hristos, când S-a răstignit Hristos.” Aceasta este o imagine parțială pentru ceea ce se va întâmpla atunci când Hristos va veni din nou.

Spuneți-mi, când citiți în Evanghelie că s-a făcut cutremur, s-au deschis mormintele prin cutremur, că s-a întunecat soarele..., dacă doriți să găsiți vreo metaforă, ați putea? Se potrivește? Nici o metaforă, nici o alegorie nu putem să facem. Avem o schimbare reală a stihilor naturii. Așadar, acelea care s-au întâmplat la Răstignire și sunt trecute pentru noi, acelea constituie, repet, o schimbare parțială a stihilor, adică s-au petrecut pentru puțină vreme, pentru a arăta ce se va întâmpla la sfârșitul Istoriei, când va veni Hristos.

Totuși, în continuare se spun următoarele: „Iar cerul s-a dat în lături, ca o carte de piele pe care o faci sul și toți munții și toate insulele s-au mișcat din locurile lor.”²⁵² Acum fiți cu luare-aminte la un lucru. Iubiții mei, pe toate acestea le luăm drept o pedepsire a oamenilor, dar nu este întocmai așa.

Aici este vorba despre o schimbare măreață chiar a cerului acestuia. Imaginea nu este metaforică, ci este reală! Metaforică este doar în ceea ce privește terminologia tehnică, unde cerul este văzut ca o *carte de piele* – nu ca o carte obișnuită cu

²⁵¹ Iosua Navi 10, 12.

²⁵² Apocalipsa 6, 14.

file lipite la cotor – și este socotită ca o piele întinsă. Așa cum ne spune *Psalmul* (103, 2): „Cel ce întinzi cerul ca o piele.” Aceasta este doar o terminologie tehnică ce este considerată metaforică, evenimentul este însă unul real.

Cartea în epoca antică, *sulul de piele*, era un pergament, adică o foaie subțire de piele sau din papirus, sprijinit pe două tije rotunde de lemn, care se numeau *kontos* și care se aflau unul într-o margine și altul în cealaltă margine. Le rulau pe acestea încet-încet, iar cartea se închidea, strângându-se. Așadar, aici, când citim că a deschis *cartea de piele*, înțelegem că o deschide cu cele două tije, și o întoarce pe dos. Ca și cum ar fi scrisă pe interior, ar deschide-o cineva, și apoi ne-ar întoarce-o să vedem ce scrie în interior. Deschidere și întoarcere pe dos; aceasta este imaginea.

Aceasta înseamnă că cerul suferă o schimbare; de altfel, toate cele pe care le-am menționat mai înainte au vădit acest fapt. Fiți atenți! Se va schimba cerul? Se va schimba pământul? Da, iubiții mei! Se va schimba și cerul, și pământul; întregul univers se va schimba! Va deveni altceva. David, în *Psalmul* 101, zice: „Dintru început Tu, Doamne, pământul l-ai întemeiat și lucrul mâinilor Tale sunt cerurile. Acelea vor pieri, iar Tu vei rămâne și toate ca o haină se vor învechi – adică cerurile – și ca un veșmânt le vei schimba și se vor schimba”²⁵³, și se vor face noi. Precum un vechi palton care s-a găurit și croitorul îl întoarce pe dos, așa va întoarce Dumnezeu cerurile, și se vor face noi.

Isaia scrie: „Și toată oștirea cerului se va topi, cerurile se vor strânge ca un sul de hârtie.”²⁵⁴

Apostolul Petru – ascultați exactitate! – zice: „Iar ziua Domnului va veni ca un fur în noapte, când cerurile vor pieri

²⁵³ *Psalmii* 101, 25-26.

²⁵⁴ *Isaia* 34, 4.

cu vuiet mare, stihiile, arzând, se vor desface, și pământul și lucrurile de pe el se vor mistui... Așteptând și grăbind venirea zilei Domnului, din pricina căreia cerurile, luând foc, se vor nimici, iar stihiile, aprinse, se vor topi! Dar noi așteptăm, potrivit făgăduințelor Lui, ceruri noi și pământ nou, în care locuiește dreptatea.”²⁵⁵ Noi unde ne vom afla? Nu pe pământ!

Apostolul Pavel ne spune „răpiți fiind în nori”. Unde? Dumnezeu știe, iubiții mei. Aici avem deja un decor/cadru universal! Dumnezeu știe! Noi știm doar atât: „Vom fi răpiți, împreună cu ei [cu sfinții], în nori, ca să întâmpinăm pe Domnul în văzduh.”²⁵⁶

Ne amintim *Fericirile*, unde se spune: „Feriți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul.”²⁵⁷ Omul blând își pierde ogorul; îl târăște altul la tribunal și i-l ia! „Cum, Doamne, va dobândi omul blând pământul?” Care *pământ*? Cel vechi? *Pământul cel nou* va câștiga! *Pământul cel nou* este moștenirea oamenilor blânzi. Despre *pământul cel nou* vorbește acolo Domnul.

Dacă citiți acum Sfânta Scriptură, după toate acestea pe care vi le spun, veți vedea lucruri noi! Da, iubiții mei.

Isaia spune: „Pentru că Eu voi face ceruri noi și pământ nou.”²⁵⁸

Dar aceasta vedem și în această carte a *Apocalipsei*, spre sfârșit. Însuși Domnul grăiește: „Iată, noi le facem pe toate.”²⁵⁹ Pentru ce? Pentru că s-au învechit. Cum s-au învechit? Prin păcat. Este întregul univers în care au intrat păcatul, stricăciunea și moartea, de aceea toate trebuie să devină noi.

²⁵⁵ *II Petru* 3, 10-13

²⁵⁶ *I Tesaloniceni* 4, 17.

²⁵⁷ *Matei* 5, 5.

²⁵⁸ *Isaia* 65, 17.

²⁵⁹ *Apocalipsa* 21, 5.

Fiți atenți, însă. Sfântul Andrei zice: „Și pentru aceasta, zicerea «cerul s-a dat în lături, ca o carte de piele pe care o faci sul» și un alt lucru însemnează; faptul că nu pieirea cerului s-a înfățișat, ci că va face o anumită întoarcere și schimbare spre mai bine, așa cum spune Sfântul Irineu.”²⁶⁰

Într-adevăr, Sfântul Irineu, iubiții mei – în fragmentul 96 – scrie următoarele în chip uimitor: „Căci nu esența și ipostasul creației se nimicesc – că adevărat și credincios este Cel Ce a alcătuit-o –, ci «chipul acestei lumi trece».” Tot ceea ce a făcut Dumnezeu nu devine acum *nimic*. Din nimic a făcut universul, dar universul nu se mai întoarce în nimic. *Chipul se schimbă*, iar nu esența universului. Corpurile cerești nu vor mai fi de-acum rotitoare, așa cum sunt pământul și soarele și luna, pentru aceasta vor fi strămutate, vor fi schimbate. Ce va fi atunci? Va fi Împărăția lui Dumnezeu!

De aceea și Apostolul Pavel în *Epistola întâi către Corințeni* (7, 31) se referă, pe parcursul întregului capitol, la tema căsătoriei și fecioriei, și zice următoarele: Voi vă ocupați cu zestrea, cu căsătoriile, cu unele, cu altele, cu averile... „Și cei ce se folosesc de lumea aceasta [să fie], ca și cum nu s-ar folosi deplin de ea. Căci chipul acestei lumi trece.” Nu spune „trece lumea”, ci „trece chipul acestei lumi”, trece forma ei; aceasta este cea care se va schimba! Iar în *Apocalipsă* citim aceasta: „Și împărății pământului..., toți s-au ascuns în peșteri și în stâncile munților.”²⁶¹ Ce înseamnă aceasta? Unde vor sta oamenii în timpul acestor schimbări?

Și continuă Sfântul Irineu: „Acestea sunt cele care se vor întâmpla din pricina apostaziei, că s-a învechit omul în aceasta.” Adică, oriunde s-a întâmplat apostazie, aceste ceruri, această lume s-a învechit; au intrat moartea și stricăciunea.

²⁶⁰ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evangelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al V-lea, cap. 18, Paris, 1863, p. 273C.

²⁶¹ Cf. *Apocalipsa* 6, 15-16.

Îmi amintesc un articol dintr-o carte de astronomie a lui Sir James Jeans, cu titlul *Soarele moare*. Se afla într-o carte care acum nu mai există. S-a tradus în urmă cu mulți ani. Se observă aceasta chiar și din perspectivă astronomică, doar că nu coincide *moartea soarelui* din perspectivă fizică – să zicem *fizică* – cu A Doua Venire a lui Hristos. Acestea nu coincid. Se va întâmpla..., poate mâine!

„Și de aceea acest chip – al pământului și al cerului – trecător s-a făcut, întrucât Dumnezeu a cunoscut mai dinainte ce se va întâmpla, când va veni sfârșitul. Când va trece acest chip, iar omul va fi înnoit și se va desăvârși întru nestricăciune – prin învierea morților –, încât nu va mai fi cu puțință ca el să se învechească – pentru că nu va mai exista moarte –, va fi «un cer nou și un pământ nou»; în acestea va rămâne omul nou pentru veșnicie și va grăi împreună cu Dumnezeu.”²⁶² Ați auzit? Acest chip al lumii este *trecător*! Noi spunem: „Cum ne vom hrăni copiii? Nu vezi populația pământului? Pământul nostru este foarte mic.” Chipul lumii este trecător și noi ne neliniștim!

Prin urmare, tulburarea elementelor lumii nu va fi doar o pedeapsă, ci și înnoirea universului, iar atunci, când se va face această înnoire, va veni Hristos să-i ia pe ai Săi, pe accia care vor fi înviați „spre viață veșnică”²⁶³.

Iubiții mei, foarte mari, foarte importante sunt toate acestea și arată minunata noastră destinație! Așadar, să ne rânduim viața noastră în armonie cu acelea pe care ni le-a prevăzut nouă Dumnezeu.

²⁶² Sf. IRINEU AL LYONULUI, *Împotriva gnozei cu nume mincinos*, Cartea a V-a, 29, 2, Ed. Cerf, Paris, 1969. Vezi și *I Corinteni* 7, 31.

²⁶³ *Daniil* 12, 2.

CAPITOLUL X

Deschiderea celei de-a șasea pecetei, partea a II-a. Cutremur spre înnoirea stihilor creației

(Secțiunea de mai jos se află la pagina întâi a Omiliei 33)

Se cuvine, iubiții mei, să subliniem în mod deosebit cele ce urmează să se întâmple prin deschiderea celei de-a șasea *peceți*, deoarece această tulburare universală care este descrisă va da „cerurile noi” și „pământul nou”, „unde va locui dreptatea”, potrivit expresiei Apostolului Petru²⁶⁴. Se cuvine să nu ne scape viitorul creației. Ne va ajuta mult în toată viața noastră duhovnicească, pentru că din această creație materială este alcătuit și trupul nostru. Dumnezeu a luat țărână din pământ, adică a luat elemente materiale ale creației și a alcătuit trupul omenesc²⁶⁵. Prin urmare, nu se cuvine să subestimăm creația. Mai întâi, pentru că nu trebuie să subziste pe ascuns în viața noastră elementul dualist, că adică materia este socotită drept ceva rău, dar și contrarul acestei perspective. În epoca noastră, când întâlnim sistemele materialiste – desigur acestea nu sunt noutăți, întrucât existau astfel de idei și în Antichitate – care nu acceptau duhul și îl plasau sub un destin inferior, avem și aici, de asemenea, o perspec-

²⁶⁴ *II Petru* 3, 13.

²⁶⁵ *Facerea* 2, 7.

tivă dualistă, adică aceste sisteme privesc materia și duhul ca stând unul împotriva celuilalt. Această poziție dualistă este definitorie, din păcate, pentru mulți creștini. Atunci când, de pildă, vorbesc despre căsătorie, o socotesc ca fiind ceva profan, întinat! „Te-ai căsătorit, spun aceștia, este un lucru întinat!” De ce este un lucru întinat? Socotesc întinăciune ciclul menstrual și sperma o socotesc întinăciune. Însă acestea sunt idei dualiste, sunt demonice. Nu există nimic care să fie întinat. Dacă Dumnezeu a stabilit în Vechiul Testament ca anumite lucruri să nu fie mâncate sau să nu fie atinse, le-a stabilit numai din rațiuni pedagogice și se poate observa în toată Sfânta Scriptură că, atunci când Dumnezeu dă anumite posibilități și libertăți pentru folosirea anumitor lucruri de către om, totdeauna pune și o interdicție.

Dumnezeu le zice protopărinților în Rai „din acesta nu veți gusta”²⁶⁶, nu pentru că acel fruct ar fi avut ceva, ci din rațiuni legate de disciplină. În Vechiul Testament, zice de asemenea: „Veți mânca din toate, numai sânge să nu mâncați, ci să-l vărsați jos ca apa; acesta este al Meu.”²⁶⁷ În Noul Testament pune, de asemenea, stavile și grăiește: „Aceasta da, aceea nu.” Pentru ce? Și totdeauna se întâmplă așa, pentru că oriunde Dumnezeu oferă posibilități, libertăți, totdeauna pune și o limitare. Dacă ar cunoaște părinții aceasta și din perspectivă pedagogică...! Atunci când oferă posibilități și libertăți copiilor lor, să le pună și anumite limitări și să zică: „Asta nu! Din aceasta poți să mănânci; din cealaltă, nu!” Dacă le egalizăm pe toate, devine ceva anti-pedagogic. Și tare mă tem că noi vrem să ne arătăm mai buni pedagogi decât Pedagogul Dumnezeu; tare mă tem de acest lucru!

²⁶⁶ *Facerea 2, 7.*

²⁶⁷ *Cf. Deuteronomul 12, 16.*

Cu toate acestea, dacă Dumnezeu a zis uneori *nu*, a făcut-o numai din rațiuni pedagogice, iar nu pentru că acestea ar fi cuprins ceva rău, de altfel, erau fapte ale lui Dumnezeu! Așadar, Vechiul Testament nu introduce dualismul; să ne păzească Dumnezeu! De aceea și Apostolul Pavel zice: „Orice faptură a lui Dumnezeu este bună și nimic nu este de lepădat.”²⁶⁸ Astfel, atunci când știm că zidirea/creația se va înnoi, și nu doar se va înnoi, ci se va și îndumnezei și va intra în slava fiilor lui Dumnezeu și se va slăvi, poziția noastră față de lucrurile materiale va fi diferită. Nu vom socoti nimic a fi întinat, nimic de lepădat; toate se află în harul lui Dumnezeu, pentru că toate sunt făpturile Sale.

Faptul că întreaga creație se va înnoi îl vedem nu numai în calitate de teze teologice izvorâte din Sfânta Scriptură, ci îl vedem și în calitate de evenimente, de realități. Am să vă menționez, desigur, în afara acelei „stânci neclintite” ce se numește *Învierea lui Hristos*, și însuși trupul lui Hristos care a fost spânzurat pe Cruce, acela care a fost luat din sânghiurile Născătoarei de Dumnezeu. Maica Domnului este copilul lui Adam, iar Adam este făcut din pământul însuși, din care Dumnezeu a luat țărână, adică materie ca să-l creeze. Acesta este adevărul de stâncă, însă voi mai aborda doar două teze, ca să nu vă țin mult; una este scripturistică, iar cealaltă este patristică.

Este vrednic de amintit faptul că Sfinții Evangheliști nu consemnează în mod inutil evenimentul Schimbării la Față a lui Hristos, întrucât ei scriu că nu S-a umplut de slavă doar Hristos, ci și veșmintele Lui s-au făcut albe ca lumina sau ca zăpada, așa cum nici un înălbitor de pe pământ nu ar putea să albească²⁶⁹. De ce veșmintele? Ce rol joacă veșmintele

²⁶⁸ *I Timotei* 4, 4.

²⁶⁹ *Cf. Marcu* 9, 3.

Domnului? Veșmintele Lui, care provin din făptura necu-vântătoare, chiar și acestea, în mod cert, se umplu de slavă!

Atunci când Sfântul Serafim de Sarov – †1833, rus de obârșie – poartă celebra sa convorbire cu Motovilov, aceasta se întâmplă într-o pădure cuprinsă de o ninsoare puternică, acolo fața Sfântului Serafim se îndumnezeiește, strălucește ca soarele și, observă Motovilov, inclusiv zăpada strălucește într-un chip aparte. De ce zăpada? Ce loc avea zăpada în toată sfințenia Sfântului Serafim?

Iubiții mei, chiar și această creație va fi îndumnezeită, iar pregustarea acestei îndumnezeiri sunt icoanele făcătoare de minuni și moaștele făcătoare de minuni ale sfinților. Creația va fi îndumnezeită! Un lucru extraordinar! Nu știu dacă v-am mai spus că anumite lucruri au constituit etape ale cunoașterii în viața mea, și încă rămân etape. O penultimă etapă a fost *învierea morților*. Acest lucru încă nu l-am înțeles. Nu pentru că n-aș crede în aceasta, ci înlăuntrul meu tema aceasta se învâрте neatinsă, ca și cum aș fi auzit-o pentru prima dată în viața mea de-abia astăzi de dimineață! A doua a fost *înnoirea creației*. Este ca și cum aș fi ascultat-o, și pe aceasta, abia de dimineață. Și, totuși, sunt mulți ani de când o cunosc. Este o simțire atât de puternică, încât, atunci când vede cineva întreaga creație, simte o adâncă umilință (străpungere), că această creație se va înnoi, va fi îndumnezeită, va intra în slava lui Dumnezeu, va deveni Împărăția lui Dumnezeu! Atunci omul este cumpătat cu creația, se zgârcește cu creația și o socotește altfel. Nu, desigur, că ar depinde creația de noi, în funcție de cum ne vom poziționa față de aceasta. Comportamentul nostru față de creație nu poate fi decât unul teologic. Cât de nebun este acela care spune că: „Creștinismul a venit să îmbunătățească natura prin civilizație”! Ce... scârbăvnicii! ... Mă iertați că spun

așa ceva! *A venit Creștinismul să îmbunătățească natura prin civilizație!...* Nerozii, lucruri insipide și anoste!

Creștinismul a venit să înnoiască întreaga creație *in mod ontologic*! Eu, dacă aș fi sau nu aș fi civilizat, ce însemnătate are? Creația va fi făcută nouă de Dumnezeu, de Iisus Hristos. În consecință, nu pregătesc creația pentru înnoirea ei prin faptul de a înfrumuseța o pădure sau o plajă. Aceasta este o nerozie. Numai dacă ne aflăm în anumite organizații civice²⁷⁰ putem vorbi astfel. Toate acestea pe care le spun organizațiile în cauză sunt de lepădat și nu au nici o legătură cu civilizația. Atitudinea noastră în fața creației – ei bine, acesta este lucrul care se cere. Să nu avem o concepție dualistă, ci să vedem creația ca pe acel element care va intra împreună cu noi în slava lui Dumnezeu. Această atitudine a noastră are o însemnătate uriașă și ne ajută foarte mult duhovnicește. În acest fel, noi prețuim creația; noi știm faptul că fie o distrugem, fie nu o distrugem, aceasta va fi înnoită și nu se pierde nimic din ea. Dar, când știm că va fi înnoită, atunci o prețuim. Astfel, florile, păsărelele, marea, toate, nu le vom distruge. Iar adevărata distrugere – fără a fi o distrugere superficială – este atunci când intrăm profanator în creație prin păcatul nostru. *Atunci când păcătuim, noi profanăm creația.* Nu are însemnătate faptul că Dumnezeu o va face nouă și nu va mai exista absolut nici o profanare! Noi vom purta o povară în noi înșine, și ca profanatori ne vom afla în iadul cel veșnic.

Toate acestea, iubii mei, sunt lucruri foarte importante. Dacă le vom simți cândva adânc întru noi, atunci toate acestea dinlăuntrul nostru ne vor înțelepți cu adevărat. Atunci când ne aprindem lumânarea, punem flori la icoană, atunci

²⁷⁰ Așa cum sunt organizațiile ecologiste actuale, în filosofia cărora se distinge o idolatrizare neo-păgână a creației (*n. tr.*).

când ne aprindem candela, când ne împodobim biserica și o îngrijim, toate acestea sunt lucruri materiale, însă vor intra în creația reînnoită.

Atunci când se face târnosirea unei biserici, episcopul merge în jurul bisericii de trei ori cu sfintele moaște în procesiune, iar poporul îl urmează. Astfel se face o îngrăditură inteligibilă/duhovnicească (gr. νοητό) în jurul bisericii și se închide în afara ei tot spațiul profan. Este o îngrădire, un loc care este un model de înnoire a spațiului și a materiei. Liturghia este înnoirea timpului, iar lăcașul bisericesc, în calitate de loc, constituie o înnoire a spațiului. Atunci când punem flori la icoane și le împodobim, este o pregustare, un *typos*, o preînchipuire a acestei înnoiri a creației, a înnoirii spațiului, mai bine zis a *spațiului-timp*, ca să fiu mai cu acrivie.

Dacă știm toate acestea, cum vom privi după aceea Dumnezeuasca Liturghie? Vom putea să ședem în patul nostru și s-o ascultăm la radio sau s-o urmărim la televizor? Nu socotiți că lucrul capătă în conștiința noastră, în percepția noastră, o nouă, o cu totul nouă dimensiune?

Este măreț, iubirii mei, și nu și-a închipuit niciodată vreun filosof acest lucru. Nimeni, niciodată! Toți vorbesc despre mișcarea ciclică a naturii, nici unul însă nu vorbește despre o *înnoire ontologică* a naturii. Filosofii stoici, desigur, spun că avem mișcare ciclică și renaștere în natură, întocmai așa cum observăm la un fenomen natural, nu vorbeau însă despre o renaștere și o înnoire ontologică, care va rămâne în vecii vecilor, una pe care nici nu o putem concepe cum va fi.

Așa cum v-am spus data trecută, Sfântul Irineu afirmă în chip foarte nimerit următoarele: „Căci nu ipostasul, nici esența creației nu vor pieri – căci adevărat și vrednic de credință este Ziditorul acesteia –, ci doar chipul/forma acestei lumi se va schimba”; nimic altceva. Ce și cum se va întâmpla,

numai Dumnezeu știe. În orice caz, nu va mai exista stricăciune, nici moarte! Cum va fi această creație, mintea noastră nu poate concepe, nu cunoaștem acest lucru; sunt tainele lui Dumnezeu. Însă noi avem încredințarea, avem dovada că este Trupul transfigurat și înviat al lui Iisus Hristos. Iar acest lucru se repetă în sfinții Săi. Atunci când sfinții Săi strălucesc prin lumina necreată a Schimbării la Față, strălucește și întreaga lor existență, trupul lor, chiar încă și veșmintele lor, aceasta este dovada că Hristos este adevărat, deoarece dă sfinților Săi această măsură a înnoirii și a slavei creației. Aceste lucruri sunt foarte mărețe! Mă rog să vă lumineze Dumnezeu, să vă schimbe mintea și inima, și să vă cuprindă, cu adevărat să vă cuprindă, și să pună în armonie întreaga voastră viață.

Revin acum la tema noastră, pentru că m-am îndepărtat puțin de legătura cu cea anterioară. Deși se va întâmpla această clătinare a Universului, adică acest „cutremur” despre care ne vorbește Sfântul Ioan Evanghelistul, în timpul deschiderii celei de-a șasea peceți, și încă înainte de înnoirea stihiilor creației, se va întâmpla un alt cutremur. De altfel, v-am spus data trecută că acest „cutremur mare” are două fețe. Mai întâi acesta se produce înainte de Antihrist, și este cutremurul moravurilor, ideilor, concepțiilor de viață. Adică oamenii se vor schimba în rău; vor ajunge să respingă tot ceea ce se știa că este bun până cu puțin înainte. Acest lucru este consemnat de multe ori în Sfânta Scriptură drept *cutremur*, și este cu adevărat un cutremur în planul duhovnicesc și în cel moral. Aceasta, înainte de Antihrist. Când va veni Antihristul, și vom avea punctul culminant al acestui cutremur, al schimbării moravurilor spre tot ceea ce ar putea să fie mai josnic și mârșav și mizerabil, dincolo de orice limită am putea spune, atunci se va face celălalt „cutremur”, adică cu cealaltă față, care va fi înnoirea stihiilor creației.

Sfinții Părinți ne spun că al doilea „cutremur”, adică înnoirea Universului, se va întâmpla „într-o clipeală de ochi”. Apostolul Pavel ne spune aceasta în *prima sa Epistolă către Corinteni*, adică faptul că învierea morților și toate acestea se vor întâmpla „într-o clipeală de ochi”, „deodată”²⁷¹. El folosește două expresii, pentru a arăta cât de repede se vor întâmpla toate. Deodată (ἐν ᾠρώ) este partea indivizibilă a timpului, acea parte de neîmpărțit, care nu se mai poate împarte; nu se poate face alta mai mică temporal. Apostolul Pavel nu a avut alt cuvânt pe care să-l pună. Va fi, așadar, cea mai mică părțică a timpului pe care și-o poate omul închipui. Este foarte frumoasă expresia lui; rezistă și în fața terminologiei moderne, deoarece nu avem doar atomul (indivizibilul) materiei, ci avem și atomul (indivizibilul) timpului. Dar, ca să dea o imagine acestui termen, deoarece probabil vorbea unor oameni simpli, adaugă și o reprezentare care este mai puțin exactă, dar este o reprezentare. Este clipeala ochilor. Când închidem și deschidem ochii, nu sesizăm, deoarece nu pierdem imaginea din orizontul nostru optic. Vedem obiectele din jurul nostru, ochii noștri însă se închid și se deschid, umectează suprafața globilor oculari cu lacrimi, fără însă să ne pierdem orizontul optic, deoarece clipirea este foarte rapidă. Este mai scurtă decât o optime de secundă și, în consecință, nu avem pierderea imaginii. Ochii nu se închid pentru a se deschide iarăși puțin mai târziu, se închid și se deschid repede. Aceasta vrea să spună „într-o clipeală de ochi”, adică într-o clipeală a ochiului pe care cineva nu o sesizează cât de repede se întâmplă, și este imaginea expresiei „deodată” (ἐν ᾠρώ). Aceasta ne spune Sfânta Scriptură, tot aceasta ne spun și Părinții.

²⁷¹ I Corinteni 15, 52. Deodată (ἐν ᾠρώ), mai exact spus, într-o fracțiune de timp indivizibilă (n.tr.).

Dar se pare că vor premerge tulburări care vor avea o anumită durată, deoarece, atunci când vorbește despre întunecarea soarelui și a lunii și despre căderea stelelor, acestea nu este cu puțință să se întâmple „deodată”; se pare că acestea vor avea o anumită durată temporală. Acum, care va fi acest timp, nu cunoaștem; se pare însă că va fi de lungime scurtă. Anumite tulburări cosmice se vor întâmpla pe o anumită durată, iar oamenii se vor umple de frică și groază, așa cum menționează mai jos textul sfânt.

Faptul de a se întuneca soarele nu constituie „schimbarea”. Aceasta indică doar faptul că vechiul univers moare. Însă forma finală a schimbării universului, înnoirea – a cărei moarte noi o vedem într-un anumit fel – se va face „într-o clipeală de ochi”! Precum și învierea morților se va face și aceasta *într-o clipeală de ochi*!

Am menționat cuvântul *moare* în legătură cu schimbarea universului, pentru a arăta că acest vechi univers trece, adică decade, se distruge, se clatină, fără însă a se pierde ceva. Fiți atenți, fără a se pierde ceva! Aceasta ne spune și fizica, că adică nimic nu se pierde din creație, deoarece ceea ce face Dumnezeu este „bun foarte”²⁷² și, prin urmare, nu se pierde. Aceasta înțelege și Sfântul Irineu, când spune că *adevărat și credincios este Cel Ce a alcătuit materia*. Nu se pierde nimic; doar se înnoiește²⁷³.

Așadar, când vom avea această perioadă a schimbării universului, a *morții* universului..., când se vor întâmpla acestea, oamenii de pe pământ ce vor face? Ascultați ce vor face: „Și

²⁷² Cf. *Facerea* 1, 31.

²⁷³ Sf. IRINEU, *Împotriva gnozei cu nume mincinos*, Cartea a V-a, 29, 1-5, Ed. Cerf, Paris, 1969. „Căci nu ipostasul, nici esența creației va pieri – căci adevărat și vrednic de credință este Ziditorul acesteia –, ci doar «chipul acestei lumi va trece», adică întru care s-a făcut păcatul, întrucât s-a învechit omul în acestea”.

împărații pământului și domnii și căpeteniile oștilor și bogații și cei puternici și toți robii și toți slobozii s-au ascuns în peșteri și în stâncile munților, strigând munților și stâncilor: Cădeți peste noi și ne ascundeți pe noi de fața Celui Ce șade pe tron și de mânia Mielului; că a venit ziua cea mare a mâniei lor, și cine are putere ca să stea pe loc?”²⁷⁴

Acestea pe care le spune Sfântul Ioan Evanghelistul și care sunt cu adevărat evenimente eshatologice – constituie ultima acțiune, puțin după Antihrist –, în Evanghelie, Domnul nostru le grăiește în felul următor: „Și vor fi semne în soare, în lună și în stele, iar pe pământ spaimă întru neamuri și nedumerire din pricina vuietului mării și al valurilor. Iar oamenii vor muri de frică și de așteptarea celor ce au să vină peste lume, căci puterile cerurilor se vor clătina.”²⁷⁵ Nu încap aici nici o alegorie; este vorba despre fenomene fizice, întocmai tot ceea ce spune. Nici o alegorie! Așadar, va exista o înfricoșată tulburare cosmică. Vă închipuiți..., marea va face ravagii, vom avea zguduiri ale cerului, stări cerești neobișnuite, iar pe pământ vom avea schimbări înfricoșate de mari, cu totul neobișnuite! Cine știe ce forțe se vor exercita atunci pe pământ? Dumnezeu știe!

Este o chestiune dublă aici: va fi ca pedeapsă, dar în același timp, și ca înnoire a creației. Și spune Domnul că acestea se vor întâmpla foarte puțin înainte de A Doua Lui Venire, dar și îndată după Antihrist, care va fi anterior venirii Domnului. „Și atunci – continuă Sfântul Evanghelist, adică Domnul – vor vedea pe Fiul Omului venind pe nori cu putere și cu slavă multă.” Prin urmare, acestea despre care vorbim vor fi pentru scurt, foarte scurt timp. Vor dura timp de o oră, de o zi, de o săptămână? Dumnezeu știe; totuși, temporal se

²⁷⁴ *Apocalipsa* 6, 15-17.

²⁷⁵ *Luca* 21, 25-27.

vor întâmpla cu foarte puțin înainte de a veni Hristos, se vor întâmpla, realmente, *în pragul* Parusiei.

Să observăm, însă, mai analitic această pericopă pe care v-am citit-o. Aici există o enumerare pe șapte nivele ale oamenilor: *împărații, domnii, căpeteniile oștilor, bogații, puternicii, robii, slobozii*. Avem șapte clase. În vremurile obișnuite, precum cea de astăzi, există această distincție a claselor. Spunem că există aceasta sau acea clasă a oamenilor; dar mai cu seamă în vremurile mai vechi aceste clase erau și mai limpede distinse. Se spune, și pe bună dreptate, că mașina de cusut i-a nivelat pe oameni! Așadar, descoperirea mașinii de cusut a adus democrația, desigur, nu ca formă de guvernare, ci ca egalizare a claselor, în sensul că toți astăzi poartă aceleași haine, și regele, și prim-ministrul, și ministrul, și ultimul cetățean al unui oraș poartă același costum. Așadar, a survenit o formă de nivelare. Așa se spune.

Totuși, atunci când se vor întâmpla aceste fenomene și toți, din pricina fricii lor, vor fugi în crăpăturile pământului și în peșteri; acolo se va arăta o adevărată nivelare a claselor! Și cei mari și cei mici, și cei bogați și cei săraci, și cei liberi și robii – tot ceea ce va exista atunci – toți aceștia se vor nivela/egaliza din pricina fricii, și toți vor alerga în crăpăturile pământului!

Oare nu am văzut aceasta în timpul bombardamentelor care au avut loc în vremea războiului din 1940 și până în 1944, în Grecia? Ceea ce am văzut atunci, iarăși vom vedea. Toți vor fugi în refugii și nu va putea cineva să spună că are un refugiu luxos sau neluxos! Toți vor alerga spre refugii. Acolo poate vedea cineva o nivelare. Lăsați să fie! Cu toate acestea însă, aceia care se vor refugia acolo vor fi în principal oameni păcătoși; nu că nu se vor refugia și cei dreپți, dar veți vedea puțin mai jos și despre cei dreپți, că „s-au ascuns în peșteri și în

stâncile munților”. Până atunci, în peșteri și în stâncile munților, în crăpăturile pământului mergeau dreptii și cei evlavioși, prigonii de către prigonitori și păcătoși. Până atunci! Despre aceștia scrie Apostolul Pavel în *Epistola către Evrei* despre sfinți: „Ei, de care lumea nu era vrednică, au rătăcit în pustii, și în munți, și în peșteri, și în crăpăturile pământului”²⁷⁶, deoarece erau alungați de cei ce cugetau împotriva lor. Acum avem inversarea lucrurilor; a venit rândul păcătoșilor să se refugieze în peșteri și în crăpăturile pământului.

Prorocul Isaia spune: „Și acum intrați în crăpăturile stâncilor și ascundeți-vă în pământ, din pricina fricii Domnului, de mărirea tăriei Lui, când se va scula să piardă pământul.”²⁷⁷

O astfel de imagine, care se referă însă la cei credincioși, avem în timpul cuceririi Ierusalimului, care este tuturor cunoscut din Sfânta Scriptură că constituie tipul (modelul) *evenimentelor eshatologice*. Modul în care au trăit oamenii în timpul asediului, ceea ce s-a întâmplat acolo în interiorul cetății, ce anume s-a făcut, ne descrie Iosif Flavius în *Antichitățile iudaice*, și este ceva îngrozitor. Cucerirea și distrugerea Ierusalimului constituie adevăratul tip/model al vremurilor eshatologice. Cucerirea și distrugerea Ierusalimului constituie adevăratul model al vremurilor eshatologice, din zilele Antihristului. Vespasian a pornit asediul, iar când acesta a fost chemat la Roma, i-a predat comanda fiului său, Titus, care a continuat cu succes și, în cele din urmă, cetatea a căzut. Vespasian și Titus sunt socotiți imagini, tipuri ale lui Antihrist. Avem multe tipuri ale Antihristului, precum și Antioh Epifanie al IV-lea, însă avem și multe tipuri ale lui Hristos. Și Solomon este tip al lui Hristos, și David, și Melchisedech sunt tipuri ale lui Hristos.

²⁷⁶ *Evrei* 11, 38.

²⁷⁷ *Isaia* 2, 10.

Așadar, iubiții mei, distrugerea Ierusalimului constituie realmente un tip/model al vremurilor eshatologice. De aceea Domnul, în prorocia Sa despre sfârșitul lumii, împletește și distrugerea Ierusalimului, iar unul care nu înțelege, vede două prorocii, care diferă temporal (una s-a întâmplat în anul 70 d.Hr., iar cealaltă se va întâmpla odată cu A Doua Venire a Mântuitorului, care nu știm când va fi), că se împletesc și se înfățișează într-o singură prorocie. Astfel, cineva care nu pricepe multe lucruri se încurcă și se întreabă despre cine este vorba, pentru că, deși Hristos vorbește despre distrugerea Ierusalimului, vorbește și despre „semnele cerului”! Sunt două prorocii, care, repet, diferă temporal, dar sunt spuse într-un singur plan.

Așadar, Domnul grăiește: „Iar când veți vedea Ierusalimul înconjurat de oști... Atunci cei din Iudeea să fugă la munți și cei din mijlocul lui să iasă din el și cei de prin ținută să nu intre în el. Căci acestea sunt zilele răzbnării, ca să se împlinescă toate cele scrise” (*Luca* 21, 20-22). Așadar, refugiul în munți atunci, în timpul asediului Ierusalimului, este un tip/model al refugiului în munți, după aceea, în vremurile eshatologice.

Ne mai spune cartea *Apocalipsei* că oamenii vor spune atunci munților, și pietrelor, și peșterilor: „Cădeți peste noi și ne ascundeți pe noi de fața Celui Ce șade pe tron și de mânia Mielului”²⁷⁸, de fața Tatălui și de mânia Mielului, a lui Iisus Hristos. Ca și cum ar personifica creația și ar spune, ar cere să-i protejeze creația pe oameni de mânia lui Dumnezeu!

Acestea pe care le spune *Apocalipsa*, Hristos le spune în *Evangelii* în felul următor (observați că iau în paralel *Apocalipsa* și *Evangeliiile*): „Atunci vor începe să spună munți-

²⁷⁸ *Apocalipsa* 6, 16.

lor: Cădeți peste noi; și dealurilor: Acoperiți-ne.”²⁷⁹ *Muntele* este acela care are vârf, iar dealul este colina. V-am mai spus, cele de atunci din Ierusalim s-au întâmplat ca închipuire, iar în vremurile eshatologice se vor întâmpla într-o plinătate.

Este vrednic de consemnat faptul că există un acord absolut între *Apocalipsă* și *Evangheliile*. Se vede limpede aceasta. Iar eu nu fac nimic altceva decât să mobilizez Evangheliile, dar și pe vechii proroci, pentru a vă întări ceea ce spune cartea *Apocalipsei* și, astfel, să avem o deplină certificare a adevărului.

Există în acest pasaj încă un oximoron demn de semnalat, anume atunci când se spune că avem mânia *Mielului*. Dar *Mielul* este blând, nu se mânie; așadar, cum de avem aici *mânia Mielului*? Este un oximoron!

Este menționat acest lucru, întrucât Mesia nu este numai Izbăvitor, ci este și Judecător. Capitolul 25 din *Evanghelia după Matei* ne arată că Mesia este Izbăvitor, deopotrivă are însă și calitatea de Judecător. „Când va veni Fiul Omului întru slava Sa, și toți sfinții îngeri cu El, atunci va ședea pe tronul slavei Sale. Și se vor aduna înaintea Lui toate neamurile și-i va despărți pe unii de alții, precum desparte păstorul oile de capre. Și va pune oile de-a dreapta Sa, iar caprele de-a stânga. Atunci va zice Împăratul celor de-a dreapta Lui: Veniți, binecuvântații Tatălui Meu, moșteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii... Și vor merge cei păcătoși la osândă veșnică, iar drepții la viață veșnică.”²⁸⁰

Astfel, vedem că Hristos este și Judecător, nu numai Izbăvitor. De altfel, El Însuși a zis că Tatăl a dat întreaga judecată Fiului²⁸¹. A dat-o Fiului nu în calitate de Dumnezeu, ci ca Dumnezeu-Om, deoarece judecata aparține omului. De aceea zice: „Când va veni Fiul Omului”. Nu zice: „Când va

²⁷⁹ *Luca* 23, 30.

²⁸⁰ *Cf. Matei* 25, 31-46.

²⁸¹ *Cf. Ioan* 5, 22.

veni Fiul lui Dumnezeu”. Unde sunt aceia care se întrebă: „Iisus, dulcele Iisus, preadulcele..., va putea fi oare pedepsitor?” și rămân totdeauna la tema iubirii și a mântuirii, și nu aruncă o privire și la Judecătorul Iisus! În acest fel își odihnesc ei conștiința, că Dumnezeu are atâta dragoste, încât oricum ar sta lucrurile, nu ar trebui să-L înfățișăm și ca Judecător și, mai ales, Biserica noastră, pentru a înfățișa aceasta, într-o duminică vorbește despre *fiul risipitor*, pentru a arăta dragostea lui Dumnezeu, a lui Hristos, iar în altă duminică – este în Duminica lăsatului sec de brânză, ajunul Postului Mare – vorbește despre Judecată, ca să nu creadă cineva că Hristos este Acela Care va ierta toate și le va suporta pe toate așa cum sunt, fără îndreptare! Deoarece aceia care spun „Dulcele Iisus...” nu încearcă, în paralel, să-și îndrepte viața lor, și rămân totdeauna căzuți în păcatele lor.

Dar încă ceva, care este chiar mai rău. Atunci când propovăduitorii cuvântului lui Dumnezeu vorbesc despre Judecată, despre iad și despre pedeapsă, sunt socotiți de către oamenii pe care i-am menționat mai înainte drept niște închipuiți, că nu au dragoste, nu vorbesc despre dragoste, deși Creștinismul înseamnă dragoste, dragoste și..., batere de câmpii! Nu, iubirii mei; Creștinismul este dragoste, dar este și dreptate. Iisus este dulcele Iisus, dar și înfricoșatul Judecător. De aceea, spiritualitatea ortodoxă L-a perceput pe Iisus așa cum este reprezentat pe turla Mănăstirii Dafni din Athena, dar și pe turla multor altor biserici. Acolo este înfricoșatul Judecător, Care le vede pe toate. Veți vedea că un ochi al Lui este dulce, iar altul te privește într-un asemenea fel, încât să spui: „Hristoase al meu, ești înfricoșat!” Aici se află marea artă a iconografiei! Adică, pe aceeași față se îmbină mântuirea și judecata. Acesta este adevărul și aceasta este Ortodoxia. Aceasta este Evanghelia, iar nu numai ceea ce ne convine.

Continuăm: Și aceia care s-au refugiat în munți și în peșteri vor zice: „Că a venit ziua cea mare a mâniei Lui.”²⁸²

Care este „ziua cea mare a Domnului”? Această zi este A Doua Lui Venire! Atunci, în timpul celei de A Doua Lui Veniri, se vor întâmpla următoarele evenimente mari și unice: înnoirea universului, învierea morților, judecata tuturor, a oamenilor și demonilor, exilarea, trimiterea celor păcătoși în iadul veșnic și primirea dreptilor în Împărăția cea veșnică. Toate acestea se vor întâmpla odată cu A Doua Venire a lui Hristos și toate constituie conținutul „zilei de pe urmă”, și al „zilei celei mari”, așa cum este numită și consemnată în Sfânta Scriptură.

Această zi „mare și slăvită” – deoarece Hristos Se va arăta întru slavă –, atunci când este întrezărită de proroci, aceștia se cutremură. Se cutremură! Prorocii au văzut această „zi cea mare a Domnului”. Au văzut-o și au consemnat-o, pe cât le-a fost cu putință, ca să avem o oarecare imagine.

Prorocul Ioil proroceste despre Cincizecime, proroceste și despre Antihrist, și despre vremurile eshatologice. Proroceste despre două *zile de pe urmă*. Vi le-am explicat. *Prima zi de pe urmă* este prima arătare a lui Hristos, iar *a doua zi de pe urmă* este atunci când vom avea A Doua Venire a lui Hristos. Ascultați ce scrie despre A Doua Venire: „Vai mie! Vai mie! Vai mie! În zi, că aproape este ziua Domnului și ticăloșie din ticăloșie va veni..., că mare este ziua Domnului, luminată foarte, și cine va fi vrednic ei?”²⁸³, așa o vede Ioil și se înspăimântă.

Dar și Sofonie scrie: „Că sfârșit și grăbire va face peste toți cei ce locuiesc pe pământ.”²⁸⁴ Sfârșitul istoriei! Nicioda-

²⁸² Apocalipsa 6, 17.

²⁸³ Ioil 1, 15; 2, 11.

²⁸⁴ Sofonie 1, 18.

tă filosofia omenească nu a conceput aceasta: sfârșitul Istoriei! Așa cum niciodată nu a conceput creația din nimic. Omul nu are nici o legătură cu nimicul, decât numai Dumnezeu. De aceea el are nevoie de revelație. De aceea a fost revelat faptul că lumea a fost făcută din nimic și că Istoria – nu creația acum, ci Istoria – se va sfârși.

„Și cine are putere ca să stea pe loc?”²⁸⁵

Aceasta este întrebarea tuturor fără deosebire, și a celor păcătoși, și a dreptilor. De aceea, Domnul, la întrebarea „cine are putere ca să stea pe loc?”, ne-a poruncit: „Privegheați dar în toată vremea, rugându-vă, ca să vă întăriți, să scăpați de toate acestea care au să vină și să stați înaintea Fiului Omului.”²⁸⁶

La întrebarea: „Cine are putere ca să stea pe loc?”, Domnul răspunde: „Dacă veți fi totdeauna priveghetori duhovnicește – nu să nu dormim noaptea, ci să fim priveghetori duhovnicește și să ne rugăm, să trăim după Dumnezeu –, atunci veți putea să stați în fața lui Hristos, *în ziua aceea cea mare*. De altfel, răspunsul minuțios la întrebare – răspunsul minuțios! – „cine are putere ca să stea pe loc?”, este dat în cartea *Apocalipsei* imediat după aceea, în capitolul următor, al șaptelea, dar la aceeași *pecete*, a șasea, printr-un dublu *diapsalm (intermezzo)*. În acel dublu *intermezzo*, extraordinar, vedem cum poate cineva să stea pe loc.

Dar, pentru cei păcătoși, ziua aceea va fi una groaznică, o spaimă pentru toate acelea despre care urmează să se întâmple! Dimpotrivă, pentru cei credincioși va fi o veselie și o instaurare a dreptății.

Dar nu se vor înfricoșa de toate aceste fenomene? Aici, iubii mei, se întâmplă un cutremur, și toți se îngrozesc,

²⁸⁵ *Apocalipsa* 6, 17.

²⁸⁶ *Luca* 21, 36.

dreptii și necredincioșii. Se întâmplă o vijelie tăioasă și le mătură pe toate; cine va sta și se va uita la ele zâmbind?

Nu este același lucru, pentru că acolo va fi așteptarea lui Hristos, despre care sfinții – în special atunci, în zilele Anti-hristului – vor zice: „Doamne, fața Ta să o vedem!” Hristos a zis: „Veni-vor zile când veți dori să vedeți una din zilele Fiului Omului, și nu veți vedea!”²⁸⁷ Ziua în care vom vedea fața Lui va fi A Doua Lui Venire. De aceea există acest dor puternic. Pentru aceasta și Isaia zice: „Ziua răsplătirii a sosit pentru aceștia, și acum este vremea izbăvirii.” Din acest motiv cei evlavioși se vor umple de bucurie!

Iată cum ne încredințează de aceasta Domnul nostru: „Iar când vor începe să fie acestea, prindeți curaj și ridicați capetele voastre, pentru că răscumpărarea voastră se apropie”²⁸⁸, intrarea voastră în Împărăția Mea. Textele seamănă în chip uimitor!

O imagine extraordinară a dialogului sau a stării diferite a păcătoșilor și a dreptilor, în ziua aceea *cea mare, înfricoșată și slăvită* a Domnului, putem să vedem în *Înțelepciunea lui Solomon*. Citiți capitolele al patrulea și al cincilea acasă la voi, vă rog. Îl necăjesc păcătoșii pe cel drept și zic: „A, să-l ucidem; este un om nesuferit. Nesuferit! Să-l ucidem!” Dar când vine ziua judecății, învierea morților – acolo se vorbește despre învierea morților și este o carte de dinainte de Hristos! –, atunci îl vor vedea pe drept strălucind ca soarele. „Vai”, spun păcătoșii, „ne-am înșelat! Pe acela pe care l-am ținut de rău, acesta strălucește? Cum de se face aceasta? Așadar, ne-am înșelat!” Este o imagine foarte frumoasă.

Legat de toate acestea, Apostolul Petru scrie următoarele lucruri foarte însemnate: „Deci, dacă toate acestea se vor

²⁸⁷ *Luca* 17, 22.

²⁸⁸ *Luca* 21, 28.

desființa, cât de mult vi se cuvine vouă să umblați întru viață sfântă și în cucernicie, așteptând și grăbind venirea zilei Domnului!”²⁸⁹ Ce stăm și ne ocupăm cu acestea și cu acelea, într-o lume distrusă și descompusă? Cum trebuie să fie viața noastră?

Înainte însă de a încheia acest paragraf, care este prima parte a desfacerii celei de-a șasea *peceți* și care este o *pedeapsă* (nu numai *pedeapsă*, ci și o înnoire în același timp), aş vrea să vă semnalez faptul că în erminia pe care noi o facem am folosit – ați sesizat? – metoda *rectilinie*; adică acestea se vor întâmpla o singură dată. Totuși nu lipsește cu totul nici metoda *ciclică*, adică a repetiției. Ceea ce spune despre refugierea în peșteri și în munți este o stare particulară, în special pentru creștinii prigoși. Distrugerea care se întâmplă sub forma semnelor în cer (nu semne în soare sau în lună, ci lucruri mai importante) reprezintă o miniatură a *Apocalipsei*, iubiții mei, așa cum minunat se vede și în frescele Mănăstirii Dionisiu, din afara trapezei. Acolo este zugrăvită *Apocalipsa* într-o întreagă serie de imagini. O cercetătoare franțuzoică a realizat și un extraordinar studiu despre aceste icoane ale *Apocalipsei*. Dacă merg – doar bărbații, firește, – la Mănăstirea Dionisiu, acum când analizăm cartea *Apocalipsei*, să fie cu luare-aminte în mod special la aceste icoane. Am și eu o serie de fotografii, dar nu avem posibilitate să vi le proiectez ca să le vedeți. Le veți vedea acolo, în basorelief, că iconarul este și el un ermineut, cu pensula, al imaginilor *Apocalipsei*. Nu va putea niciodată pictorul, dacă nu este un om inspirat, să redea tainele lui Dumnezeu. Nu este cu puțință! Iconarul este și el un mic proroc, după cum se înțelege, când prin culorile sale redă – așadar, prin inspirația lui Dumnezeu – acelea care sunt scrise în textul sfânt.

²⁸⁹ II Petru 3, 11.

Starețul Gavriil Dionisiatul a explicat mai demult aceste icoane și zicea: „Priviți aici! Nu vă amintesc de refugii și de bombardamente?” Am putea spune, iubiții mei, că într-un bombardament, desigur, se pierde și soarele, și luna, atunci când se ridică un uriaș nor de praf sus, fum și orice altceva; avem o întunecare pentru moment. Și atunci când excavează pământul, deoarece bombele cad precum stelele și se înfig în pământ, și atunci oamenii aleargă în crăpăturile pământului și în refugii. Acestea, potrivit *erminiei ciclice*, sunt pregustări, stări premergătoare ale celor care, în cele din urmă, potrivit *erminiei rectilinii*, se vor întâmpla cu adevărat în soare, și în lună, și în stele și vom avea clătinarea stihilor creației.

CAPITOLUL XI

Primul *intermezzo* al celei de-a șasea peceți. Ocrotirea credincioșilor în ceasul mării întristări

(Această secțiune începe la pagina a nouăsprezecea a Omiliei 31)

Cu ajutorul lui Dumnezeu, ajungem la dublul *diapsalm* (*intermezzo*), care constituie o imagine dublă a celei de-a șasea *peceți*, ce este desfăcută de *Mielul înjunghiat* și mai rămâne a șaptea și ultima pecete. Prin deschiderea celei de-a șasea *peceți* se continuă acest dublu *diapsalm* (*intermezzo*), care vine să dea răspuns la neliniștitoare întrebare a Bisericii: „cine are putere ca să stea pe loc”, în fața acestor evenimente de importanță istorică pentru lume? Adică, după ce neliniștea a ajuns la culme din pricina celor ce s-au întâmplat în cele pe care deja le-am dezvoltat – și unde această neliniște va reveni mai târziu –, aceste două *intermezzo*-uri pe care le cuprinde capitolul al șaptelea vin să dea o răsuflare de ușurare ascultătorului și cititorului, înainte de neliniștea acelora care vor urma. Se va închide însă această imagine, pentru a intra, de-acum, în înfricoșata vijelie a evenimentelor de mai jos, care încep odată cu capitolul al optulea. Iubiții mei, aceste două *intermezzo*-uri reprezintă o liniște, o oază, o frumusețe fără seamăn în fața înfricoșatei vijelii care vine. Sunt imagini impresionante și foarte mângâietoare și

au scopul de a întări credința credincioșilor și de a statornici stăpânirea de sine și pacea, pentru cele care urmează să se întâmple.

Primul *intermezzo* este prima scenă-vedenie și se desfășoară pe pământ. A doua vedenie, al doilea *intermezzo*, este o imagine scurtă, dar foarte duioasă a vieții cerești a credincioșilor. Avem, așadar, credincioși pe pământ și credincioși în cer și ceea ce se va întâmpla pe pământ și ceea ce se va întâmpla în cer. Astfel, această diadă a vedeniilor vine să-l informeze pe credincios, pe fiecare credincios, din toate epocile, că nu trebuie să se neliniștească pentru ceea ce se va întâmpla și trebuie să rămână statornic în viața sa, întrucât îl așteaptă fericirea cerească în Împărăția lui Dumnezeu. Prin această mică introducere intrăm, deja, în textul sfânt.

„După aceasta am văzut patru îngeri, stând la cele patru unghiuri ale pământului, ținând cele patru vânturi ale pământului, ca să nu sufle vânt pe pământ, nici peste mare, nici peste vreun copac.”²⁹⁰

Potrivit gândirii antice răsăritene, pământul era plat și pătrat. În sistemul ptolemeic avem pământul plat, fără însă să se menționeze faptul că este pătrat. În Sfânta Scriptură, când se scrie o anumită carte a ei, sunt folosite concepțiile fiecărei epoci, pentru a exprima adevăruri veșnice. Aceste concepții sunt precum un material, pentru că altfel cum ar putea să înțeleagă oamenii epocii? În același timp, există astfel și autoritatea veșnică, deoarece acestea vor constitui imagini. Nu are importanță dacă știința descoperă la un moment dat lucruri diferite. Nu are absolut nici o importanță, și nici nu este răsturnat adevărul lui Dumnezeu. Acestea sunt imagini și constituie un material luat *după aparențe*, adică apar așa cum le percepem.

²⁹⁰ Apocalipsa 7, 1.

Prin această expresie a *Apocalipsei*, „patru îngeri, stând la cele patru unghiuri ale pământului” dorește să arate universalitatea lucrului. Avem înfățișată o scenă universală. Aici aş spune, iubiții mei, să fim cu luare-aminte la acest punct, să nu credem, aşadar, că *Apocalipsa* este o carte care vine să redea anumite realități grecești, mediteraneene sau constantinopolitane. Aceasta este o gândire foarte săracă! *Apocalipsa* nu este o carte care a fost scrisă pentru greci, pentru Constantinopol, pentru Marea Egee sau ținuturile mediteraneene. Nu, iubiții mei; *Apocalipsa* este o carte universală. Universală! Nu ne vizează pe noi; îi vizează pe toți oamenii. De altfel, în acest înțeles, aşadar că avem cele patru puncte, iar în mod popular avem cele „patru vânturi”, precum cele patru puncte cardinale ale orizontului, Domnul a grăit următoarele: „Și va trimite pe îngerii Săi, cu sunet mare de trâmbiță, și vor aduna pe cei aleși ai Lui din cele patru vânturi”²⁹¹, adică de la cele patru puncte ale orizontului, de la o margine la altă margine a cerului.

Care sunt aceste margini ale cerului?

După aparențe, de vreme ce pământul este plat, cerul se sprijină pe pământ. Aceasta se înțelege prin *de la o margine la alta a cerurilor* și-i cuprinde pe toți oamenii, oriunde s-ar afla. Însă este o imagine *după aparențe*. Din acest motiv, după cum v-am explicat, nu vom lua aceste relatări decât numai ca imagini, aşadar ca o realitate universală.

Cei patru îngeri sunt îngeri buni, care slujesc voinței lui Dumnezeu. Potrivit Sfintei Scripturi, îngerii păzesc întreaga creație și o ocrotesc de intervențiile corupătoare, în principal, ale diavolului.

În cadrul imaginii de la *Apocalipsa* (7, 1), absența vântului nu este un semn pedepsitor, ci unul activ; de altfel, suflarea vânturilor, potrivit Sfintei Scripturi, este un semn pedep-

²⁹¹ Matei 24, 31.

sitor. De aceea, celălalt înger, al cincilea – vom vedea asta puțin mai jos –, le spune: „țineți vânturile, până ce nu vom pecetlui, pe frunțile lor, pe cei credincioși”. Este ceea ce scrie Daniil: „Văzut-am în vedenia mea din timpul nopții cum cele patru vânturi ale cerului au sfredelit marea cea mare.”²⁹² „Marea cea mare” este Mediterana. Acolo avem o reprezentare concretă, despre aceasta vorbește, exact despre această mare. Atunci când menționează pământul, marea și copacii, aceasta se întâmplă pentru a semnala prezența vântului. Pentru că sesizăm vântul atunci când avem tulburarea mării și când se mișcă copacii.

„Dar să țineți vânturile – zice – până ce nu vom pecetlui, pe frunțile lor, pe cei credincioși.”²⁹³ Dar ce pecetluire se va face?

(Această secțiune începe de la pagina întâi a Omiliei 34)

„Și am văzut un alt înger care se ridica de la Răsăritul Soarelui și avea pecetea Viului Dumnezeu. Îngerul a strigat cu glas puternic către cei patru îngeri, cărora li s-a dat să vatăme pământul și marea, zicând: Nu vătămați pământul, nici marea, nici copacii, până ce nu vom pecetlui, pe frunțile lor, pe robii Dumnezeului nostru.”²⁹⁴

Să vă amintiți, când începe prima parte a dublului *intermezzo*, în timpul deschiderii și desfacerii celei de-a șasea *peceți*, că patru îngeri – vă amintesc câte ceva de data trecută – țin cele patru puncte ale orizontului ca să nu sufle vântul, dar ei sunt pregătiți să producă pagube pe pământ; adică sunt îngeri care slujesc voinței lui Dumnezeu, fiind vorba să-i pedepsească pe oameni pentru apostazia lor. Însă, înainte de a purcede la pedeapsă, un înger cu un foarte mare glas a strigat și a zis:

²⁹² Daniil 7, 2.

²⁹³ Apocalipsa 7, 3.

²⁹⁴ Apocalipsa 7, 2-3.

„Nu vătămați pământul, nici marea, nici copacii, până ce nu vom pecetlui, pe frunțile lor, pe robii Dumnezeului nostru.”

Cu adevărat, intervine acest al cincilea înger, care se ridică de la Răsărit, care se arată a fi un înger bun, deoarece Raiul se află spre Răsărit. Iar acest înger ține *pecetea* Dumnezeului Celui viu, adică a Dumnezeului adevărat, și strigă cu glas mare și zice că trebuie să fie pecetluiți robii lui Dumnezeu pe frunte.

Ce înseamnă *pecetluire*?

Este o veche datină orientală să se însemneze fruntea robilor sau a animalelor, cu scopul de a fi recunoscută proprietatea proprietarului. Aceasta se întâmplă până astăzi la animalele mari, la vaci. Găuresc urechea animalului și-i pun un semn și, în acest mod, își cunoaște proprietarul animalul lui, precum și când a fost vaccinat sau orice altceva.

Romanii foloseau pecetea cu fierul înroșit *F*, care însemna *Fugitivus*, evadat. O puneau pe fruntea robilor care aveau tentativa de a evada. Atunci când arestau astfel de robi, le puneau o pecete cu fierul înroșit pe frunte și astfel oamenii aceștia erau totdeauna deosebiți că au fost evadați, fugari.

Acum această imagine a *pecetluirii*, care exista atunci în acea epocă, este transferată în relațiile dintre Hristos și credincioși, robii lui Dumnezeu.

Apostolul Pavel le scrie efesenilor (4, 30): „Să nu întristați Duhul cel Sfânt al lui Dumnezeu, întru Care ați fost pecetluiți pentru ziua răscumpărării.”

Ce înseamnă că Dumnezeu a hotărât să-i pecetluiască pe oamenii Săi?

A fost o reprezentare simbolică a acelei ziceri a Scripturii „Cunoscut-a Domnul pe cei ce sunt ai Săi”, așa cum spun cartea *Numerii* (16, 5) și *Epistola a doua către Timotei* (2, 19), adică *Dumnezeu îi cunoaște pe ai Săi*. Iar această expresie înseamnă

că *i-a pecetluit* și dovedește că îi cunoaște. Este recunoașterea pe care o face Dumnezeu credincioșilor. Exact aici se află răspunsul la întrebarea „și cine are putere ca să stea pe loc?“, atunci când a fost dată pedeapsa prin cutremurarea universului. Aici se dă răspunsul la ce vor face oamenii credincioși. Vor fi pecetluiți și se vor bucura de ocrotirea lui Dumnezeu. *Așadar, Dumnezeu îi cunoaște pe ai Săi și-i ocrotește.*

Zice însă că această *pecetluire* se va face pe fruntea credincioșilor. Cum mai exact se va face această *pecetluire*?

Mai întâi de toate Biserica noastră, iubiții mei, cu adevărat îi pecetluiește pe oamenii săi. V-am menționat acest fapt mai înainte, pe care-l spune Apostolul Pavel: „Să nu întristați Duhul cel Sfânt al lui Dumnezeu, întru Care ați fost pecetluiți.” Acest lucru îl face deja acum Biserica *pecetluindu-i* pe credincioșii săi totdeauna, prin Tainele Botezului și a Mirungerii. Astfel, fiecare credincios care devine mădular al Bisericii este pecetluit. Este *pecetea* Sfântului Duh, care înseamnă că Dumnezeu îi recunoaște de-acum pe cei ce „sunt ai Lui”, pe ai Săi. Zicem: „Eu sunt mădular al Bisericii”, adică „am fost pecetluit”.

Dar și diavolul îi pecetluiește pe ai săi. Cu ajutorul lui Dumnezeu, când vom ajunge la capitolele 13, 5 și 20, 4 ale *Apocalipsei*, vom vedea cum diavolul îi va pecetlui și el pe oamenii lui. Precum Biserica – adică Dumnezeu – îi pecetluiește de-a lungul veacurilor pe oamenii săi, tot așa și diavolul îi pecetluiește pe oamenii lui de-a lungul veacurilor. Vă veți îngrozi, dar acesta este adevărul! Masoneria, iubiții mei, nu este nimic altceva decât pecetea diavolului pe fruntea oamenilor, atât pentru că îl mărturisesc pe *Marele Arhitect al Universului (MAU)*, cât și pentru că oamenii care intră în masonerie participă la ritualuri păgâne și, astfel, primesc pecetea diavolului! Desigur, dacă le veți spune aceasta, vă vor

muștra! Vor tăgădui în mod categoric! Potrivit Bisericii noastre, masoneria este pecetea diavolului, pentru că orice altceva vine să-l inițieze pe om în afara Tainelor Bisericii este pecetea diavolului. Aici avem altă divinitate, altă religie, care-i înșală pe credincioșii lui Dumnezeu și-i face adepții ei! Din nefericire, chiar și unii oameni botezați merg acolo, iar acesta este un păcat foarte greu! Au primit *pecetea* lui Dumnezeu, iar acum o leapădă și primesc pecetea diavolului! Vorbesc cel puțin pentru greci sau, în general, pentru lumea creștină occidentală, nu vorbesc despre Orient; nu știu dacă mahomedanii sau oricare alții, evreii de pildă, intră în masonerie.

Desigur, așa cum veți vedea – vă spun ca să vă faceți o imagine, pentru a vă întări ceea ce vă spun –, va pecetlui diavolul pe ai săi pe frunte și pe mână. „Oricine nu va avea această pecete va fi exclus economic.” Spune aceasta cartea *Apocalipsei*. „Nu va putea nici să cumpere, nici să vândă.”²⁹⁵ Nu se întâmplă aceasta acum? Dacă nu are cineva *ungerea* masoneriei nu se ridică, nu avansează. Vedeți aceasta? În realitate există un exclusivism economic. Nu uitați însă că acestea au acum o formă parțială, atunci însă, când vom ajunge în zilele lui Antihrist, atunci realitatea va fi exact ceea ce spune cuvântul Scripturii. Dacă nu are cineva recunoaștere de la Antihrist, atunci, iubiții mei, nici nu va vinde, nici nu va cumpăra. Atunci Antihristul va face, în adevăratul sens al cuvântului, exclusivism economic.

Care este scopul acestei *pecetluiri*?

Fiți atenți la acest punct. Desigur, nu este evitarea martiriului. Nu-i pecetluiește Dumnezeu pe ai Lui pentru a-i scăpa de martiriu; dimpotrivă, atunci martiriul se va îndesi. Dumnezeu îi pecetluiește pe ai Lui pentru a-i ocroti de înșelarea falșilor creștini și, în principal, de Antihrist, care atunci va

²⁹⁵ *Apocalipsa* 13, 7.

înșela întreaga lume. Aceasta este *pecetluirea*. Vom vedea puțin mai jos ce este mai exact, care este esența ei, dar acum spunem că scopul pentru care sunt pecetluiți credincioșii este de a avea posibilitatea de a recunoaște înșelarea, de a o vedea limpede și de a rămâne drepti, chiar și în timpul martiriului, chiar și dacă își vor da sângele și viața lor. Aceasta este *pecetea* lui Dumnezeu.

Îmi veți spune: „Aceasta este o chestiune mare?” Este uriașă, atunci când există oameni care nu văd aceasta și nu înțeleg! Dacă veți spune unuia care este gata să meargă în masonerie că acolo va fi pecetluit cu acea pecete diavolească, nu va fi de acord. El nu vede pecetea și de aceea nu primește cuvântul. Drept pentru care, faptul de a vedea cineva înșelarea este deja o pecete a lui Dumnezeu! Așadar, să ne lumineze Dumnezeu sau, mai degrabă, să ne ajute să avem această *pecete* a Lui ca să putem vedea înșelarea. Nu este un lucru mic să vadă cineva o înșelare. Numai acela care are Duhul lui Dumnezeu poate s-o vadă; acela care este lipsit de Sfântul Duh nu vede înșelarea; de altfel, aceasta vrea să spună cuvântul *înșelare*.

Se pare însă că această ocrotire a lui Dumnezeu față de oamenii Lui nu este numai ca să-i lumineze să vadă înșelarea și să-i ocrotească să nu cadă în ea, ci are și un caracter general de ocrotire, fără ca să fie exclus și martiriul. Mai ales că martiriul se va intensifica, iar aceasta pentru că Domnul grăiește: „Căci va fi atunci strâmtorare mare, cum n-a fost de la începutul lumii până acum și nici nu va mai fi”, adică atunci, la sfârșit, vor fi foarte mari suferințe, atât de mari, cum nu s-au mai întâmplat vreodată de la începutul Istoriei. Cine știe ce lucru groaznic va fi? Dumnezeu știe! Însăși gura Domnului nostru ne spune aceasta. Strâmtorările care vor fi, nici nu au fost, nici nu vor mai fi vreodată în Istorie. „Și de nu

s-ar fi scurtat acele zile, n-ar mai scăpa nici un trup, dar pentru cei aleși se vor scurta acele zile.”²⁹⁶ Verbul „a scurta” (gr. *κολοβώνω*) vrea să spună *micșorez zilele, le împuținez*, pentru că zilele strămtorărilor se vor împuțina de dragul celor aleși, așa cum menționează și textul: „dar pentru cei aleși se vor scurta acele zile”.

Prin urmare, aici vedem o ocrotire, din care, mai mult sau mai puțin, se pare că vor profita și alții, dacă se vor micșora acele zile. Cu adevărat, iubiții mei, în mod limpede, mărturisește Sfânta Scriptură, stăpânirea Antihristului – zilele lui în mod exclusiv – sunt numai trei ani și jumătate. Vom vedea puțin mai jos că Antihristul va fi un om care va guverna întregul nostru pământ. Dar, înainte de a veni Antihrist, va fi *prorocul mincinos*, adică înainte-mergătorul lui Antihrist, care și acesta va provoca multe neazuri celor credincioși. Însă intervalul de timp nu este foarte mare, este scurt, și aceasta arată că acele zile „se vor scurta”, se vor micșora, numai și numai ca să fie ocrotiți credincioșii. „Atunci, de vă va zice cineva: Iată, Mesia este aici sau dincolo, să nu-l credeți.”²⁹⁷

Vedeți, așadar, că problema ocrotirii cade nu atât pe a nu păți cineva ceva rău, să nu sufere de foame sau să nu fie strămtorat, nu știu în ce fel, prin închisori și mucenicii, cât, în principal, să nu se închine unui hristos fals! În epoca lui Hristos, adică puțin după Învierea Lui, se arătasera mulți hristoși mincinoși, și același lucru se întâmplă, iubiții mei, și în epoca noastră. Epoca de atunci cu cea de astăzi sunt paralele. Și astăzi se arată mulți hristoși mincinoși! Sunt aceia care se dau drept Mesia, spun că ei sunt Hristos, că ei vor mântui lumea. Domnul a grăit: „Deci, de vă vor zice vouă: Iată este în pustie, să nu ieșiți; iată este în cămări, să nu credeți.”²⁹⁸

²⁹⁶ Matei 24, 21-23.

²⁹⁷ Matei 24, 23; Marcu 13, 21.

²⁹⁸ Matei 24, 26.

Această pecetluire are un caracter specific, analog cu împrejurarea și cu epoca. Aici aș dori să fiți cu luare-aminte!

Înainte de toate avem o pecetluire profetică, pe care ne-o menționează prorocul Iezechiil, care s-a întâmplat atunci, în vremea robiei babiloniene. Acolo vom vedea limpede că este vorba despre lucrarea necreată a cinstitei Cruci. Atunci, înainte de Hristos, s-a întâmplat – notați aceasta! –, prin lucrarea necreată a cinstitei Cruci s-au izbăvit aceia care nu căzuseră în păcat și, mai cu seamă, în idolatrie.

Avem apoi o a doua pecetluire, istorică. Atunci când am spus *profetică*, notați că aceasta s-a întâmplat în spatele realității. Pur și simplu, prorocul menționează această pecetluire și o vedem cum activează în chip tainic, iar nu în chip văzut, de aceea am numit-o *profetică*; de altfel, într-un anume chip, toate sunt profetice. Avem, așadar, o altă pecetluire, profetică și aceasta, dar care a dobândit carne și oase, adică a devenit istorică. Este distrugerea Ierusalimului de către Vespasian și, în continuare, de fiul său, Titus, în anul 70 d.Hr.

Această a doua pecetluire ne vizează și pe noi, pe viitor, deoarece această *pecetluire* se întâmplă continuu.

Hristos, cu puțin timp înainte de a pătimi pe Cruce, a vorbit despre distrugerea Ierusalimului. El a spus limpede că această distrugere va fi consecința faptelor evreilor ucigători de Dumnezeu, deoarece L-au prins pe Dumnezeul lor și L-au omorât! Această cetate trebuia să fie pedepsită. Acest popor trebuia aspru pedepsit. Propria lor condamnare și-au dat-o evreii înșiși în multe feluri, când au zis: „Sângele Lui asupra noastră și asupra copiilor noștri.”²⁹⁹ Atunci când, la rostirea pildei *lucrătorilor celor răi*, evreii au fost întrebați de Domnul: „Spuneți-Mi, acestor lucrători vicleni care le-au făcut rău trimișilor stăpânului vici, iar la sfârșit l-au omorât

²⁹⁹ Matei 27, 25.

și pe fiul lui, ca să ajungă ei moștenitori ai viei, spuneți-Mi, ce le va face acestora când va veni stăpânul viei?”, aceia au răspuns „pe acești răi, cu rău îi va pierde”³⁰⁰. Au spus asta cei ce Îl ascultau, nu a spus Hristos. Au spus asta fariseii, ascultătorii Lui. „Pe acești răi, cu rău îi va pierde.”

Domnul a mai vorbit cândva despre: „Piatra pe care au nesocotit-o ziditorii”³⁰¹, oamenii, căpeteniile; piatra aceea pe care o pune Dumnezeu, ei au nesocotit-o. Atunci când evreii au auzit consecințele, că adică acea piatră când va cădea îi va zdrobi, au zis: „Să nu se întâmple!” De asemenea, când Domnul a zis că „le va lua Dumnezeu moștenirea și o va da altui neam care va face roadele ei”, evreii care ascultau au zis iarăși: „Să nu se întâmple!”³⁰²

Așadar, Domnul i-a preînștiințat, dar nu L-au crezut. Trebuia, deci, ca acest popor să fie pedepsit. În rândul lui însă au fost și mulți care crezuseră și, pentru a nu fi pedepsiți și aceștia, trebuia să primească un semn, o *pecete*. Adică să fie pecetluit și aceia care au crezut, astfel încât, când va veni înfricoșata distrugere, să fie păziți oamenii Lui. Fiți atenți, distrugerea Ierusalimului din anul 70 d.Hr. este tipul (modelul) vremurilor eshatologice! Este tipul distrugerii de la sfârșit a lumii și al prezenței Antihristului. Hristos a zis că vor fi păziți oamenii Lui și a pus o pecete. Ascultați ce fel de *pecete*.

„Deci, când veți vedea urâciunea pustiirii ce s-a zis prin Daniil prorocul, stând în locul cel sfânt – cine citește să înțeleagă.”³⁰³ „Urâciunea pustiirii” reprezintă faptul că templul lui Solomon se va pustii, atât din pricina părăsirii evreilor și a conducătorilor și a arhierilor și a preoților, prin aceea că templul va fi schimbat într-un loc de cinstire a idolilor de

³⁰⁰ Cf. *Matei* 21, 33-44.

³⁰¹ *Matei* 21, 42. *Marcu* 12, 10. *Luca* 20, 17. *I Petru* 2, 7. *Psalmii* 117, 22.

³⁰² Cf. *Luca* 20, 16.

³⁰³ *Matei* 24, 15.

către romanii cuceritori. Vorbește despre *locul cel sfânt*. Nu spune *templu*. Nu există nici cuvântul *templu*, nici nimic, ci numai prorocia lui Daniil. Daniil proroceste și timpul când se va împlini prorocia – și cu adevărat s-a împlinit atunci, în anul 70 d.Hr. –, de aceea Domnul folosește această prorocie. Și adaosul „cine citește să înțeleagă” este al Evanghelistului Matei și este codificat.

Și grăiește în continuare: „Când veți vedea aceasta – adică urâciunea pustiirii –, atunci cei din Iudeea să fugă în munți. Cel ce va fi pe casă să nu se coboare, ca să-și ia lucrurile din casă.”

Casele în Orient au terase. Terasale sunt suprafețe plane înșorite, ca o platformă. Acolo își pun oamenii de multe ori roadele câmpului: susanul, stafidele..., ca să se usuce de la soare. De aceea se și numesc „terase” (terase avem și la ogoare). Urcă, așadar, gospodarul sus pe terasă să întoarcă, să zicem, stafidele pe cealaltă parte pentru a se usca la soare și de acolo vede deodată că vin oști de departe; nu spune care. Atunci trebuie să coboare îndată de pe terasa casei sale, dar să nu mai intre în casa sa să mai ia vreun lucru. Este ceva foarte firesc ca atunci când urmează să plece deodată cineva, să vrea să ia ceva de preț din casa sa, banii sau o bucată de pâine..., însă aici Domnul zice să nu ia nimic! După ce a coborât de pe terasă, să alerge la poarta cetății și să iasă din cetate.

Și continuă Domnul pentru agricultori: „Iar cel ce va fi în țarină să nu se întoarcă înapoi, ca să-și ia haina.” Iar acela care se află pe ogor – desigur, poartă haine de lucru, vechi; iar pe cele bune le are acasă – dacă va vedea Ierusalimul împresurat de oști, atunci să nu intre în cetate să-și ia hainele; nu va apuca. Este cunoscut faptul că o cetate, atunci când sesizează că vin dușmanii, își închide porțile și nu mai poate nimeni nici să intre, nici să iasă. În consecință, credincioșii nu trebuie să se afle în interiorul Ierusalimului!

Când a sosit vremea, abia după patruzeci de ani, iubii mei, în anul 70, nici patruzeci de ani împliniți, creștinii, care cultivau înlăuntrul lor această înștiințare a Domnului, o aveau totdeauna în mintea lor, au primit atunci o luminare specială. Spun *luminare specială*, deoarece nu se puteau înștiința unul pe altul, dacă ceea ce a zis Domnul „nu vei apuca să cobori de pe terasă în casă; în cele din urmă vei rămâne în ea!”, este spus în sensul propriu al cuvântului. Nu exista posibilitate de a se înștiința unul pe altul. Adică, nu ar mai fi existat răgaz nici să înștiințeze cineva, nici să fie înștiințat. Trebuia ca fiecare să acționeze singur. Astfel, credincioșii au fugit din Ierusalim și s-au izbăvit.

Sfântul Apostol Iacov estimează la zeci de mii pe acești credincioși. Nu erau desigur în cetate zeci de mii, ci împreună cu suburbiile, pentru că Domnul nu a vorbit doar pentru cetate, ci și pentru suburbii. Așadar, atunci când romanii veneau ca să distrugă Ierusalimul – uneltele Judecății Dumnezeiești, ale dreptății lui Dumnezeu pentru acea cetate theocidă și pentru poporul ei theocid –, creștinii, iubii mei, pleaseră. Și s-a observat următorul fenomen: aceia care nu credeau în Hristos, plecau din suburbii și veneau în Ierusalim pentru a se păzi între zidurile cetății. Dimpotrivă, creștinii ieșeau din cetate și mergeau în munți. Distrugerea care s-a întâmplat atunci când a căzut cetatea a fost înfricoșătoare!... A fost modelul vremurilor eshatologice! Înfricoșată distrugere! Înfricoșată!... Mamele și-au mâncat chiar propriii copii din pricina foametei! Atunci când Titus a pătruns în cetate pentru a-i ucide pe evrei, se spune că deja nu mai existau lemne pentru a-i răstigni!

Consemnează aceste evenimente istoricul Iosif Flavius. Se spune că pământul a înghițit atâta sânge, încât pentru mulți ani nu a mai avut nevoie de îngrășământ, de gunoi de

grajd. Se spune, de asemenea, că o sută de mii dintre acești evrei au fost vânduți ca sclavi în piețele cunoscute ale lumii de atunci. Catastrofa a fost fără precedent! Creștinii nu au fost în interior; fuseseră izbăviți! Au fost pedepsiți aceia care au fost necredincioși, și au primit întregul blestem al sângelui lui Hristos, care a căzut asupra lor. Aceasta a fost a doua *pecete* pe care a dat-o Hristos.

Acum avem o a treia *pecete*. Este aceea, iubii mei, care se va face în *vremurile de pe urmă*. Care va fi această *pecete* din *vremurile de pe urmă (eshatologie)*? Ce formă va avea? În esență, am putea spune că știe Dumnezeu; totuși, ceva avem să spunem aici.

Spunem, așadar, iubii mei, că Dumnezeu cunoaște care va fi *pecetea* de atunci, pe care o vor avea creștinii din acele vremuri și se vor izbăvi. Noi nu știm. Va fi dată într-un chip tainic, așa cum s-a întâmplat la prima *pecetluire* pe care a făcut-o Dumnezeu locuitorilor Ierusalimului din epoca lui Iezechiel. Dumnezeu știe! Însă am putea spune, în esență, și aceasta are o importanță fundamentală, că această *pecete* nu este pentru a evita credincioșii necazurile acelei epoci, ci pentru a recunoaște înșelăciunea, pentru că atunci toți i se vor închina Antihristului, luându-l drept Mesia.

Antihristul va fi un om uimitor!... Ascultați: va fi filantrop, inteligent, va uni întregul pământ numai sub o singură guvernare și, astfel, nu vor mai exista războaie. Va fi un om uimitor! De aceea, oamenii nu vor putea să discearnă că acesta este Antihrist. Când își va consolida poziția, în acei trei ani și jumătate despre care am vorbit, atunci își va arăta adevărata sa față. Va fi omul îndrăcit, unealta sută la sută a diavolului! Dar atunci, până va veni acel moment în care oamenii vor înțelege cine este, unii i se vor fi închinat deja! Credincioșii nu trebuie să i se închine și, ca să nu facă aceas-

ta, trebuie să recunoască că acesta este Antihristul! Cine este acela care îi va ajuta la această recunoaștere?

Vor fi cei doi proroci, prorocul Ilie și prorocul Enoh. Aceștia doi nu au încercat moartea, atunci însă vor fi uciși; vor fi spânzurați în piața cetății, așa cum ne relatează cartea *Apocalipsei*³⁰⁴, dar deja îl vor fi arătat pe Antihrist. Desigur, în afară de vădirea pe care o vor face acești proroci, vor fi și credincioșii, care vor avea deja Duhul lui Dumnezeu, și vor putea, chiar și fără acești proroci, să-l recunoască pe Antihrist. Am să vă spun o pildă în acest sens.

După cum știți, când a venit Hristos, El trebuia să fie arătat. Cine L-a cunoscut? Nimeni! Acela care urma să-L arate trebuia să fie proroc și, desigur, un mare proroc. Acesta a fost Sfântul Ioan Botezătorul, în momentul în care a spus: „Acesta este Mesia!” Când au trimis la el și l-au întrebat „tu ești Mesia?”, el a răspuns: „Nu! Deloc, deloc, nimic! Eu nu sunt nimic! Eu sunt glasul celui ce strigă în pustie; nimic altceva”³⁰⁵. Așadar, acest proroc, Ioan Botezătorul, L-a arătat pe Hristos. Unde L-a arătat? În mulțime! Hristos însă fusese recunoscut de către oamenii credincioși, aceia care aveau propria lor așteptare, dar corect poziționată, față de credincioșii lui Israil. Am să vă enumăr: sunt familia Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, precum și familia lui Zaharia și Elisabetei, părinții Sfântului Ioan. Este Simeon primitorul de Dumnezeu, este și Ana prorocița, care L-a recunoscut, atunci când Iisus era încă prunc. Evanghelistul Luca ne spune că celor ce intrau în Templu să se închine, Ana prorocița le spunea „a venit Mesia!”³⁰⁶, dar le spunea doar acelor care aveau așteptarea corectă a lui Hristos,

³⁰⁴ Cf. *Apocalipsa* 11, 8.

³⁰⁵ *Ioan* 1, 19-23.

³⁰⁶ *Luca* 2, 38.

numai acelor care aveau cunoașterea și concepția corectă despre Mesia. Prin urmare, arătarea lui Mesia nu era nevoie să fie făcută cunoscută credincioșilor de către Ioan Botezătorul, era nevoie însă să se întâmple aceasta pentru cei mulți. Însă, pentru cei cu adevărat credincioși, Mesia venise.

Vedeți, așadar, că cei doi proroci îl vor arăta atunci pe Antihrist, însă aceia care vor fi creștini drepecți și-L vor aștepta pe Hristos, aceia, iubiții mei, nu-i vor aștepta pe cei doi proroci ca să afle adevărul. Ei înșii îl vor desluși.

Așadar, *pecetluirea* se face pentru această recunoaștere! Pentru a recunoaște că acela este Antihrist! Îmi veți spune: Este atât de extraordinar de dificilă această recunoaștere? Da, iubiții mei. Da! Da! Da!...

Însă, ca să vedeți cum stau lucrurile și cum *pecetluiește* în chip tainic Dumnezeu, am să vă spun, fie și în câteva cuvinte, despre acea *pecetluire* care se întâmplă în vedenia lui Iezechiil și este mai cu seamă socotită drept un model, o preînchipuire. Consemnați faptul că această pecetluire, în general orice pecetluire, nu se face decât pentru a îndeplini ceva, pentru a se face ceva sau pentru a se recunoaște ceva. Noi *pecetluim* neconținut. Atunci când, spre pildă, slujim Taina Dumnezeieștii Euharistiei, preotul *pecetluiește* Sfântul Potir, adică facem cu mâna semnul Crucii. Fiți cu luare-aminte, cu mâna, în locul binecuvântării, binecuvântăm în chipul Crucii Sfântul Potir. Aceasta este pecetluire. Încă, atunci când facem semnul Crucii pe capul unui om, este și aceasta o pecetluire, iar pecetea este cinstita Cruce.

Să observăm acum toate acestea în vedenia lui Iezechiil. Se află în Vechiul Testament, la capitolele 8 și 9, și v-aș ruga fierbinte, când veți merge la casele voastre, să citiți aceste două capitole. Veți fi uimiți! Dacă veți avea și un comentariu, vă va ajuta foarte mult.

Așadar, acolo prorocul relatează faptul că la un moment dat a fost răpit în vreme ce discuta cu bătrânii lui Iuda în casa lui, vorbind diverse chestiuni. Se aflau foarte departe de Ierusalim, erau în Babilon. Acolo menționează că s-a întâmplat răpirea lui și că a fost apucat de părul capului. Desigur, bătrânii care se aflau lângă el nu au sesizat decât faptul că prorocul a căzut într-un *ekstas*. Acea *transferare* a sa în Ierusalim nu a avut loc trupește, ci *în duh*. El însuși a perceput răpirea sa ca și cum ar fi fost trupească, dar bătrânii care erau în casă îl vedeau a fi în continuare de față, însă fără ca să le vorbească; el era în *ekstas*! Așadar, l-a luat Dumnezeu, l-a dus în Templul lui Solomon și acolo l-a așezat într-un anumit punct al templului.

Sunt consemnate multe lucruri în text, dar o să vi le spun foarte pe scurt. Așadar, acolo, într-o primă imagine, prorocul vede fărâdelegile poporului, ba chiar și ritualurile păgâne în cinstea lui Hermes (zeul comerțului care aduce câștigul). Îl ia Dumnezeu de acolo și-l duce în altă parte a templului. Acolo, într-o cameră, într-un anumit punct, îi spune „săpă”. A săpat prorocul – totdeauna *în duh*, luați aminte, este vedenie – și, după ce a săpat într-un perete și a ajuns undeva ca într-un subsol, i-a zis: „Intră și vezi urâciunile pe care le fac aceștia aici.” Aceasta este a doua imagine. „Și am intrat – zice prorocul – și am privit și iată erau acolo tot felul de chipuri de târătoare, de animale necurate și de tot felul de idoli de ai casei lui Israel, zugrăviți pe pereți de jur-împrejur. Înaintea lor stăteau șaptezeci de bărbați din bătrânii casei lui Israel (în consecință erau oameni serioși, *n. pr. Ath.*), având în mijloc pe Iazania, fiul lui Șafan (o oarecare persoană oficială, *n. pr. Ath.*); fiecare din ei avea în mâini câte o cădelniță și un nor gros de fum de tămâie se ridica în sus.”

Oare toate acestea nu vă amintesc de loja masonică, cu diferitele simboluri masonice pe care le conține? În foto-

grafiile care au fost publicate astă vară³⁰⁷ în ziare, dar și din cărțile care circulă, cu fotografii din interiorul unei loji, avem aproape aceeași descriere. Avem altarul masonic, unde, în spate, se află imaginea soarelui, imaginea lunii și triunghiul masonic, compasul și celelalte simboluri. Această lojă – templul, deoarece loja este un templu! – este încuiată și nu poate intra nimeni în interior. În jurul locului unde se află loja, trec oameni nebănuitori; adică nu știu ce se întâmplă în interior. Dumnezeu, însă, deschide o spărtură în zid și-i spune prorocului: „Intră să vezi ce se întâmplă!”

Descrierea ne amintește, uimitor, de loja masonică! Există multe asemenea elemente; au și tămâie, și multe altele, deoarece au un cult! Se închină la *MAU* sau se închină soarelui. De aceea, la stânga și la dreapta altarului au reprezentări ale soarelui și ale lunii, iar la cele două echinocții ale anului se oferă o masă în cinstea soarelui! Voi spune, pentru încă o dată, toate acestea ne amintesc de loja masonică! Întrucât există multe loji masonice și mulți masoni, ascultați și în continuare ce se va întâmpla. Se va întâmpla întocmai ceea ce s-a întâmplat și atunci în Ierusalim.

A treia imagine. Dumnezeu îl duce acum pe proroc într-un alt punct al templului și acolo, „iată acolo ședeau niște femei, care plângeau pe Tamuz”. *Tamuz* este Adonis. Este o zeităte, mai exact natura, care moare și învie; este cultul naturii, care moare iarna și învie primăvara. Iar această zeităte, așadar, cultul naturii, există cu numele de *Adonis* sau *Tamuz*, care este denumirea unei regiuni de acolo. Prorocul a văzut deci femei stând acolo și plângându-l pe *Tamuz*, adică tânguindu-se pentru moartea lui. Așadar și femeile se închină la idoli. În principal, femeile!

³⁰⁷ Cel mai probabil, starețul Athanasie face referire la anumite materiale apărute în presa greacă din vara anului 1982 (*n.tr.*).

*A patra imagine se desfășoară într-un alt punct al templului, de-acum în afara templului, într-un loc ce se află între pridvor și jertfelnic. Acolo, zice prorocul, am văzut că „stăteau vreo douăzeci și cinci de oameni cu spatele spre templul Domnului, iar cu fețele spre răsărit și se închinau spre răsărit la soare”. Templul lui Solomon era orientat invers decât este biserica noastră. Este cunoscut faptul că ușa fiecărei biserici creștine are vederea spre apus, însă ușa Templului lui Solomon avea vederea spre răsărit, și astfel acei bărbați își aveau spatele lor spre templu, iar în fața lor aveau soarele, la care se închinau! Ne amintește de masonii care se închină la *MAU*, care este *soarele, Marele Arhitect al Universului*, așa cum ei îl numesc!*

Ce se va întâmpla acum? Așteptați.

„Ai văzut, fiule al omului, acestea?” îi spune Dumnezeu prorocului Iezechiil, „ai văzut fărădelegile poporului Meu? Le-ai văzut? Și ascunse, și văzute; unele ascunse și altele văzute.” Atunci vede șase oameni care țin topoare, securi și li se dă poruncă să-i junghie pe toți locuitorii cetății din pricina acestor fărădelegi. Înainte însă de a se întâmpla junghierea, se arată un alt bărbat, al șaptelea, care poartă o haină de in și are o ținută specială, cu un brâu aparte. Acesta este Dumnezeu-Cuvântul Care apoi S-a întrupat! Se dă poruncă, în chip vădit de la Dumnezeu-Tatăl, acestui al șaptelea bărbat, care însă nu ține o secure, precum ceilalți șase, iar glasul îi spune: „Treci prin mijlocul cetății, prin Ierusalim, și însemnează cu semnul crucii (litera «tau», care în alfabetul vechi grec avea forma unei cruci) pe frunte, pe oamenii care gem și care plâng din cauza multor ticăloșii care se săvârșesc în mijlocul lui”, a multelor idolatrii, a masoneriilor, a imoralităților ce se săvârșesc în cetate. Ei nu pot face nimic; fac doar un singur lucru, se întristează și se îndurerează! Voi repeta atributele lor aici: oamenii care gem și care plâng! Ei nu fac nimic altceva,

se întristează și se îndurerează de situația care exista în Ierusalim. Și continuă: „Dar să nu vă atingeți de nici un om care are pe frunte semnul «†»! Și să începeți cu locul Meu cel sfânt!”

Aici este nevoie de o mică paranteză: vă amintiți de o altă *pecetluire*, pe care au făcut-o evreii în Egipt cu sângele mielului, la pragul de sus al ușilor lor, iar îngerul nimicitor nu mai intra în casele lor ca să-l ucidă pe întâiul lor născut? Și acolo a fost *pecete*. Egiptenii erau îndurerați din pricina morții întâilor lor născuți, însă evreii nu, pentru că fuseseră pecetluiți. Ați citit și aceasta în Sfânta Scriptură, în Vechiul Testament. Se află în primele capitole ale cărții *Ieșirea*³⁰⁸.

Pe aceia care au semnul pe fruntea lor să nu-i atingeți, să nu-i necăjiți, ci „*să începeți de la cel sfânt al Meu*”; *să începeți nimicirea mai întâi de la sfinții Mei sau de la cele sfinte ale Mele!* Adică *de la templu*, acolo unde este arhiereul, unde sunt preoții și bătrânii, deoarece și aceștia căzuseră în păcat. Distrugerea de acolo va începe. De aceea, spun adesea – am spus-o de multe ori, poate nu în public, ci doar în particular –, când va veni răzbunarea lui Dumnezeu în poporul nostru (grec, creștin), va începe de la noi, clericii! Și nu spun asta în mod neîntemeiat, ci iată, ne-o spune Dumnezeu: „De la cele sfinte ale Mele să începeți!” De la ai Mei să începeți! Da, da! Noi vom fi primii care vom plăti, pentru că noi suntem primii care L-am trădat pe Dumnezeu, iar în spatele nostru urmează poporul în această trădare a lui Dumnezeu și în apostazie! Acesta este adevărul, iubii mei!

Și se pune acum întrebarea: care este acest *semn*; întrucât în *Septuaginta* este cuvântul „semn”, iar în textul ebraic este litera «†», (tau)?

Acest *semn* era Crucea! V-am spus și altădată că lucrarea necreată a cinstitei Cruci a lucrat totdeauna în Vechiul Tes-

³⁰⁸ Cf. *Ieșirea* 12, 21-28.

tament. Iar aici, la *pecetluirea* de acum, nu este nimic altceva decât semnul Crucii!

Omul însă tăgăduiește cinstita Cruce, și o tăgăduiește în două moduri: teoretic, prin aceea de a nu crede în Hristos, și practic, prin aceea de a tăgădui puterea Crucii. Așa cum le spune Apostolul Pavel filipenilor, oamenii care-L tăgăduiesc pe Hristos sunt acei creștini pentru care „pântecele le este Dumnezeu”. Aceștia sunt „dușmani ai crucii lui Hristos”³⁰⁹. Adică sunt oameni botezați care teoretic nu-L tăgăduiesc pe Hristos, se închină Lui, dar în viața lor L-au tăgăduit, prin aceea că sunt oamenii plăcerilor și ai distracțiilor. Crucea este ceva contrar. Este simbolul înfrânării, este simbolul relei pătimiri. Aceasta vrea să însemne *Cruce*. De aceea, Apostolul Pavel îi numește pe acești creștini „dușmani ai crucii lui Hristos”. Este vădit, așadar, că dacă cineva a tăgăduit cinstita Cruce, fie teoretic, fie practic, nu are *pecetea* lui Dumnezeu și, în consecință, urmează să fie nimicit.

Iubiții mei, să ne cercetăm și să ne întrebăm pe noi înșine: *Eu am pecetea lui Dumnezeu? Am primit-o la Botezul și la Mirungerea mea, însă o păzesc? Sunt un om credincios? Trăiesc potrivit legii lui Dumnezeu, astfel încât să păstrez această pecete a lui Hristos neștearsă?*

Este o mare problemă care-i preocupă pe toți creștinii din fiecare epocă, în mod special însă îi va preocupa atunci, când va veni Antihristul, dar și acum. Nu spunem că acestea le grăim pentru atunci, le grăim și pentru acum. Această *pecetluire* s-a întâmplat de multe ori în Istorie!

Încă ceva: dacă mâine se va întâmpla vreo catastrofă, dacă mâine dimineață vor suna sirenele, deoarece se întâmplă o catastrofă, cine sunt oamenii care se vor salva? Se vor salva doar aceia care au semnul Crucii pe fruntea lor! În ce fel se vor salva?

³⁰⁹ Filipeni 3, 18-19.

Cu siguranță, foarte probabil se vor salva, va fi salvată chiar și viața lor, dar nu acolo se află miezul chestiunii. Într-o asemenea catastrofă, atunci când oamenii se vor întoarce împotriva lui Dumnezeu, aceia care vor avea semnul Crucii pe fruntea lor nu vor cădea, vor sta în picioare! Nu-i va înfricoșa nimic. Vor rămâne oameni credincioși. În orice lagăre vor fi ei duși, în orice crematorii sau cuptoare, și orice fel de mucenicie ar suferi, vor rămâne în picioare!

După cum sesizați, totdeauna avem nevoie de această pecete. De aceea, trebuie să ne întrebăm: *Avem noi pecetea lui Hristos? O păzim?*

Nu mai am altceva de spus, iubii mei, decât faptul că Evanghelistul Ioan a auzit numărul celor *pecetluiți*, care era de *o sută patruzeci și patru de mii*. Aici vom vedea cine sunt cei *o sută patruzeci și patru de mii*, și dacă printre ei ne aflăm și noi.

(Secțiunea de mai jos se află la pagina întâi a Omiliei 35)

Așadar, am văzut că s-a cerut să fie *pecetluiți* aceia care I se închină lui Dumnezeu și cred în El, poporul lui Dumnezeu, *aleșii*. Și am văzut că sensul pecetluirii este păstrarea cinstitei Cruci. Însă această păstrare nu are un caracter mecanic, așa cum spune acolo, anume că îngerul a primit poruncă să-i *pecetluiască* pe credincioși. Mai înainte, creștinii înșiși au pus cinstita Cruce drept temelie în viața lor. Așadar, nu este ceva mecanic această selecție pe care o face Dumnezeu, această *pecetluire*, ci este ceva esențial, care iese din libertatea persoanei.

Și continuă: „Și am auzit numărul celor *pecetluiți*: o sută patruzeci și patru de mii de *pecetluiți*, din toate semințiile filor lui Israel: Din seminția lui Iuda, douăsprezece mii de *pecetluiți*; din seminția lui Ruben, douăsprezece mii; din seminția lui Gad, douăsprezece mii; din seminția lui Așer,

douăsprezece mii; din seminția lui Neftali, douăsprezece mii; din seminția lui Manase, douăsprezece mii; din seminția lui Simeon, douăsprezece mii; din seminția lui Levi, douăsprezece mii; din seminția lui Isahar, douăsprezece mii; din seminția lui Zabulon, douăsprezece mii; din seminția lui Iosif, douăsprezece mii; din seminția lui Veniamin, douăsprezece mii de pecetluiți.”³¹⁰

Această repetiție e posibil să obosească; are însă scopul ei, iubiții mei.

Evangelistul Ioan spune că a auzit numărul celor pecetluiți. Este de presupus că el nu vede faptul concret al pecetluirii, ci numai ascultă cum este transmis numărul celor care au fost pecetluiți. Iar acest număr este poate posibil să fi fost auzit de la un anumit înger, adică faptul că numărul acelor care se vor mântui este de o sută patruzeci și patru de mii.

Ajungem, iată, la acest faimos număr „o sută patruzeci și patru de mii”. L-am numit faimos deoarece a devenit obiectul unei mari exploatări, a unei sălbatice exploatări din partea ereticilor, în special a hiliaștilor, dar nu mai puțin și a penticostalilor, și a altoreretici.

Așadar, ce este numărul de *o sută patruzeci și patru de mii*?

Este *doisprezece ori douăsprezece mii*. Tocmai din acest motiv Sfântul Ioan a menționat cele douăsprezece seminții, nu fără un scop, așa cum veți vedea în continuare, și nu este vorba, iubiții mei, despre un catalog plicticos, în care sunt consemnate neamurile, pentru că, după cum vom vedea, acestea nu sunt enumerate după seria lor firească, iar acest lucru creează imbolduri ermineutice. Exact același lucru se întâmplă și cu catalogul pericopei evanghelice pe care o vom asculta peste două săptămâni, în *Duminica protopărinților*, unde se menționează „Avraam a născut pe Isaac, Isaac a năs-

³¹⁰ *Apocalipsa* 7, 48.

cut pe Iacov...”, și așa mai departe. Nu este un catalog plicticos, ci un catalog din care ies multă teologie și multă istorie. Așa și aici, precum veți vedea în continuare.

Așadar, numărul de *o sută patruzeci și patru de mii* este numărul *doisprezece*, al celor douăsprezece seminții înmulțit cu numărul *douăsprezece mii* de oameni, din care este alcătuită fiecare dintre seminții și, în consecință, *doisprezece ori douăsprezece mii fac o sută patruzeci și patru de mii*. „Și am auzit – zice evanghelistul – numărul celor pecetluiți: o sută patruzeci și patru de mii de pecetluiți.”

Și se pune acum întrebarea: acest număr, așa cum susțin hiliaștii, *este un număr exact*? Este vorba, cu adevărat, despre acest număr, că adică aceia care se vor mântui sunt în acest număr și nu este nici unul mai mult, nici unul mai puțin?

În mod evident nu, iubiții mei! Exact aici este și înșelarea ereticilor, să creadă că numai acești *o sută patruzeci și patru de mii*, aleșii, numai aceștia se vor mântui. Acest număr, de *o sută patruzeci și patru de mii*, intră tocmai ca să fie exprimat numărul însuși și să nu se facă calcule. Ca să înțelegeți, vă spun următoarele:

Avem parabola celor *zece fecioare*. Parabola celor *zece fecioare* este structurată în felul următor: *Cinci fecioare sunt bune și cinci fecioare sunt înțelepte*. A rânduit *cinci* dintre *fecioare* care se vor mântui și *cinci* dintre acestea care *nu se vor mântui*, așadar, a pus exact același număr, pentru a exclude vreo eventuală curiozitate și vreo interpretare greșită, care se va ivi poate din această iscodire, ca să scoată procentele celor care se vor mântui. Adică ar putea cineva să calculeze, să zicem, că se vor mântui 70% sau 30% dintre fecioare, dacă erau șapte acelea care se vor mântui, care ar fi rămas înăuntru, și trei care ar fi rămas afară, sau invers. Nimic însă din acestea nu s-a spus, ci a spus numai *cinci și cinci*. Așadar,

precum în această parabolă a rânduit *cinci* cu *cinci* fecioare, un număr egal, tocmai pentru a elimina bănuiala că se dă un număr exact, așa și la numărul *o sută patruzeci și patru de mii*, care este *doisprezece* ori *doisprezece* (*mii*), este eliminată suspiciunea că ar fi vorba despre un număr real.

De asemenea, la întrebarea care I-a fost pusă Domnului, „Doamne, puțini sunt, oare, cei ce se mântuiesc?”, Domnul a răspuns: „Siliți-vă să intrați.”³¹¹ Nu a spus un număr. Așadar, dacă nu a răspuns printr-un număr concret, numărul acelora care se vor mântui aparține doar cunoașterii lui Dumnezeu și nu poate să fie numărul *o sută patruzeci și patru de mii*. De altfel, puțin mai jos, la al doilea *intermezzo*, unde este arătată *Biserica cerească*, Evanghelistul Ioan zice că a văzut mulțime, pe care nimeni nu o poate număra. Așadar, cum aici, pe de-o parte, mulțimea este numărată, iar acolo, pe de altă parte, nu este numărată? Vom vedea aceasta în continuare.

Iubiții mei, de trei ori întâlnim cuvintele *o sută patruzeci și patru de mii* în cartea *Apocalipsei*. Primul caz este acesta, adică se referă la aceia care vor fi pecetluiți, aceia care se vor mântui. Al doilea caz este iarăși *o sută patruzeci și patru de mii*, dar nu lasă loc pentru înmulțirea *doisprezece* ori *doisprezece* (*mii*), și sunt aceia care trăiesc în feciorie, „cei ce nu s-au întinat cu femei”, și spune aceasta nu numai negativ, ci și pozitiv, „căci sunt feciorelnici; aceștia sunt care merg după Miel oriunde Se va duce”, și se pare că este vorba despre oamenii afierosiți în întregime, așa cum sunt toți cuvioșii și nevoitorii din Istoria Bisericii noastre. În consecință, avem un al doilea caz de *o sută patruzeci și patru de mii*; avem, așadar, mențiune la numărul *o sută patruzeci și patru de mii* de două ori; una aparține celor douăsprezece seminții, așa cum vedeți aici, iar cealaltă, celor ce rămân feciori și se afierosesc lui Dumnezeu.

³¹¹ Luca 13, 23-24.

Avem și o a treia situație. Atunci când este măsurată cetatea, *noul Ierusalim*, *zidul cetății* care este un *pătrat*, și foarte înalt, și se dau dimensiunile. *Pătratul* – să ajungem cu ajutorul lui Dumnezeu acolo – este o formă desăvârșită. S-ar putea să cunoașteți faptul că forma desăvârșită este pătratul, nu este cercul. Raportul dintre circumferința cercului și rază dă numărul 3,14, care continuă fără să se sfârșească. Prin urmare, cercul nu poate fi înscris într-un pătrat, cunoscuta problemă geometrică. Forma desăvârșită nu este decât pătratul. Cetatea lui Dumnezeu se înfățișează în formă de pătrat, pentru a arăta perfecțiunea. Iar înălțimea zidului acestei cetăți, pe care au măsurat-o împreună îngerul și Evanghelistul Ioan, este de „*o sută patruzeci și patru de coți*”³¹².

Desigur că acum este de prisos să spunem că cetatea nu are zid, deoarece nu este vorba despre o cetate așa cum o înțelegem noi. Și nu are ziduri, întrucât acolo nu există persoane viclene. Acolo va fi Împărăția lui Dumnezeu. Cei răi vor fi în iad, așadar, pentru ce să aibă zid această *cetate*? Toate acestea sunt simboluri. Și cifra înălțimii zidului, *o sută patruzeci și patru de coți*, arată în chip foarte limpede că este vorba despre un număr simbolic, pe care-l vom vedea, cu ajutorul lui Dumnezeu, când vom ajunge acolo. Aceasta se află la capitolul XXI al *Apocalipsei*.

V-am spus numai din relatarea *Apocalipsei* că întâlnim acest număr de trei ori, și vedem limpede că nu este vorba despre un număr real.

Aici însă sunt menționate cele douăsprezece seminții ale lui Israil. Este adevărat că numai cele douăsprezece seminții ale lui Israil sunt cele ce se vor mântui? Adică, aceia care au crezut în Hristos, aceia se vor mântui și vor fi numai dintre evrei?

³¹² *Apocalipsa* 21, 17.

În epoca apostolilor, iubiții mei, existau în Palestina mii de creștini și vedem aceasta din în faptul că, atunci când Apostolul Pavel a vizitat Ierusalimul, Apostolul Iacov, fratele Domnului, i-a zis: „Vezi, frate, câte mii de iudei au crezut?”³¹³ Cu toate acestea, nu este vorba despre miile de evrei ale acelei epoci, adică a celor contemporani cu apostolii, ci este vorba despre noul Israil, care este alcătuit de-acum din cei dintre neamuri și din evrei, și sunt toți aceia care au crezut și vor crede în Iisus Hristos, de-a lungul veacurilor.

Dar cine este acesta numit *noul Israil*?

Noul Israil este acela care a primit sămânța dumnezeieștii propovăduiri de la cei doisprezece apostoli. Sfântul Andrei al Cezareei scrie următoarele: „Așadar, egalitatea numerică a fiecărei seminții mi se pare că arată înmulțirea seminței apostolice; doisprezece înmulțit cu de douăsprezece ori desăvârșitul număr al miei și, astfel, rezultă numărul miilor ce s-a zis; căci ucenici ai seminței au fost, care prin iubire de oameni (filantropie) a căzut în pământ și a odrăslit rodul cel mult roditor al mântuirii universale.”³¹⁴

Așadar, numărul celor douăsprezece seminții sunt cei doisprezece apostoli, iubiții mei. Nu sunt Iuda, Ruben și celelalte; sunt cei doisprezece apostoli. Pentru ce anume menționează cele douăsprezece seminții vom vedea puțin mai jos. Sunt, însă, cei doisprezece apostoli, care propovăduiesc Evanghelia. Sămânța evanghelică cade de la cei *doisprezece* apostoli. Avem, așadar, numărul doisprezece și intră numărul simbolic *o mie*, care arată înmulțirea și iese *o sută patruzeci și patru de mii*.

Și-mi veți spune: „Cum putem noi să știm că sunt cei doisprezece apostoli?” Dar a spus asta Domnul: „Voi, ucenicii

³¹³ *Fapte* 21, 20.

³¹⁴ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al VII-lea, cap. 19, Athena, 2001, p. 281B.

Mei, cei doisprezece, veți sta pe tronuri și veți judeca cele douăsprezece seminții ale lui Israil.”³¹⁵ Prin urmare, nu sunt Iuda și Ruben și celelalte, ci sunt cei doisprezece apostoli. Însă, atunci când cei doisprezece apostoli propovăduiesc în toată lumea, atunci sunt vizați toți oamenii, toți aceia care au crezut sau vor crede, evrei, precum și cei dintre neamuri. Ascultați, iubii mei, suntem și noi printre aceștia! Cei ce am crezut, suntem și noi printre aceștia! Așadar, noi suntem *Israilul harului, noul popor al lui Dumnezeu!*

Scrie Apostolul Pavel: „Nu mai este iudeu, nici elen..., pentru că voi toți una sunteți în Hristos Iisus. Iar dacă voi sunteți ai lui Hristos, sunteți deci sămânța lui Avraam, moștenitori după făgăduință”³¹⁶, prin urmare, nu sunt cei doisprezece patriarhi, Iuda, Ruben și ceilalți; ci *este noul popor al harului*, sunt creștinii!

Însuși Domnul le-a spus apostolilor Săi: „Adevărat zic vouă că voi cei ce Mi-ați urmat Mie, la înnoirea lumii, când Fiul Omului va ședea pe tronul slavei Sale, veți ședea și voi pe douăsprezece tronuri, judecând cele douăsprezece seminții ale lui Israil.” Care este această „înnoire a lumii (renaștere)? Este a doua naștere, *învierea*. Vă amintiți când am spus că lumea se va schimba – soarele, luna, pământul –, așadar, că se vor întâmpla aceste perturbări universale? Toate acestea sunt grăite de Domnul (*Matei* 19, 28), prin cuvintele „înnoire a lumii”. Așadar, această mențiune a celor douăsprezece seminții ale lui Israil arată limpede că este vorba despre *noul Israil*, Biserica lui Hristos.

Poate însă vă veți întreba: „Dar de ce sunt pomenite cele douăsprezece seminții?” Pomenirea celor douăsprezece seminții are de oferit multe elemente. Vă rog să fiți atenți, ca să vedeți de ce sunt menționate cele douăsprezece seminții.

³¹⁵ Cf. *Matei* 19, 28; *Luca* 22, 30.

³¹⁶ *Galateni* 3, 28-29.

Vă citesc puțin de la început:

„Și am auzit numărul celor pecetluiți: o sută patruzeci și patru de mii de pecetluiți, din toate semințiile fiilor lui Israel”; și continuă: „Din seminția lui Iuda, douăsprezece mii de pecetluiți...” Așadar, începe de la Iuda. Știm însă că Iuda este al patrulea fiu al lui Iacov și că nu este primul, deoarece primul este Ruben sau Rubem. Prin urmare, nu Iuda este primul, însă aici este enumerat primul Iuda, iar acest lucru ne pune în încurcătură, așadar, ne face să interpretăm de ce. Nici o seminție nu ar lăsa vreodată să îi ia o alta drepturile ei – Evanghelistul Ioan, de altfel, este evreu și știe aceasta – dacă mai ales se are în vedere faptul că de multe ori Ruben a socotit și a revendicat întâietatea, spre pildă, în deșert, pe când se întorceau din Egipt! Dar aceasta s-a întâmplat de multe ori și după ce poporul a ajuns în pământul făgăduinței, de pildă atunci când s-a pus problema regelui. Primul rege, Saul, este cunoscut că se trăgea din seminția lui Veniamin. Apoi, după ce a venit David, care se trăgea din seminția lui Iuda, cu multă zbatere a fost recunoscut de către cele douăsprezece seminții, deoarece nu se trăgea din prima seminție. I se făcuseră greutăți lui David, deoarece era din a patra seminție, iar nu din prima. Așadar, de ce are întâietate aici Iuda și nu are întâietate Ruben?

Foarte simplu: întrucât nu este urmărită ordinea firească a celor douăsprezece seminții. Aceasta ne scoate de la început din nedumerire sau, mai degrabă, din afirmația că ar fi vorba despre enumerarea celor douăsprezece seminții ale lui Israil.

Ba chiar mai mult, așază în primul rând seminția lui Iuda, pentru că din seminția lui Iuda Se trage Hristos. Prin urmare, aici este vorba despre un nou popor, *poporul harului*, și nu este vorba despre vechiul popor al evreilor. Adică despre noi, creștinii, este cuvântul.

De asemenea, între cele douăsprezece seminții enumerate nu este inclusă seminția lui *Dan*. Pentru a încheia numărul *doisprezece*, în loc de *Dan* intră *Manase*. Dar *Manase* este fiul lui *Iosif*: *Manase* și *Efraim*. Când au fost binecuvântați de bunicul lor *Iacov* în Egipt, acela a făcut astfel: l-a așezat în dreapta pe *Manase*, cel mai mare, iar de-a stânga, pe *Efraim*, cel mai mic, iar mâinile sale și le-a pus în chipul crucii, ca să-i binecuvânteze pe copii în acest chip. Însă, dacă și-a încrucișat mâinile, și-a pus mâna sa dreaptă pe *Efraim*, iar mâna stângă, pe *Manase*. Iar în felul cum a dat binecuvântarea – a făcut semnul cinstitei Cruci. „Nu, tată! Nu, tată!”, i-a spus *Iosif*, neliniștindu-se pe bună dreptate. „Nu este *Efraim* primul – chestiunea primului era un lucru însemnat! –, primul este *Manase*!” „Știu, fiul meu!” *Iacov*, notați aceasta, era orb și nu vedea. „Știu, fiul meu. Știu ce fac!” Pentru că astfel binecuvântarea s-ar fi dat invers, mai întâi celui mic, iar nu celui mare. Și-i zice lui *Iosif*: „Când veți ajunge în pământul făgăduinței, pe care Dumnezeu l-a făgăduit părintelui meu *Avraam*, acolo vor primi parte, în afară de tine, *Iosif*, va primi parte și *Efraim*, va primi și *Manase*.”³¹⁷

Așadar, acum *Efraim* nu este menționat, dar este menționat *Manase*. Și aici intră o scandalizare: dar, dacă *Efraim* a fost binecuvântat primul de către *Iacov*, pentru ce să fie menționat *Manase*? Și acest lucru ne convinge că nu ar trebui să fim atenți la seria firească ce a fost așezată în Vechiul Testament. Pentru că nu este *Manase* primul la binecuvântare. El este primul la naștere, dar nu la binecuvântare. Prin urmare, nu este vorba despre evrei. Iar în locul lui *Dan* intră *Manase* și *Iosif*. *Efraim*, deoarece ajunge al treisprezecelea, iese din enumerare; nu există. În acest fel este completat numărul *doisprezece*. Să spun însă și altceva, faptul că nu a

³¹⁷ Cf. *Facerea* 48, 1-22.

primit parte de moștenire seminția lui Levi, și nu ar fi trebuit să fie enumerată, însă este enumerată ca seminție ce deține o făgăduință, dar nu și parte de moștenire. Și acest fapt ne mai conduce la concluzia că nu este vorba despre vechiul catalog al semințiilor.

Seminția lui *Dan*, de asemenea, nu este cuprinsă, deoarece din aceasta urmează să provină *Antihrist*. Dimpotrivă, din seminția lui Iuda, care intră prima, Se trage Hristos.

Sfântul Andrei al Cezareei scrie: „Să se consemneze faptul că seminția lui Dan, din care se va naște Antihrist, nu este consemnată în catalogul celor douăsprezece seminții.”³¹⁸

Așadar, din seminția lui Dan urmează să vină Antihristul, despre care, iubiții mei, vom vorbi, mai pe larg, mai târziu. Acum vom spune doar ceva pe scurt. Capitolul *Antihrist* este foarte mare! Veți vedea cât este de interesant și cât de mult ne va uimi când vom afla cine este Antihristul și cum se va mișca el. Totuși să vedem mărturia Sfintei Scripturi despre Antihrist, și cum este menționat faptul că provine din seminția lui Dan.

Iacov, când și-a binecuvântat copiii în Egipt, în paralel cu binecuvântarea a grăit și o prorocie despre viitorul seminției fiecărui fiu al său. Firește, nu despre fiul său natural, acela pe care îl născuse direct, ci despre viitorul seminției. Când l-a binecuvântat pe Iuda – binecuvântarea lui Iuda este un imn, întrucât tocmai din acesta va veni Hristos – a zis: „Iar Acesta Care va fi urmașul tău este așteptarea neamurilor.” Nu a existat prorocie mai mare, dar și mai îmbucurătoare decât aceasta, adică faptul că: „Din tine va veni Acela, Care este așteptarea, este nădejdea, nu a lui Israil, ci a tuturor neamurilor, a întregului pământ, a tuturor urmașilor lui Adam. Atunci când Eu, Dumnezeu – acolo vorbește Dum-

³¹⁸ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al VII-lea, cap. 19, Athena, 2001, p. 281B.

nezeu-Cuvântul – i-am spus Evei că va veni Acela Care te va mântui, ei bine, Acesta Se va naște din Iuda. Și va veni.” Era așteptarea tuturor popoarelor, a tuturor neamurilor, din toate epocile. Aceasta îi spune Iacov lui Iuda, fiului său.

Când a venit rândul lui Dan, i-a spus următoarele: „Dan va judeca pe poporul său, ca pe una din semințiile lui Israil. Dan va fi șarpe la drum, viperă la potecă, înveninând piciorul calului, ca să cadă călărețul; așteptând mântuirea Domnului!”³¹⁹ Acolo în singurătate, nu va fi cineva care să-l izbăvească pe acel călăreț; va aștepta izbăvirea numai de la Dumnezeu.

Cu adevărat seminția lui Dan l-a dat pe judecătorul Samson, care a judecat, adică a condus, a guvernat pe toți israeliții ca pe o singură seminție. Aceasta este însă o erminie parțială. Deoarece, să nu uităm că prorociile Vechiului Testament nu se epuizează. Nu știu dacă cunoșteți acest lucru, dar am să vă spun iarăși. Nu se epuizează, în afară de foarte puține, ci se repetă, într-un anumit grad, până în vremurile eshatologice ale Istoriei, unde avem plinirea prorociilor Vechiului Testament.

Iarăși va deveni judecător seminția lui Dan; adică din seminția lui Dan va ieși un nou judecător, conducător. Acesta, iubiții mei, va fi Antihrist, care nu-i va conduce numai pe israeliți ca pe o singură seminție, ci întreaga lume. Se va face numai un singur guvern, iar acela care va conduce va fi evreu! Înaintemergătorii lui sunt *sionismul* și toți copiii lui, *masoneria*, *hiliasmul* și celelalte. Așadar, din seminția lui Dan se va ivi Antihristul, care va ajunge să facă pe toți oamenii, pe toate popoarele pământului, un singur popor.

Este demn de remarcat faptul că în fragmentul de mai sus, din cartea *Facerea*, este menționat *șarpele*. Fiți cu luare-aminte aici, acel *călăreț* este Biserica, iar *șarpele* este dia-

³¹⁹ *Facerea* 49, 16-18.

volul, „șarpele cel vechi”³²⁰. *Călărețul* care stă să cadă pe spate, „așteptând mântuirea Domnului”, este Biserica, care va fi vânată de Antihrist cu foarte multă asprime, iar Biserica nu va aștepta de nicăieri mântuirea ei, decât numai de la Dumnezeu, din cer. De aceea zice Domnul: „Iar când vor începe să fie acestea, prindeți curaj și ridicați capetele voastre, pentru că mântuirea voastră se apropie.”³²¹ Cu adevărat, mântuirea Bisericii va veni din cer.

Iată, așadar, că Iacov prorocște aici despre Dan, în sensul că din acesta va veni Antihrist.

Sfântul Ipolit al Romei, în prorocia sa *despre Antihrist* – vezi în coll. *BEPES*, vol. 6, p. 201, capitolul 29 – ne spune următoarele: „Așa cum din seminția lui Iuda S-a născut Hristos, tot așa din seminția lui Dan se va naște Antihrist.”³²² Același lucru ne spune și Sfântul Irineu al Lyonului³²³.

Iar Domnul ne-a grăit despre acestea în felul următor: „Eu am venit în numele Tatălui Meu și voi nu Mă primiți; dacă va veni altul în numele său, pe acela îl veți primi.”³²⁴ Iar acest altul este Antihrist.

Însă pentru ce nu este menționată seminția lui Dan? Să vedem istoria seminției lui Dan, în câteva cuvinte:

Seminția lui Dan – din epoca Judecătorilor – de când toate semințiile s-au instalat în pământul făgăduinței, a apostaziat. Dacă doriți, puteți să citiți în cartea *Judecătorii*, în capitolele al XVII-lea și al XVIII-lea, și să vedeți cum „danișii” au căutat și au luat o statuie, au zeificat-o și nu au mai urcat la Ierusalim să se închine, ci se închinau acestei

³²⁰ *Apocalipsa* 12, 9; 20, 2.

³²¹ *Luca* 21, 28.

³²² Sf. IPOLIT AL ROMEI, *Despre Antihrist*, TLG 14, 8. ed. Hinrichs, Leipzig, 1897.

³²³ Cf. IRINEU, *Impotriva ereziilor*, cartea a V-a, 30, 2.

³²⁴ *Ioan* 5, 48.

statui! Este singura seminție care a apostaziat în acest mod și nu a primit religia părintească. În consecință, seminția lui Dan este simbolul apostaziei. Antihristul este persoana care se va afla la antipodul lui Hristos. Totuși, un lucru este sigur, anume că *Antihristul va proveni dintre evrei*. Prin urmare, dacă din seminția lui Dan va veni Antihristul, oare este cu putință să fie enumerată această seminție împreună cu cele douăsprezece seminții ale lui Israil, mai ales ale *Israilului harului*, care va fi Biserica și poporul lui Dumnezeu? Este cu neputință! Așadar, seminția lui Dan este simbolul apostaziei și nu intră în catalogul credincioșilor care se vor mântui. Aceasta înseamnă că acela care va apostazia de la Biserică – și avem atâția apostazi! – va rămâne în seminția lui Dan, care este un simbol al apostaziei, indiferent dacă Antihristul va proveni dintre evrei.

Mai este cunoscut și faptul că, la numirile persoanelor și locurilor, evreii preferă să dea nume cu semnificație. Toate numele evreilor, toponime sau personale, au o anumită semnificație, adică arată caracteristici ale prorociei sau evenimentelor sau chiar a comportamentului. Spre pildă, *Iacov* vrea să însemne *prinzător de călcâi*, deoarece, când s-a născut Isav, primul copil, Iacov și-a întins mâna și a prins călcâiul lui Isav care s-a născut primul. Și, desigur, atunci când mai târziu Isav și-a pierdut dreptul de întâi-născut și Iacov a primit binecuvântarea părintească, a zis: „Din pricină oare că-l cheamă *Prinzător de călcâi* – adică *Iacov* –, de aceea m-a înșelat de două ori? Deunăzi mi-a răpit dreptul de întâi-născut.”³²⁵ Ați văzut de ce Iacov a fost numit astfel, adică *prinzător de călcâi*?

Alt exemplu: *Isav* vrea să însemne *păros*, iar Isav a fost numit astfel tocmai pentru că era extraordinar de păros. Iar,

³²⁵ *Facerea* 27, 36.

pentru că a mâncat linte, care în acea regiune este roșiatică – este vorba de farfuria cu linte pe care i-a dat-o Iacov când a gătit și i-a răpit dreptul de întâi-născut –, s-a numit *Edom*, și urmașii săi sunt *edomiți*. Iar *edom* înseamnă *roșu*.

V-am menționat în mod semnificativ toate aceste lucruri, pentru a vă spune faptul că evreilor le place să dea totdeauna nume persoanelor și locurilor, plecând de la un anumit comportament, sau de la anumite caracteristici trupești, sau de la un anumit eveniment, sau de la o anumită prorocie.

Dacă lucrurile stau astfel, atunci și fiii lui Iacov care s-au născut, cei doisprezece, nu au primit nume întâmplătoare. Cele patru mame, două soții și două roabe, care au născut și i-au dat cei doisprezece fii lui Iacov (băieți, deoarece a avut și fete, dar despre acestea nu se menționează câte au fost), acești copii au primit nume chiar de la mamele care i-au născut, iar numele lor își aveau semnificația de la anumite împrejurări. Astfel, iubiții mei, având aceste douăsprezece nume ale patriarhilor și analizându-le, putem să avem elementele *Noului Israel*, iar asupra acestui lucru face o minunată și foarte frumoasă analiză Sfântul Andrei al Cezareei. Astfel, din aceste douăsprezece nume, tragem concluzii care vor fi semnele distinctive duhovnicești ale credincioșilor din toate epocile, în special însă ale acelor din vremurile eshatologice, din epoca Antihristului.

Și începem. Primul, *Iuda*, vrea să însemne *mărturisire*. Mărturisire, însă, în limba ebraică se traduce prin *doxologie*/slăvire.

Cu adevărat, aceia care se vor mântui prin credință, Îl slăvesc și-L laudă pe Iisus Hristos Care provine din seminția lui Iuda. De aceea lucrul de căpetenie, cel fundamental este credința, dar și slăvirea lui Iisus Hristos!

Al doilea, *Ruben*, vrea să însemne *vedenie*. Mama lui a spus: „A văzut smerenia mea. A văzut Dumnezeu smeren-

nia mea.”³²⁶ *A văzut, a văzut, a văzut.* Și, după cum spune și Sfântul Andrei al Cezareei, „cei ce vor avea curăția inimii vor dobândi vederea duhovnicească”³²⁷. Cu adevărat, vederea duhovnicească este oferită, este asigurată numai de curăția inimii. „Fericiți cei curați cu inima, că aceia Îl vor vedea pe Dumnezeu.”³²⁸ Și atunci când zice că Îl vor vedea pe Dumnezeu aceia care au inima curată, nu se referă la Împărăția lui Dumnezeu, ci se referă la lumea aceasta! Toți Părinții sunt de acord asupra acestui punct și, în consecință, vederea lui Dumnezeu este din lumea aceasta pentru aceia care au inimă curată. Și, întrucât lucrurile sunt direct proporționale, cu cât mai curată este inima, cu atât mai multă este și vederea lui Dumnezeu. Dacă cineva are inimă curată, încât să aibă o anumită experiență din prezența lui Dumnezeu, atunci aceasta este o *vedere duhovnicească*. Dacă, iubiții mei, avem înlăuntrul nostru o anumită experiență, adică atunci când vedem că Dumnezeu intervine în cadrul Istoriei, și în viața noastră personală, și în cea a lumii, când vedem că Dumnezeu lucrează, atunci când vedem că avem o vesteire lăuntrică trăită a prezenței lui Dumnezeu – subliniez, trăită (experimentată), așadar, că noi înțelegem ceva, iar altul nu poate să înțeleagă –, *înseamnă că aici există o vedere a lui Dumnezeu*. Aceasta este prima *vedere*, prima pornire a *vederii*, până în momentul în care *vederea* va ajunge în punctul în care cineva va vedea lucrarea nezidită a slavei dumnezeiești, lumina Schimbării la Față! În consecință, avem o scară foarte mare a *vederii*. Această scară a *vederii* lui Dumnezeu depinde însă de curăția inimii.

³²⁶ Cf. *Facerea* 29, 32.

³²⁷ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evangelistului Ioan Teologul*, PG 106, cuv. al VII-lea, cap. 19, Athena, 2001, p. 280B.

³²⁸ *Matei* 5, 8.

Al treilea, *Gad*: Mama lui Gad, Lia, atunci când s-a născut acest copil al lui Iacov, a spus „noroc”³²⁹, adică *sunt norocoasă*, și l-a numit Gad, care vrea să însemne *noroc*, adică mai exact *norocoasă*.

Norocoși sunt aceia care au vestirea lăuntrică că formea-ză „rămășița”³³⁰ care se va mântui. Aceștia sunt, și chiar sunt datori să fie, fericiți. Dacă în acest moment, iubiții mei, aveam încredințarea – și fiecare poate să dobândească această încredințare – că formăm „rămășița” lui Dumnezeu, care se va mântui – și vom fi norocoși, prin urmare, fericiți –, oare nu vom mai simți decât necazurile și întristările pe care le putem avea?

Al patrulea, *Așer*, înseamnă *fericit*³³¹.

Sunt aceia care vor primi fericirea stăpânească, că vor fi așezați de-a dreapta lui Hristos; „Veniți, binecuvântații Tatălui Meu”³³², fericiților!

Al cincilea, *Nefthalim*, înseamnă *luptă*. Rahila, când s-a născut al doilea copil al lui Iacov, din roaba Rahilei, pe care l-a socotit drept al său, a zis: „Luptă dumnezeiască m-am luptat.”³³³ Dumnezeu mi-a ajutat, m-am luptat și am biruit, ceea ce reprezintă *rugăciunea*.

Și, după cum spune Sfântul Andrei, îi reprezintă pe „aceia care se alipesc de Dumnezeu prin rugăciunea neîncetată”³³⁴. Nu

³²⁹ *Facerea* 30, 11.

³³⁰ *Romani* 11, 5.

³³¹ *Facerea* 30, 13.

³³² *Matei* 25, 34.

³³³ *Facerea* 30, 8. Este demn de consemnat aici, ca să nu se creadă că este o simplă repetiție a numelui, că în limba greacă există o sinonimie, dar și o deosebire între adjectivul „norocos”, „fericit” (*Gad*) și „fericit” (*Așer*), respectiv între εὐτυχής și μακάριος. Primul, εὐτυχής, exprimă fericirea unei alegeri sau întâmplări, iar cel de-al doilea, μακάριος, înseamnă o fericire mai adâncă, ce survine după mai multe evenimente, ba chiar la finalul vieții omului, ca o fericită înclinare a unei existențe plăcute lui Dumnezeu (*n.tr.*).

³³⁴ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al VII-lea, cap. 19, Athena, 2001, p. 280A.

este rugăciunea, iubirii mei, pe care o face cineva dimineața și seara! Eu aș fi foarte fericit, foarte fericit cu adevărat aș fi, dacă aș auzi că faceți rugăciune dimineața și seara! Însă vă aduc la cunoștință următoarele: nu este vorba despre această rugăciune, ci despre rugăciunea neîncetată, a cărei formă este invocarea: „Doamne, Iisuse Hristoase, miluiește-mă!” Desigur că există posibilitatea ca să nu fie totdeauna exact în această formă, dar să fie totdeauna menționat numele lui Iisus Hristos. Și atunci, când un suflet se roagă neîncetat, oriunde s-ar afla, oricum s-ar mișca, are această rugăciune. În consecință, acesta este *Neftalim*, adică *copilul rugăciunii*; „luptă dumnezeiască m-am luptat”.

Al șaselea, *Manase*, înseamnă *uitare*.

Iosif, atunci când i s-a născut primul său copil în Egipt, era foarte mâhnit, deoarece fusese vândut de frații săi în Egipt, cu toate că primise un rang înalt și devenise viceregele Egiptului. El s-a căsătorit și, atunci când l-a făcut pe primul său fiu, l-a numit *Manase*, așadar *uitare*, adică: „M-a învrednicit Dumnezeu să uit toate necazurile mele și toate ale casei tatălui meu.”³³⁵

Și acum zice Sfântul Andrei: „Sunt aceia care nu mai sunt atenți la casa părintească, din pricina dumnezeiescului eros (dor)”³³⁶, a dragostei și a alipirii de Dumnezeu. Sunt aceia care nu mai iau aminte la casa lor, deoarece casa se împotrivește Duhului lui Dumnezeu. Sunt aceia care i-au lăsat pe casnicii lor, se afierosesc lui Dumnezeu și merg la lucrarea și la slujirea Lui. „Cel ce iubește pe tată ori pe mamă mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine.”³³⁷ Este cazul celor

³³⁵ *Facerea* 41, 51.

³³⁶ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al VII-lea, cap. 19, Athena, 2001, p. 280C.

³³⁷ *Matei* 10, 37.

*o sută patruzeci și patru de mii, care merg după Miel „oriunde Se va duce”*³³⁸.

Al șaptelea, *Simeon*, înseamnă *sunt dușmănit*. Fusese dușmănită mama lui Simeon, de aceea a zis „sunt dușmănită”³³⁹. Erau două surori și două roabe, și existau gelozii grozave între ele. Dar nu voi menționa mai multe pe tema istoriei vechi.

Acesta este semnul distinctiv că omul credincios aparține „rămășiței” – prin *rămășiță* vrea să spună restul poporului care va rămâne credincios lui Dumnezeu – și, în consecință, el va fi urât de lume. Domnul a grăit: „Dacă vă urăște pe voi lumea, să știți că pe Mine mai înainte decât pe voi M-a urât.”³⁴⁰

Așadar, cei aleși vor fi urăți de lume. Vă rog să urmăriți – după cum și urmăriți, desigur – și să fiți atenți la aceste caracterizări, astfel încât să nu simțiți că vă arde undeva când cineva vă disprețuiește, pentru că mergeți la biserică, pentru că nu v-ați făcut membri în Clubul Rotary, masoni sau orice altceva sau pentru că ați fost oameni credincioși! Vă vor numi ipocriți, vă vor spune multe lucruri, vă vor urî! Nu veți intra în saloanele lor; veți rămâne în afara saloanelor lor și în afara cercurilor lor, veți fi urăți. Aceia care știu să stea în picioare, aceia care au conștientizat căruia popor al lui Dumnezeu aparțin, aceia sunt pregătiți să fie chiar și dușmăniți.

Al optulea, *Levi*, înseamnă *angajat, acela care a fost angajat*. Și, așa cum spune Sfântul Andrei, sunt „cei ce prin cuvenita lor petrecere au fost angajați de Hristos”³⁴¹.

Al nouălea, *Isahar*, înseamnă *răsplată*. A zis mama lui: „Mi-a dat răsplată Dumnezeu pentru că...”³⁴² Este o veche

³³⁸ *Apocalipsa* 14, 4.

³³⁹ *Facerea* 29, 32.

³⁴⁰ *Ioan* 15, 18.

³⁴¹ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al VII-lea, cap. 19, Athena, 2001, p. 280C.

³⁴² *Facerea* 30, 18.

istorie. Credinciosul își simte răsplata lui. Hristos a făgăduit: „Iată, vin curând și plata Mea este cu Mine, ca să dau fiecăruia, după cum este fapta lui.”³⁴³

Al zecelea, *Zabulon*, înseamnă *darul bun al lui Dumnezeu*³⁴⁴, aproximativ la fel ca numele *Theodoros*, pe care îl avem noi.

Acestea sunt harismele Sfântului Duh, pe care le primesc credincioșii. Cel credincios se împodobește cu harismele Sfântului Duh. Om credincios și fără harisme este ceva de neînțeles. Iar prima dintre harisme este dragostea. Zice Apostolul Pavel: „Am să vă spun care sunt harismele cele mai înalte ca să aspirați la ele, însă cea mai mare dintre toate este dragostea”³⁴⁵, și acolo compune imnul dragostei. Dragostea! Faptul de a avea dragoste corectă este o harismă a Sfântului Duh, iubirii mei.

Al unsprezecelea, *Iosif*; care înseamnă *adaos*³⁴⁶, *acela care se adaugă*. Așa l-a numit mama sa pe Iosif.

„Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea se vor adăuga vouă.”³⁴⁷ Pentru ca omul să înțeleagă, iubirii mei, acest lucru, este nevoie de multă credință, în special în vremurile eshatologice. Când va vedea cineva că i se pregătește din partea lui Antihrist excluderea economică, atunci ar putea să spună: „Eu caut mai înainte de toate Împărăția lui Dumnezeu; iar toate celelalte mi le va adăuga Hristos, pentru că El Însuși a spus-o.” V-am spus: toate acestea sunt semnele distinctive ale unui om credincios.

Al doisprezecelea, *Veniamin*, înseamnă *ful durerii*. Rahila este a doua soție a lui Iacov și a făcut doar doi copii: pri-

³⁴³ *Apocalipsa* 22, 12.

³⁴⁴ Cf. *Facerea* 30, 20.

³⁴⁵ Cf. *I Corinteni*, 12, 31.

³⁴⁶ *Facerea* 30, 24.

³⁴⁷ *Matei* 6, 23.

mul a fost Iosif, iar al doilea, Veniamin. Când l-a născut pe Veniamin, la naștere a și murit, dar, cu puțin înainte de a muri, a apucat să-i dea nume copilului ei și l-a numit Veniamin, „fiul durerii”.

Să luăm imaginea celor pecetluiți – pe care v-am menționat-o data trecută, în capitolele 8 și 9 de la Iezechiil – unde se spune: „Fii cu luare-aminte, să pecetluiești fruntea acelor oameni care suferă și suspină, pentru tot răul pe care-l văd în cetate, pentru toate păcatele și fărădelegile ce se săvârșesc în aceasta.” Să vă citesc textul: „Treci prin mijlocul cetății, prin Ierusalim, și însemnează cu semnul crucii (litera «tau» care în alfabetul vechi grec avea forma unei cruci †), pe frunte, pe oamenii care gem și care plâng din cauza multor ticăloșii care se săvârșesc în mijlocul lui.”³⁴⁸ Credincioșii vor avea durere în suflet. Vor vedea răul, răul se va înmulți, răul va fi ca un torent, iar aceștia nu vor putea să facă nimic; numai se vor îndurera!

Vedem aceasta astăzi. Câți copii se pierd!... Câți oameni se pierd!... Câți cad în mrejele imoralității, ale necredinței, ale desfrânării, ale ateismului, ale drogurilor!... Câți copii se pierd! Iese cineva puțin afară din oraș și-i vede pe tineri cum strigă, cum râd, cum trăiesc! „Dumnezeul meu, zicem, Dumnezeul meu, dacă acești tineri..., suflete nemuritoare..., se pierd!” Se îndurează! Privește în școlile noastre, pe copiii noștri, vede..., îi vede pe oameni cum gândesc astăzi și se îndurează. Și despre această durere vorbește aici numele *Veniamin*. Doar oamenii credincioși se îndurează. Dar ceilalți? Nu se îndurează. Știți ce spun? „Extraordinar! Așa trebuie să fie lumea! Să nu fie nici o îngrădire! Toate să fie așa cum ni le dorim și cum ne place!” Însă oamenii credincioși se îndurează!...

³⁴⁸ Iezechiil 9, 4.

Dar încă ceva. Sunt aceia care au *inima străpunsă*, aceia care au *inima rănită* de dragostea lui Hristos și așteaptă – așa cum se încheie și cartea *Apocalipsei* – și zic: „Doamne, când vei veni?” „Da, vin curând.” „Doamne, Iisuse, vino grabnic!” Iar *Duhul* și *Mireasa*, Sfântul Duh și Biserica, zic: „Vino, vino!” „Da, vin curând!”³⁴⁹

Iubiții mei, toate aceste semne distinctive ale „rămășiței” care va fi *pecetluită* vor fi acelea care vor deosebi poporul lui Dumnezeu de lumea care se va osândi. Mai mult, aceste semne distinctive caracterizează omul duhovnicesc care, pentru a izbândi mântuirea, se cuvine să lucreze cu multă grijă și cu multă frică de Dumnezeu.

³⁴⁹ *Apocalipsa* 22, 17-22.

CAPITOLUL XII

Al doilea *intermezzo* și deschiderea celeia de-a șaptea pecete. Plata credincioșilor care au suferit întristarea cea mare; sabatizarea (odihna) Istoriei și comuniunea iubirii

(Acest capitol începe de la pagina întâi a Omiliei 36)

Am încheiat primul *intermezzo* din timpul deschiderii celeia de-a șasea *pecete*, și îl începem acum pe al doilea, de asemenea, din timpul deschiderii celeia de-a șasea *pecete*.

În primul *intermezzo* s-a arătat starea Bisericii luptătoare, prin pecetluirea celor „o sută patruzeci și patru de mii” de credincioși, și am explicat ce reprezintă aceasta. Acum, în al doilea *intermezzo*, care se află unul lângă altul și sunt legate prin expresia „după acestea am văzut”, observăm că se arată Liturghia Bisericii biruitoare.

Al doilea *intermezzo* este o scenă care arată care este viitorul credincioșilor pe pământ, care vor fi *pecetluiți* cu *pecetea* cinstitei Cruci și vor rezista înșelării Antihristului și „întristării celeia mari” a *vremurilor de pe urmă*. Acest *intermezzo* constituie una dintre cele mai frumoase pagini ale Sfintei Scripturi, așa cum veți vedea, și este încununarea cărții *Apocalipsei*. Textul lasă impresia că este vorba de Liturghia

cerească, de întreaga Biserică, îngeri și oameni. Și am să vă citesc textul sfânt:

„După acestea, m-am uitat și iată mulțime multă, pe care nimeni nu putea s-o numere, din tot neamul și semințiile și popoarele și limbile, stând înaintea tronului și înaintea Mielului, îmbrăcați în veșminte albe și având în mână ramuri de finic. Și mulțimea striga cu glas mare, zicând: Mântuirea este de la Dumnezeuul nostru, Care șade pe tron, și de la Mielul. Și toți îngerii stăteau împrejurul tronului bătrânilor și al celor patru vietăți, și au căzut înaintea tronului pe fețele lor și s-au închinat lui Dumnezeu, zicând: Amin! Binecuvântarea și slava și înțelepciunea și mulțumirea și cinstea și puterea și tăria fie Dumnezeuului nostru, în vecii vecilor. Amin! Iar unul dintre bătrâni a deschis gura și mi-a zis: Aceștia care sunt îmbrăcați în veșminte albe, cine sunt și de unde au venit? Și i-am zis: Doamne, Tu știi. El mi-a răspuns: Aceștia sunt cei ce vin din strâmtorarea cea mare și și-au spălat veșmintele lor și le-au făcut albe în sângele Mielului. Pentru aceea sunt înaintea tronului lui Dumnezeu, și Îi slujesc ziua și noaptea, în templul Lui, și Cel Ce șade pe tron îi va adăposti în cortul Său. Și nu vor mai flămânzi, nici nu vor mai înseta, nici nu va mai cădea soarele peste ei și nici o arșiță; Căci Mielul, Cel Ce stă în mijlocul tronului, îi va paște pe ei și-i va duce la izvoarele apelor vieții și Dumnezeu va șterge orice lacrimă din ochii lor.”³⁵⁰

Acesta, iubiții mei, este textul celui de-al doilea *intermezzo*, care este o imagine cerească, și se desfășoară în cer.

Cine este această „mulțime multă, pe care nimeni nu putea s-o numere”? Este întreaga Biserică biruitoare a lui Israil, dar și a tuturor popoarelor, și a neamurilor, și a limbilor, din toate veacurile și din toate epocile.

³⁵⁰ *Apocalipsa* 7, 9-17.

Această „mulțime” pare să se opună față de numărul concret al credincioșilor din prima vedenie, anume „o sută patruzeci și patru de mii”. Nu este vorba despre opoziție, nici de greșeală, ci, așa cum spune cineva³⁵¹, „aici *mulțime nenumărată* este spus din perspectivă omenească, iar acolo numărul definit – o sută patruzeci și patru de mii –, din perspectivă dumnezeiască”. Așadar: câți sunt aceia care se vor mântui? Dumnezeu știe, însă un om îi va vedea pe aceștia ca pe o *mulțime nenumărată*.

Însă aici vin să accentuez un aspect, pe care l-am spus data trecută. Mulțimea în cer este nenumărată, iar numărul *o sută patruzeci și patru de mii* nu are semnificația unui număr concret, așa cum deja am analizat. Hiliaștii (milenariștii) spun că cei „*o sută patruzeci și patru de mii*” sunt aceia care nu vor lua trup omenesc, vor fi doar ca suflute și vor fi în cer. Adică este tăgăduită și învierea! Vai de ei!

Toată această *mulțime nenumărată* se afla, după cum spune textul sfânt, „stând înaintea tronului și înaintea Mielului”. Este definitorie această stare dreaptă a sfinților. Din pricina cinstei și a prețuirii, stau drepți, în picioare, nu șed. De la această imagine a Liturghiei cerești s-a inspirat și Biserica noastră, astfel încât, în lăuntrul bisericii, stăm în picioare, nu ședem, fără ca desigur să ne fie interzis să ne așezăm. De altfel, și în Biserica veche totdeauna existau locuri de șezut, *stranele*. Mai vedem și că acest model (*typos*), adică structura Dumnezeieștii Liturghii, presupune existența unor locuri de șezut. Atunci când se spune „Înțelepciune”, acolo punem punct sau punct și virgulă, și continuăm: „Drepti”. Evanghelia este Înțelepciunea și suntem chemați să stăm drepti în momentul în care se rostește. Și, la final, după Dumne-

³⁵¹ LOHMEYER. Cf. P. BRATSIOTIS, *Apocalipsa lui Ioan*, ed. Hr. Sinodului, Athena, 1950, p. 148.

zeiasca Împărtășanie, pentru cei ce șed, diaconul rostește: „Drepți”. Punct, și apoi „...împărtășindu-vă...”, în continuare, așa cum spunem noi de obicei. „Drepți” este o poruncă tehnică³⁵². Să se ridice în picioare cei ce se împărtășesc.

Așadar și această structură a Dumnezeieștii Liturghii presupune locuri pentru șezut. Însă, în cadrul cultului nostru, în anumite momente, ne ridicăm în picioare, și este cuviincios să ne ridicăm. Iubiții mei, văd aceasta de multe ori; iese preotul ca să spună „Pace tuturor”, cineva primește binecuvântarea și totuși continuă să șadă pe scaunul lui! Îl vede pe preot în picioare binecuvântând, spunând „Pace tuturor”, și el șade! Este urât, este lipsit de cuviință.

Mai mult, atunci când spunem orice rugăciune în cadrul Dumnezeieștii Liturghii, totdeauna, după canoane, ne ridicăm, însă, întrucât nu auzim rugăciunile, din păcate, decât partea lor finală, ne vom ridica atunci doar la acestea, așa cum sunt: „Că Ție se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea...”; „Că a Ta este puterea...”, și așa mai departe. Acestea sunt rostirile finale ale rugăciunilor pe care le spune preotul. Ne vom ridica atunci și ne vom închina, și la fel vom face acolo unde se aude numele Sfântului Dumnezeu Treimic.

Prin urmare, vedem că această mulțime, oamenii credincioși – sunt sfinții – stau drepți în fața „tronului” și în fața „Mielului”.

Faptul că stau drepți și în fața „tronului”, și în fața „Mielului” arată că există egalitate de cinstire între Tatăl și Iisus Hristos și, de aceea, sfinții stau latreutic în fața Tatălui și a lui Iisus Hristos. Nu stau pur și simplu, ci stau latreutic, în stare de cinstire latreutică. La Dumnezeiasca Liturghie nu stăm

³⁵² Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tâlcuire la Apocalipsa Apostolului și Evangelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al VII-lea, cap. 20, Athena, 2001, p. 284B.

simplic; este o *latrie*, o *adorare*! Să nu uitați aceasta! Este privilegiul unic pe care noi îl avem de la Dumnezeu, să-L slăvim în timpul Dumnezeieștii Liturghii. Vecernia nu este latrie (adorare), nici Utrenia, nici Pavecernița. Dumnezeiasca Liturghie este latrie (adorare), pentru că este jertfă. Toate celelalte slujbe pot fi caracterizate drept *rugăciuni*, însă Dumnezeiasca Liturghie este ceva mult dincolo de rugăciune; este latrie (adorare).

„Veșmântul alb”, pe care-l poartă această „mulțime nenumărată”, este îmbrăcămintea martirilor, a tuturor acelor care s-au luptat în chip biruitor împotriva păcatului și, în consecință, este simbolul vieții lor curate și înnoite.

Toți sfinții sunt martiri/mucenici, fie ai sângelui, fie ai conștiinței, dar important este faptul că sunt martiri/mucenici ai duhului ascetic al Evangheliei, iar acest duh ascetic, iubirii mei, este acela care domină toată Evanghelia; toată! Oricui nu-i va plăcea să asculte de acest duh ascetic – în sensul de *a mă exercita*, de *a practica asceza* –, atunci acela este cu adevărat în afara duhului Evangheliei, în afara înțelesului Crucii.

„Ramura de finic” este simbolul biruinței împotriva oricărei ispite și împotriva omului vechi, a lumii, a cugetului lumesce, dar și împotriva diavolului. Mulțimea sfinților strigă cu glas mare și puternic spre „Cel Ce șade pe tron” și spre „Miel”. Acest glas mare este semnul bucuriei și al veseliei pe care le au sfinții pentru mântuirea lor.

Dacă există, iubirii mei, o bucurie mare, aceasta este bucuria mântuirii! Am să spun încă o dată: dacă există o bucurie mare, aceasta este bucuria mântuirii! Multe bucurii avem în această lume, însă nici una nu se poate compara cu bucuria mântuirii. Dacă știți că eu sunt mântuit, nu există o bucurie mai mare pentru mine. Dacă am certitudinea că m-am mân-

tuit, dacă văd existența mea în spațiul Împărăției lui Dumnezeu, ce altceva mi-aș dori? Încă mai mult, cea mai mare recunoștință este aceea pe care o simte credinciosul, omul mântuit, față de Dumnezeu Care i-a dăruit mântuirea. De aceea, sfinții strigă cu glas puternic către Dumnezeu: „Mântuirea este de la Dumnezeul nostru, Care șade pe tron, și de la Mielul!”

Aici vedem că Tatăl Îl trimite în lume pe Fiul, pentru ca lumea să se mântuiască. Cea mai mare slăvire a lui Dumnezeu este tocmai atribuirea mântuirii lumii lui Dumnezeu. Lumea s-a mântuit doar pentru că a voit Dumnezeu. Tatăl I-a trimis pe Fiul și pe Sfântul Duh în lume, pentru ca lumea să se mântuiască. Dacă Îi facem această adresare lui Dumnezeu, dacă Îi spunem „Doamne, Tu ești Mântuitorul nostru”, atunci Îi oferim cea mai mare și cea mai cuviincioasă slăvire lui Dumnezeu.

„Și toți îngerii stăteau împrejurul tronului bătrânilor și al celor patru vietăți, și au căzut înaintea tronului pe fețele lor și s-au închinat lui Dumnezeu, zicând...”

Aici avem o deosebire limpede a „sfinților” și a „bătrânilor” de îngeri și de cele „patru vietăți”, care sunt tot îngeri.

Probabil că aici „bătrânii”, așa cum este menționat, sunt sfinții distinși, așa cum și cele „patru vietăți” sunt heruvimii, sunt existențe cerești distinse.

Sfântul Andrei, văzând această imagine a îngerilor și a oamenilor, scrie: „Iată o biserică a îngerilor și a oamenilor..., așadar în cerc aflându-se heruvimii și bătrânii, arată prin această stare marea lor cinstire.”³⁵³ Așa cum se află ciclic în jurul tronului Celui Ce șade și al Mielului, se arată prin această stare a lor mărimea cinstirii.

³⁵³ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evangelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al VII-lea, cap. 20, Athena, 2001, p. 284B.

Așadar, este o singură Biserică, iar Biserica este prezența lui Dumnezeu și a întregii Sale creații: a îngerilor, a oamenilor, ba chiar și a făpturii celei necuvântătoare, a întregului univers, a întregii lumi materiale. Toate acestea constituie Biserica, care este, în mod sigur, un lucru foarte însemnat!

Iubiții mei! Biserica nu este mitropolia, nici parohia, nici preotul, nici patriarhul, nici monahul! Dacă aceștia păcătuiesc..., apoi, nu putem să identificăm persoana acestora cu Biserica. Este o concepție foarte săracă, atunci când unii zic: „Ai văzut ce face Biserica?”! Care Biserică? Unii reprezentanți ai ei? Dacă eu – eu, părintele Athanasie – sunt un troglodit păcătos, cu ce este de vină Biserica? Dacă eu prin viața mea necinstesc Biserica, cu ce este de vină Biserica? Iubiții mei, ar trebui să învățăm să facem deosebire. Biserica este comuniunea lui Dumnezeu cu făpturile Sale în fericirea Împărăției Sale. Aceasta este Biserica, iar nu preotul bisericii noastre sau episcopul episcopiei noastre, pe care în mod abuziv îi identificăm cu Biserica. Și preotul este cu siguranță un mădular al Bisericii, da, dar dacă există mădulare nevrednice ale Bisericii, ce ar trebui să se întâmple? Ar trebui să osândim Biserica, pentru că există aceste mădulare nevrednice? Adică, potrivit acelei vechi rețete, vom spune *ne doare ochiul, scoatem ochiul; ne doare capul, tăiem capul?* Ei, nu așa!

Acest „toți îngerii”... Câți sunt îngerii?

V-am mai spus și altă dată, știți. „Oricât de mare este numărul”, zice Sfântul Ioan Damaschin³⁵⁴. Adică, puneți o monadă și adăugați apoi lângă oricâte zerouri doriți! Scrieți, scrieți, scrieți, adăugați continuu zerouri..., atâția sunt înge-

³⁵⁴ Sf. IOAN DAMASCHIN, *Cuvânt apologetic împotriva celor ce necinstesc sfintele icoane*, Ed. De Gruyter, Berlin 1975: „...de necuprins este a socoti noi numărul îngerilor...”.

rii! Oho! Extraordinar! Așadar, îi puteți vedea pe toți acești îngeri cu ce măreție se mișcă? Este, într-adevăr, o imagine care provoacă o amețală a vederii!

Este vrednic de luat aminte faptul că și îngerii stau drept, așa cum stau și sfinții, din pricina cinstirii și a venerației în fața Sfântului Dumnezeu Treimic.

Încă mai este vrednic de luat aminte faptul că sfinții se află în fața „Celui Ce șade pe tron” și în fața „Mielului”, în vreme ce îngerii se află împrejur (ciclic); sunt de jur-împrejur. Așa cum ne spune *Epistola către Evrei*, îngerii sunt „duhuri slujitoare, trimise ca să slujească”, în vreme ce omul nu este o persoană slujitoare „trimis ca să slujească”, de aceea oamenii se află în fața lui Dumnezeu, iar îngerii se află de jur-împrejurul „tronului” Său.

Închinarea îngerilor este extrem de mișcătoare. Ei cad cu fața la pământ și se închină lui Dumnezeu, în vreme ce, în același timp, Îi aduc lui Dumnezeu laudă de slavă. Înainte de toate, ei spun „Amin”. Acest „Amin” se află la finalul mulțumirii sfinților, întocmai așa cum preotul rostește rugăciunea la Liturghie, iar psaltul spune „Amin”. Așadar, când sfinții și-au încheiat slăvirea lor, spunând „Mântuirea noastră este de la Dumnezeu”, îngerii au spus „Amin”. Fiți atenți, să observați ce armonie este aici. Adică există o absolută simfonie a slăvirilor de laudă și a sfinților, și a îngerilor.

Și care este lauda de slavă a îngerilor? „Binecuvântarea și slava și înțelepciunea și mulțumirea și cinstea și puterea și tăria fie Dumnezeului nostru, în vecii vecilor. Amin!”

Aici este vorba despre o înșeptită slăvire, unde substantivele ei sunt articulate, adică au articol; precum: „slava”, „înțelepciunea” „mulțumirea”, „cinstea”, „puterea”. Toate acestea vor să arate că înțelepciunea Îi aparține în mod exclusiv lui Dumnezeu, în mod exclusiv Îi aparțin și puterea,

și slava, și cinstea, și mulțumirea; toate Îi aparțin în mod exclusiv lui Dumnezeu. Așadar, textul sfânt vrea să arate aici că avem un exclusivism. Este ceea ce spune Apostolul Pavel despre Dumnezeu „singurul Stăpânitor” sau „Cel Ce singur are nemurire și locuiește într-o lumină neapropiată”³⁵⁵ și așa mai departe.

Așadar, cu adevărat, această „cinste” o întâlnim, în sens absolut, numai la Dumnezeu.

Iar toate acestea, cinstea, înțelepciunea, puterea și celelalte, acestea Îi sunt atribuite „în vecii vecilor”. Nu „în veci”, ci „în vecii vecilor”! Și altădată v-am spus că expresia „în veac” arată ceva care este în cadrul timpului și se va sfârși. Spre pildă, „pământul, spunem, rămâne în veac”. Sărmanii hiliaști!... Aceștia spun: „Ați văzut? Dumnezeu a întemeiat pământul și rămâne în veac.”³⁵⁶ În consecință, da, pământul rămâne în veac, în înțelesul că va rămâne până se va sfârși Istoria, însă apoi se va „clătina” și se va face nou. Vedeți cum interpretarea hiliaștii?

Care ziceți că este principala cauză a slăvirii îngerilor? După imnul și slăvirea sfinților, la final îngerii spun „Amin”.

„Amin” înseamnă *asa să fie; așa este; așa, suntem de acord*. Adică? *Faptul că mântuirea Îi aparține lui Dumnezeu*. Dar și îngerii, iubiții mei, s-au mântuit, să nu uitați aceasta! Iar mântuirea îngerilor se datorează iarăși Întrupării, care la ei înseamnă că se stabilizează de-acum și se consolidează virtutea lor și sfințenia lor, și deja nu mai voiesc să păcătuiască. Nu mai există schimbare. Că puteau și pot totdeauna să păcătuiască este adevărat, dar nu mai voiesc de-acum să păcătuiască, și se consolidează virtutea lor, sfințenia lor. În consecință, prin Întruparea Fiului lui Dumnezeu avem con-

³⁵⁵ I Timotei 6, 15-16.

³⁵⁶ Cf. Psalmii 47, 9; 77, 69.

solidarea sfințeniei lor, dar mântuirea acum nu este doar a lor, ci este și a oamenilor, este și a întregii făpturi create!

Concluzie: sfinții îngeri îi iubesc pe oameni și-L slăvesc pe Dumnezeu pentru mântuirea oamenilor! Dar, cu siguranță, dacă îngerii sunt trimiși pentru slujirea noastră, cea mai înaltă slujire a noastră nu este numai să ne păzească de vreun accident. Îngerii fac și acest lucru, desigur. Vă amintiți? Se tânguia Agar: „ce se va întâmpla cu fiul meu, care nu are apă și va muri de sete?” Plângea și Ismail, care înseta. Și atunci se arată îngerul și le spune: „Iată, acolo mai departe este un izvor; mergi să bei apă, și tu și fiul tău.”³⁵⁷ Desigur, îngerii se interesează pentru viața noastră de zi cu zi, probabil acolo unde noi nu am putea să ne îngrijim, dar principala lor lucrare, iubiții mei, este mântuirea noastră. Din acest motiv, când ne mântuim, se bucură și-L laudă pe Dumnezeu și-L slăvesc, atunci când noi, oamenii, ne mântuim.

În continuare, în *intermezzo*, se explică în forma dialogului înțelesul vedeniei acelei „mulțimi nenumărate” a dreptilor. Să-l urmărim:

„Iar unul dintre bătrâni a deschis gura și mi-a zis: Aceștia care sunt îmbrăcați în veșminte albe, cine sunt și de unde au venit?”³⁵⁸

Este vrednic de consemnat faptul că în această vedenie, care este o imagine a Împărăției lui Dumnezeu, Sfântul Evanghelist Ioan nu rămâne un simplu privitor, ci participă la viața vedeniei, participă în chip trăit, este un mădu-lar activ, este undeva între-o margine, dar participă la această vedenie. Astfel, aici este pusă o dublă întrebare de un „Bătrân” lui Ioan despre identitatea celor „veniți din înțris-tare”, adică *cine sunt aceia și de unde vin*.

³⁵⁷ Cf. *Facerea* 16, 7.

³⁵⁸ *Apocalipsa* 7, 13.

Ioan Evanghelistul îi dă un răspuns fericit *Bătrânului* și-i zice: „Doamne al meu, Tu știi.” Este cu adevărat fericit răspunsul Sfântului Ioan, deoarece „Bătrânul”, prin întrebarea pe care i-o pune, îl provoacă întrucât, probabil, a văzut nedumerirea de pe fața lui Ioan, care voia să întrebe, dar nu întreba, și astfel intervine „Bătrânul”.

Prin acest „Doamne al meu, Tu știi” și prin toată această atitudine Sfântul Ioan arată o deosebită cinstire față de acel „Bătrân”, care este un „Bătrân desăvârșit”, este o existență cerească, în vreme ce Sfântul Ioan este cel „ce se află în trup” și „locuitor în lume”.

Această adresare, „Doamne”, este relativă, așa cum spunem și „Doamna Născătoare de Dumnezeu”, și nu se referă la Dumnezeu. Este cu totul relativă. Adăugarea pronumelui „al meu”, „Doamne al meu”, arată o familiaritate, pe care o are Sfântul Ioan, și încă mai arată faptul că deja el se acomodează cu locuitorii Cerului. Vedeți că sfinții, fie aici, fie acolo, oriunde s-ar afla, se acomodează acolo unde simt că se află în climatul lor, în propriul lor loc.

Răspunsul care va fi dat de către „Bătrân” Sfântului Ioan constituie – și fiți atenți la acest amănunt – o cheie ermineutică, care ne va folosi foarte mult pentru înțelegerea nu numai a acestei vedenii, dar și a multor altor locuri din Sfânta Scriptură.

Asemenea chei ermineutice avem multe. Atunci când Domnul, spre pildă, grăiește *Pilda Semănătorului* și o explică, ne dă cheia erminiei unei parabole. Iar acest lucru nu este de mică însemnătate, dimpotrivă, este un lucru extrem de însemnat.

„El mi-a răspuns: Aceștia sunt cei ce vin din strâmtora-rea cea mare și și-au spălat veșmintele lor și le-au făcut albe în sângele Mielului.”³⁵⁹ Curios! Ciudat, să speli un veșmânt

³⁵⁹ *Apocalipsa* 7, 14.

în sângele „Mielului”, și să fie alb! Așadar, este vorba despre martiri.

Dar aici este demn de consemnat prezentul verbului, care zice: „Aceștia sunt cei ce vin”, care arată o continuă plinire a acestei scene cerești cu sfinți noi! Adică vede această scenă a nu fi doar una statică, din perspectiva mișcării sfinților, ci și una de creștere, numărul sfinților crește neconținut!

La Dumnezeiasca Liturghie, îndată ce se termină Taina Dumnezeieștii Euharistii, adică pecetluirea Tainei, acolo, preotul, după ce a zis „și fă pâinea aceasta cinstitul trup al Hristosului Tău” și celelalte, și-L avem pe Hristos aflându-Se pe Sfânta Masă, grăiește către Dumnezeu-Tatăl: „Pentru ca să fie celor ce se vor împărtăși”, „spre trezirea sufletului”, „spre iertarea păcatelor”, „spre împărtășirea cu Sfântul Tău Duh”. Toate acestea constituie scopuri particulare ale Tainei Dumnezeieștii Euharistii pentru aceia care se vor împărtăși. Și continuă: „Spre plinirea Împărăției cerurilor”! Credincioșii se împărtășesc pentru a *constitui „plinăteea”, complinirea, umplerea Împărăției Tale*, adică *să se umple Împărăția Ta*. În consecință, foarte corect Sfântul Ioan consemnează și zice „cei ce vin”. Nu *acea care au venit*, ci *acea care neconținut vin*.

Prin urmare, iubiții mei, așa cum Ioan Evanghelistul se află într-un colț al vedeniei și vede această măreție, tot așa și noi ne aflăm în acest spațiu. Și de aici suntem chemați să devenim sfinți, să ne găsim și noi în spațiul sfinților și al măr-turizitorilor.

Dacă, însă, îmi veți spune: „Dar nouă, în mare măsură, ni se potrivește?”, v-aș întreba: atunci, pentru ce grăim noi toate aceste lucruri aici? Atunci, de ce doriți să le spunem, și să mă ostenesc și eu, și voi să vă osteniți să mă ascultați? Pentru care motiv? De aceea le spunem aici, ca să ne găsim în acea

lume, în acel loc al sfinților. Da, iubii mei! Prin urmare, cei ce neconținut „vin” fac numărul să se mărească continuu.

Și cum au ajuns acolo? „Din strâmtorarea cea mare.” Proorocul Daniil vorbește despre această „mare strâmtorare” și zice: „Și va fi vreme de strâmtorare cum n-a mai fost de când sunt popoarele și până în vremea de acum.”³⁶⁰ Dar și Domnul ne încredințează și spune: „Căci va fi atunci strâmtorare mare, cum n-a fost..., și nici nu va mai fi.”³⁶¹ În chip foarte limpede este vorba despre *strâmtorarea vremurilor eshatologice*, de marea ispită a prezenței Antihristului; este vădit acest lucru.

Strâmtorare va fi încă, iubii mei, și multitudinea de dificultăți, precum cele economice, fuga oamenilor și șederea lor departe de orașe, când va veni Antihristul, dar de ce nu și astăzi? Vă amintiți de primele trei secole d.Hr., când oamenii, creștinii, fugeau în pustie. Spune aceasta cartea *Apocalipsei*. Vorbește despre *Femeia* împreună cu *Copilul* care au mers în *pustie*, adică Biserica. Biserica se va refugia în pustie, în munți, în crăpăturile pământului se va refugia Biserica! Și se refugiază. Nu se refugiază? De-a lungul veacurilor neconținut se refugiază. Astăzi, Dumnezeiasca Liturghie, în țările și în regiunile unde nu este îngăduit să se liturghisească, acolo se săvârșește slujba în păduri, în case, în subsoluri, în crăpăturile pământului. Așadar, sunt variate aceste strâmtorări, și economice, și închisori, și locuri de chinuri. Dacă citiți un martirologiu, veți vedea că se face descrierea chinurilor, însă astăzi avem altele, sunt metodele contemporane de chinuire.

Trebuie să vă spun următoarele: în acea epocă în care erau chinuți sfinții, din primele veacuri – sau poate chiar până astăzi, cu puțin mai înainte – chinurile se raportau la trup,

³⁶⁰ *Daniil* 12, 1.

³⁶¹ *Matei* 24, 21; *Cf. Luca* 13, 19.

astăzi însă avem și locuri de chinuire psihologică, care deprimă personalitatea omului. Se poate ca atunci să-i fi ieșit cuiva sufletul, dar avea conștiința de sine, astăzi însă, iubii mei, omul poate fi supus unui tratament medicamentos în clinici psihiatrice speciale, după care poate ajunge nebun și, desigur, în acest fel omul își pierde personalitatea, iar atunci nu mai poate să facă nimic. Realmente, astăzi locurile de chin sunt și trupești, și psihologice, cu scopul ultim de a deprima personalitatea omului.

Totuși, această *strămtorare* este echivalentă cu aceea pe care o menționează Domnul Însuși episcopului din Filadelfia, în cartea *Apocalipsei*, unde spune: „Pentru că ai păzit cuvântul răbdării Mele, și Eu te voi păzi pe tine de ceasul ispitei ce va să vină peste toată lumea, ca să încerce pe cei ce locuiesc pe pământ.”³⁶² Adică, atunci când Dumnezeu vede că avem dragoste față de poruncile Lui și față de Persoana Lui, ne va păzi de această „mare ispită”.

Și cum au stat sfinții care sunt în cer în fața acestor ispite? Iată cum au stat: „Și-au spălat veșmintele lor și le-au făcut albe în sângele Mielului.” V-am spus, este un lucru ciudat. Sângele lui Hristos, în mod sigur, iubii mei, este totdeauna Sângele aducător de milostivire pentru toți oamenii.

Dar când grăiește că sfinții *s-au albit* și *s-au spălat*, aceste două verbe la forma activă înseamnă că Sângele se află undeva acolo și-și pune cineva veșmântul și-l spală în Sângele lui Hristos. Aceasta înseamnă că Sângele lui Hristos este depus și, prin urmare, trebuie ca cineva să lucreze ca să câștige mântuirea. Mântuirea nu vine într-un mod magic, trebuie și noi să ne-o împrăștiem.

Și acum vine și răspunsul: „Pentru aceea sunt înaintea tronului lui Dumnezeu.”³⁶³

³⁶² *Apocalipsa* 3, 10.

³⁶³ *Apocalipsa* 7, 15.

A cugetat vreodată omul, iubii mei, că ar putea să se afle „înaintea tronului lui Dumnezeu”? Și, totuși, acestea sunt bunătățile „pe care le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El, pe care ochiul omenesc nu le-a văzut, și urechea nu le-a auzit, și mintea omenească nu și le-a închipuit”³⁶⁴, așa cum spune Apostolul Pavel.

Iar acolo sfinții „Îi slujesc ziua și noaptea, în templul Lui”. Aceasta înseamnă veșnica slăvire a lui Dumnezeu de către sfinți, de-acum în calitate de preoți. Aceasta este *preoția împărătească*.

Această expresie „ziua și noaptea” arată această continuitate, această veșnicie. Întregul Cer sau, mai bine zis, întreaga creație este și va deveni templu al lui Dumnezeu, așa cum scrie Sfântul Andrei al Cezareei: „Iar templu va fi întreaga creație înnoită prin Duhul; și, mai cu seamă, aceia care au păzit întreagă și nestinsă arvuna Duhului; aceloră le-a făgăduit Dumnezeu că va face locaș întru ei și va merge împreună cu ei.”³⁶⁵

Iar în acest *templu*, în *templul* Lui, nu rămâne doar *șezând*, ci și *mergând*. Aceasta arată o poziție dinamică a lui Dumnezeu față de creația Lui și în mod special față de oameni. De aceea, Sfântul Ioan Evanghelistul consemnează și zice: „Și Cel Ce șade pe tron Se va sălășlui peste ei.”³⁶⁶ Este făgăduința pe care a dat-o Dumnezeu Însuși!

În *Epistola a doua către Corinteni* (6, 16), Apostolul Pavel zice: „Căci noi suntem templu al Dumnezeului Celui viu, precum Dumnezeu a zis că: Voi locui în ei și voi umbla și voi fi Dumnezeul lor și ei vor fi poporul Meu.” Aceasta

³⁶⁴ Cf. I Corinteni 2, 9.

³⁶⁵ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al VII-lea, cap. 21, Athena, 2001, p. 285A.

³⁶⁶ *Apocalipsa* 7, 15.

este, iubirii mei, cea mai înaltă comuniune a lui Dumnezeu cu oamenii înlăuntrul Împărăției Lui!

Urmarea acestei relații este, în mod pozitiv și negativ, faptul că este menționată ca și cum ar fi o singură imagine pe timpul duratei vieții pământești a martirilor care au suferit chinuri. În mod concret: „Și nu vor mai flămânzi, nici nu vor mai înseta, nici nu va mai cădea soarele peste ei și nici o arșiță.”³⁶⁷ Aceasta arată că așa-numita *viață biologică* pe pământ a fost plină de necazuri. Acum ei retrăiesc viața Raiului. Acum sfinții sunt restaurați în Rai sau, după evenimentele eshatologice, în Împărăția lui Dumnezeu, unde lipsesc așa-numitele nevoi biologice, dar lipsește și orice nefericire care există în această viață prezentă, așa cum sunt întristările, bolile, moartea. De aceea, completează: „Și Dumnezeu va șterge orice lacrimă din ochii lor.”³⁶⁸

Și încă un lucru important: „Căci Mielul, Cel Ce stă în mijlocul tronului, îi va paște pe ei și-i va duce la izvoarele apelor vieții.”³⁶⁹ Frumoasă imagine! Cu adevărat o scenă paradisiacă! „Mielul” se poartă ca un păstor și-i paște pe credincioși la pășunile veșnicei odihne. Acest lucru este amintit de Domnul Care grăiește: „Eu sunt păstorul cel bun și cunosc pe ale Mele și ale Mele Mă cunosc pe Mine.”³⁷⁰ „Eu sunt ușa: de va intra cineva prin Mine, se va mântui; și va intra și va ieși și pășune va afla.”³⁷¹ Și psalmistul zice: „Domnul mă paște și nimic nu-mi va lipsi. La loc de pășune, acolo m-a sălășluit; la apa odihnei m-a hrănit.”³⁷²

Acest gust al Împărăției lui Dumnezeu, iubirii mei, i-a făcut pe toți sfinții să rămână credincioși până la martiriu.

³⁶⁷ *Apocalipsa* 7, 16.

³⁶⁸ *Apocalipsa* 7, 17.

³⁶⁹ *Apocalipsa* 7, 17.

³⁷⁰ *Ioan* 10, 14.

³⁷¹ *Ioan* 10, 9.

³⁷² *Psalmii* 22, 1-2.

Dacă trăim viață curată, atunci și noi vom pregusta această fericire și în consecință vom rămâne credincioși lui Dumnezeu, în ciuda oricâtor chinuri va meșteșugi Antihristul împotriva noastră.

(Continuarea se află la pagina întâi a Omiliei 37)

Deja a fost completată desfacerea celei de-a șasea *peceți*, iubiții mei, cu conținutul celor două *intermezzo*-uri. Rămâne a șaptea *pecete*, prin care se încheie și despecetluirea „cărții voilor lui Dumnezeu”, care ni-L descoperă una după alta pe „Mielul înjunghiat”, Care este Iisus Hristos.

Prin deschiderea celei de-a șaptea *peceți*, se desfășoară o nouă *heptadă*/*septime* de vedenii, care are drept caracteristică *trâmbițele*. Prima *heptadă* a avut pecețile; a doua *heptadă* are *trâmbițele*. Trâmbițează prima *trâmbiță* și se descoperă prima vedenie; apoi trâmbițează a doua *trâmbiță* și se descoperă altă vedenie, și așa mai departe.

Întinderea acestor noi vedenii acoperă spațiul de la capitolul al optulea până la al unsprezecelea. Trebuie să notăm faptul că aici nu este vorba despre o înlănțuire cronologică adăugată acestei a doua heptade, în raport cu prima. Nu este vorba despre așa ceva, ci prima heptadă, cele șapte *peceți*, pe care le-am analizat până acum – rămâne ultima chestiune pe care o vom spune astăzi – acoperă intervalul temporal din epoca în care a fost scrisă cartea *Apocalipsei* sau, dacă doriți, din epoca Primei Veniri a lui Hristos, până în epoca celei de A Doua Veniri a Lui. Așadar, cele șapte *peceți*, cu cele șapte descoperiri, cele șapte vedenii, acoperă tot acest spațiu care există între Prima și A Doua Venire a lui Hristos.

Cuprinderea celei de-a doua heptade, pe care o vom analiza în continuare, conține o *trâmbiță* – acum nu o *pecete* –, așadar, un înger *trâmbițează* și deschide o vedenie, al doilea

înger *trâmbițează* și deschide a doua vedenie. Mai jos vom avea o a treia *heptadă/septime*, constituită din șapte *cupe*, dar această întreagă descoperire nu ocupă vreun alt timp nou, adică nu se încheie cele șapte *peceți* și de acolo înainte încep cele șapte *trâmbițe*. Timpul nu este altul. Prin urmare, aceste șapte *trâmbițe*, cele șapte vedenii, reprezintă completarea primelor șapte vedenii, care sunt menționate prin deschiderea, desfacerea, celor șapte *peceți*.

Așadar, primele șapte *peceți* dau o diagramă largă, generală, a Istoriei care există între Prima și A Doua Venire a lui Hristos. A doua heptadă cu *trâmbițele* și a treia heptadă cu *cupele* completează detaliile. Nu este vorba, așadar, de un alt timp, ci de completarea diagramei care a fost trasată prin desfacerea celor șapte *peceți*.

Totuși, ceea ce distinge a doua heptadă, precum și a treia pe care o veți vedea mai târziu, nu este decât o înfățișare detaliată a vedeniilor, încâlcită, anevoie de înțeles și, în același timp, înfricoșată și dramatică. Ermineuții au avut foarte mari dificultăți în a analiza aceste imagini! Toate acestea se derulează în cadrul analizei celor șapte vedenii care corespund celor șapte *trâmbițări* ale celor șapte *trâmbițe* și, așa cum v-am explicat, sunt detalii care urmează desfacerii celor șapte *peceți*.

Vă citesc de la capitolul al optulea, unde ne aflăm, versetele de la 1 la 6.

„Și când Mielul a deschis pecetea a șaptea, s-a făcut tăcere în cer, ca la o jumătate de ceas. Și am văzut pe cei șapte îngeri, care stau înaintea lui Dumnezeu și li s-a dat lor șapte *trâmbițe*. Și a venit un alt înger și a stat la altar, având cădelniță de aur, și i s-a dat lui tămâie multă, ca s-o aducă împreună cu rugăciunile tuturor sfinților, pe altarul de aur dinaintea tronului. Și fumul tămâiei s-a suit, din mâna îngerului, înaintea

lui Dumnezeu, împreună cu rugăciunile sfinților. Și îngerul a luat cădelnița și a umplut-o din focul altarului și a aruncat pe pământ; și s-au pornit tunete și glasuri și fulgere și cutremur. Iar cei șapte îngeri, care aveau cele șapte trâmbițe, s-au gătit ca să trâmbițeze.”³⁷³

Și ajungem acum, iubiții mei, să observăm textul pas cu pas.

„Și când a deschis pecetea a șaptea.” Aceasta a făcut-o „Mielul înjunghiat”, Acela Care stă în fața „cărții voilor lui Dumnezeu”. Vă amintiți, cred, faptul că Sfântul Evanghelist Ioan a plâns mult atunci când a auzit că nu există nimeni care să desfacă *pecețile*, și atunci a primit răspuns de la unul dintre „Bătrâni” că aceasta va face „Mielul înjunghiat”. Aceasta deschide una câte una *pecețile*, adică descoperă progresiv parcursul Bisericii în decursul timpului și arată ce se va întâmpla și care sunt voile lui Dumnezeu. Așadar, „cartea” este simbolul voilor lui Dumnezeu, așa cum am spus mai înainte.

Și ajungem acum la *a șaptea pecete*: „Și când Mielul a deschis pecetea a șaptea, s-a făcut tăcere în cer, ca la o jumătate de ceas.”³⁷⁴

A *șaptea pecete*, iubiții mei, cuprinde două laturi: una se referă la însăși această a șaptea *pecete* și a doua se referă la începerea noii *heptade/septimi* a *plăgilor*, care sunt reprezentate de cele șapte *trâmbițe*, cu care trâmbițează șapte îngeri corespunzători.

În ceea ce privește prima latură, care se referă la însăși această a șaptea *pecete*, am avea de observat următoarele. Se produce tăcere în cer, pentru a arăta că, la sfârșitul *plăgilor* Istoriei, va surveni desăvârșita încetare a toate, se vor opri

³⁷³ *Apocalipsa* 8, 1-6.

³⁷⁴ *Apocalipsa* 8, 1.

toate, se va face tăcerea răului și înlăturarea necredincioșilor și a tuturor patimilor. Tăcere! Toate vor amuți. Distrugere, cutremur, vijelii, corpurile cerești se vor clătina, toate acestea se vor întâmpla, dar la un moment dat va veni un sfârșit, și se va face o tăcere desăvârșită. Toate s-au sfârșit, pentru că a șaptea pecete este ultima.

Și vedem, așa cum spune Sfântul Andrei al Cezareei: „În mod frecvent numărul acesta sfânt al celor șapte îngeri este înțeles și ca acest veac de acum, și ca sabatizarea și odihna sfinților într-o legătură nemijlocită.”³⁷⁵ Așadar, *toate s-au oprit*; aceasta înseamnă *sabatizare*. Însă vom vorbi despre aceasta, mai pe larg, în continuare.

Într-adevăr, în timpul deschiderii celei de-a șaptea *peceți*, este consemnată tăcerea, deoarece amintește sabatizarea săptămânală și sabatizarea Istoriei. Prin *sabatizare* vrea să spună *odihna*, vrea să spună *tăcere*, vrea să spună *repaus*, vrea să spună *nelucrare*. Cu adevărat, Istoria s-a încheiat. Nu mai există evenimente. Când acestea se sfârșesc, atunci avem *sabatizarea*, avem tăcerea. Însă notați faptul că această *tăcere* va veni peste creație, deoarece toate s-au sfârșit.

Foarte adesea Părinții Bisericii vorbesc despre această *sabatizare*, și această *sabatizare* o are fiecare om. Desigur, ziua a șaptea este a sâmbetei, a repausului, când încetează orice lucrare și I se aduc laudă și închinare lui Dumnezeu. „Iar ziua a șaptea este odihna Domnului Dumnezeului tău.”³⁷⁶

Viața omului seamănă cu o săptămână. În cele șase zile lucrează, iar acestea sunt întreaga viață a omului. În ziua a șaptea se odihnește, și aceasta este moartea sa. Trupul său atunci este în mormânt, nu-l mai are pentru a lucra. Dacă

³⁷⁵ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evangelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al VII-lea, cap. 21, Athena, 2001, p. 285D.

³⁷⁶ *Ieșirea* 20, 10; *Deuteronomul* 5, 14.

este credincios, atunci se află în Rai și acolo *sabatizează* (se odihnește). Așteaptă învierea morților, ca să plece din *ziua a șaptea* și să treacă în *a opta*. *Ziua a opta* este „una a săptămânilor”, aceea în care Domnul a înviat, și este învierea morților. În *ziua a șaptea* există tăcere, care însă în *ziua a opta* nu mai există. Se va întâmpla învierea morților, oamenii își vor lua înapoi trupurile lor pierdute, iar creația va deveni nouă, și atunci, în această nouă creație, va exista veșnica slăvire a lui Dumnezeu în vecii vecilor și nu va mai exista de-acum nici o tăcere.

Prin urmare, „tăcerea” este aceea care există după *plăgi* și puțin înainte de A Doua Venire a lui Hristos, și acesta este acel timp în care se vor sfârși toate și va exista doar așteptarea învierii morților. Acest fapt îl spun acum în mod schematic, deoarece nu putem măsura exact aceste lucruri.

În acest punct, faptul că „s-a făcut tăcere în cer, ca la o jumătate de ceas”, se sfârșește deschiderea celor șapte *peceți*, care, așa cum v-am spus de la început, arată în linii generale cursul Istoriei.

Faptul că a fost „ca la o jumătate de ceas” – sau „o jumătate de ceas” în alt manuscris – înseamnă că „tăcerea” a ținut doar o jumătate de oră.

De aceea, Sfântul Andrei al Cezareei scrie: „Această «jumătate de ceas» este timpul foarte scurt, în care, după ce au trecut plăgile și s-au încheiat cele de pe pământ, se va arăta Împărăția lui Hristos.” De aceea pune „o jumătate de ceas”. Este un loc simbolic, pentru a arăta că nu este întregul timp. Așa cum și prezența Antihristului nu va fi decât trei ani și jumătate, și pune acest *jumătate*, nu numai pentru că sunt într-adevăr trei ani și jumătate, dar și ca să arate că timpul este foarte puțin. Atunci când Sfânta Scriptură pune „o jumătate de ceas”, arată totdeauna graba, durata scurtă a timpului.

Există însă acum și o altă latură a *peceții a șaptea*. Mai întâi este *tăcerea*. Este același lucru acum. Una este încheierea celor șapte *peceți* – să nu vă încurcați – și, în același timp, este deschiderea celor șapte *trâmbițe*. Închiderea celor șapte *peceți* și deschiderea celor șapte *trâmbițe* coincid în *a șaptea pecete*. Este subtil acest punct. Așadar, avem în aceeași *pecete*, a șaptea, a doua latură acum, care este începutul celor șapte *trâmbițe*.

Aceasta arată că, după acea „tăcere” care există, va urma ceva înfricoșat. Fiți cu luare-aminte, să nu încurcați cele ce vi le-am spus mai înainte. Am spus că una închide, iar alta deschide ceva nou. Se va întâmpla ceva înfricoșat. În fața acestui lucru înfricoșat care se va întâmpla prin cele șapte *trâmbițe*, cele șapte vedenii, vedem uimirea îngerilor. Îngerii rămân muți și așteaptă acum să vadă ce se va întâmpla!

Dositei al Ierusalimului zice: „Căci uimirea tăcere lucrează”³⁷⁷, adică, atunci când cineva este uimit, nu vorbește; de aceea spune că *tăcere* s-a făcut în cer.

Și acum toți îngerii privesc la ceea ce se va întâmpla. Dar acest *ce se va întâmpla*, ca să nu vă încurcați, este iarăși de la început; sunt detalii ale celor șapte *peceți*, prin urmare, mergem iarăși și luăm lucrurile de la începutul timpului. V-am spus: nu se adaugă timp, nu mergem la sfârșitul celor șapte *peceți* în mod temporal și apoi la începutul celor șapte *trâmbițe*. Timpul este unul singur: de la Prima și până la A Doua Venire a Lui Hristos; nu avem alt timp. Am spus aceasta de două-trei ori. Iarăși spun, ca să fac lucrurile cât mai limpezi cu putință.

Așadar, această a doua latură a desfacerii celei de-a *șaptea peceti*, așa cum v-am spus, arată întinderea cuprinderii celor șapte *peceți*.

³⁷⁷ Citare liberă.

Însă, înainte de a se desfășura aceste evenimente, ale celor șapte *trâmbițări*, se face o pregătire a acelor vedenii în acest fel: „Și am văzut pe cei șapte îngeri, care stau înaintea lui Dumnezeu și li s-a dat lor șapte trâmbițe.”³⁷⁸

Faptul că îngerii sunt gata să primească o anumită misiune, primind fiecare o *trâmbiță*, și fiecare înger va fi acela care va deschide fiecare vedenie și, în consecință, fiecare plagă, arată ceea ce scrie cartea lui *Tobit*, anume că îngerii, cu adevărat, slujesc voilor lui Dumnezeu. Spre pildă, în capitolul al doisprezecelea, la versetul 15, la cele două mirări ale lui Tobit și a lui Tobie, îngerul zice: „Eu sunt Rafail, unul din cei șapte sfinți îngeri, care ridică rugăciunile sfinților și le înalță înaintea slavei Celui Sfânt.” Rețineți aceasta, că îngerii ridică rugăciunile celor credincioși! Îngerii, iubiții mei, sunt *duhuri slujitoare*, care stau cu evlavie înaintea slavei lui Dumnezeu, și sunt pregătite, aceste duhuri slujitoare, să fie trimise la orice slujire³⁷⁹.

Mai mult, se știe că *trâmbița* în Sfânta Scriptură este folosită pentru a însemna începutul timpurilor importante sau al sărbătorilor. Așa cum noi avem salvele de tun pentru a arăta începutul sau sfârșitul unei sărbători sau a Anului Nou sau a unui mare eveniment, așa și evreii aveau *trâmbița*, așa cum cel puțin este consemnat în Sfânta Scriptură. Dar, mai ales, *trâmbița* este folosită pentru a semnaliza evenimentele eshatologice care urmează să se întâmple la sfârșitul lumii, al Istoriei și, mai cu seamă, în ziua Judecării și a învierii morților.

Scrie, spre pildă, Apostolul Pavel, în *Epistola întâi către Tesaloniceni* (4, 16), următoarele: „Pentru că Însuși Domnul, într-o poruncă, la glasul arhanghelului și într-o trâmbiță

³⁷⁸ *Apocalipsa* 8, 2.

³⁷⁹ *Cf. Evrei* 1, 14.

lui Dumnezeu, Se va pogorî din cer, și cei morți întru Hristos vor învia întâi.”

Sau, așa cum grăiește Domnul în *Evangelia după Matei* (24, 31): „Și va trimite pe îngerii Săi, cu sunet mare de trâmbiță, și vor aduna pe cei aleși ai Lui din cele patru vânturi, de la marginile cerurilor până la celelalte margini.”

Și în *Apocalipsă* este menționat: „Și a venit un alt înger și a stat la altar, având cădelniță de aur, și i s-a dat lui tămâie multă, ca s-o aducă împreună cu rugăciunile tuturor sfinților, pe altarul de aur dinaintea tronului.”³⁸⁰

„Tronul” și cei „șapte îngeri” ce stau dinainte este scena pe care, cu siguranță, o cunoașteți, și este toată aceea care până acum a fost neconținut completată. Un alt înger, al optulea înger, în afara celor „șapte” la număr, a venit și a stat dinaintea „jertfelnicului de aur”, și „a luat tămâie”. În Vechiul Testament, cățuia se mai numea *pireion*³⁸¹, deoarece era un vas care avea în interior cărbuni, iar de la tămâie i se mai spunea și *tămâietor*. În consecință, al optulea înger a luat tămâie și a venit dinaintea „jertfelnicului de aur”, care se afla *dinaintea tronului*.

„Și i s-a dat lui tămâie multă.” Această „tămâie” sunt rugăciunile sfinților! Reîntâlnim acest fapt în cartea *Apocalipsei*. Îngerul oferă ca tămâie în fața lui Dumnezeu toate rugăciunile sfinților.

Aceste rugăciuni, după conținut, sunt pricina venirii Împărăției lui Dumnezeu, întărirea credincioșilor și pedepsirea răului. De altfel, cele șapte *plăgi* care vor urma – iar acesta este prologul celor pe care le vom spune – nu este decât un răspuns la rugăciunile sfinților, pe care îngerul le oferă lui Dumnezeu.

³⁸⁰ *Apocalipsa* 8, 3.

³⁸¹ Vas pentru foc. Cf. *Ieșirea* 27, 3; 38, 23; *Leviticul* 10, 1; 16, 12. *Numerii* 16, 17-18.

Aici vedem că rugăciunea sfinților este asemănată cu tămâia sau cu fumul tămâii, care se suie spre cer. Îngerul primește „tămâie” și o aruncă pe „jertfelnic” pentru a urca fumul.

Cu adevărat, în *Psalmul* 140, la versetul 2, zicem: „Să se îndrepteze rugăciunea mea ca tămâia înaintea Ta...”

Dar și rugăciunile sfinților sunt oferite de către sfinții îngeri lui Dumnezeu. Aceasta se vede de la Arhanghelul Rafail, așa cum v-am menționat mai sus când i-a grăit lui Tobit și lui Tobie: „Eu sunt Rafail, unul din cei șapte sfinți îngeri, care ridică rugăciunile sfinților și le înalță înaintea slavei Celui Sfânt.”³⁸²

La întrebările voastre: „Rugăciunea nu se îndreaptă direct la Dumnezeu? Mijlocesc îngerii? Nu cunoaște Dumnezeu rugăciunea mea? Cele ascunse ale sufletului meu nu le cunoaște Dumnezeu?”, răspund: Iubiții mei, Dumnezeu este atotprezent și le cunoaște pe toate, însă voiește să fie slujită voia Lui de aceste existențe îngerești, ca, în cadrul acestei slujiri, îngerii să guste din slava și din fericirea Lui. Aceasta este tot.

Așadar, îngerii duc rugăciunile noastre la Dumnezeu, nu pentru că Dumnezeu nu le cunoaște, ci îngerii duc rugăciunile credincioșilor și ale sfinților pentru motivul pe care vi l-am explicat.

Spunem de multe ori: „Cum poate să cunoască un sfânt rugăciune mea? Îl invocăm pe Sfântul Gheorghe; cum poate Sfântul Gheorghe să cunoască? Este prezent?” Sfântul Gheorghe nu este prezent. Sfântul Gheorghe este în Rai. „Atunci cum poate să cunoască?” Prezenți sunt îngerii, care, atunci când noi ne rugăm Sfântului Gheorghe, iau rugăciunea și I-o duc lui Dumnezeu în numele Sfântului Gheorghe. Dumnezeu, ca să-l cinstească pe Sfântul Gheorghe, îi îngă-

³⁸² *Tobie* 12, 15.

duie să facă chiar și minuni, deoarece El Însuși a spus: „Eu îi voi cinsti pe cei ce Mă cinstesc.”³⁸³ Și, întrucât mărturisitorii și sfinții L-au cinstit pe Dumnezeu, tocmai de aceea și Dumnezeu în numele lor dăruiește ceea ce cer credincioșii.

Îngerul, de asemenea, care l-a vizitat pe sutașul Corneliu – se află la *Faptele Apostolilor* (capitolul al zecelea, versetul 4) –, i-a spus: „Rugăciunile tale și milosteniile tale s-au suit, spre pomenire, înaintea lui Dumnezeu.”

Așadar, rugăciunile noastre se suie la Cer, este suficient numai să fie corecte și curate; adică să nu existe în om ținere de minte a răului, să nu existe lipsa dragostei, să nu existe iubire de arginți! Atunci când există inimă curată, atunci rugăciunea se suie la Dumnezeu.

„Și fumul tămâiei s-a suit, din mâna îngerului, înaintea lui Dumnezeu”³⁸⁴, zice textul sfânt al *Apocalipsei*. *Și fumul tămâiei s-a suit, din mâna îngerului, înaintea lui Dumnezeu, împreună cu rugăciunile sfinților*. Astfel, așa cum am spus, iubiții mei, rugăciunile sfinților se fac bineprimite.

Aici avem în chip limpede mijlocirea sfinților, dar a sfinților îngeri. Dumnezeu așa voiește! Voiește ca sfinții să mijlocească pentru ceilalți, oamenii sau îngerii pentru celelalte făpturi. Așa voiește Dumnezeu. De ce vrea acest lucru? Desigur că voile Sale nu sunt toate cunoscute, putem însă să subînțelegem că Dumnezeu voiește să facă toate fapturnile Sale părtașe iubirii. Pentru că, atunci când îmi spuneți să mă rog pentru voi, aceasta este o pildă de dragoste, este comuniune de dragoste, iar atunci când eu cer de la voi să vă rugați, este și aceasta o comuniune a dragostei. Astfel, Dumnezeu nu face fapturnile Sale de sine existente și autonome, ci le face ca să aibă o legătură între ele, iar această legătură

³⁸³ *I Regi* 2, 30. Cf. *Matei* 10, 32; *Apocalipsa* 3, 5.

³⁸⁴ *Apocalipsa* 8, 4.

este legătura dragostei. În acest fel, va exista această comuniune a făpturilor, care este cu adevărat un element însemnat. De aceea, ne adresăm cu rugăciune și către îngerul păzitor. Avem și o astfel de rugăciune la *Pavecerniță*, spre final, și spunem: „Așa, Sfinte Îngere..., și te roagă pentru mine către Domnul, ca să mă întărească în frica Sa și vrednic să mă arate pe mine, robul Său, bunătății Sale.”

„Jertfelnicul de aur”, pe care l-am menționat, îl desemnează pe Hristos Însuși. Sfântul Andrei scrie: „Iar Jertfelnicul de aur Hristos este; întru Care s-a înființat întreaga putere sfântă și slujitoare, și pe Care sunt aduse jertfele de mucenicie.”³⁸⁵

Cu adevărat, orice rugăciune devine primită prin jertfelnicul care se numește Hristos, tocmai deoarece Hristos Și-a oferit viața Sa ca jertfă de împăcare. Jertfă de împăcare înseamnă că rugăciunile noastre vor urca la Dumnezeu numai prin puterea jertfei lui Hristos. Nu este condusă rugăciunea noastră la Dumnezeu, dacă nu cade pe jertfelnicul care se numește Hristos. Orice rugăciune se face, orice jertfă se face și orice strădanie, în afara recunoașterii jertfei lui Hristos ca jertfă de împăcare, este lepădată și neprimită și desigur este osteneală zadarnică! Să cunoașteți acest fapt, iubii mei! Să știm că orice lucru pe care îl vom oferi, să fie în numele lui Iisus Hristos, crezând în puterea morții Sale. Este cu totul specifică această ipostază, anume că toate sunt oferite pe „jertfelnicul de aur”, Care este Hristos.

„Și îngerul a luat cădelnița și a umplut-o din focul altarului și a aruncat pe pământ; și s-au pornit tunete și glasuri și fulgere și cutremur.”³⁸⁶

³⁸⁵ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Teologul*, PG 106, cuv. al VII-lea, cap. 21, Athena, 2001, p. 288B.

³⁸⁶ *Apocalipsa* 8, 5.

Această scenă este în Cer și arată că acum aruncă cărbunii aprinși ai „jertfelnicului” pe pământ. Iar când aceștia au căzut pe pământ, atunci s-au pornit „tunete și glasuri și fulgere și cutremur”. Este preludiul simbolic al celor ce urmează îndată să se întâmple și, oarecum în acest fel, încetează cea „tăcere” care a precedat, ca să urmeze ceea ce va veni.

„Focul altarului” este mânia „Mielului”, care cade pe pământ, și are un caracter pedagogic, dar și unul pedepsitor. Pedagogic, pentru aceia care vor avea posibilitatea de a se pocăi, și pedepsitor, pentru aceia care nu vor voi să se pocăiască.

„Tunetele”, „glasurile”, „cutremurul” și celelalte, toate acestea sunt „spaimile” Domnului; sunt acele „spaimi”³⁸⁷ despre care Domnul a spus că se vor întâmpla, iar „spaimă” este orice lucru care-i poate provoca frică omului.

Sfântul Andrei al Cezareei zice: „Toate acestea, cele de dinaintea sfârșitului lumii, sunt caracterizate drept spaimi..., care pe toți îi vor uimi, și îi vor face pe cei cu intenție bună să se întoarcă”³⁸⁸, adică să se pocăiască.

Încununarea acestor scene înfricoșate, care urmează să se întâmple, așa cum veți vedea în continuare, se profilează prin această imagine pregătitoare, despre care se spune: „Iar cei șapte îngeri, care aveau cele șapte trâmbițe, s-au gătit ca să trâmbițeze.”³⁸⁹

Așadar, faptul că unul dintre îngeri aruncă acei cărbuni pe pământ este o pregătire. Punctul culminant al acestei pregătiri este faptul că cei „șapte îngeri” în fața „tronului” dumnezeieștii slave stau gata să trâmbițeze, adică să înceapă plăgile.

³⁸⁷ Luca 21, 11.

³⁸⁸ Sf. ANDREI AL CEZAREEI, *Tălcuire la Apocalipsa Apostolului și Evanghelistului Ioan Theologul*, PG 106, cuv. al VII-lea, cap. 21, Athena, 2001, p. 289A.

³⁸⁹ Apocalipsa 8, 6.

Cuprins

<i>Părintele Athanasie Mytilineos și provocările lucrării catehetice în Biserică</i>	5
I. Introducere la volumul al II-lea. Premise pentru o abordare roditoare a cărții <i>Apocalipsei</i> și opoziția în fața secularizării	9
II. Ușa deschisă în cer și vedenia tronului lui Dumnezeu-Tatăl. Filosofia din afara Bisericii și comuniunea lui Dumnezeu cu creația	29
III. Sfântul Duh și puterile îngerești. Liturghia cerească în calitate de <i>typos</i> și model al Dumnezeieștii Liturghii pământești	47
IV. Fiul ca Miel înjunghiat și cartea pecetluită. Voia Dumnezeiască	67
V. Mielul cel înjunghiat ia la Sine cartea pecetluită. Dumnezeirea lui Iisus	88

VI. Deschiderea primelor două peceti. Cele două biruințe: răspândirea Evangheliei și martiriul	110
VII. A treia și a patra pecete. Foametea și moartea pe parcursul Istoriei și în vremurile eshatologice	127
VIII. Desfacerea celei de-a cincea peceti. Dreptii și martiriul creștin	153
IX. Deschiderea celei de-a șasea peceti, partea I. Cutremurul stihiilor naturii și cutremurul moravurilor	176
X. Deschiderea celei de-a șasea peceti, partea a II-a. Cutremur spre înnoirea stihiilor creației.....	196
XI. Primul <i>intermezzo</i> al celei de-a șasea peceti. Ocrotirea credincioșilor în ceasul mării întristări.....	216
XII. Al doilea <i>intermezzo</i> și deschiderea celei de-a șaptea peceti. Plata credincioșilor care au suferit întristarea cea mare; sabatizarea (odihna) Istoriei și comuniunea iubirii	258

Comenzi:
www.librariasophia.ro

Difuzare:
SUPERGRAPH
Str. Ion Minulescu nr. 36, sector 3,
031216, București
Tel.: 021-320.61.19; fax: 021-319.10.84
e-mail: contact@supergraph.ro
www.librariasophia.ro
www.sophia.ro

Vă așteptăm la
LIBRĂRIA SOPHIA
str. Bibescu Vodă nr. 19,
040151, București, sector 4
(lângă Facultatea de Teologie)
tel. 021-336.10.00; 0722.266.618
www.librariasophia.ro

•